

MANUSCRIS ROMÂN DIN SECULUL XVII

VIEȚA SFINȚILOR

VARLAAM ȘI IOASAFA

TRADUSĂ DIN LIMBA ELENĂ LA ANUL 1648

DE

UDRIȘTE NĂSTUREL DE FIERĂȘTI
AL DOILEA LOGOFĂȚ

TIPĂRITĂ PENTRU PRIMA OARĂ

Generalul P. V. NĂSTUREL

BREVETAT DE STAT-MAIOR
COMANDANTUL ARTILERIEI CORPULUI II ARMATA
PROFESOR DE ARTILERIE LA ȘCOALA DE PODURI ȘI SOSELE

8 - OCT 1973

15 IUN. 1973

BUCUREȘTI

STABILIMENT DE ARTE GRAFICE „UNIVERSALA”
14 — STRADA COVACI — 14
1904

Toate exemplarele vor purta semnătura mea.

Gal Năsturel

CORECTURI

La pagina XI, rândul al 16-lea, în loc de: „pe care 'lu credem a fi *tatăl* etc. etc.”, u se citea următoarea schiță; ér la pagina XLIX rândul al 10-lea de jos a se ceti: „cu pecetea Mitropoliei și pe a lui *Radul* *fiul* lui Udrisțe Năsturel.

MAMA

căcătorită întâiu cu *tatăl* lui *Vrăjoghea Slugear*
și apoi cu acela al lui *Stan* și *Fierăștii*

Se înfrățesc la 1490

Vrăjoghea Slugear
1455 — 1490

Stan și Fierăștii
1460 — 1490 † 1530

Cădea Medelniceanu
(Părcălab și Voevodeștii)
1551

Vrăjoghea Logofăt
1497 — 1551 † 1585
— 1527 Dumitra

Udrisțe I-ii Becerial
1499 — 1551

Petrașco

1540 — 1551 † 1600
1570

Necșa
1571

= Argbiri

Radul I-ii Vel. Logofăt Năsturel

1572 † 1635

= Cales, fata Radului Calomirescu

Manta Postelnicul

Serban I-ii 1585 † 1625

Cazan I-ii 1596

UDRIȘTE II-lea Vtori Logofăt

1597 † 1659

= 1-a cără ?

= 2-a cără cu jupâneasa Despe

Elena Doamna
1598 † 1653

= Matei Basarab

Radu II-lea (Toma) Baoul Năsturel

1628 † 1693

DE ACELAȘI AUTOR :

- 1). *Opérations de l'armée roumaine pendant la guerre de l'Indépendance*. Paris 1880. Dumaine.
- 2). *Curs de balistică esteriură și Stabilirea tabelor de tragere*, 1885.
- 3). *Curs elementar de artileriă*, vbl. I-ii, 1886.
- 4). *Idem*, vol. II, Fascicula I-a. *Tragerea și efectele proiectilelor. Organizarea și Serviciile artileriei*, 1887.
- 5). *Descrierea amănunțită a turelelor de 37^{mm}*, ml. 1887, Magdeburg 1888.
- 6). *Descrierea amănunțită a turelelor de 53^{mm} cu eclipsă*, Magdeburg 1888.
- 7). *Descrierea tunurilor, afelelor și munițiilor de 15^{mm}*, ml. 1887, după Cruciașătorul Elisaveta al mării. 1889.
- 8). *Pulberi de răzbel. Diferenț explosive și Balistica interioară*, 1890.
- 9). *Descrierea amănunțită a turelelor cu eclipsă de 124^{mm} și a Localelor cuirasate a mortierelor sferice din haleria-tip Schumann*, 1891.
- 10). *Jubileul de 25 de ani de domnie a M. S. Regelui* (în versuri), 1891.
- 11). *Stema României*, studiu critic din punct de vedere eraldic, 1892.
- 12). *Istoricul Pyrotehnicii armatei*, 1893 - 1894.
- 13). *Curs elementar de Artileriă*, Vol II, Fascicula II. *Arme portative*, 1893.
- 14). *Eraldica în fața P. S. Episcop Ghenadie Enăceanu*, 1895.
- 15). *Descrierea tuturilor sistemelor de cupole și turele și Proiecte de Regulamente pentru serviciul gurilor de foc din ele*, 1898—1899 și 1903.
- 16). *Nona Păscălie sau calendar etern bisericesc*, 1901.
- 17). *Unificarea calendarelor și Nona Păscălie*, 1901.
- 18). *Medaliile și Decorațiile române*, 1901. Text.
- 19). *Tabloul Medalțiilor și Decorațiilor române. Jubileul de 25 ani al Independenței*, 1902.
- 20). *Analizarea regulamentului Tragerii în țintă al Infanteriei și Necesitatea revederii lui*, 1902—1903. Estras în 20 exemplare.
- 21). *Steagul, Stema română, Insemnele domnești, Trofee*, 1903.
- 22). *Vieaja sfinților Vartolam și Iosuf*, 1904.

P R E F A Ț A

Pe la finele anului 1886 răposatul lt. Colonel D. Pappasoglu 'mi oferi, spre cumpărare, pe prețul de 300 lei, un manuscris ce se pretindea a fi fost scris de învățatul boiar Udriște Năsturel pe la 1648. Și spre a face să reiasă și mai mult importanța manuscrisului în chestiune mi se puse în vedere un articol, din jurnalul „*Tipografia română*“ din ¹⁵/₂₇ Noembrie 1886, reprodus după „*Românul*“, în care, sub titlul „*Uă carte românească în 1548*“ d. dr. M. Gaster se exprima astfel :

„In sfârșit, să 'mi mai fiă permisă a atrage atențiunea încă „asupra unei cărți importante pentru istoria literaturii române. In „pag. 256 N° 23 este pomenită cartea „*O podrajanii Iisus Hristu*“ adică „*imitatio Cristi*“, renumita carte a evului mediu. Ceia-ce „o face pentru noi interesantă este că a fost tradusă din *limba latină în limba slovenescă* (să latinskago na slaveanskiĭ eazykū „nymū prevedesea) de către *Orest (Udriște) Năsturelū al II-lea logofătū*, (Trudami eea istago srodnika Oresta Năsturelū la 2g. „logotheta) și tipărită în 1634 în *mănăstirea Dealului*. Este ace- „lași Năsturelū căruī literatura română datoresce: *Pravila mică* „tipărită la Govora 1640 și *Viețele sfinților Varlaamū și Ioasafū* „inedite, amândouă traduse din limba slavonească în limba română.“

Cu uă astfel de recomandațiune, unū începător ca mine în ale literaturii vechi, nu mai putea sta pe gânduri : numărai banii și luai în stăpânire prețiosul, — *inedit*, — manuscris.

După ce 'lū terminai de citit rămăsei mulțămīt de achizițiunea ce făcusem căci atât conținutul cât și limba, în care

era scris, mi se părură, ca concepțiune și ca espunere. elegante. atrăgătoare și folositoare. Nu se cuvine, 'mî diseiū, ca această operă remarcabilă să rămână *inedită*, ea trebuie dată la lumină fiind, cum diceau cei vechi. uă „*carte folositoare de suflet*“ și in același timp uă carte de știință.

Dominat de această idee, mă hotărâiū să transcriū, cu litere latine, manuscrisul ce posedam pentru ca apoi să'lū pot da la tipar. Nu începusem încă să pun in executare dorința. căci timpul nu'mî permitea, când, Ministerul de războiu. in 1887, mă trimese in misiune in Germania, la fabrica Grusonwerk de la Magdeburg-Buckau. Acolo. luaiū cu mine manuscrisul și. profitând de momentele de repaos și de zilele de sərbătore, când fabrica nu lucra, mă apucaii de transcriș, începēnd in ziua de 20 Decembrie 1887, séu 1 Ianuarie 1888 după calendarul gregorian, și terminând in ziua de 11/27 Martie 1888.

Intorcēndu-mă in țeră, in 1888, cu lucrarea terminată. nu mai putui să mă ocup de dēnsa pēnē in anul urmētor 1889 când. intr'uă conversațiune, avută cu mult regretatul și vrednicul de pomenire, amicul meu Teodorescu G. Dem., veni vorba și despre „*Viēța prē cuvioșilor părinților noștri a lui Varlaamū și a lui Ioasafū*“, manuscris cu care. firesce, mă lăudam.

Atunci fuseiū pusū la curent cu intrēga cestiune și hotărâram ca transcrierea mea cu litere latine să fiă îndreptată după manuscrisul din 1673 aflat in posesiunea amicului meu, ér când lucrarea va fi terminată și gata de tipărit el îi va face uă *prefață*. Lucrarām. dēr cu intermitență, când adică ocupațiunile nōstre obicīnuite ne permisēră.

El. sērmanul, s'a ținut de cuvēnt căci *prefața* lui a fost ca și gata in luna Iulie 1892; eū ēnsă nu'mî indeplinisem sarcina: de a indrepta manuscrisul modern, din pricina serviciilor mele cărora trebuia să le acord aprōpe tot timpul. „Nu sunt vremile sub cărma omului, cī bietul om sub vremi“, dice Costin, îi rēspundeam amicului meu ori de câte-ori mă întreba pēnē unde am ajuns cu lucrul. Eū, imitāndu-l dic: Nu e slujba făcută pentru gradul meu, cī gradul pentru ea. Deci, ea mai intēiū de ori ce.

Anul 1900 āmplu inima mea de adūncă intristare pentru ințetarea din viēță a acestui bărbat distins. Pierderea lui, prē timpuriă, căci nu avea de cât 51 de ani când se stinse. lāsă un gol simțitor pentru literatura română al căreī apostol inteligent și devotat îi-a fost și al căreī amant credincios nu s'a desmintit nicī

uă clipă din viața lui de muncă fără preget și fără curmare. Pentru acesta doresc să leg reamintirea lui de *Vieța pre cuvioșilor Varlaam și Iosaf* ce acum, pentru prima dată, va apărea, cu ajutorul lui Dumnezeu, tipărită în limba română.

Étă Prefața alcătuită după notițele ce 'mă-a dat amicul meu Teodorescu G. Dem. :

I

Copriusul, importanța și răspândirea acestei scrieri.

«*Vieța pre cuvioșilor părinților noștri Varlaam și Iosaf*» este una din cele mai frumoase compozițiuni hagiologice, un roman atrăgător, prin care se face propaganda religiunii creștine și apologia vieții monachale. Iosaf, fiul unic al împăratului indian Aveneru, convertit la creștinism de către ascetul Varlaam e prezentat și glorificat ca erou al credinței, ca modelu de abnegațiune, căci renunță la averi, la onoruri, la împărăția părintească, spre a duce viața retrasă și austeră a pustnicilor, strigând :

O, pre frumoasă pustie,
mă rog din inimă ție
primesce-mă și pre mine
ca să viețuiesc în tine

Despre această minunată lucrare, étă cum se exprimă d. dr. M. Gaster, în cercetările d-sale despre *Literatura populară română* ¹ :

„Nu partea dogmatico-ascetică, care este de un interes specialu bisericesc (căci Varlaam și Iosaf au fost primiți între sfinți, atât în biserica pravoslavnică, cât și în cea catolică) a contribuit la răspândirea't universală, ci parabolele minunate ce conține. Poporulu îi place adevărul învățat într'ua pildă, așa în cât să devină plastic și se se apropie ast-fel de inteligența lui, dărnică-ua-dată nu se va simți atras de speculațiunii filosofice seudemonstrațiunii abstracte. Într'adevăr, putem dice că nu există mai nici un popor din Europa, la care nu vom regăsi acele parabole, când sub forma originală, mai de loc se puțin schimbate,

1. Bucuresci, 1882, pag. 32—36. Cf. și *Christomatia română* (Leipzig-Bucuresci 1891) vol. I «Introducerea», pag. LII — LIV.

„când ca base pentru producțiunii politice, de uă valoare univer-
 „sală, precum sunt buniōră unele nuvele ale lui Boccacio sēū
 „unele piese teatrale de Shakespeare.

„*Varlaam și Ioasaf* se atribuie in genere sfēntului Iōnū
 „Damascenul (secolul VIII), care, născut in Siria, ar fi scris'o in
 „limba siriacă și, in scurtă vreme, ar fi fost tradusă in limba
 „grecescă. Dēr atāt testul grecesc cât și traducțiunea cea vechiă
 „slavonă, făcută imediat după cel grecesc, ne spun numai de un
 „*Iōn monachul*¹. Abia traducētorii posteriori latinescī și alții l'au
 „schimbat in Iōn Damascenu. In ori-ce cas, cestiunea cine este
 „autorul romanului *Varlaam și Iosaf* nu este āncă deplin resol-
 „vată. Novakovic(i), publicānd testul slavon, s'a încercat a desvolta
 „mai pe larg acēstă cestiune in introducērea sa, dēr totuși nu se
 „pronunță positiv asupra autorului, ci arētă numai că coprinsul
 „se potrivește cu spiritul vremii in care trăia sfēntul Damaschin².

„Deja in secolul al trei-spre-decilea esista uă traducere sēū
 „mai bine uă prelucrare latină și una francesă cea d'āntāiū făcēnd
 „parte din „*Legenda aurea*“ a lui Iacobus a Voragine. Din tra-
 „ducerile latine, mai cu sēmă din aceia a Abatelui Guido, a intrat
 „in cartea lui Vincentius din Beauvais³, in *viețele sfīntilor* ti-
 „părite la Roma 1556 și in cele ale lui Rosweydius din 1628,
 „precum și in multe alte edițiuni. La Francesi și Germani se bu-
 „cură asemenea de uă mare reputațiune⁴; mai cu sēmă parabilele
 „au fost copiate și tipărite. In *Gesta Romanorum* se regăsesc mai
 „tōte și de aci au fost luate de către scriitorii și nuvelistiū me-
 „dievall. Tot așa de timpuriū s'a prelucrat *Varlaam și Ioasaf* in
 „limba arabă și dintr'acēstă limbă in cea ebraică. Se înțelege că,
 „in locul creștinismului, a venit muhamedanismul și judaismul⁵.
 „Chiar in limba etiopică s'a tradus, și d'Abbadie poseda un ma-
 „nuscriptū din 1690 intitulat „*Barlaam și Ioasaf*“. Din testul
 „grecesc *imediat* s'a tradus in slavonesce și s'a răspādit prin
 „Serbia, Bulgaria și Rusia. Manuscriptul cel mai vechiū, din 1518,
 „a fost publicat acuma de A. Novakovic(i) și însoțit de uă intro-
 „ducere interesantă.

1. „Δὴ Ἰωάννου Μονάχου κτίον“; slavonesce: „ІВНАНОМЪ МНІХОМЪ
 МОУЖЕМЪ ЧЪСТНОМЪ“, v. St. Novakovic(i): *Varlaam și Ioasaf*. Belgrad,
 1881, p. 4.

2. Loc. cit. pag. 1—13.

3. Vincentius Bellovacensis *Speculum historiale*. LXV c. 1—65.

4. Bibliografia intrēgă: Ebers. *Bibliographisches Lexicon* I p. 138.

5. Steinschneider, *Hebraische Bibliographie*, III, pag. 120.

„Dintr'acastă carte posedem noi, în literatura noastră, mai multe redacțiuni. Cea mai vechiă, d'er nu cea mai completă, se află în „*Invățăturile*“ atribuite lui Neagoe-Vodă... În întregul lui a fost tradus *Varlaam și Ioasaf* la 1648 de Udriște Năsturelă din Fierest, după un manuscris slavon. Uă copă din 1814 după această traducere o posedă d. Eminescu și cine scie d'că nu se află încă manuscrispe din *Varlaam și Ioasaf* r'pândite prin țără și ascunse prin m'ăstări și bibliotecă private. Acastă redacțiune este cea mai lungă și cea mai completă, căci conține atât partea acea privitoare la slăvirea sihăstriei, cât și acea cu parabole. Uă redacțiune mai scurtă, care e scrisă mai mult din punctul de vedere estetic, conținend numai povestea biografică, se află în Biblioteca imperială din Viena și este uă traducțiune făcută din *italienesce* la 1764 de un Boțulescu, pe când se afla în închisore la Milan. Redacțiunea cea mai nouă, despoiată ănsă de toate parabolele, se află în *Viețile sfinților* făcute după cele rusesce și tipărite la m'ăstirea Némțului 1812 în 19 zile ale lunii Noembre¹, precum d'ice la margine: prescurtat din Ion Damaschin. Tot așa s'a reprodus în edițiunea *Vieților* din Bucuresci 1836“.

Din espunerea de p'nci, d'ice Teodorescu G. Dem., rezultă, pentru cititorii români, necesitatea mai ăntăi de a cun'oce pe erudiții numai numiți de d. dr. M. Gaster, apoi de a li-se recapitula manuscrisele aflate p'nci.

II

Sf. Ion Damascenul. Traducători în limba latină.

Ca filosof și orator sacru, ca istoric² și music eclesiastic, Sf. Ion Damascenul e una din figurile cele mai interesante ale bisericăi creștine, un stîlp al ritului oriental. Noțiuni despre viața și activitatea ilustrului teolog, despre numeroasele și importantele scrieri se găsesc în *Istoria filosofiei antice*³ (partea IV, pag. 447 — 464).

1. Fol. 156—182.

2. La Florența se găsește uă scriere a sf. Ion Damascenul despre faptele din Persia.

3. Teodorescu G. Dem. Bucuresci. 1893.

Fiind-că Vincentius Bellovacensis, S. Antoninus și Raphael Volaterranus¹ susținuseră că ar fi trăit sub Teodosiu-cel-mare, pe la anul 390, părerea lor a fost combătută prin mai multe argumente istorice.

Maî întâi se pune temeiul pe autoritatea lui Ión Ierosolimitanul, care a transmis posterității viața lui Sf. Ión Damascenul, apoi însuși faimosul orator creștin, în cărțile *De Trisagio* și *De orthodoxa fide*², menționează despre Petru Gnaphen seu Fullo care trăise în epoca lui Leon și Antemin. pe la finele secolului al V-lea. Pe lângă acestea Sf. Ión Damascenul, în cartea *De hæresibus*, numește pe Cyru, Sergiu și Eustațiu, monoteliți condamnați de sinodul al șeselea ecumenic, ér în *De orthodoxa fide*³ discută în contra iconomachilor. În fine, Trithemius, în opera intitulată *Scriptores ecclesiastici* declară că „Ión monachul, supranumit *chryssorrhoeas*, de națiune Damascen din Syria, fiind provocat de scrierile lui Papa Gregoriu III, la anul 730 a scris în favoarea coreligionarilor lui, în limba greacă, în contra împăratului Leon⁴“.

Acum, după ce am lămurit în cât-va îndoieala că autorul scrierii n'ar fi trăit în prima jumătate a secolului al VIII, să enumerăm motivele care determinaseră pe unii critici să'i conteste veracitatea istoriei lui Varlaam și Iosaf.

Prima bânuielă, transformată apoi în controversă, a provenit din partea renumitului erudit Herbert Rosweyd, care admite ca adevărat numai fondul, dăr crede că operele i s'au făcut multe adause, puiind întrebarea: cum Iosaf seu Iosafat, fiul regelui Avener, de curând convertit la religiunea creștină, se putuse înarma așa de bine cu atâtea precepte din sfința scriptură, pe care nici-uă-dată nu o citise⁵?

Acestei obiecțiuni s'a răspuns cu înlesnire că Sf. Ión Damascenul n'a scris uă istorie veridică, ci uă povestire produsă

1. Despre acești scriitori, să se vedă mai la vale.

2. Liber III, cap. X.

3. Liber IV, cap. XVII.

4. Dăr tot Trithemius, indus în eróre de menționării scriitorii, admite un alt Ión Damascenul, care ar fi strălucit pe timpul lui Teodosiu-cel-mare, la anul 390.

5. „Ego vix dubito quem totius historie fundamentum verum sit. Forte „disputationes quædam de quibusdam fidei mysteriis ab auctore vel additæ „vel dilutatæ. Nam qui potuit Iosaphat, recens ad fidem conversus sat Scripturæ locis se comminire, qui nunquam ea legerit“? *Vitæ Patrum Rosweydi notæ ad Vita Burlaami.*

de imaginațiune, pe care, a nutrit-o cu dialoguri, desvoltări, parabole și citațiuni basate pe bibilă, pe învățămintele evangelice și pe dogmele stabilite de cele d'ântăiū șese concilii ecumenice. Chiar la finele operei, sub formă de epilog, autorul declară că meritul lui e numai de a fi scris povestirea, ăr că fondul ei l'a auđit de la bărbați onorabili și veridici, care i-au narat-o : „o „scriși voao, împotriva puterii, cum am auđit den bărbați cinstiți „și nemincinoșū, cariū au spus mie“.

A doua obiecțiune, care se intilnesce la cardinalul Belarmin ¹ și la Vossius ², este că Iosaf, eroul operei, este îndemnat să credă în sfântul spirit „carele de la tatăl și de la fiul purcede“, contrar credinții sf. Ión Damascenul, exprimată în scrierea'i *De fide* ³ că sfântul spirit de la tatăl prin fiul purcede ⁴. Dificultatea se înlătură de sine prin împrejurarea că această aserțiune, unul din punctele ce desparte biserica ortodoxă de cea catolico-papală, nu figurază în toate manuscrisele, spre esemplu în cel de care s'a servit Billin ⁵, ci a fost introdusă posterior de către traducători, fiă sub influența papalității, fiă pentru că traducerea lor se adresa unor cititori de rit catolic, fiă prin fanatism, spre a nu întări credința schismaticilor orientali. Ș'apoi cine avea să'l controleze? Cine avea să citească originalul grec?

Să vedem dăr cine au fost acei traducători :

1) Mai d'ântăiū de ori-cine a scris despre sf. Ión Damascenul, patriarchul Ión al Ierusalimului ⁶ care, sub Constantin VI și Leon IV Porfirogenitul, se distinse printre cei mai infocați iconoduli. Ast-fel, pe cât critică pe ambii împărați bisantinți, fiind-că în anul 754 convocaseră un conciliu contrar cultului icónelor, pe atât laudă pe însemnatul teolog, fiind-că combătuse pe iconoclaști din toate puterile ⁷. Propriu vorbind, patriarchul Ión nu e autorul, ci numai

1. *De scriptoribus ecclesiast.*

2. *Hist. græc.* lib. I. Cap. XI.

3. Liber I, cap. XI.

4. Simbolul credinții creștine, stabilit de conciliul I din Nicea, admise că fiul, născut din tatăl, s'a pogorit din ceruri și s'a întrupat prin sfântul spirit, ăr conciliul IX din Constantinopole stabili că sfântul spirit, domn de viața făcător, purcede de la tatăl.

5. În care se citește : *Et unum spiritum sanctum ex Patre procede.*

6. Din care causă și e cunoscut sub porecla de „Hierosolymitanus“.

7. Ast-fel comparând numele împăratului Leon cu al lui sf. Ión Damascenul, conchide că cel d'ântăiū a provenit din marea'i asemnare cu un furios ieū (*Leon*), pe când al celui d'al douilea însemnăză mulțămire, plăcere, grația (*Xáρις*), de óre-ce ebraicul Iochanan, din care s'a derivat Ioannes (*Iohannes*) corespunde latinescului *gratianus* (din grația).

traducătorul biografiei în cestiune, căci însuși declară că, găsind-o scrisă în limba arabă, dă într'un stil negles, numai și-a dat osteneală de a o transcrie grecesce.

Acea lucrare a fost tradusă în limba latină mai întâiu de Ioannes Ecolampadius, apoi de Iacobus Billius Prunæus¹.

2) Vincentius Bellovacensis (Beluacensis) sêu Vinețiu Galu, burgund de origine, cunoscut în patriă sub numele de Saint Vincent de Beauvais, fu mai întâiu monach în ordinea Predicatorilor și apoi ajuns episcop la Beauvais, sub papa Inocențiu al IV-lea. El deveni renumit ca filosof², prin cercetări variate, lucră pêne între anii 1247—1249 și muri pe la 1264. Cu cheltuiela lui Ludovic, regele Franciei, compuse și tipări faimosa operă intitulată *Speculum quadruplex*, coprinde: „în partea I-a (*speculum doctrinale*), teoriile celor șapte arte liberale, care forma *trivium* și *quadrivium* al scolasticeii, începând cu gramatica și terminând cu teologia; în partea II-a (*speculum historiale*), evenimente de căpeteniă și istoria civilă a statelor pêne la 1244; „într'a III-a (*speculum naturale*), cestiuni de fizică, geografică și cronologie. er într'a IV-a (*speculum morale*), despre pasiuni, simțiminte, legi, virtuți și vicii“³. În a doua parte introduce și uă scurtă relațiune despre istoria lui Varlaam și Iosaf, luată după sf. Iôn Damascenul.

3) Al treilea erudit din evul mediu, istoriograf și teolog, fu Iacobus a Voragine, ast-fel disū după orașelul cu același nume din coprinsul Liguriei. El mai e cunoscut și sub porecla de Iacobus Genuensis, fiind-că sub papa Bonifaciu, pe la 1200, se ilustră în Genova prin întâia traducere a *Bibliei* în limba italiană la 1270, apoi prin *Chronica Genuensium*. Pe lângă aceste lucrări, mai compuse în latinesce *Historia Longobardiæ*, mai mult cunoscută sub titlul de *Legenda aurea sive Speculum sanctorum*, în mare parte relativă la viețile și faptele sfinților, între care figura și cuvioșii Varlaam și Iosaf, după prescurtarea biografiei datorite lui sf. Iôn Damascenul.

4) Andreiū de Billy, dis Andreas Billius, milanes din ordinea religioasă pentru propagarea instituțiunii clericale căreia aparținea; scrise un comentariū istoric despre paguba adusă bisericii creștine.

1. A se vedea *Ist. filos. antice*, de Teodorescu G. Dem. pag 162.

2. *Idem* pag. 19.

3. A se vedea Teodorescu G. Dem., *Cronica din Nürnberg* (București 1893) pag. 35.

în special celei orientale, prin invasiunea Turcilor în Europa¹; uă istoriă a Longobarșilor, alta a Milaneseilor și diferite opuscule. Intre numeroșele-i traduceri în latinesce figurează și operile eruditului din Damasc, prin urmare și „Vięta pré cuvioșilor Varlaam și Iosaf“, pentru care utilisase vechi codice grece. Edițiunea lui, disă „bibliană“ traăusă cu fidelitate și îngrijire, are la început un studiū în care se discută paternitatea operei. El lămuresce cum bănuiele a fost posibilă prin împrejurarea că într'un codice se da ca autor „Ión Sinaitul“ (al căru! nume figurează în *Istoria* lui Paul Diaconul² și care trăise pe timpul lui Teodosiu-cel-mare, pe la finele secolului al IV-lea), că în alte manuscrise grece, destul de numeroșe, se repeta același nume de „Ión Sinaitul“. Andreiū Billiu probeză că Ión Sinaitul, ca și Ión Monachul, nu e altul de cât Ión Damascenul, adevăratul autor al compozițiunii hagiografice.

7) Antoninus Florentinus înflori sub Cosma de Medicis și sub papii Nicolau V, Calixt III, Piu II. Pe lângă un tractat de teologia, el scrise și *Chronicon tripartitum*, uă cronică în trei părți, narând în cea d'ântăiū evenimentele de la creațiune pêne la Constantin-cel-mare, într'a doua faptele de căpeteniă întemplate pêne la 1198, ér într'a treia istoria occidentală pêne la 1459. Născut la 1389, el muri în etate de 70 anī. Mai târziū, la 1523, papa Adrian VI îl canonisă și de aceea figurează printre sfinții catolici sub numele de Sanctus Antoninus. Biografia lui a fost scrisă în prosă de F. Vincentius Mainardus Geminianensis (din secta predicatorilor), ér în versuri apoteosată de Ugolinus Verinus. În ce privesce pe sf. Ión Damascenul, el opineză că trăise pe la 390, sub Teodosiu-cel-mare, ér nu în secolul al VIII-lea, ceia-ce a dat nascere unor lungi desbateri ulterioare.

8) Raphaël Regius Volaterranus, ast-fel numit după orașelul Volterra seu Volaterra, trăi în aceeași epocă cu sf. Antoninus și, afară de numeroșe traduceri din limba grécă (intre care istoria lui Procopiu despre resbelul persic și vandalic), compuse în XXXVIII cărți *Urbana commentaria*, dedicate papei Iuliu II și publicate în trei tomuri, tractând despre geografia vechiă, despre antropologia și biografia (*De viris illustribus*) și despre filologia (*De artium rudimentis*). În prescurtare, autorul își caracterisează

1 Carta foarte interesantă pentru cunoșterea originii Turcilor.
2 *Historiæ Miscellæ* libr. XIII.

opera cu termenul grec $\pi\acute{\alpha}\nu\delta\omicron\chi\epsilon\iota\omicron\nu$, vroid să arête că coprindea tot felul de cunoștințe.

Relativ la sf. Ión Damascenul, adoptă aceleași aserțiuni ca și predecesorul.

7) In anul 1470, *Vieța pre cuvioșilor Varlaam și Iosaf* se tipări la Spira, într'un volum in folio¹.

8) Un alt însemnat erudit din secolul al XV-lea fu Georgius Trapezuntius, născut in insula Creta la Aprilie 1396, dăr poreclit după orașul Trapezunt (Trebisonda) din Capadocia, de unde părinții lui își aveau originea. Sub papa Eugeniū al IV-lea, se duse la Roma, fu profesor de retorică și filosofă, ajunse secretar al scaunului pontifical sub papa Nicolau al V-lea și, in etate de 90 anī, muri la Roma in 1486. El traduse in limba latină numeroșe opere grece, intre care mai multe din scrierile lui Aristotele și martiriul suferit de sf. Andreiu in insula Chio. Emul al celebrului Teodor Gaza, mai compuse diferite lucrări originale in limba latină, susținu desbateri științifice și teologice cu episcopul din Aleria și pênă la adânci bătrânețe, fu rivalul renumitului astronom, matematic și tipograf editor Regiomontanus² In-tre altele, Georgiu Trapezunțiul traduse, *Vieța sfinților Varlaam și Iosaf* intercalând credulul bisericii ortodoxe, in partea relativă la sfântul spirit, cuvintele că purcede nu numai de la tatăl, ci „și de la fiul“, aserțiune care nu figura in manuscrisul grec pe care-lu utilizase la traducere. Copilul lui, Andreiu Trapezunțiu, continuă câte-va din traducerile tatălui său, câte rămăseseră neterminate, și publică versiunea *Almagestului* faimosului astronom-geograf Claudiu Ptolemeu³. operă intitulată $\pi\epsilon\tau\acute{\rho}\mu\epsilon\tau\alpha\tau\omicron\varsigma$ $\pi\epsilon\tau\acute{\rho}\mu\epsilon\tau\epsilon\lambda\alpha\varsigma$.

9) Iacob de Billy supranumit Iacobus Billius Prunæus, superiorul mōnastirii St. Michael din Elm, pe lângă biografia lui Sf. Ión Damascenul, mai traduse din grecesce in latinesce și importantu'i tractat de *De orthodoxa fide* ($\tau\omicron\upsilon\tau\epsilon\delta\iota\varsigma$ $\tau\eta\varsigma$ $\acute{o}\rho\theta\omicron\delta\acute{o}\varsigma\eta\varsigma$ $\pi\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\omega\varsigma$). In precuvântarea ce precede edițiunile lui (din 1602 și 1629)⁴ ale Istoriei lui Varlaam⁵, el impută lui Georgiu Trapezunțiul lipsa

1. Operele lui sf. Ión Damascenul apărură la Basilea (Băle) in 1575 și la Paris in 1577.

2. A se vedé *Cronica din Nürnberg*, paginile 13, 14, 15, 42, 46.

3. A se vedé *Ist. fil. antice* pag. 78. 220, 357, 359, 360, 391.

4. Edițiunea lui Billiu se tipări la Anvers in 1602 și in Paris la 1629.

5. „Certe in vetere Fumæi codice Ioanni Sinaitæ adscribitur“.

de fidelitate în traducerea operelor sf. Ión Damascenul, acuzându-l de alterări și interpolări grave.

10) Herbert Rosweyd ¹, originar din Gaudesheim se distinse sub Oton al II-lea și trăi de la 1483 până la 1501. El scrisese în versuri eroice uă relațiune panegirică despre faptele lui Oton I-iu și în versuri elegiace martiriul episcopului sf. Dionisiu. Tot în versuri celebră torturile suferite de sf. Pelagiu, martir în Spania, apoi laude pentru sfânta Fecióră, sf. Ana, sf. Gangulfu și altor sfinți ². El se ocupă nu numai cu cestiuni privitoare la epoca sf. Ión Damascenul, dăr și cu erudite comentarii ale operelor lui.

11) Ioannes Trithemis sive Tritenhemius, născut în Februarie 1462 la Tritenheim de lângă Mosela, scrisese în limba latină, până la anul morții (1519) nu mai puțin de două-spre-zece opere pe atât de variate, pe cât de importante, anume: catalogul celor 470 mai însemnați scriitori eclesiastici (*Ecclesiarum scriptores*); biografiile celor mai străluciți bărbați ai Germaniei și ai sectei Benedictinilor; Cronica mănăstirii Hirsaugia (anii 830—1370) revădită și adausă în anul 1514; Cronica mănăstirii Spanheim (anii 1044—1511); trei tomuri *De origine, gestis et regibus Francorum*; uă monografiă *De ducibus et episcopis Francorum*; istoria intitulată *De successione ducum Bavarie et comitum Palatinorum*; viața sf. Maxim, episcopul Maientei și sfânta Iirmina fiica regelui Dagobert; Minunile sfințelor Maria și Ana; viața filosofului Ruban Maurul ³ și sf. Maxim, episcopul din Treviri; Viețile sfinților; în fine Itinerariul propriei seile vieți.

Iacob Fabru Stapulensis, în edițiunile lui din Basilea, (una la 1559, alta la 1575) atribuie lui Georgiu din Trapezunța prima traducere din latinesce a „istoriei indiane“. Cu toate acestea Gaspar Bartiu ⁴ susține că prima traducere e mult mai vechiă, după cum probază stilul, dăr că tipografil și editorii posteriori au atribuit-o lui Trapezunțiu spre a o pune sub un nume cunoscut și a-i da mai mare însemnătate ⁵.

1. scris în diferite moduri: Roswid, Hroswitl, Rosvita, Rosvida, Rosvitis și Rosvidis.

2. Aceste scrieri apărură la Nürnberg în anul 1401 sub îngrijirea poetului Conrad Cetulū.

3. A se vedé *Ist. filos. antice*, pag. 18.

4. Lib. XL. *Advers.* C. X și lib. XLl Cap. XI.

5. „Cujus (Trapezuntii) quum atavorum memoria nomen venditibus faceret libros de græcis scriptoribus expressos, nihil dubitarunt typographorum pueri lucro suo posteritatis scientiam posthabere Idem accidit. „historiæ Barlaami et Iosaphat, quæ cum a te aliquot secula a monacho

Oudin¹ o consideră cel puțin cu 300 ani mai vechiă, căci în unele codice manuscrise, ale renumitelor librării din Italia, s'a găsit scrisă cu caractere de uă vechime mult mai mare de cît epoca lui Trapezunțiu. Dovadă e că Vincentiu Bellovacensis cu 150 ani înainte de Trapezunțiu o utilizează în *Speculum historiale*.

Cu cât ne apropiăm de evul modern, cu atât găsim între biografi, traducători și comentatori, celebrități recunoscute, ca cardinalul Baronius, Oudin, Leon Allacein, Casaubon, Bellarmin, Mattei Rader, Fr. Mich. Legüien, Cave și alții.

III

Traducerile în alte limbi. Manuscrisele române.

În limba italiană, traducerea acestei scrieri e anterioară secolului al XIV. De și cavalerul Leonardo Salviati îi dă anul 1335, dată aflată într'un manuscris al celebrului Silvani Razzi. totuși Giovanni Maria Salvioni afirmă că, pentru edițiunea sa din 1734, a utilizat traduceri mult mai vechi; constată însă că manuscrisele se deosebesc cu totul unele de altele părând a fi făcute după originale diferite. Ast-fel declară că nici unul nu e absolut conform testului grec și latin, ci prescurtate, căci în unele s'a redus povestirile. în altele s'a suprimat cu totul răspunsurile lui Varlaam. Fiă-care traducător seü copiator a redus mai mult ori mai puțin de cât altul, așa că în fiă-ce manuscris narațiunile sunt deosebite fiă în ce privesc termeni, fiă în ce privesc limba, premenită continuu; s'ar pute dice că au fost tot atâția traducători, câte manuscrise se găsesc, întru atâta copiatorii au alterat vechiele traduceri, modernisându-le. Același lucru s'a întemplat absolut în același mod în limba română. căci însăși edițiunea lui Salvioni din 1734, care a servit traducerii lui Boțulescu, e uă prescurtare față cu manuscrisele române ce vom menționa mai jos și în special cu ale noastre.

Vięta lui Varlaam și Iosaf a dobândit uă reputațiune necontestată. Editorul Salvioni afirmă că în Italia, după ce copiii

„quodam sit de græco Ioannis Sinaitæ translata, multos tamen retro annos inter opera et cum titulo Ioannis Damasceni et interpretatione ejusdem si diis placet Trapezunzii lecta est”.

1. *De S. I. Damasc.* tom. I. Sect. VIII, cap. I pag. 1750.

invătaū primele cunoștințe, li se dau ca manuale de citire cărțile cunoscute sub titlul de *Iosafat și Florea virtuții*¹.

În limba română *Vięta lui Varlaam și Iosaf*, a găsit trei traducători și a-nume:

1) Udriște Năsturel, cumnatul lui Mateiū-Basarab, care o termină între anii 1648—1650.

2) Boțulescu, care, în anul 1704, aflându-se arestat nu scim pentru ce, (veđi Iorga, *Ist. literaturii*) la Milano, își petrecu timpul traducând în italianesce uă redacțiune prescurtată „conținând numai partea biografică“ și al cărui manuscris se găsește în biblioteca imperială din Viena².

3) Samuel Klein, care între 1783—1808 traduse din nou pe *Iosaf și Varlam*, după redacțiunii catolice, împreună cu opera *De orthodoxa fide* a sfântului Ión Damascenul³.

În privința manuscriselor române (dintre care la 1883 d. dr. Gaster menșiona numai copia din 1814, aflată în posesiunea rēposatului Eminescu) vom enumera pe cele ce am avut ocașiune să cunoșcem. Ele sunt următoarele:

I. La mușeul de anticități⁴ din Bucuresci se găsește un manuscris vechiū, sub No. 233 pe douē colōne, în stānga testul slavon, ēr în drepta traducerea română. La 1881, a fost trāmis „Academiei romāne“⁵ spre a'lū publica⁶. Tipārirea s'a început sub direcțiunea lui Al. Odobescu, în partea de sus a paginei cu litere latine, ēr jumētatea de jos cu litere cirilice, fără testul slavon. La colā X-a lucrarea a fost intreruptă și intreruptă a rēmas pēnē astāđi. Titlul este cel următor:

„Traiul și Viața a prē cuvioșilor pārinților noștri a lu Varlaam și a lu Iosaf. Scrisă de prē cuviosul pārintele nostru Ioan

1. «I nostri buoni antichi a'teneri fanciulli, che deono apprendere a leggere, dopoché egli hanno imparato a combinare i primi elementi, tosto pongono tra la mani que'due piccioli libretti, l'uno de'quali *Giosaffatte*, e l'altro *Fior di virtù* comunalmente s'appella».

2. Uă copie după acest manuscris, scōsă de d. Gr. G. Toculescu, să află în posesiunea „Academiei romāne“, veđi mai departe.

3. Manuscrisele pārintelui Samuel Micul se ăice cā s'ar fi aflānd, în biblioteca seminarului din Blasiu seu Oradea-mare. A se vedē *Vięta, Operele și Ideile* lui *Georgiu Șincai* de A. Papiu Ilarian (Bucuresci 1869) pag 116—119, și *Introducere la istoria limbii și literaturii romāne* de d. Ales Philippide (fași 1888) pag. 117.

4. După ordinul Ministerului Cultelor și instrucțiunii No. 18053

5. În notă jos, pe cāte-va pagine, se citește: „Acēstā sfēntā carte întru care iaste vięta sfintului Varlaam și Iosaf iaste a lui Ilarion episcopul Rōmnicului (unchiul rēposatului Odobescu) care a adus-o de la Cozia“.

ЖИВШИИ И ВОШЕИЦА

Пріиена соиц наші
 Амама иіосафа:

списано сопріиану
 соца нашоу іоанна
 Дамасіица дшннца
 ради полум
 Ии кже іосафаксаго
 іахиса, наклаше іи
 прелекокоиста, ино
 гогршно ра к рабо
 сореломз наст хрело
 софиршн, второ
 логотомз.

Апрікхв іошило пр
 рицнао поцири, іах
 виллши іау іосафа.

Сікнез детр ісхв іосу
 пршеле поспрх іоан
 Дамасіи, пенрху фо
 лосу сд флелеск з
 Іузаісх дсрлне з Сіо
 кентеск з, ачолск фд
 пррхмантск з, дсму
 прісзлосх роху лхс.
 Зднше Нхтурсе де
 фірешн, аідоилх
 логотомз,

[Взятото катіа мѣра]

Зрнз

Атати фтпд атт

„Damaskin pentru folosul sufletescă, iară acum de in limba slove-
 „născă intoarsă fu pre rumănescă de mult păcătosul robul lu Xc.
 „Udriște Năsturel de Fierestū. Alū doilē logofătă. Vălēto bitia
 „mira „рѣзъ (7157) - 1649 (veđi pag. XIV).

Acest titlu e scris in drēpta, iēr cel slavonesc corespundētor in stānga, ambele cu roșiu de cinabru, avēnd d'asupra uă vignetă longi-
 tudinală subțire, represintānd flori colorate fără aur.

Volumul este legat cu scōrțe. In pielea esteriōră se vēd gra-
 vate cu aur pe margint diferite ornamente și, la colțuri, cei 4
 evangheliști, ēr in miđloc pe un medalion se află Mântuitorul
 rēstignit pe cruce; in drēpta și in stānga crucii se vēdū douē
 personaji, de sigur Maica Domnului și Maria Magdalena.

Manuscrisul, bine păstrat, scris pe chārtie satinatā și cu li-
 tere ce imită tiparul, e fără paginatură pēnē la fila чмк (252),
 de unde incepe paginatura pe file de către scriitor, paginatură
 greșită, căci nu corespunde feței 504, ci celei 763; apoi numărul
 următor чмр este pe versa filei, ēr pe fila urmētoare nu a scris nimic;
 in fine, pēnē la чмъ (256) numerotațiunea nu este bine pusă. Inainte
 de această pagină se vēd cotōrele a douē foi, probabil tăiate de scrii-
 tor, căci testul se continuă¹. In schimb și in loc de paginațiune,
 pe fiă-care pagină se repetă cuvintele «glava II» (capitulul I).
 «glava II» etc. La bibliotecă, la musēu sēu la Academie pe fiă-
 care pagină numărul curent s'a însemnat cu «condeiul de plumb»,
 și astfel se arētă că in total sunt 885 pagine (sēu 443 foi).

Fiă-care foiă are lungimea de 21¹/₂ centimetri, lățimea de
 15¹/₂. E probabil că, in lung și in lat ¹/₂ de centimetru s'a re-
 tezat prin legarea volumului. Testul manuscris al celor douē co-
 lōne (slavă și română) ocupă pe fiă-care pagină 14¹/₂—15 cen-
 timetri in lungime, 10—10¹/₂ in lățime. Variațiunea rezultă că
 se află câte un rōnd mai mult, peste cele 22, pe pagină când la
 uă colonă, când la alta, spre a se corespunde esact cele douē va-
 riante.

Istoria lui Varlaam și Ioasaf constă din 40 capitule (glava
 А), după care urmēză (la pag. 882) „cāntecul lui sf. Ioasaf când
 au intrat in pustiă“, care se termină numai cu puține rōnduri
 slavone și cu indicarea de „Iōn Damaskin povēsti konețū“
 (scrise cu roșiu pe pag. 884). Pe ultima pagină (numerotată r. A)

1. Inșă de altă mână și ast-fel se esplică și numerotațiunea greșită
 și scrierea in capul fiă-cărei pagine a sumarului capitulului respectiv in loc
 de glava, precum și inctarea variantei slavone pēnē la pag. 882.

er cu creion 885) stă scris slavonesce, cu caractere mai mari, cu cernelă deosebită și de altă mână :

Списаніи сію книгу
 - въ днѣ Іоантѣ
 нѣ воеводѣ тече
 нѣ- лѣтѣ 7179. Зрѣ
 сѣиже вѣнчѣ Петро
 нѣю. Ахнѣя рѣтѣ
 тѣи мѣнскѣ

„Spisania siiu knigu
 „vã dni Iã Anto-
 „nie Voevoda. tece-
 „nie-lõtom „зрѣ,
 „sãijdevenie. Petro-
 „niu Arhimandritu
 „Tismënisçiu“.

S'aũ scris acestã carte in ðilele lui Iã Antonie Voevod fiind cursul anilor 7179, cu chieltuiala lui Petroniu Arhimandrit Tismãnean

Manuscrisul dër este din 1671, sub domnia lui Antonie-Vodã (1669—1672) și lucrat de același grãmatic care scrie pe cel din 1673, fiind-cã chãrtia, cernela, caligrafia sunt în totul identice.

II. Al douilea manuscris, care urmezã în ordine cronologicã, e din anul 1673 și se aflã în posesiunea nãstrã. Din cauza importanței ce prezintã, vom reveni mai pre larg asupra'i.

III. Noi mai posedem încă un manuscris român din secolul trecut (secolul XVIII-lea), fãrã datã certã Volumul legat în scõrte de lemn, e scris pe chãrtiã satinatã, numerotat pe file cu cifre arabe și constã din 299 foi (598 pagini) avënd același cuprins ca manuscrisul slavo-romãn din 1671. Titlul scris cu roșiu este „Vięta a prę cuvioșilor pãrinților nãștri Varlaam și Iosaf „scrisã de prę cuviosul pãrintele nostru Iõn Damaskin. Pentru „folosul sufletesc. Și tãlmãcitã de pre limba slavonescã pre limba „limba rumãnescã de Udriște Nãsturel“.

Pe foile de la început se citesc diferite însemnãri din 1810 Iulie 12, din 1816, 1841 și semnãtura lui „Meletie arhimandritul“, fostul starețu al mãnastirii Cãldãrușani. Pe fila nenumerotatã de la urmã se vede cã la 14 Sept. 1844 cartea a fost „cetitã de cã- „tre smeritul și mai micul între monahi, Gherontie monachul“.

IV. Domnul lt. colonel Petre V. Nãsturel din artileriã, a cumpãrat, în 1886, de la rëposatul lt. colonel Pappasoglu (cu

prețul de 300 lei), un manuscris român cu același coprins ca cel precedent, formând un volum de 455 pagine. Buna păstrare se datorește legăturii în scórțe de lemn imbrăcate cu piele, care au pe margini înguste chenare de poleielă și în mijloc uă rosetă ovală.

Chârtia cu liniatură de fabricațiune, nu e satinată e lungă de 24 și lată de 18 centimetri. Scrierea e cursivă, absolut identică și ocupă, pe un spațiu de 15 $\frac{1}{2}$ centimetri lungime și 13 lățime, câte 21 rînduri pe fiă-care pagină.

Pentru observarea acestei regularități, scriitorul — care năcării nu și însemnează numele — a fost nevoit a trage linii seú s'a inlesnit c'ua liniatură transparentă. Titlul scris cu roșiu este identic cu acela al manuscrisului precedent cu deosebire că în loc de „slavonescă“ țice slovenescă.

V. La „muséul de anticități“ din Bucuresci, înregistrat sub No. 16, se mai găsește un manuscris român diu 22 Februarie 1807, bine păstrat, având 39 capitule pe 241 foi, fără paginatură. Pe întâia foiă (albă) se citește: „1807 Mart. 20. Nektarie; mō-„nastirea Cozia“, ér pe verso „Ministerul cultelor și instrucțiunii „publice din Tera-romănescă. Această carte s'a adus de la sfēnta „mōnastire Cozia spre a se depune în Biblioteca Națională. Se „încredințēază de acest Minister, p. ministru N. A(odronescu)“. Etă titlul scrierii :

„Viēta a prē cuviosilor părinților noștri a lui Varlaam și a „lui Ioasaf, scrisă de prē cuviosul părintele nostru Iōn Damaskin „pentru folosul sufletesc și tălmăcită de pre limba slovenescă pre „limba rumănescă de Udriște Năsturel“.

La fine (foia 241) se citește următoarea notiță :

„S'au scris în sfēnta episcopiă a Argeșului de smeritul „între menași Ilarion Dascălul Craiovenul această istoriă părin- „telui Nictarie, Monahū de la sfēnta mōnastire Kozia, cu a sfēntiei „sele chieftuiei 1807, Fevr. 22“.

Urmēză apoi, în proză, „cântarea sfēntului Ioasaf, când au „înterlat în pustiă“ și „troparele sf. Varlaam și al lui Ioasaf“.

Pe ultima pagină se găsește însemnările următoare :

„Mulțămim lui D-deu celui în troiță slăvit, carele mi-au „ajutat de am început a scrie și am și sēvērsit de a scrie. Am „început a scrie din Noembre 1 și am sēvērsit la Februarie în „22. Deci mă rog tuturor de obște, mai ales celor ce veți ceti

„acastă sfântă istoriă de suflet folositoare, ori unde veți alla vre-ură „greșclă, ori in slove, ori in cuvinte, ori in ortografiă, se nu vă „pripiti a ponoslui, că n'ați scris mână de ũnger, ci mână de om „pecatós, ci mai bine să diceți: dumnezeu se ierte pre Ilarion „mult peccátosul 1807 Fevr. 22.

Se vede apoi, cu cernelă albastră, sigiliul cu legenda „Biblioteca colegiului Sf. Sava“ cu următoarele amintiri:

„Am mai citit și eu pe această de suflet folositoare carte, când „mă aflam in sfânta mōnastire Kozia. 1811 Ianuarie 22. *Dionisie „Eclesiarhu*“.

„1821 Fevr. 11. Am citit și eu această carte. *Dinu Drăgan Dascalu*“.

„La 1826 Fevr. 15 am citit și eu, cel mai jos iscălit, când „mă aflam in Kozia cu șederea. *Kesarie ermonah*“.

VI. Copia din 1814, aflată in posesiunea rēposatului Mih. Eminescu, n'am vėdut-o și nu scim unde se mai găsese, d-lu Gaster ęnsē afirmă la 1883, că este „cea mai completă, căci „contine atât partea acea privitoare la slăvirea sihăstriei, cât și „acea cu parabole“.

VII. In biblioteca sf. mōnastiri Căldărușani am avut ocaziunea să vėd trei manuscrise române, de formate și cu caligrafii diferite, contind *Vięta sfintilor Varlaam și Ioasaf*. Ele trebuie să se alle a(ți in biblioteca Academiei române, de 6re-ce cărțile și manuscrisele de la mōnastirea Căldărușani au fost luate de ministerul instruciunii și date Academiei.

VIII. Copia după traducerea din 1764 a lui Boțulescu, despre care am mentionat. Boțulescu s'a servit de edițiunea tipărită in Roma la 1734 de Giovanni Maria Salvioni sub titlul de „*Storia „de'ss Barlaam e Giosalfatto* ridotta alla sua antica purità di „favella, coll'ajuto degli antichi testi a penna¹“.

Printre manuscrisele slavone, se cunoșce unul singur, volum in 8° pe chărțiă grósă, aflat in biblioteca sf. mōnastiri Agapia din județul Ném(u)².

1. Acastă edițiune s'a reprodus tot in Roma la 1816. Din ambelē edițiuni se găsese câte un esemplar in biblioteca centrală (a Statului) din Bucuresci.

2). A se vedē „Note dintr'ură excursiune in Moldova, de d. I. Bianu, in *Columna lui Traian*. No. 2 din 1882.

IV

Manuscrisul din 1673 (7181).

Manuscrisul nostru din 1673 e prețios din următoarele trei puncte de privire: fiind-că e cel mai complet din câte cunoștem; fiind-că e bine păstrat și de o bună caligrafie esemplară; fiind-că poartă data, locul și numele scriitorului. Să ne oprim, spre a da lămuriri, asupra fiș-cărui în parte.

A. — Volumul, lung de 20 centimetri și lat de $1\frac{1}{2}$, a fost legat, căci foile sunt retezate. Scórțele'i lipsesc nu din cauza vechimii, ci probabil spre a-i se pierde urma, când a trecut de la un cumpărător la altul. Textul ocupă, pe fiș-care pagină, 14 centimetri în lungime și $9\frac{1}{2}$ în lățime. Paginatura se urmărește numai pe file, cu cifre cirilice. În total sunt 203 foi (său 580 pagini), dintre care „Vieta părinților noștri Varlaam și Ioasaf” consistă din 280 foi (561 pagini). Țer restul de 13 foi (25 pagini) coprinde „Vieta sfintei Ecaterina”

De la început lipsesc foia întâia (2 pagini), adică o parte din introducere, apoi foile 6 și 7 (paginile 11—14), adică începutul capitulului II. «Vieta sfintei Ecaterina» este incompletă. Că „Vieta lui Varlaam și Ioasaf”, espusă în 40 capitule, este în totul completă ne convinge următorul epilog de la pagina 558:

„Până aici(i) iaste cuvântul aceștii povești, care o scriș(i) „voao, împotriva puterii, cum am auzit den bărbați cinstiți și nemincinoșu, cari au spus mie. Iară voi, cari auziți și citiți ac(i)astă „poveste, folositoare de suflet, să vă fie a vă învrednici părții celor „ce au plăcut Domnului. Pentru rugăciunile lui Varlaam și ale „lui Ioasaf, fericiți de cari fu povesté pre spre Xr. Domnul „nostru, căruia se cade cinsté și putéré, măriia și cuviinta, „împreună cu tatăl și cu du(h)ul sf(ě)ntu, acum și pururé și în „vécii vécilor. Aminu”.

La pagina 559 figurează, în prosă, „Cântecul lui st. Ioasaf, „când au intrat în pustia”, scris ca titlu cu cernelă roșie. Țer la pagina 560 o închișiare cu litere capitale roșii, spunénd că „a- „c(i)astă rugăciune la Sloveni nu se află, ce numai la Latini”, de unde rezultă că traducătorul avusese la dispozițiune esemplare atât slave său ortodoxe, cât și latine său catolice, că prin urmare cunoștea mai multe limbi.

Este neîndoios că nu Udriște Năsturel tradusese „Vięta „sintei Ecaterina“ de la finele volumului, căci ętă titlul acestei biografii la pagina 562 :

„(Vięta) sintei și întelepțel cocoane și marę mucenită E-„caterina¹ scoasă acum d'entũ nou, de pre ellinęste, slovenęste „și tipărită în țara Moscului, iară apoi dupre slovenęste și rumũ-„nește, cu bl(a)gosloveniia prę sfințituluĩ mitropolit al U(n)grovla-„hieĩ Kyr pri Grigorie Ghica voevod“ (veđi pag. XXVI).

D'acĩ resultă sęu că grămăticul, care a copiat manuscrisul în 1673, a făcut și traducerea biografiei în cestiune, sęu că ea se găsia în manuscrisul anterior după care a copiat. Mai probabilă e prima ipotesă, căci pe de uă parte se specifică că traducerea s'a făcut după un exemplar tipărit la Moscua (póte chiar în timpul pe când se copia acest manuscris), pe de altă parte e'n genere cunoscută tendința tuturor grămăticilor din seculii trecutĩ d'a spori manuscrisele, adăugęndu-le scrieri de același caracter, spre a'și face lucrarea mai importantă și spre a'și dobândi reputațiune.

Resunând, putem afirma că manuscrisul din 1673 este cel mai complet din tóte, fiind-că coprinde nu numai vięta celor doui sfinți în întregimea ei, adică partea relativă la sihăstriă și parabolele, dır și rugăciunile ce nu existau în variantele slavone, împreună cu „vięta sintei Ecaterina“, atunci pentru prima óră, (d'entũ nou) tradusă din rusesce.

B.—Fórtę puține manuscrise din seculul XVII-lea s'aũ păstrat atât de bine ca cel ce ne preocupă, cele mai multe fiind pręda umiditătũ, carilor și nepęsării. Numerotarea lui este continuă, ır curățenia paginelor denotă c'a fost în mână puține și pioșe. Chărția, de cea mai bună calitate, rară pe acele timpuri, este satinată, cu dungĩ longitudinale și la mijloc cu marca fabricei. Vechimea i-a dat uă nuanță gálbuiă, dır întru nimic nu i-a alterat luciul.

Cernęla întrebuintată e de tuș negru, care 'și păstrează pene ađi tonul caracteristic. Capitulele sunt scrise cu litere majuscule și cu negru, ır cele douę-trei rōnduri din titlurile lor, care urmęză imediat, sunt scrise cu litere mai mici și cu roșũ de kino-var. Copiatorul începuse a scrie cu roșũ fiă-care K inițial din cuvęntul KIII. precum și numęrul capitulelor, insę de la cap. III înainte a renunțat la atăta impeștrițare, adoptând roșuil numai

1. În occident „Vita et conversatio beatę Catharinę virginis et martyris“ fu scrisă de Petrus Dorandus (pe la 1440) autorul cunoscutei *Chronicon Carthusiense*, și al mai multor dialoguri și biografii sacre.

pentru enunțarea coprinsului în fruntea fiă-cărei pagine și pentru cele două-trei rînduri ale titlurilor.

Scrierea imităză caracterele de tipar și pretutindenî e tot atît de frumoasă, grămăticul a executat-o cu penă de gască. Spre înlesnire, a tras cu ceva ascuțit câte două linii pentru fiă-care rînd, linii ce se observă pînă astăzi. Mai mult încă : pe toate paginile sunt exact câte 21 rînduri, întocmai ca în cărțile tipărite din zilele noastre. Sunt de admirat răbdarea și dibăcia scriitorului d'ă măsura ca uă pagină să fie absolut identică cu alta și toate împreună, în ce privesce caligrafia și felul cernelii, mărimea și forma caracterelor, distanța, lungimea și numărul rîndurilor. Nicăierî nu se observă uă ștersătură, uă pată. uă îndreptare: totul e corect și vedesce gust estetic, deplină îngrijire.

Deca d'er smeritului între monași, mult păcătoșul Ilarion Dascălul Craiovenul de la episcopia Argeșului, i-au trebuit vrea patru luni (1 Noembrie 1806—22 Februaru 1807) pentru un așia de modest manuscris, neapărat că grămăticul din 137:} n'a putut termina pe al său în mai puțin de un an, din cauza marelui atențiunii ce trebuia să-i acorde.

C. — Uă valoare deosebită dă manuscrisul nostru împrejurarea cu totul rară că grămăticul își însemnăză numele, locul unde și anul când scrie.

Scriitorii, copiatorii și traducătorii ce aparțin clerului nu spun nimic, în semn de umilință creștină. De aceea mai toate manuscrisele vechi de prin mănăstiri nu pot avea un istoric. Abia însemnările posterioare, ale celor ce au vădut său citit volumul (când știu scrie și au cernelă la în-de-mână) ne mai orientăză despre fazele prin care au trecut. Scriitorii laici, grămăticii, câte uă dată și dascălii, își spun numele fără altă indicațiune. Prin secolul XVIII și mai cu seamă într'al XIX, unii și alții încep a se desobicinui de „*smerenia*“ și „*păcătoșenia*“, adică de pre marea umilință creștină. Manuscrisul ce ne preocupă, la pagina 561, are următoarea declarațiune :

„Ac(i)astă sf(ē)ntă carte, a pre cuviosilor părinților noștri a lui „Varlaam și a lui IoasaŃ, scosu-o-au întăiu Udriște, al doile log(o)-sf(ē)tū, dupre ellinēște, slovenēște și rum(ă)nēște. Scosu-o-am și „eu Fota, gramatic domnescū, dupre izvodul rum(ă)nescū, dumnélui „Dumitrașco, biv-vel serdar. Și am scris în dīlel(e) creștinului Domnū „Grigorie Ghika voevod. Lētū „зона от град Буо(u)реști“ (v. p. XXII). Așia d'er Udriște Năsturel, între 1648 — 1670, face ăntăia

traducere, nu după un manuscris slavon. cum afirmă d-lu dr. M. Gaster, ci direct din elinesce, cum făcuse ieromonachul Melchisedec (egumenul mănăstirii din Câmpulung) traducând *Invătăturile preste toate zilele* la 1642 și Daniil Andreiu Panonénul, traducând (cu ajutorul lui Patrizi și Ligaridi) *Indreptarea legii cu dumnezeu*, tipărită în Târgoviște la 1652. Traducerii selesense Udriște Năsturel a putut să'i alătore și testul slavon, ceia-ce a îndemnat pe unii să credă că tradusesese din slavonesce. „Gră-măticul domnesc Fota, din orașul Bucuresci [ot grad Buc(u)rești]“ afirmă, în deplină cunoștință de lucruri, că cumnatul lui Mateiu-Basarab „dupre ellineste scosu-o-au sloveneste și rum(ă)nește“ : în cazul contrar ar fi dîs numai : „scosu-o-au, dupre sloveneste, „și rumănește“. El mai adaugă că, după traducerea (isvodul) română, copiase acest manuscris pentru ex-marele Sêrdar Dumitrașcu în anul 7181 (sêu 1673) sub domnia lui Grigorie Ghika.

În privința datei, câte-va explicații sunt necesare :

În lèt „зрпа, ultima cifră e ast-fel alterată prin frecare. în cât a sămănă cu r, de unde cestiunea dēca data manuscrisului e „зрпа adică 7181 (1673) sêu „зрпр adică 7183 (1675). De și diferența numai de două ani ar fi cu totul neînsemnată. față cu uă vechime de 231 sêu 235 ani, totuși vom vedē că indicările grămaticului nu permit nici umbră de îndoială.

Grigorie I Ghika, a domnit în Muntenia pentru prima-ură de la 1660 (6 Decembre) pēnē la 1664, când, după înfrângerea Turcilor la asediul cetății Leva¹, la care participase cu Eustratie Dabija al Moldovei (1661—1666), pierdēnd un copil și bolnăvindu-se; își luă familia, trecu în Transilvania și prin Austria se scobori la Venezia. După dēnsul urmară pe tron Radu XIII Leon (1665—1669) și Antonie Vodă (1669—1672). Pentru a doua-ură veni ca Domn în ziua de 20 Martiu 1672; persecută familia Cantacuzen, Crețulescu și Mareș (Băjescu); destitui pe mitropolitul Teodosie; merse cu Turcii la asedierea Hotinului, dēr. fiind învinși de Sobiesky, Karaiman-pașa fugi, ēr Grigorie Ghica, rușinat și destituit, trecu în Turcia, după ce domnise „numai un

1. George Șincai afirmă că la 1663 pornise, împreună cu Turcii, la asediul cetății Erșec-Uivar. *Cronica Românilor*, tom. III, pag. 111—116 el sequ., ed. II.

ană și opt luni¹⁴⁴, adică pînă în Noembrie 1673. Pe la finele acestui an muri la Constantinopole. De aci înainte tronul Munteniei e ocupat de Duca-Vodă, care-l păstră de la 6 Decembrie 1673 pînă la finele anului 1678, când fu dat lui Șerban Cantacuzino. Documentele secolului XVII confirmă în totul aceste date².

Așia dăr grămăticul Fota nu putea de uă parte să afirme că scrie sub domnia lui Grigorie Ghika, ăr pe de alta să însemneze anul 3008 sêu 7183 (1675), când la acea dată se afla pe tron Duca-Vodă. ăr despre Gr. Ghika nu se mai scia nimic prin Bucuresci.

Certitudinea lëtului 3008 (7181) se mai confirmă și prin altă împrejurare. După „Vięta sîntei Ecaterina“, vędurăm că scriitorul adaugă: „iără apoi, după slovenęste și rum(ă)nęste, cu bl(a)goslovenia prę sîn(ș)itului mitropolit al U(n)grovlahiei Kyr“ lăsând în alb locul unde trebuia să pună numele mitropolitului, căci tocmai atunci se întęmplase, ęu scaunul arhipăstoresc, urmętorul scandal:

„Persecutarea se întinse pînă și asupra mitropolitului Teodosiu, fiind-că se tręgea din familia Cantacuzenilor. Domnului, acusându-l cu feluri de calomnii, îl u destitui cu iodestulă batjocură și-l u trămise la închisore în mōnăstirea Cozia, puind în locu-i pe Va laam, episcopul Rōmnicului, carele se unise la tōte nelegiuirile de acęstă fire³⁴“.

Faptul se produse în primă-vęra anului 1673. Scaunul metropolitan fu ocupat provisoriu de către bętrānul arhieru Dionisie, care muri peste puțin, apoi dat în mod definitiv episcopului Varlaam al Rōmnicului. Prin urmare Fota, care își începuse transcrierea din anul 1672, și-o termină în Octombře 1673, după depărtarea mitropolitului Teodosiu: nesciind cine avea sę-l înlocuiescă ca titular, el lasă alb locul unde voia să scrie, după datină, numele mitropolitului pe lāngă al domnitorului „Gr. Ghika Voevod“.

Sę completăm aceste lāmuriri cu āncă cāte-va amintiri istorice.

La 1674, Varlaam acusă pe Teodosiu că, pe cānd funcțio-

1. Dionisie Fotino, *Istoria generala a Daciei*, trad. de G. Sion (Bucuresci 1860) tom. II, pag. 124.

2. A se vedę pecetile lui Grigorie Ghika, reproduse și esplicate de d-l lt.-colonel P. V. Năsturel în *Stema Romāniei* (Bucuresci 1892) pag. 113, 114, 140.

3. Dionisie Fotino. *Ist. gen. a Daciei*. Tom. II, pag. 122 edit. cit.

nase ca egumen la Snagov, își însușise argintărit sacre și le prefăcuse în monetă sunătoare. De aceea, spre despăgubire, îl obligă a plăti un chivot de argint al sfintei mănăstiri¹. Varlaam păstoresce pînă la 15 Aprilie 1679, când etă ce se întemplă :

„Venirea lui Șerban Cantacuzen la domnia țării (1679) s'a „privit ca uă 'ntemplare de cea mai mare fericire, care a adus „bucuriă și veseliă în inimile tuturor. Cel d'ântăiud act de dreptate, „la care a cugetat Șerban-Vodă, a fost liberarea mitropolitului „Teodosiu, carele se alla arestat și uitat în mănăstirea Tismana. „Acesta a dat îndată plângere la Domn pentru stămbătatea ce i „se făcuse și Domnul a trămis-o la Constantinopole patriarhului „Dionisiu spre hotărîre. Patriarhul trămise îndată pe mitropolitul „de la Maronia și pe logofetul patriarchiei Enaki. Domnul atunci „adună divan mare. din arhieriei, archimandriții, egumenii și toți „boierii țării, undă se infățișară amëndouii mitropoliții, Teodosiu și „Varlaam. După judecata urmată, Varlaam, neputendu-se justifica „a depus înaintea Domnului cărja seă toiagul păstoresc și a plecat, „er Șerban-Vodă. luând'o, o dete lui Teodosiu și-l instalează în mi- „tropolia²”.

Decă d'er grămăticul Fota ar fi scris în 1675, când Varlaam păstoria ca mitropolit, neapărat că i-ar fi însemnat numele, alături de al lui Ducă Vodă, de ore-ce în chronologia noastră fața cărții seă a manuscrisului se coroborează prin numele domnitorului și al mitropolitului aflat în funcțiune ca titular. Lipsa aceluși nume se esplică prin faptul că el își termină lucrarea în 1673, după disgratierea mitropolitului Teodosiu și pe când afacerile mitropoliei erau provisorii conduse de bătrânul Dionisie.

Încă un fapt. Părintele Stefan, fost egumen al mănăstirii Glavaciocul, e ales și instalat ca episcop al Rômnicului de către mitropolitul Teodosiu la 15 Ianuarie 1673. Prin Aprilie, când Teodosiu este esilat mai întăiud la mănăstirea Tismana apoi la Cozia (unde uă-diniôră fusese călugërit), episcopul recunoscător Stefan se portă către densusul în modul cel mai afabil și 'i inlesnesce cumpărarea de locuri pentru lărgirea moșiei Cetățuia de lângă Rômnic, pe care apoi se zidesce biserica din vërful delului, spre a servi ca metoch mitropoliei din București, precum rezultă din documentele episcopiei Rômnicului, fila 42³. În fine. pahar-

1. Al. I. Odobescu. *Câte-va ore la Snagov*.

2. Dionisie Fotino, op. cit. tom. II, pag. 127-128.

3. *Biserica Ortodoxă română*, anul VIII, 1881, pag. 639.

nicul Ales Gënoğlu Lesviodax, în catalogul chronologic al mitropolitelor ¹, se exprimă astfel despre mitropolitul Teodosiu :

„Pe acesta l-au scos din scaunul mitropoliei Grigorie Vodă Ghika în anul 1673 și au pus în locu-i pe Dionisie, carele murind în curëndă vreme, au pus mitropolit pe Varlaam, episcopul Românului. Apoi în anul 1679, Aprilie 15, indictionul II-lea, Domn fiind Șerban-Vodă Cantacuzino, s-au cercetat pricina scöterii lui Teodosie, de către orönduții de patriarhul Constantinoplei, după care, cercetare, și-au primit ierășl Teodosie scaunul mitropoliei, ör Varlaam au rămas slobod. Vedli pentru acesta la fața 17 a Condicei „cei vechi pentru chirotonii din mitropolia Ungro-Vlachiei“ ².

Mai rămâne să cercetăm cine erea fostul mare Sërdar Dumitrașco, pentru care grămăticul Fota a transcris cu atăta îngrijire traducerea română făcută de Udriște Năsturel cu vre-ua 27 ani mai înainte.

Un Dumitrașcu întâlhim sub domnia lui Constantin I Basarab Cărnul (1654—1658) ucis cu Dumitru Cosma (fiul pitarului Mitrea Stănescu) și cu mulțime de boieri, în sëlbaticea rëscolă a seimenilor ; el önsë avea pronumele de Frisurënu și nu i se dă titlul de biv-vel. Sërdaru ³.

Sub prima domniă a lui Gr. Ghica (1660—1664), găsim un alt Dumitrașcu, pe care de tēner domnitorul îl luase cu sine din Constantinople, la venirea-i în țeră. Aci fusese crescut și romănit în casa marelui postelnic Constantin Cantacuzino ⁴, iarudit prin alianță cu familia Cantacuzenilor și rădicat la demnitățile de mare Vistier și mare Sërdar. Când Gr. Ghica însoteșco pe Turci în expedițiunea din Ungaria, regenta e incredințată Domnei Maria, marelui vornic Ștroș Leurdenul și acestui Dumitrașcu, cunoscut sub numele de Constantinopolitēnul, sëu Cantacuzenul ⁵. Este probabil, că pe la finele celei de a doua domnii a lui Grigorie Ghika, acest biv-vel Sërdar Dumitrașcu a însărcinat pe grămăticul domnesc Fota, ca să-i reproducă, într'un volum, traducetea română a frumoșei povești despre vieța sünților Varlaam și Iosaf.

1. Inserat la finele operei *Istoria bisericească* (București 1845)

2. *Istoria bisericească*, de Al. Gënoğlu Lesviodax, pag. 400—401

3. Dionisie Fotino, op. cit., tom II, pag. 102.

4. Ucis la Snağov, în ziua de 21 Decembre 1662 după Fotino, la 1663 după George Șincai.

5. Dionisie Fotino, tom. II, pag. 114—115 ; G. Șincai, tom. III, pag. 95, și Iorga, *Despre Cantacuzini* p. LXXXVII.

Și — fapt unic — pe când în românește s'au tradus și treptat s'au tipărit nu numai operele de valoare, dar chiar alte compozițiuni religioase, de puțină însemnătate, această singură scriere a sf. Ion Damascanul, de și tradusă de Udriște Năsturel la sfârșitul primei jumătăți din secolul XVII, a rămas în manuscris, fără să vedă pînă azi lumina tiparului.

V

Cântecul pustniciei.

Mai totă lumea cunoște cântecul care începe cu „Oh, pre frumoasă pustiă“. El a fost popularizat de Anton Pann, care l'a introdus în „*Versurile muzicesci*“ de la 1830, apoi în numeroasele edițiuni ale „*Cărții de ste*“.

Tote manuscrisele despre „*Vieta lui Varlaam și Iosaf*“ au acest cântec în prosă. Se pare însă că de timpuriu el fusese versificat, nu se scie de cine, și astfel adoptat de Anton Pann, care, revădindu-l, i-a compus melodia. D. Gaster a reprodus¹ câte-va variante, spre a se compara cu edițiunile succesive ale lui Anton Pann. Seria lor însă e departe de a fi completă. În ziua de 20 August 1886, am decopiat următoarea variantă dintr'un „manuscris de psaltichia“² aflat la sf. mănăstire Sinaia :

„Cântarea fericitului Iosaf,

„fericiorului de împărat când și-au lăsat împărăția sea la India și „au plecat în pustiă după sfântul Varlaam, starețul său“.

Primesci-mă pustiă,
 întru a la pusciniă :
 primesci-mă pre mine
 ca maica pruncul la sine :
 în liniște și 'n tăcere
 s'am puțină mângăiere :
 primesci mă pre mine,
 carele-am fugit de lume,
 că e rea și 'ncelătoare
 și foarte amăgitoare.

O, pre frumoasă pustiă,
 voiesc ca să'mi fi soția :

soțioră sufletescă,
 pronia Dumnezeiescă.
 Mai mult te iubii pre tine
 de cât pre deșerta lume :
 voiă să locuiesc cu tine,
 ca c'ua maică lângă mine :
 voiă să mă satur de tine
 ca dintr'ua domnescă pâine,
 avendu-te tot în mînte
 de cât cele poleite.
 Nu mă opri tu pre mine
 pentru căci eă viū la tine,
 cu 'nfricoșările tele :

1. În opera mai sus citată. *Lit. popul.*

2. Legătură vechiă, format 12°; filele 180—188.

ramurile cele slabe,
ce odrăslesc de curând
și se clătesc d'un mic vânt.
și acuma mă voiți duce
să caut raiul cel dulce
în cele mai din lăuntru
pentru Dumnezeu-cuvântul.
Alerg pre frumosa'ti cale,
câ'i de fapte roditoare.
Fi-voiu s'elbatică hiară,
lepădat din lume-afară,
singur fiind, rătăcind,
de toți omenii fugind
și de această viață
trecătoare și sumeță :
multe'su valurile ei,
care n'au nici-un temeiū.
Sedend, gândind și plângend
și cu nimenia vorbind,
tânguescu-mă pre mine
intr'adunca pustnicime
și'n s'elbaticul t'eu sin
s'e'mi dé Domnul sfârșit bun.

Iosaf în pustia.

Celui fecior de 'mp'erat
bun gând Dumnezeu i-au dat :
imp'ărăția și-au lăsat,
de palat s'au depărtat
de lume s'au străinat,
la pustia au plecat,
după Varlaam s'au luat,
v'ersând lacrimi ne 'ncetat,
și la pustia s'au dus
cu mare jale și plâns
și, vr'nd Domnul, au ajuns.
Pre la pesceră s'au dus
cu dorul s'eu cel aprins,
căutând pre cel ascuns.
Toți brații i-au întrebat
s'e aște pre cel mutat,
plângend mult și suspinând,
inima 'i tristă fiind
și cu duhul s'eu bolind.
Pre nimenia negășind,
numai frunzele clătind
d'un vânt micșor adiind,
singur cuc pustnic fiind,
umbla printre munți plângend,
i'erna [de frig inghetând
véra [de s'ore ardend.
cu multe p'atimi luptând,
ér sulletu 'i strălucind.
Kedri, lemnele 'ntreba
și pre Varlaam căuta :
prin pustia au umblat
s'e aște pre cel mutat

Toți brații au întrebat
și nimica n'au aflat,
lemnele ner'espundend,
ca nisce m'ute t'acend.
Plâns cu jale l'au cuprins
neallând unde s'au dus.
Munții, kedrii au v'enat
neb'ut și nemăncat,
de frig și de ger uscat.
Și doi ani l'au căutat :
de Varlaam au întrebat
și abia și-l'au aflat.
La d'ensul au alergat :
am'endou'i s'au s'arutat,
de bucuria n'espusă,
care este necuprinsă.

Pustnicul.

Din voia dumnezeiescă
lua'i viața pustnicescă -
lăsa'i cinstea cea lumescă
pentru slava ingerescă,
și veni'i la pustnicia
pentru raiul de veciă.
Lăsa'i traiul cel lumesc
pentru unul ingeresc.
Vr'nd ca s'e mă m'antuiesc,
mersei s'e mă pustnicesc,
ca 'n iad s'e nu mă muncesc.

Alte stihuri.

Primesce-mă, pustia,
întru a tea pustnicia
ca s'e mă jelulesc t'ie
că mă lepăda'i de lume.
Primesce-mă pre mine
ca maica pruncu'i la sine.
Dă'mi loc de sălășluire
s'e pociu sta la rugăciune,
s'e mă rog lui Dumnezeu
s'e'mi sp'asesc sufletul meu.
Primesce-mă, pustia,
întru a ta visteria
ce'i plină de avuția
dată de Dumnezeu mie
din mica copilăria,
c'am venit să'ti slujesc [ie
fără de nici uă simbria
și s'e rămăiu pentru tine
ca s'e câștig fapte bune,
s'afli'odihnă în cea lume
în vecinică pomenire :
cu toți sfinții d'impreună
să'i dăm toți slavă din gură !

Alte stilhuri.

Am pus gând dumnezeiesc
să merg să mă pustnicesc
și lăcaș ca să-mi gătesc
la 'mpăratul cel ceresc
El are lăcaș frumos,
eu din lume n'am folos.
De lume n'am nici un traiu
să-mi gătesc odihnă 'n raiu.
Căci n'am și eu uă soție
să merg cu el la pustiă!

Eu mă mir și mă gândesc
cuf voiu să mă jeluiesc.
Jelui-m'ası bradilor
pentru dorul fraților:
bradii sunt lemne uscate,
negre de streinătate,
crescuți în pustietate,
putredii fiind de morțe
Jelui-m'ası câmpilor,
câmpilor și florilor
de dorul surorilor:
florile sunt vestejite,
de căldură oșlitate
și de doruri otrăvite.
Jelui-m'ası kadrilor
de dorul părinților,
al archimandriților
și al mănăstirilor,
al tuturor fraților
și străduitorilor
și obștejiților:
kadrii s'au năli pene la cer
n'au milă de cin' le-o cer!
Jelui-m'ası munților
pentru dorul sfinților:
muntele e loc întins,
dor cu foc că l'a incins.

Cântecul lui Iosaf.

O, pre frumoasă pustiă,
primesce-mă și pre mine
ca pre fiu 'i a sa maică,
când la țică il aplăcă
pre la meș de meșă-nopte.
Nu mă 'nfrișă cu morțe,
ci mă deprinde cu frica
să nu mă tem de nimica
și cu a ta îngrozire
ca să nu'm fac nălucire;
ci, lâng' a ta rădăcină,
să-mi petrec făr' de pricină:
să mă rog lui dumnezeu
pentru părintele meu,
să mă lă scotă dumnezeu
că s'au fript sufletul meu

de mult dor ce doareș eu
pe pustnicul Varlaam.
Te la lume când eram,
din suflet la el gândiam
tot minutul cugetam,
de dorul lui m'aprindeam
și, plângend mult, leșinam
la inimă mă sfărșiam
pentru libovul ce-aveam.
In casa 'n care eram
de dorul lui Varlaam

Umilița, maica mea,
acea mă mângăia,
ș'ăia 'mi erea dumnezeu
el scia scopul meu.
Nimeni taina 'mi scia,
numai inimișora mea:
nimăru sfatul îi dam
din cei cu care eram,
ca cei ce erau păgâni
nici s'audă de creștină.

O, pre frumoasă pustiă,
primesce-mă și pre mine.
Rămurile toate 'ți pleacă
rugăciunea 'mi să se trecă;
ți le pleacă cât de multe
ruga să mi se asculte
ți-le pleacă cât de jos
să dobândesc pre Christos,
care m'au și îndemnat
de eu lumea am lăsat:
de părinți m'am depărtat
și 'n pustiă am plecat.
Lăsând lumea cea amară,
întru 'n tine ca uă hiară,
căci sunt fiu de împărat
și părinții ce-am lăsat,
nici a'f măi vedă poftesc
pentru binele ceresc,
pentru părintele meu
cel ce'i după dumnezeu.

O, pustiă mângăiată,
dragoste nemăsurată,
ceta sfântă adunată
o'ostii ângeresci conjurată:
o, viață pustnicescă
cu cântare musicescă,
o, cete ealugheresci,
slavoslovii ângeresci
eu plâng cu lacrimi fierbinți
de ai mei pre dulci părinți.
O, multime sibăstrăscă
și putere ângerescă.
O, pustiă maică dulce,
de la tine nu m'oiu duce:
căci dracii 'mi fac supărare

cu patimi nestomprătore ?
 Viieță prě minunată
 la pustia cea prě 'naltă,
 calugheriă slăvită
 de la ângerî isvodită,
 iubită calugheriă
 și viieță din pustia !
 Ți-se pare 'n cer a fi
 și cu ângerî a vorbi !
 Me plimb prin dumbrăvi smaltite
 ca prin nisce vii rodite.
 O, prě frumôsă pustia,

primesce-mě și pre mine,
 că de lumě m'am lipsit
 și pre tine te-am iubit
 mai mult de cât p'un polat
 ce'i de aur ferecat,
 mai mult ca p'uă visteria
 din mica'mi copilăria.
 și'mi fu dăruită mie
 de vre-uă că(1-va ani de dila
 Am venit s'e'ți slujesc ție
 pre voia lui dumnezeu
 p'ncă la sfērșitul meu.

Cântara fericitului Iosaf. când aū plecat în pustia.

„Primesce-mě, pustia, ca uă mamă pre fiul s'eū, intru linul
 „și tăcutul t'eū sin, pre mine care am fugit de ac'ostă lume rea și
 „înelătore. O, prě frumôsă pustia, eū te iubii mai mult de cât
 „cămărilor împărătesci și de cât palaturile cele poliite. Nu opri,
 „cu infricoșerile t'ele, ramurile cele verđi (slabe), ce se clătesc de
 „suffarea a micî v'enturî. Și mă voiū duce în cele mai din lăuntru
 „ale prě frum'osei viei t'ele și voiū fi ca uă hiară s'elbatică, singur
 „rătecind și fugind de omenî și de ac'ostă vieță cu multe valuri,
 „ședend. plângând și tânguindu-mě intru adăncul și s'elbaticul
 „t'eū sin“.

Pe nisce scorțe de lemn, destul de vechi, d'er ale cărei foi
 lipsesc—pe care le-am vedut la 20 August 1880 în mica biblio-
 tecă a sf. m'onaștirii Sinaia—se citesce, pe verso al celei din stânga
 notița următore :

„Intru acest an, adică 1820, aū durduit (s'a cutremurat) în
 „d'ia de Duminica Floriilor : va fi fost pe la 2 c'esuri după amedă,
 „f'ind și Pascele Sașilor tot intru aceiași Duminică. Și am scris
 „eū. Popa Ioan Popoviște zugravul“.

Pe interiorul sc'orței din dr'apta, sunt scrise aceste versuri,
 care se reportă tot la c'ântecul pustiei :

O, prě milostivă maică.
 tu spre ruga mea te plecă.
 Ori-când mă voiū ruga ție
 primită ruga s'e'mi fie.
 N'am lucruri de curăția,
 care sunt plăcute ție.
 ci primesce de la mine
 dragostea ce-o am spre tine.
 Intru t'otă a mea vieță
 tu s'e'mi fi mie povēță
 și 'ntr'a mea călătoriă
 tu s'e'mi fi mie soția.

Feresce-mě de nevoi
 de pizmași, de omenî rēi,
 de b'ole rele cumplite,
 de primejdii negândite :
 de p'cate mari de m'orte
 și de alte rele f'orte.
 Așjderea te pofteso.
 când oiū vrě s'e mă sfērșesc,
 atunci s'e'mi stai înainte
 s'e mă bucurî prin cuvinte.

Teodorescu G. Dem.

Sinaia. 1892 Iulie.

дѣлала,

шайде іюася.

ѣ!

ГЛАВѢ, Θ

ѣже валаамъ. выше
высрѣцѣ пррнскажи
ннн похѣдѣ. заиши
ше наоучаствѣ, свѣдѣ
тствѣва привода шѣла
гю пнсана.

Іюасаже рече къ нему.

Гдѣте, тыи ми блшн
нѣнаа вѣщи великы
нѣныа.

достоинаа великаго
сѣдѣнѣтѣта. аще
сѣдѣ, такова сѣтѣ.

нѣще ѣ паккѣ вѣсѣрѣс
нѣ нѣвѣтѣ, нѣже по
самрѣтѣн рѣсѣтѣла
сѣ вѣтѣрѣ.

нѣнѣ, нѣще ѣ вѣдѣа
нѣ нѣвѣтѣ,

сѣтѣнѣрѣ нѣмѣ вѣжн
тѣн. шѣлачѣ что сѣтѣ

оуказаннѣ сн; нѣсако.
нѣже нѣтѣ нѣвѣтѣ.

АНОСЛОКѢ

вѣлѣнѣнѣ шѣрѣ аѣповѣтѣ
вѣлачѣ манѣ прѣсѣсѣ шѣ

гарѣ аѣче мѣдѣшнѣнѣ р
вѣлѣнѣ, аѣтѣнѣ мѣтѣрѣнѣ
вѣрѣсѣтѣлѣ сѣрѣнѣ пѣрѣ

Нѣрѣ іюася жнсе сѣтѣрѣ
нѣрѣсѣ, шѣмѣлѣ, пѣмѣ

тѣрѣсѣнѣ нѣще аѣтѣрѣ
мѣрѣ шѣи мнѣмѣтѣ.

вѣрѣнѣтѣ дѣмѣрѣ фрнѣсѣ
шѣи сѣтѣрѣмѣрѣ. дѣсѣтѣ

аѣтѣсѣтѣ, рѣтѣрѣтѣлѣ нѣнѣ,
шѣи дѣмѣтѣ гарѣ рѣвѣа

рѣ шѣи рѣнѣрѣ, тѣлѣрѣ
тѣдѣтѣ мѣлѣтѣ сѣтѣрѣ

снѣтѣ шѣи сѣтѣхѣ фѣлѣсѣ прѣ
шѣи тѣнѣшѣ, шѣи дѣмѣтѣ

пѣлѣтѣ шѣи дѣрѣ дѣсѣтѣмѣ
дѣ фѣлѣлѣ тѣсѣтѣхѣ лѣсѣрѣ.

рѣвѣтѣнѣ, рѣдѣ тѣмѣтѣ
рѣдѣлѣрѣтѣ лѣтѣлѣрѣ; шѣи
нѣ, оу лѣсѣрѣ тѣлѣсѣ нѣ

Alte manuscrise române.

Deosebit de manuscrisele despre care a vorbit mai sus, neuitatul meu amic Teodorescu G. Dem., trebuie să enumăr și pe cele ce urmeză :

I. Manuscrisul No. 588 dăruit Academiei de d. D. A. Sturdza la 4, 16 Martie 1898. Acest manuscris are uă importanță netăgăduită din punctul de vedere al vechimei. Volumul este legat cu scoarțe de lemn invelite în piele, ăr manuscrisul, bine păstrat, este scris pe hârtie satinată identică cu aceia ce se află la manuscrisul No. 203, descris mai sus de Teodorescu G. Dem. Mai mult încă, caligrafia, dimensiunile paginilor și conținutul manuscrisului sunt absolut aceleași ca la manuscrisul No. 203. Micile deosebiri care există între ambele manuscrise ne duc la concluziunea că cel cu No. 588 este anterior celui cu No. 203.

În adevăr, la No. 588 lipsesc primele 6 foi, așa că exemplarul nu ne oferă, de cât numai de la foia 7, testul manuscrisului. Testul este în două limbi : slavonă și română. Pe foile 7 și 8 varianta slavă ocupă colona din stânga a fiă-cărei pagine, ăr pe versa foiei 8 ea trece pe dreapta până la versa foiei 20 când trece iar pe stânga unde se menține până la fine. Această lipsă de continuitate ne arată că grămăticul domnesc Fota, — căci tot el este scriitorul, — nu se dedase în de-ajuns cu lucrarea : era începătoriu. Vom mai constata apoi faptul că pe multe pagine variantele nu se corespund și că scriitorul se vede obligat, — pentru testul românesc, — a desființa colonele la partea de jos a paginei. Ba, câte uă dată, uită rînduri întregi pe care le adaugă apoi de-curme-dișul paginei, cum se constată faptul cu titlul capitulului 40. De ca, în fine, vom considera că intervalul dintre rînduri ¹, dimensiunile literilor și indeseimea cuvintelor făcea cartea dificilă de citit, atunci ne vom putea explica pentru ce defectele semnalate aci în acest manuscris 588, au fost înlăturate din manuscrisul 203 (și cu mai multă îngrijire încă în cel din 1673) și, prin urmare, că primul este mai vechi de cât secundul.

La foia cur (283) începe uă altă scriere cu litere ceva mai

¹ Până la foia 220 (170) fiă-care pagina are câte 26 de rînduri. De aci începe câte 31 de rînduri și variază numărul urcându-se, pe unele fețe, pînă la 40 ăr pe altele, și cele mai numeroase, se menține între 32 la 35 rînduri.

marî,  r  oia din urmă are numerotaţiunea  r (303). La fine se citeşte notiţa : „Două sute nouă-zeci  i  ese file din care două-sute-nouă-(zeci  i dou  scrise. N. Beldiceanu“.

2. **Manuscrisul No. 417.** „D ruit on. societ ti academice ro-„m ne de d. Gr. G. Tocilescu“, conţine 81 de pagine din care titlul  i primele pagine sunt cu litere cirilice,  r restul cu litere latine. Scrierea este a d-lui donator care mai adaugă  i următoarele desluşiri : „Originalul se păstrează in Biblioth. Imperial  din Viena, Cod. „slav. sub No. 73“.

Poart  ca titlu cu litere cirilice : „Vi ta sf ntului Iosafat pe „carele Varlaam 'lu-a  intors la credinţa creştinească. T lm cit  „din limba italiană in rom nesc  de Vladul Boţulescul de M l -„l eşti (sic) logofătu, afl ndu-se la inchişore in castelul de la Milan „in Italia. La anul de la Xc. 1764“. D. Tocilescu adaugă : „leg -„tur  vechi  in pele peste tot cu flori impresse, format in quart-o „cola de scris : pagine  k, scris cursiv“.

3. **Manuscrisul No. 418** aparţine tot Academiei rom ne. Este u  copi  de la inceputul secolului XIX după traducerea lui Udrişte Năsturel. Copia însă este un estras care nu conţine mai mult de 188 foi, inc t nu presintă aproape nici u  importanţă. Pe foia primă se află in not  cu u  scriere strein  : „a sf. monastiri Cald ruşani 1811 Octobre 21“,  r la sf rşit pe pagina 188. se mai citeşte data de „1807 Aprilie, etc.“

4. **Manuscrisul No. 1398.** Este dat Bibliotecii Academiei de către Ministerul de culte  i instrucţiune publică cu adresa No. 56872 din Septembrie 1897. A aparţinut bibliotecii episcopului Dionisie al Buzăului. Volumul legat are dimensiunile urm toare : 250 milimetri lungime  i 175 milimetri lăţime.  r scrierea. des   i cursivă, pe ch rtie gros  ordinară, ocupă pe fiă-care pagină u  suprafaţă de 195^{mm} lungime pe 120^{mm} lăţime.

La inceputul volumului se află u  iconă in colorii represin-t nd pe pr  cuviosul Varlaam st nd pe scaun  i av nd in m na st ng  un obiect strălucitor (mărgăritarul despre oare vorbesce sf ntul, la cap. VI),  r cu m na dreapta 'l  ar t  lui Iosaf care este in faţa lui st nd pe un tron.

Testul coprinde 39 de capitule, după care urmez  „c ntare „sfintului Ioasaf c nd a  intrat in pustie“  i „Troparul sf ntului „Varlaam  i a lui Ioasaf“. P n  aci sunt 140 de foi scrise.

Pe pagina foiei 141 începe „Istoria lui Melhisedek” și se termină pe 4 foi și uă față. Manuscrisul nu este paginat.

În total volumul are 146 de foi, împreună cu icôna de la început. Pe dosul icônei într’uă notă scrisă de altă mână se citește: „Și „am scris eu Gheorghie sin popa Vasile duhovnicul ot Târgoviște „la Ghenarie în dece și la lét 1834”. Manuscrisul însă este de sigur mai vechi și datéză probabil de pe la finele secolului XVIII.

5. Manuscrisul No. 1590. Provine din Biblioteca mitropolitului Moldovei și Sucévei, Iosif Naniescu, care ’l’u-a dăruit Academiei române, în 1894, după cum se atestă de către sigiliul metropolitan aplicat pe prima pagină a manuscrisului unde se citește și nota următoare: „s’au pristăvit robul lui dumnezeu Dimitrie „ereu la luna lui Aprilie 15. 1819”.

Dimensiunile esteriore ale manuscrisului sunt de 230^{mm} lungime și 160^{mm} lățime, ăr testul, pe fiă-care pagină, ocupă uă suprafață de 200^{mm} lungime și 125 lățime. Chărția este ordinară și grôsă, ăr scrierea cursivă și destul de îngrijită.

Volumul, legat cu pele pe scôrțe de mucava grôsă, are 3 foi albe la început și 2 la sfârșit. După cele de la început urm-ză, pe foia a patra, nenumerotată, „Predoslovie”, care se continuă pe 4 foi, tot nenumerate, începând ast-fel, cu litere roșii: „Prédoslovie, cetitorul cel blagocestiv și iubitor de ostenelă „întru D(o)mnul să se bucure”, și sfârșind în clipul următor: „Iar „darul lui d(u)mnezeu și a prè curatei sale maici și prin rugă- „c(i)unile sf(è)ntului Grigorie să fie întru ajutor tuturor. Al tutu- „ror mai mic și plecat și cătră d(u)mnezeu rugător Ioanichie ie- „romonah, schev(o)filax Bistriții, Bărbătescul 1809”.

Copiatorul nu arată decă a scris seŭ nu după Udriște Năsturel, cum obicinuesc s’o spună cei-l-alti copiatori, de ôre-ce la pagina primă a foiei 1, după Predoslovie, el începe ast-fel: „Istoria „prè cuvioșilor părintilor noștri Varlaam și Ioasaf, scrisă dă prè „cuviosul părintele nostru Ioan Damaskin pentru folosul sufletescŭ”.

De la fila 1 numerotațiunea se urm-ză pênè la fila 154 (161) adică 322 de pagini și coprinde 33 capitule. De aci urm-ză încă pe doué foi scrise dër nenumerate: „pentru răposare lui Ioasaf. „pentru ridicare moaștelor; de așdare sf. moaște lui Varlaam și „Ioasaf. Inchinăciune”. Ajuns aci, scriitorul ’și cere iertare pen- tru greșelele făcute în test după care semn-ză, ca la început, a- dăogând însă: „Decembrie 31” și următorele strofe:

„Precum doare moșia să și vedă
 „Ceî ce sunt într'astă țără de nu pot să șeză
 „Și ca ceî de pre mare bătuți de furtună
 „Și rogă pe D(u)mneđeu de liniște bună
 „Așa și scriitorul de a cărții săvârșire
 „Laudă neincetată dă, și multē mire“.

În fine, pe alte două foi urmeză: „Cântare cea cu plângere
 „spre rivna d(u)mneđeiască a sf(ē)ntului Ioasaf fiiul lui Avenir
 „împărat, ucenic fiind pre cuviosului Varlaam, când au mers în
 „pustie“.

Reproducem această „cântare“ în stihuri ca uă variantă a
 cântărilor analoge semnalate de mult regretatul nostru amic Teodo-
 rescu G. Dem.

Etă-o :

Cel cocon de împărat ce se numia Ioasaf.
 D(u)mneđeu bun gând îi-au dat,
 O, pre frumoasă pustie,
 Toate 'n lume au lăsat și în pustie intrat
 Precum sfintul Varlaam l-au învețat
 Și cu mare plângere au grăit:
 Din voe d(u)mneđeiască luaî voe postnicescă
 Să las traiul cel lumesc să viu la cel postnicesc.
 Priimēște-mē și pre mine pre mine, întru a ta desime
 Priimēște-mē ca pre pruncul, ca pre pruncul a sa maică
 Când 'lă ține și'lă aplēcă.
 Te-am iubit ca pre uă vistierie ce e plină de avuție
 Te-am iubit ca pre uă polată ce e cu aur ferecată.
 Pre la mieđ de mieđ de noapte, nu mē 'nfricoșă de moarte
 Nici nu mē lungi cu frica să nu mē tem de nimica
 Merg prin dumbrăvī odrălitate ca prin niște vii rodite
 Ramurile tale ți plēcă ca ruga să mi se trecă
 Si le plēcă cât de multe ca ruga să mi s'asculte
 Și le plēcă cât de jos să cunosc ceva folos.
 Fi-voiu selbatică fiară lepădat din lume afară
 Când gândesc de al međ părinte eđ plâng cu lacrămi fierbinte
 Carele m'a îndreptat și de lume m'a lăsat
 De rude m'am depărtat și'n pustie am intrat
 Cu gând d(u)mneđeiesc ca să mē călugăresc
 Al lăcaș să'mi găsesc la împăratul curesc
 Că iaste lăcaș frumos de această lume n'am folos
 De aș avē uă soție ca să trăesc în pustie
 Dorind de sufletul meu să mērgă la D(u)mneđeu
 Din lume n'am nici un traiu să'mi găsesc odihnă în raiu
 Că m'am lipsit de părinți și plâng cu lacrămi fierbinți
 Și stau de me socotesc cui voiu să mē jeluesc

Jelui-m'ași munților de dorul părinților
 Munții sunt pietre surde pre nimine nu aud .
 Jelui-m'ași brazilor tot de dorul fraților
 Brașilor și cerbilor de dorul surorilor
 Cerbii iaste vită mută pre nimine nu ascultă
 Ci el fuge foarte tare eă rămăi la suspinare.
 Jelui-m'ași câmpilor, câmpilor și florilor
 Câmpii iaste loc întins și cu dorul m'aă incins
 Și trupul mi-l'au aprins și nu poai umbra de plâns.
 Si de lume mă lăsaă și'n tine pustie intrai.
 In pustie să trăiesc postnică să mă pristăvesc
 In rai să mă odihnesc și la împăratul ceresc
 Cu lumă ține puțin deră la rai în veci amin
 In lume e traă lumesc cu meșesug dievolesc
 In pustie e traă ingeresc de la împăratul ceresc.
 Ingerii se veselesc cu sufletul postnicesc
 Că e hrănit în pustie pristăvit în curăție
 Mergă în rai la împărăție la ceresca veselie
 Mila D(um)nezeului să fie de acum pină in vecie
 Tuturor cu bucurie și cu mare veselie
 O, pră frumoasă pustie !

6. **Manuserisul No. 2008.** A fost dăruit Academiei române de Ministerul cultelor și instrucțiunii publice, unde a fost înregistrat sub No. 5242, seria B din 4 Mai 1902. Acest exemplar a aparținut mănăstirii Cernica. Volumul este legat în pele cu scôrțe de lemn și presintă ca dimensiuni esteriore 210 mm. lungime și 150 lațime : testul ocupă uă suprafață de 170 mm. lungime și 100 lațime avend căte 20 de rōnduri pe fiă-care pagină. Foile sunt numerotate pene la ૧૫ = 200 adică 502 de pagini. Istoria lui Iosaf și Varlaam este espusă în 30 de capitule, er la fōia ૧૫ (204) incede „Cântare sfintului Ioasaf când au intrat în pustie” și ține pene la sfērșit, pe douē foī și uă față. Scrierea cursivă și adesea orī neglijată se potriveșce cu calitatea atât de ordinară a chărții care este foarte subțire, der contrasteză in mod supărător cu inițialele, cele atât de artistic lucrate în colorī. de la inceputul fiă-cărui capitul. Se pōte afirma că acest manuseris nu este mai vechi de cât prima jumătate a seculului al XIX.

Pe fōia a doua, de-curmedisul, se citeșce nota următoare : „La lét 1847 au fost Paștile Martie 23 de dile și s'au intimplat „de au ars Bucureștii de la sfintul Dumitru (se ințelege biserică) „pină la sfintul Stefan“. La fōia 16 se vede aplicat. cu negru de fum. sigiliul mănăstirii Cernica constând din : sfentul Nicolae, patronul mănăstirii, ocupând centrul sigiliului, er in exergă se ci-

cut de al patrulea, născutu-s'au în luna lui I... la 24 în zilele luminatului domn Ion Constantin voevod". Și așa mai departe. Pe scoarța din urmă : să se știe de când am scris eu logotătul Pêtrașcu ot Târgoviște, I(eatul) „ЗСКК (7222)".

Pré cuviosul Arhimandrit, d. dr. Ilarion Pușcariu, vicarul S-tei Mitropolii din Sibiu, prin mijlocirea pré cucerniculul Proto-presbiteriu d. Simeon Popescu, a bine-voit a ne trimete încă următoarele deslușiri pentru care mulțumesc cordial.

„Manuscrisul este legat solid în scôrțe de lemn acoperite cu pele, legătură de lux de pe timpul acela, cu imprimate de slinți și alte decorațiuni pe scôrță. Copcile (cataramile de închis ale cărții) sunt : una, intrégă, cea-l'altă conservată numai pe jumătate. Foi are 253 nepaginate. Lungimea lor 20 cm. Chârția de felul pergamentului mai mult subțire dér tare și ceva cam scortosă și sunătoare. De la încoput se vede a lipsi 1 seú 2 foi ; de la sfirșit se pare a lipsi mai multe foi. Scrierea este cam subțirică și cam ascuțită, cu toate acestea frumoasă, îngrijită și ligibilă pentru cunoscătorul de scrieri vechi românești. Pe fiă-care pagină sunt scrise 25 de ronduri rămând pe margini, nescris de toate părțile, loc de 3 cm. lățime. La finele istoriei lui Varlaam etc. începe : „Cuvânt de arătare apocalipsei a Patriarhului Avraam" începând cu : „Trăit-au Avraam întru viața lui peste tot ani 175", și se sfârșesc pe ultima foia conservată cu : „Și veni și Sara muiare „lui ierăși într'același chip vâitându-se cu amar...".

După cum se vede, acest manuscris este al patrulea exemplar, scris în secolul al XVII, despre care avem pêne aci cunoștință. El nu arată pe traducător (Udriște) dér conține aceiași înștiințare care se află numai în manuscrisul din 1673 cu privire la rugăciunea care se găsește scrisă numai în testele slavone, nu și în cele latine.

8. În fine, la Academia română se află un exemplar imprimat în limba slavonă și purtând numărul 1161 de la „muséul de anticități" din Bucuresci. Inceputul și pêne la foia 318 (182) lipsesce, așa că în exemplarul esistent nu se mai află de cât testul ultimelor capitule de la al 34-lea înainte. Ultima foie portă numărul 116 (373) și de aci încolo ierăși lipsesc foi pêne la sfirșit.

Titlul exemplarului este от Парамак í Іоасафъ Гисторія. Dimensiunile esteriore sunt de 190 mm. lungime și 140 lățime, ér testul ocupă pe fiă-care pagină uă suprafață de 1.5 mm. lungime și 10.5 lățime. Chârția este forte ordinară.

VII

Traducătorul.

Aci credem că este locul și se cuvine să spunem ceva despre învățatul traducător al *Vietei lui Iosaf și Varlaam*, arătând cine a fost Udriște Năsturel și ce a mai făcut în cursul vieții lui.

Intr'un hrisov¹ dat din 16 Iunie 7110 (1602) de Simeon Movilă Voevod cu ocaziunea unui proces deschis între nepoatele lui *Vârjoghe Slugear* de o parte și între *Radul Postelnicul Năsturel ot Fierăști* nepotul lui *Stan ot Fierăști* de altă parte, vedem că doi boieri, *Vârjoghe Slugear* și *Stan ot Fierăști* frați vitregi de tată, „au fost avut frăție și legătură preste toate bucatile lor și moșăile, și țiganii lor și preste toate să fie doi frați; și au făcut acei boieri, această frăție, amândoi încă din zilele Vladului Vod(ă) (Călugărul) răposat. (1482—1481).”

Stan ot Fierăști a avut doi fii: unul *Vârjoghe*, botezat poto de slugearul cu același nume, și cel-l-alt *Udriște*² pe care îl credem a fi tatăl *Postelnicului Radu Năsturel* cel cu procesul din 1602.

Radu I Postelnicul Năsturel din Fierăști a avut cu soția lui, jupăneasa *Calea Calo(m)firesca*, 4 fii: *Șerban I. Căzan I*, *Udriște II* și *Elina Dōmna* a lui *Matei Basarab Voevod*.

Șerban I-ii s'a stins de tiner. Îl întâlnim într'un document din Noembre 7125 (1616) ca „cel mai tēner dintre diiaci”; ȳr

intr'altul, din 18 Noembrie 7132 (1623), îl aflăm ca *Logofăt ot Iierășt(i)*. Semnătura lui, remarcabilă din toate punctele de privire, are ca particularitate imprejura-rea că, sub dēnsa, *Logofătul* a scris data, 1623, în cifre arabe.

Acēstă imprejurare ne îndreptă-

tesce a crede că *Șerban* avea, ca și fratele său *Udriște II*, în special, o cultură aleasă occidentală.

1. Arhivele Statului. *Condica No. 1 a mōnastirii Vieroșu* pp. 205—206.

2. Spre a se pute deosebi mai sigur și mai repede membrii familiei cu același nume, vom adopta numerotarea lor în ordinea chronologică.

Căzan I-ii 'lă aflăm în mai multe documente. În special la 6 Martie 7161 (1673) el semnază astfel: „Căzan Postelnicul Năsturel, Ispravnicul scaunului Bucureștilor”. El a avut 2 fiți și două fete: Udriște III, Căzan II, Anghelina și Elina.

Udriște II-lea. În privința datei nașterii acestui distins „Logofăt” nu avem nici un document, precum nu șcim pozitiv nici când a încetat din viață.

Totuși, am presupus¹ că el s'ar fi născut cam pe la 1597 plecând de la data căsătoriei tatălui său, *Postelnicul Radul Năsturel ot Fierăști* „cu uă fată din casa domnescă a lui Mihaiu Vodă”. *Calea Calomiriesca*, și de la data morții sorei sale Elena.

După ce a terminat, în copilărie și ca flăcău, împreună cu frații lui, studiile și a dobândit uă educațiune și uă cultură occidentală, intră în boieria începând a fi, de sigur, *diiac* în Divanul domnesc.

Pentru prima oră, în viața publică, 'lă întâlnim în documentul din 24 Iulie 1627 pe care 'lă scrie chiar el, fiind un „zapis „de vëndare prin care Dobra fata Părvului de Voinești 'lă dă la „măna dumnelui Hrizea marelui Logofăt pentru partea ei de moș- „tenire din moșia Voinești”. *Udriște Năsturel de Fierăști* figurează și ca martor, și iscălinind zapisul (*fără boerie pe lângă nume*), el aplică și pecetea lui lângă semnătură. Cu privire la semnăturile de pe zapis d. B. P. Ilajdeu dice²: „din pecetii se cunosc mai bine două: „a lui *Udriște Năsturel* și a lui *Pană Armașul*. „Pecetea cu inițialele *M.H.* are lambrechinuri, coroană, uă figură „după regulele blasonului, fără a se pute descifra detaliile”.

La 21 Iulie 7135 (1627). Armașul Pană cu toată familia sa vinde logofătului Hrizea cu știrea tuturor megiașilor partea sea din Voinești pe preț de 1000 bani. Marturi: de în Pietrariu popa Pătru și iar popa Pătru, popa Radu și popa Necula³....

„Și am scris eu Udriște Năsturel de Fierăști în sat în Pietrar „în luna lui Iulie în 21 de zile, vălăto 7135”.

La 1628 Alesandru Vodă Iliasi, în a doua domnie, confirmă jupânului Hrizea un loc de casă în Bucuresci printr'un hrisov slovenesc scris de Udriște Năsturel. Hrisovul se termină astfel:

1. Academia română. Manuscris 260 fila 69.

2. în *Genealogia Năsturelilor*, inedită.

3. *Archiva Istorică*, t. I. No. 1. pag. 8.

4. *Archiva Istorică* I (1864) p. 14.

„Eu Udriște Năsturel *têněr scriitor*, am scris în orașul secular „București”¹.

Din acesta vedem că Udriște 'și începe cariera, ca *diiac*.

La 6 Martie 7136 (1628) Alesandru Vodă Ilișă dă un hrisov pentru neînchinarea monastirii Snagovul la mănăstirea numită *Pantocrator* de la Sf. munte: ѿ написахъ к'крннѣи нашѣи писецъ Оудрище Нзстоурѣа... въ шестъхъ днѣхъ мѣца перваго нже естъ мартѣа... adică, „Si a scris credinciosul nostru scriitor Udriște Năsturel, în „anul de la facerea lumii 7136, adică șapte mii una sută trei-zeci și sесе, iar de la intruparea fiului și cuvântului lui Dumnezeu, „a Domnului Dumnezeu și mântuitorului nostru Iisus Hristos, „1628, în a șeselea zi a lunii d'intâiu care este Martie (!), în cetatea noastră în București”².

La 14 Maiu 7137 (1629) într'un document, intrat de curând în posesiunea Academiei române (prin urmare, încă nenumărat) și care nu este de cât un „zapis prin care moștenii satului din Devesel județul Romanați, se vënd cu partea lor de „moșie a fi *români* jupânului Neculii Vistierul”, Udriște semnează „în act ast-fel:

„Urii Năsturel tainic, semnătură de uă caligrafie ireproșabilă, sub care „*tainicul*” a avut grija să adauge că este *manu proprio*. ér desupra a aplicat și sigiliul identic cu cel descris mai sus de d-l B. P. Hajdeu.

Tainic! Consilier intim, cum am dice adî, vtori *Logofăt*, cum se obicînuia să se mai dice pe atunci.

Etă dër pe Udriște trecut peste treapta *diiacilor*.

La 13 Februarie 7140 (1632), Udriște figurează printre martorii

1. Ilie Bărbulescu. *Cercetări istorico-filologice* 1900, pagina 96, și Arhivele statului, *M-rea Radu-Vodă*, pach. 10, doc. 10.

2. A. D. Xenopol. *Ist. Rom.* II. p. 269 nota 4 și *Academia rom.* pach. XX. Doc. 273. Pecetea 76.

3. Comunicat de d. Iuliu Tuducescu.

de pe zăpăsul¹ prin care mai mulți moșteni se vënd Vistieresei Anca Trufanda (Prâșcoveanca).

El pune semnătura următoare: *Udriște Năsturel vtori logotët.*

La 1634 Udriște, vtori Logotăt, traduce² din latinesce în slavonesce „Imitatio Christi” care se tipăresce mai târziu la Mănăstirea Dealului cu

cheltuiala surorii sale, Doamna Elena, după cum vom vedea mai departe.

Pe un manuscris slavonesc³ în folio-foi 403, conținând învățături sobornicesci din sfinții părinți, Udriște scrie următoarele:

adică: „Această carte de Pravile alcătuită de Mantie și de ju-
pănăsa Despina dată mănăstirii Bistriții, eă păcătoșul Udriște
„Năsturel din Fierăști am citit'o în anul Domnului 1636, în timpul
„lui Matei Basarab Domnul Țerei-Românești. etc. etc. în curgerea
„anilor de la facerea lumii 7144 (d. Ilie Bărbulescu).

La 8 Octombore 7148 (1639) Udriște în calitate de al doilea

1. dintre ale Mănăstirii Argesului.

2. Dr. M. Gaster *Tipografia română* anul I, 1886. No. 10.

3. Se află acum între manuscrisele slavone la Academia română. încă ne numerotate. El a fost adus aci de la *Museul de anitcități* unde avea No. 287. (Tuducescu).

Logofăt, se află printre martorii iscăliți pe „zapisul” lui Dumitrașco Clucerul feciorul răposatului Predii Clucerul ot Țintiréni „căt-re Măria Sa Domnul nostru Matei Basarab Vod(ă), prin care” „vinde jumătate den satele Bistrița ot sud. Mehedinț”.

La această vëndare aũ fost mărturie boierii : jupân Teodosie vel Ban, jupân Hrizea vel Vornic, jupân Gligore vel Logofăt, jupân Radul vel Vistier, jupân Preda vel Spătar, jupân Socol vel Stolnic, jupân Drăgușin vel Slugear, jupân Radul vel Comis, jupân Dumitru vel Pitar, jupân Diicul vel Agă, Radul Căpitan ot Farcaș, Teodosie cumnatul meu ot Curtișora, Dima Postelnicul ot.... Aũ scris Pătrașco Clucer snă Stanciul ot Dălga, apoi Bunea vtori Vistier. *Udriște Năsturel vtori Logofăt, Radul Logofăt ot Desa ot Dol-Jil.*

Actul este iscălit de Dumitrașco Clucerul ot Spineni (vëndătorul) cu pecetea lui și de cei l'alți martori toți cu pecetile lor.

La 13 Decembrie 1640, il aflăm iscălind tot ca vtori Logofăt un document²; și tot in acest an se tipări la Govora, *Fra-vila mică*.

Pe foia a doua, in fața stemei, *Uriilă Năsture (sic) ot Fierășt(i)*, scrie următorele versuri dedicatorii la luminata stemă a milostivilor Domui Basarabi :

Fața acésta drept stemă pasăre corb pörtă,
Pe dêsupra al cărui sbor, coróna acum atárnă:
El arată pe al unei case prě luminate și prě antice.
Pe al casei némului Basarab, prě vitézul
Bărbat cu sceptru, ce nu fără spor pe tron se vede.
Ale lui viteji biruito-re, al multor auđ minunéđă.
Deci tronul, înălțimea acestei case invedereză.
Și sceptrul, a lui vitejie curat infățisză
Sub dânsul orî-cărui pământean e pacinică viețuirea
Nu lăsă să se răsipescă, Dómne, in perire
A lor coroană, ci ea să nu nibă curmare,
Iar al Corbului piept să fie purea ferit³

La 1642 se tipăresce, tot la Govora, „*Evanghelie învăță-tore*” in care „*Predoslovie cetitoriului*” este scrisă iarăși de *Uriil Năsturel*⁴:

„adecă tot omul înțeleptu, datoriu iaste, cu bun cuget, și cu

1. Archivele Statului. *Mănăstirea Tismana* pach. 12 doc. 5.

2. Archivele Statului *Mitropolia București* pach. 152. doc. 9.

3. *Bibliografia românească veche* de d-nii I. Bianu și N. Hodoș pag. 109

4. *Ibid.* pag. 120-122.

„semuire vie fie-țe-care lucru de folos, o iubiți cetitorî, a socoti,
 „și ce folos trage cu el și până în care margine măsură; dar
 „câruija altul mai vrătos de cât voao, iubiți de Xc. creștini întâiu
 „spre căutare cartiei aceștia întâiu a cunoște pré adeveriții lu-
 „crători ai viei lui Xc., intru carit și eū mai ticălosul și greșitul
 „venit-am la unsprădecele cias la lucrul Domnului, intocma ca
 „acea ce au purtat zăduhul dilei, purtând grije pentru izbăvirea
 „sufletelor omenești, cu luare de multe boale și ostenele, și su-
 „dori, și asuprele, de la diavolul în multe chipure, cu scrăbe și
 „în legătură aproape și de mörte, atăta cât Dumneđeū știe însuși,
 „carele ispitește tainele inimiei.

„Și nemică numai mila rudei mele creștinilor m'au indem-
 „natu spre aciasta. că văduiu în nēmul nostru mulți unii ca a-
 „ceia oameni de amādoao cetele, proști și sufletești, cari pentru
 „ne(cuviința se depărtară cu învățaturî striine și cu proastă și
 „scurtă minte lor răzlușindu-se den credința adevărată protivnică
 „beserecii lui Dumneđeū cu ereticii impreunându-se; și ca musca
 „la dulciața mieriei așa și ei înșelători de spasenii proștilor, și
 „intru amărăciune veninului cel purtătoriu de mörte necându și
 „ucigāndu sufletele lor și ale oamenilor. Dereptū aciasta eu cu
 „răvne pohtiiū pentru frații miei și cugetaiū să scoț aciastă sfântă
 „carte ce se chiamă Evanghelie învățatoare tâlcuită, să fie pro-
 „povedanie creștinătăței noastre, a sînteii beserecii apostolēscă a
 „răsăritului de o am primenit de în limba rusască pre limba ru-
 „mānească și ca un izvor ascunsū în pământul inimii noastre, cel
 „secetos și uscat de învățatură, cu ajutoriul lui D-đeū și indem-
 „nare duhului aceluia scurmat-am cu tāmă minte mia și am scos
 „acestū izvor de apă dulce și purure curătoriu, adăpătoare de su-
 „flete omenești.

„Și nu îndrăzniiū insumi așa prostū la acest lucru cu trudă
 „mai multă de putere mia; Ci întâiū cuvântul Domnului meu
 „Ic. Xc. mă îndemnă și talantul (Math. 25) carele-m(i) fu dat mie
 „nedestoinicul nu-l ingrupaiū în pământul cel intunecat al ne-
 „știnței fără dobândă și fără folos vecinilor miei, și mai vărtoș
 „aprinse intru mine focul iubirei.

„Și, după aciasta, cu porunca și cu voia luminatului Domnū
 „M(ateiu) B(asarab) V(oevod) și cu blagoslovenia pré sîntitului
 „Mitropolit Kyr Theofilū impreună cu sîntiū și iubitoriū de Xc. ar-
 „chiepiscop Kyr Ignatie Răvniceskiū, Kyr Stefan Buzevskiū și cu

„sfatul cinstiților boiari ai țării rumânești dentru cariî mai vârtos „purtătoriî de grije,

Uriil Năsturel Predoslov. lét 7147^a.

La 1643 se tipăresce la Câmpu-lung Antologhion slavonesc a cărei precuvântare „a fost întocmită și scrisă de mine mai „micul între robii prè luminăției tale Orest Năsturel, al 2-lea „logofăt, în satul mieu părintesc Fierăști¹”.

Iată precuvântarea :

„Prè luminatului, prè puternicului și prè cuviosului gospodar, Domnului Princip Ion Matei Basarab, cu bine cuvântare lui D-deu Stăpân și Voevod al întregii țări Ungrovlaha Transalpine, etc., prè milostivului nostru Domn, stăpănitor și bine-făcător ;

„Grăție, pace, sănătate, lungă și fericită viață și norocasă petrecere în prè înalta și prè puternica domnie, și mântuire prè dulce ;

„Prè supușii, luminăției Voastre. depururé rugători robl, mai jos scriși, doresc, uréză și din inimă se rögă.

„S'a spus de întelepti mari, prè luminate Principe, că bine-facerea lăudată cresce. De aceia și noi, martori fiind atâtor bine-faceri felurite și vrednice de laudă ale Luminăției Voastre, iubirea nesăturată a acestora (bine-faceri) ca piatra magnet pe fier, așa pe noi aducerea lor ne atrage spre lauda lor ; sau iarăși multele și bogatele bine-faceri, de care ne-am indulcit noi și vestitul lăcaș pus sub îngrijirea (ctitoratul) prè luminăției Voastre ; intocma ca strașnicul răspuns al stăpânului cătră nemulțămitorul rob, a deșteptat neputința noastră spre mulțămire. Și vădându-ne, în împrejurările noastre prè restrânse, neindestulirea (insuficiența) noastră și stând multă vreme în nedumerire, cum ne-ar fi cu putință să îndepărtăm de la noi ponosul (rușinea) nemulțămitorilor slugi și să ne invrednicim de grația celor mulțămitori (recunoscători), din insuflarea dumnezească și prin mijlocirea prè călduroseî apărătoare a noastră, prè curateî Feciore Născătoare de D-deu, ne-a fost dat un sfat bun, prin care am fost convinși, că nu altfel, nici prin alt chip, ci numai prin tipografie ne va fi cu putință să împlinim cele de datoria noastră. Pe care (tipografie) cu ajutorul lui D-deu și cu conducerea aceleiași apărătoare fericite a noastră (Născătorea de D-deu) și cu cheltuiala adunată de noi de la lă-

1. ibid pag. 128—132.

cazul darnic al pre luminăției Voștre, aducend'o (tipografia) în mănăstirea noastră cea de D-deu păzită, mai întâi de toate, din porunca pre Luminăției Voștre am dat uă carte pre trebuincioasă pentru slujba bisericească, „*Mineiul ales*“, adică *Antologhion* sau *C(i)vetoslov* numită, spre marea noastră recunoștință și răsplată pre Luminăției Voștră Domnului nostru și stăpânului pre milostiv cu cea mai adâncă închinăciune și plecăciune, cu toată osârdia, o aducem, presintăm și închinăm ca niște robi datornici, ne făcend nimic altceva prin acesta (este vădit) decât contribuind (orig. ascuțind) la creșterea binefacerilor pre Luminăției Voastre și înmulțind obicinuitele și obșteștile binefaceri osebite. Căci cari din Domnii de mai nainte ai țării (afară de cel din al cărui neam și familie pre vestită, pre Luminăția Voștră pre nobilă, prin urmași se trage, adică pre bunul Basaraba Neagoe de odinioară) s'a arătat așa de spre bine făcător al țării ca pre buna Domnie a Voastră care a revărsat aci atât de mari binefaceri, cum într'adevăr nu s'aŭ pomenit nici uă dată mai nainte?

„Acesta este una din cele dintâiu (trebuin(ę) pentru înmulțirea laudei lui Dumnezeu, prin zidirea a o mulțime de biserici dumnezeesci mănăstiresci și mirenesci. De asemenea prin tipografie și prin moara făcătoare de hârtie, apoi prin felurite metale, aramă și fier și prin alte pre frumoase lucruri, de unde pe atâtea și atât de mari comori de binefacere pentru țără aduse prin binefacerea vrednică de laudă a pre Luminăției Voastre prin laude ne trecătoare și nici-uă-dată peritoare (ce nu se sting) și cari se întind mai departe de cât veacul (viața), intru adevăr și după datorie (cum suntem datori) a le lăuda, am socotit, adevă prin cărți scoase din tipar din mănăstirea noastră de sub protecția (ctitoratul) vostru. Primesce-o dar pe acesta, primesce-o acum cu bunățate, o stăpâne al nostru puternic și ctitor al nostru tot-dé-una pre darnic, de la noi pre nedestoinicii robi rugători ai Luminăției Voștre.

„Primind această (carte) cu grație, aibî bunățate și milă și cu cele-l-alte cărți care, după acesta, cu buna-voință lui D-deu și cu ajutorul pre puterniceii apărătoare a noastră, se vor scoate, crescend (astfel) chiar și prin noi nedestoinicii, binefacerile laudate de toți și in tot-dé-una. Și ajută-ne pre noi, robii tăi, în neajunsurile noastre, din moara ta făcătoare de hârtie, pentru lauda peste tot strălucitoare a numelui vostru blagoslovit și pentru câștigul fericirilor ceresci celor de veci, cu care după uă viață feri-

cită și îndelungată (ca anii lui Nestor) pe pământ, Luminăția Voastră împreună cu soția sa prè luminată, stăpâna noastră prè milosă și binefăcătoare, și cu tot neamul său, a-Tot-puternicul și de oameni iubitorul D-deu să bine-voiască a Te împodobi împreună cu împărații și prinții toți cei-ce au slujit lui de veci; cât mai cu silință și cât mai cu osârdie și cât mai cu râvnă datorii fiind să ne rugăm fără încetare, plecați (cu plecaciune) ne incredințăm bună-veinței Domnesci a Luminăției Voștre, noi pe noi înșino împreună cu cele mai nedestoinice servicii și cu rugăciunile noastre neîntreprupte.

„Al Luminăției Voștre. Domnului și Stăpânului și bine-făcătorului nostru, prè milostiv și pururea îndurătorului ctitor depurarea rugătorii către D-deu și prè supuși robii.

„Melhisedec din Pelopones. egumen al marelui mănăstirii din Câmpulung etc. etc., ctitor fiind prè Luminăția Voastră, și cu toți frații intru Xc.

„Această precuvântare o, prè luminată și prè cuvioase stăpâne, a fost întocmită și scrisă de mine, mai micul între robii prè Luminăției tale, Orest Năsturel, al 2-lea logofăt, în satul meu părintesc Fierăști“.

La 15 Ianuarie 1642 Preda Spătarul, nepotul Predii Banul ot Cepturoia (Buzescu) dă zapis lui Mihail sin jupân Dumitru vel Sluger Filișeanul etc. etc. Ca martor este și *Udriște Năsturel vtori Logofăt*.

Documentul face parte din Colecțiunea principelui Barbu Știrbeiu, colecțiune publicată de d. profesor N. Iorga¹.

La 29 Iulie 1662 (1654) tot ca Logofăt figurează împreună cu fratele lui mai mare Căzan, în procesul pentru moșiile Voevodestii, Crăceștii, Zimnicele etc. cu Vintilă Iuzbașa².

La 27 Ianuarie 1663 (1655). Printre boerii lui Constantie Vodă (Cârnul) aflăm pe: Ghiorma Banul, Preda Vornicul, Strog Logofătul, Bunea Vistierul, Pană Spătarul, Ghierghi Clucerul Kirca Stolnicul, Radu Comisul, Hrizea Păharnicul, Danciul Păraianul Postelnicul, *Udriște Năsturel vtori Logofăt*³.

La 20 Martie 1663 (1655). Mitropolitul Ignatie al Ungrovlahiei dă zapis⁴ „la mâna jupânului Ghinea Cojocarului ca să se știe

1. *Studii și Documente*, vol. V, doc. 23 p. 298.

2. Arhivele statului. *Mreș Mărcuța* pach. 5, doc. 1.

3. *Studii și Doc.*, vol. V, doc. 19 p. 121. Colecțiunea Episcop Ghe-nadie Enăceanul.

4. Arhivele stat. *Episcopia de Argeș* pach. 48, doc. 1.

„cum au fost avut unchiul său Ghinea Mustachi neguțătorul, aicea „in București, uă pivniță cu 5 prăvălii la ulița cea mare, cu curte „cu loc cum merge până'n fund, de cumpărătoare de la Radul „Logofătul Năsturel mai dinainte vreme. Apoi, au venit vreme „de și le-au răscumpărat și iar au cădut pre seama lor de au „făcut pivniță de piatră. Iar când au fost acum in dîilele mării „sale Ion Costandiu Șerban Vodă, după moartea Radului Logo- „fătul Năsturel și după moartea fie-sa Doamnei Elinii. Udriște „al doilea Logofăt Năsturel, fratele Doamnei Elinii, el s'au scu- „lat fiindu-i a doua jupăneșa lui Despa ingropată la sfînta Mi- „tropolie in tinda cea mare lângă ușa bisericeii, au dat și au in- „chinat sîntei Mitropolii partea lui jumătate de pivniță și de-supra „două prăvălii și jumătate, de pomană pentru sufletul lui și al „părinților și al jupănesei lui Despei; iară altă jumătate de piv- „niță cu 2 prăvălii și jumătate au rămas pre seama frăține-său „lui Căzan Postelnicul. Deci, nici el nu o au putut ținea trebu- „indu-i bogate ei, și-au făcut partea lui jumătate vîndătoare“, pe care a cumpărat'o jupân Ghinea Cojocarul.... și au răscumpărat moșia unchiu-său Ghinea Mustachi de la Căzan Postelnicul cu voia frăține-său lu Udriște Năsturel Logofătul za 32000 aspri got cu zapis de la mîna lui de vîndare.

„Intr'aceia și Smerenia Noastră, după vîndarea lui Căzan „Postelnicul, încă am socotit, pentru partea lui Udriște Logofătul, „ne avînd sfînta Mitropolie nici un venit.... făcut-am tocmelă și „noi cu jupânul Ghinea Cojocarul.... in prețu za ughi 100 got, cu „care bani am cumpărat tot oi sîntei Mitropolii.... și încă a mai „dat sîntei Mitropolii și uă prăvălie la Târgoviște, care prăvălie o „au fost cumpărat ei de la Fota din Târgoviște, ughi 50 ca să „poată fi sîntei Mitropolii moșie pentru moșie și oile de hrană, „iar ctitorilor pomană (in) vîc.... Și o am vîndut cu voia și cu „intrebarea lu Udriște Logofătul“

Actul poartă „iscala“ Mitropolitului Ignatie cu pecetea Mi- tropoliet și pe a lui Udriște Năsturel. Din el aflăm multe date cu privire la familia lui Udriște și de aceia l-am reprodus apropo: in întregime.

La 7166 (1658). Domnul acordă lui jupân Preda Brânco- veanul vel Ban, stăpînirea peste mai multe sate; in Divan figu- reză și Udriște vtori Logofătul Năsturel¹. Este ultimul document care pomenesc de Udriște.

1. Studii și Documente vol. V doc. 40 pag 185.

1.

În decurs de aproape 30 de ani de viață publică acest slovesnic bărbat nu și schimbă boieria lui de *al doilea Logofăt* - vtorii Logofăt, pentru multele și marile lui calități intelectuale și pentru însemnatele lui virtuți creștinești. Își iubea Domnul și stăpânul cu acea convingere creștină care izvorăște din adâncă credință în poruncile Evangheliei: „Totă puterea și tot darul este de sus de la Părintele luminilor” și „Cel ce se împotrivesce Cezarului, lui Dumnezeu se împotrivesce”. Nu era viclean, nedrept, pizmătareț sau invidios: tréz la minte tot-de-una și curat la cuget și la faptă, ne zăbavníc întru îndeplinirea datoriei; lin și dulce la cuvânt; bun și milos cu cei mici, cuviincios cu cei mari; tainic în sfaturile Domnului și stăpânului său.

Fără preget pentru trebile Domniei și ale Bisericii, el urma-rea cu sârguință luminarea poporului prin învățatură, căci bine-facerile ei le cunoscuse și era, mai bine ca orî care altul, în măsură să le aprecieze pe acea vreme. Și deca, fiind încă în viață, nu putu realiza dorul lui, apot era rezervat fiului său Radu-Toma să-l aducă la îndeplinire. Înființând școlă la Câmpu-lung: „Așa am „socotit dinpreună cu toții, cum că Țera noastră iaste uă Țeră „sărăcă și tăr'de învățatură, și oameni, pentru sărăcie, nu și pot „da copiii lor la învățatură”.

Când trebile Domniei îi îngăduiau, el se retrăgea la „satul lui părintesc”, la Fierăști, unde în liniște lucra, pentru luminarea neamului și apărarea ortodoxiei, scriind și traducând în românește „cărțile folositoare de suflet” despre care am vorbit mai sus, fără însă a le pomeni pe toate.

Un bărbat ca înțeleptul Udriște, inzestrat de Dumnezeu cu atâtea calități, nu și putea schimba boieria ca alții mulți; căci nu toți cei chiâmați erau și aleși. Genialul Invățător d. B. P. Ilăjdeu în *Columna lui Traian* dice că „rangul de vtorii Logofăt era conferit unui *consilier intim* al Domnului; iar d. profesor Iorga¹ ne spune că Șerban-Vodă Cantacuzino, fiind numit Domn, în locul lui Duca, la 6 Ianuarie 1679, „face pe frate-său Iordache Vel Spă-„tar și pe nepotu-său Brâncoveanu vel Agă și i trimese înainte „în Valahia. Er el cu nepotu-său Părvu Cantacuzino ce-l făcuse „vtorii Logofăt purcese în Țară în curând”. Se știe că Șerban, înainte de a fugi din Țeră la Stambul, pribegise trei zile prin pădurile Cotrocenilor împreună numai cu nepotu-său Părvu, care îi

1. *Genealogia Cantacuzinilor* pag. 212.

fusese și soțu și *tainic* în acea ascundătoare și pribegie și pentru acesta îi conferă un rang *intim* de boerie care, după cum se vede, era acela de *vtori Logofăt*.

În calitate de consilier intim Udriște vtori Logofătul Năsturel avu mai multe misiuni diplomatice de îndeplinit.

Așa, în Martie 1638 Matei Basarab Voevod trimete uă solie la Regele Poloniei, în Lituania, și uă altă solie la Imperat la Viena. La această din urmă Curte, propunerile lui Mateiū tură transmise de cumnatul său Udriște Năsturel¹.

La Aprilie 1648 Mateiū trimete în Ardeal pe Udriște, care conchise uă „*legătură*“ între Rákóczy și Mateiū².

La 1655 (după moartea lui Mateiū) se vede un concept, „*uă legătură*“, încheiat de Bunea Vistierul, Udriște Năsturel și Sava logofătul, iarăși între Rákóczi și Mateiū³.

În fine, Gheorghe Stefan, Domnul Moldovei, trimesese solie la Cazaci și fusese vorba ca și Domnul Munteniei să trimetă pe Udriște Năsturel⁴.

La 6 Aprilie 1652 sosește în Bălgrad, la principe, solia Voevodului muntean, între care Udriște Năsturel⁵.

Activitatea literară a lui Udriște

CATEVA APREȚERI

Activitatea literară a lui Udriște Năsturel nu se mărginesce numai la facerea de *stihuri dedicatorii*, de *predoslovii* și *pre-cuvântări* ci se întinde și la traduceri de cărți din limbă streină „pre limba rumânească“. limbă care pe atunci, era socotită ca în neputință să redea în totul conținutul izvoadelor streine: rămlenești, ellinești seu slovenești, din pricina sărăciei de cuvinte. A trebuit un maestru ca Udriște care să probeze contrariul. maestru despre care d. G. I. Ionescu-Gion se exprimă astfel⁶: „Învățatul Logofăt Udriște Năsturel a fost pôte cel mai bun prosator român din „*secolul XVII*, decă ar fi să judec după paginile ce onor. d. „Hasdeu mi-a citit într'un rînd din manuscriptul: *Viețile sfin-*

1. N. Iorga. *Studii și Documente* vol. IV *Prefața* p. CLXXXIV
2. „ ibidem *Prefața* p. CCXXX
3. „ ibidem ibid p. CCLXI.
4. „ ibidem vol. V *Prefața* p. CCLXXXIX.
5. „ ibidem vol. IV p. 277.
6. *Revista nouă*, III No. 1, pag. 1.

„ților *Varlaam și Ioasaf* care, pentru cinstea și împodobirea limbii române ar trebui publicat cât mai curând“. Iar d. profesor universitar N. Iorga¹: „Știm însă multe despre activitatea literară a unui boier muntean de pe acest timp, fratele Doamnei lui Mateiu: „Uriil său *Udriște Năsturel*, care a tradus pe *Varlaam și Ioasaf*...“ a adunat cărți și a scris prefețe slavone“.

Tot acest distins profesor făcând comparațiune între Vasile Lupul și Matei Basarab²: „Mai puțin cult, om simplu de țară, oștean bătrân, Mateiu iubia însă tot atât de mult învățăturile, și știm că între rudele nevestei sale se afla un om cu multe cunostinți: *Udriște Năsturel*“³. Iar mai departe⁴, vorbind despre starea în care se afla cultura slavonă în secolul al XVII-lea și despre influența propagandei luterane și calvină din Ardeal prin tipărire de cărți bisericești în limba română, d. Iorga dice: „Der pe acest timp, în mijlocul secolului al XVII-lea, cartea românească prinsese temei în țările române cu guvern propriu. Cărturarii răspunseră de cea-l-altă parte a munților cu scriptură românească curată, cu pravoslovie dreaptă în limba națională, cărților bătute ce veniau din Ardeal.....“ Literatura română „fucrotită la început de boieri mari și de înalți clerici, ultimii reprezentanți ai culturii slavone și înainte-mergători ai timpurilor nouă, Astfel ne apar, când străbătem această literatură cu alt scop de cât acele bibliografice și exegetice, traducătorii, tipăritorii și patronii de cărți, care au fost în *Țara Românească Udriște Năsturel* și Șerban Vodă Kantacuziu; iar în *Moldova* Mitropolitii vrednici de o veșnică recunoștință, care au fost *Varlaam și Dosoftei*, lumini ale culturii românești din timpurile lor“.

În fine, vorbind despre exemplarul lui Boțulescu, scris în italianesce, din *Vișta* lui *Varlaam și Ioasaf*, d. Iorga dice⁵: „Pe care (carte italianescă) o strămută în românește“ dăr care „o popularisase odată la Români, fără ca Boțulescu să fi știut acesta, o veche traducere din slavonesce“⁶ al cărui autor nu „era altul de cât învățatul *Udriște Năsturel* cumnatul lui Mateiu Vodă Băsarab“.

„Domniile române“, dice d. academician A. D. Xenopol⁶, vâ-

1. *Istoria literaturii române în secolul XVIII* Vol. II pag. 613.

2. ibidem ibidem Vol. I p. 30.

3. ibidem Vol. I p. 414.

4. ibidem p. 509.

5. mai exact „din ellineste în slavonesce și rumânește“.

6. *Istoria Românilor* Vol. VII p. 30.

„Ardându-se atât de rău jefuiți (de către Turci, care le cereau mereu bani), par pentru un moment a uita rivalitățile lor, și se împacă chiar în anul 1644—1645, în care aflăm pe Lupu numind pe Domnul Munteniei „*tratele nostru Mateiu*“ în uă scrisore către agentul său din Constantinopol. Tot atunci trimete Vasile Lupu în solie la Mateiu Basarab pe Mitropolitul Varlaam, când acesta descopere la cumnatul Domnului, boierul Udriște Năsturel, „*catehismul calvinesc*“.

Și, mai departe, d. profesor Xenopol dice¹: „Anume în 1642 se tipăresce în Alba Iulia, un *catehism calvinesc*, care în 1643 se impune de către principele Ardealului Gheorghe Rákóczy, mitropolitului ortodox al Transilvaniei Ștefan Simionovici. Acest *catehism* trece și în Țera Muntenescă, însă numai întemplantor „și într'un singur esemplar, peste care dă Mitropolitul Moldovei, Varlaam, în casa boierului cărturar Udriște Năsturel, cumnatul lui Matei Basarab, în anul 1644, când fusese trimis de Vasile Lupu la Domnul Munteniei, spre a pune la cale împăcarea între ei“.

În urma acestei descoperiri a urmat de sigur, între Mitropolit și boier, sfaturi întinse și uă analizare a conținutului cărții în scopul de a combate învățăturile ereticilor: „Aparițiunea *catehismului* lui Rákóczy, dice d. Iorga², provocase uă mișcare neobicinuită în biserica românească de dincoace de munți. Fruntașii culturali ai Moldovei și Țărei-Românești, — Mitropolitul din Suceava, Varlaam și Năsturel, cumnatul lui Mateiu Vodă — se sfătuiseră în privința primejdiei etc.“ Așa că în anul 1645 Mitropolitul Varlaam scote de sub tescuri la Suceava „*Răspunsurile la catehismul calvinesc*“ ce se tipărise la Bălgrad în românește la 1642 după cum vedurăm mai sus.

La redacțiunea acestor *Răspunsuri* nu mai incupe indoială să nu fi contribuit și Udriște. Din prefața cărții se vede cât de multă scârbă și amărăciune avea în sufletul lui vrednicul prelat și păstor al turmei cuvântătoare din Moldova și câtă nevointă și sârguință punea el întru păzirea neclătită a credinței strămoșesci.

„Reproducem³ aci un fragment din *Prefață*, așa cum îl găsim în Șincai⁴, dic domni I. Bianu și Nerva Hodoș:

1. ibidem ibidem p. 52.
2. *Noua Revistă română*. Vol. IV p. 441.
3. *Bibliografie românească veche* p. 152.
4. *Cronica lui Șincai* t. III p. 45.

„Iubiții miei fii! tâmplându-mi-se ăst timp a fi în părțile
 „Terii Românești cu trebe domnesci și a norodului în Târgoviște,
 „cu cei mai de frunte și mai de-a firé vorbind, mai vârtos cu
 „ore-care boiarin cinstit și *slověsnić* și a toată destoinicia și
 „intelegerea harnic, drept pravoslavnic creștin al doilea logothet
 „și frate Doamnei a bunului credincios și a luminatului Domn
 „Ioannu Matheiu Voevod cu mila lui D-deu Domnul Terii-Ro-
 „mânești, dumnului Udriște Năsturel, carele ca un iubitoriu de
 „invățatură și socotitoriu credinței ceii drepte, în mijlocul altor
 „cărți noao, ce mi-au arătat, adusu-me-au și uă *cărțalae* mică în
 „limba noastră rumănescă typărită, și deca o am cetit, am vedut
 „semnul eii scris catehismus creștinesc, carea o am aflat plină de
 „otravă de moarte sufletescă, de care lucru, iubiții miei fii! măr-
 „turisesc înaintea lui D-deu cu firé mea că mare grijă și multă
 „scărbă au cuprins sufletul și inima mea, pentru care lucru, am
 „chemat și am strâns săbor dintr'amândoaă părțile și den Tera
 „Romănescă și den Tera Moldovei, nu atăta, că dora să potă ei
 „clăti inima voastră, ce-î întărită și rădăcinată pre temelie cea
 „bună și tare a bisericiei noastre pravoslavnice, cât cuget și se-
 „cotesc când ai cu acește minciuni și amagituri, cu care cercă
 „și ispitesc în tot chipul, să poată afla pre neștine prostan și
 „neștiutoriu, să-l sparie cu mărturia sfinței scripturi, care fără
 „de cale le-au pus și rău tâlcuesc spre a lor perire. Pentru a-
 „ceia am socotit, că am uă datorie mare, să fac răspuns și să
 „arăt strămbătura și tâlcul cel rău al lor, etc. etc.“

Ca să se vedă cât de mari erau legăturile sufletesci dintre vrednicul Mitropolit Varlaam și învățatul boier Udriște, acesta traduse din latinesce *Imitatio Cristii* în slavonește, carte pe care o tipări la Monăstirea Delului, și o dedică Mitropolitului.

Despre această traducere am arătat ce spune d. dr. M. Gaster, cartea însă nu a fost tipărită în 1633 ci în 1647.

Etă acum și un extras¹ din prelața cărții *Imitația lui Christos*: „Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu porunca și cu toată
 „cheltuiala pre lunatei și drept-credinciosei prințese, Dōmnei
 „Elena, stăpāna Ungrovlahiei transalpine, soția pre lunateului
 „Domn și Voevod Io Matei Basarab. cu ostenela adevăratei sale
 „rude Orest Năsturel al 2-lea logofăt, tradusă acum din limba

„latină în limba slavonă; fu scosă la lumină din tipografia lor „domnască, care se află la Mănăstirea Dăbului. În anul de la zădăria lumii 1655, iar de la mântuirea lumii 1647 luna April 15 „(ile, s'a sfârșit“.

„Acesta este titlul cărții dedicată Mitropolitului Sucevei „Varlaam, de către traducător“.

Tot din porunca și cu cheltuiala Doamnei Elena s'a tipărit și *Penticostarul slavonesc*¹ în Târgoviște la 1649.

Der dintre toate lucrările literare ale lui Udriște Năsturel cea mai de frunte este, fără contradicere, „*Traiul și viața a pre cuvioșilor părinților noștri a lu Varlaam și a lu Ioasaf*“ scrisă la 1649 după elinește, slavonește, rumânește. În această lucrare literatura românească se găsește cu totul la ea acasă, căci are putința să aprecieze oasă-și limba vorbită în secolul al XVII er nu uă traducțiune recentă din limbă streine. Ea va putea afla încă evoluțiunea limbii de la un secol la altul, prin comparațiunea testelor, și modernisarea și transformarea ce a suferit în cursul timpului.

Din această operă remarcabilă, se află încă esemplare manuscrise prin secolul al XVIII și începutul celui d'al XIX chiar; conținutul este păstrat în întregime la unele din ele, ceea-ce va permite comparațiunea despre care vorbirăm mai sus, atât în privința limbii cât și în privința ortografiei.

Activitatea politico-religioasă a lui Udriște

Vorbind² despre „*Răspunsurile*“ Mitropolitului Varlaam la „*Catehismul calvinesc*“, pre cucernicul protopresbiter, d. Simeon Popescu, profesor la Liceul Lazăr, dice că mitropolitul „aflând din întâmplare, la Udriște Năsturel, un *Catehism calvinesc* o-„chiul său ager întreveđe îndată marele pericol, ce acel catehism „cuprinde nu pentru Românii din Muntenia și Moldova ci pentru „cei din Transilvania, față cu cari, el, ca *Exarh*, avea uă mare „datorie. Și el își și implinesce această datorie, așa cum cerea „gravitatea situațiunii. .

„*Răspunsurile la Catehismul calvinesc*, nu au fost menite „pentru alții, ci numai și special pentru mult strămtorații Ro-

1. Op. cit ibidem pag. 171.

2. *Istoria Bisericii Române*. 1903. București. pag 47

„mâni ortodoxi din Transilvania... Ortodoxia și naționalitatea română din Transilvania s'aû salvat prin intervenirea lui „Varlaam“.

Fără a tăgădui meritele pré fericitului și marelui ierarh al Moldovei în această împrejurare, ca și în altele multe în care s'a ilustrat pentru apărarea credinței neschimbate și înrădăcinarea ei în sultele drept credincioșilor ce păstoria, totuși, spre a fi în acord cu adevărul adevărat și deplin, va trebui să asociem prelatului pe învățatul sloveșnic cu care se concertase atât de mult în această privință. Căci Udriște Năsturel urmărea uă politică religioasă națională bine stabilită între Domnul său Matei Basarab, de uă parte și papa Urban al VIII-lea de altă parte, și ca probă că se interesa de sorta bisericii și a naționalității Transilvaniei este aflarea numai la el, și, de sigur, nu din întâmplare, a unicului exemplar din acel Catehism în ambele țări libere.

Udriște, ca bărbat învățat și ca consilier intim al cumnatului său, care era, cum dice d. Iorga, „mai puțin cult, om simplu de „țără, oștean etc“, Udriște dic, este adevăratul stejer, adevăratul centru, împrejurul căruia gravitează întreaga cestiune religioasă din Terile locuite de Români.

Lupta în potriva calvinismului făcu ca Mateiu să se găsească de aceeași parte cu curia Romană, care urmărea, la rându-i, și unirea Românilor ortodoxi cu Roma catolică. Se pare că Mateiu inclinase spre unirea cu Roma pe bazele „definirilor conciliului de la Florența“¹ (1439), definiți care, după cum se știe, aû rămas literă mōrtă. „El chiamă, dice d. Bărbulescu, la sine pe croatul „catholic Raphael Levakovic(i) spre a pregăti acesta (unirea) și „spre a tipări cărți chiar slavonești îndreptate“².

Va fi fost croatul chemat de Mateiu, seû va fi fost trimis de Papa în țără spre a pregăti unirea bisericii noastre cu Roma, ne este indiferent. Ceia-ce ne preocupă aci este următorele scrisōre latinăscă pe care fratele franciscan Rafael Levakovic, dic și *Croatul*, o adresează lui Udriște Năsturel și din care se pōte deduce seria

1. D-l Ilie Bărbulescu. *Studii privitoare la Limba și Istoria Românilor*. București. 1902 pag. 180.

2. Fermendziu: *Acta Bulg.* p. 148-149: „Nicolaus episcopus Argis in „Valachia, et suffraganeus Luccoriensis, retulit de principe Valachie ad „unionem cum sancta Romana ecclesia satis disposito... juxta sac. concilii „Florentini diffinitionem prefato principi demonstrare possit... separat enim „predictus episcopus hisce mediis diotum principem catholicum facere“.

În privința lui Levakovic(i) a se vedea *Relațiunile principatelor cu Croația* de d-nu Ilie Bărbulescu p. p. 14 și 16.

de discușiunii ce trebuia să se fi urmat atunci cu privire la mărturisirea Credinței (Simbolului Credinței). Scrisoarea 'mă a fost comunicată de d. Ilie Bărbulescu din disertațiunea d-sale care va apare sub titlul de : *Contribuțiuni la Istoria Catholicismului la Români*.

„Fr. Raphael Chroata Ord. Min., S. P. Fr. de observantia, Sacrorum Illyricæ Ecclesiæ Librorum iussu auctoritateque Sedis apostolicæ in Urbe corrector.

„Perillustris ac Generose Domine *Uriel* sacrorum in Christo Jesu dilectissimeque gratiam ab eodem Christo Jesu Dno Deo nostro in præsentia et gloriam in futuro.

„Veritatem illam Fidei, quam de æterna S. Spiritus processione, a magistro veritatis edocta atque ab apostolorum Principibus instructa credidit semper creditque et profitetur Sancta Romana Catholica atque apostolica Ecclesia. mater et magistra omnium fidelium et totius Orbis Ecclesiarum, quamque ab omnibus Christianis salutem exoptantibus credere, suscipere ac profiteri necesse est; eo tempore quo non nulla mandata sanctæ Memoriam Papæ Urbani octavi, eiusdem S. Romanæ Universalis Ecclesiæ Pontificis Maximi apud Excellentissimum Dominum Jo. Matthæum Bassarabam Valachiæ Principem piissimum ac Magnificentissimum obibam, nobilitati Tuæ, *Uriel* humanissime, quantum et Tuæ et meæ gravissimæ patiebantur occupationes. a te provocatus, pro virili, libero intrepidoque animo evidentissime demonstravi, nec non Sacræ Scripturæ, sanctorumque Patrum auctoritatibus comprobaui et propugnaui, idemque cæteris quoque eiusdem Principis viris Primariis, pro opportunitate requisitus præstiti. Verum cum veri testimonia ea, auctoritatesque. quibus ego memoratam, Fidei veritatem. demonstrabam, quibusque insuper clarior etiam tibi reddi posset, in scriptis habere cuperes, neque ego pro tunc, (nom ut nostri, in Poloniam properabam. desiderio tuo satisfacere valerem, quam primum fauente Deo, temporis opportunitatem nactus tuissem, velle tibi morem gerere, memini me promisisse. Cum ergo Deo Comite incolumis, Leopolim Russiæ peruenissem. atque optata sese mihi præbuerit commoditas, en tuæ Humanitati promissi debitum pendo, veritatemque eandem, quam uiva voce coram asserui, scripto hoc interum affirmo absens, ne videlicet esse censear vel tui Debitor vel Proditor veritatis“.

Etă traducerea :

Fratele Rafael Croatul din ordinul Minoritilor. din porunca

și cu autoritatea Scaunului Apostolic, corector în cetate (Roma), pentru supravegherea cărților sfinte (de cult) ale bisericii ilirice.

Pré strălucite și generosule, Domn *Uriel*, al celor sfinte întru Iisus Christos și pré iubite, grație (iți vestesc) de la Iisus Christos Domnul Dumnezeuul nostru pentru timpul de față și glorie pentru viitor.

Pe acel adevăr al Credinței, pe care de la vecinica pogorâre a Sântului Duh propovăduit de maestrul adevărului și instruit (dat spre învățatură) de cei dinteiu (de frunte) între apostoli l-a creșut în tot-de-una și'l crede și'l mărturisește Sf. Biserică romano-catolică și apostolică, mama și învățătoarea tuturor credincioșilor și a tuturor bisericilor din lume și care trebuie să-l credă, să-l primescă și să-l mărturisească toți creștinii care doresc mântuirea; în acel timp când venii cu uă însărcinare a papei Urban al VIII. de sfintă memorie, marele pontifice al aceleași sfinte biserici romane universale, la pré înălțatul Domn Io Matei Basaraba pré piosul și magnificul Principe al Țării Românești, de tine întrebând fiind, am dovedit foarte clar, noblețet tale. pré înțeleptule *Uriel* atâta pe cât ocupațiunile foarte însemnate. și ale tale ca și ale mele, îngăduiau pentru spiritul bărbătesc, liber și îndrăzneț (al tău) și am arătat cu autoritățile sfinte scripturi și ale sfinților părinți și am apărat (acea adevărată credință) și același lucru lă-am făcut și cu cei-l-alți bărbăți de frunte ai acelui principe, după privilegiul întâlnirii.

Der pentru că acea mărturie a adevărului, și autoritățile prin care eă dovedeam amintitul adevăr al credinței și prin care mai ales putea și ție să-ți devină mai limpede, doreai s'o ai în scris (acea mărturisire) și nu puteam să-ți satisfac dorința atunci pentru că mă grăbeam, precum știi, să plec în Polonia, de îndată ce avuiu, cu ajutorul lui Dumnezeu, vreme favorabilă, voiam să-ți îndeplinesc făgăduiala, după cum iți promiseseam. Deci când cu conducerea dumnezeiască am ajuns sănătos la Lemberg în Rusia și vreme liberă dorită mi s'a oferit, éta-ți plătesc datoria Luminăției Tale și același adevăr pe care ți-l-am arătat cu vorba de față. din nou prin această srisore, absent fiind, ți-l afirm, ca nu cum-va anume să fiu socotit seă de datornic al tău seă de trădător al adevărului.

Uriște II Năsturel, a avut două soții după cum aflăm din documente. Nu știm cum se va fi numit cea dintâi, precum nu știm nici din ce neam va fi fost cea de a doua: jupăoasa *Despu*.

Logofătul, din căsătoriile lui, a avut doi fi: unul, al cărui nume nu-l cunoștem, este mort încă de tiner după cum ne spune un document, er cel-l-alt tiu a fost viitorul Mare Ban al Craiovei, *Radu*, al doilea de nume, cunoscut adesea și sub numele de *Radu-Toma*.

În filiațiunea de la S-ta Vineri Udiște II, vtorii logofătul, nu figurează. Anul morții sale nu-l cunoștem; am putea presupune însă că el implinise 60 ani la morțe, fiind probabil născut pe la 1506 sau 1507. Documentele posterioare, de care dispunem, cu privire la fiul său Radu-Toma, nu mai pomenesc nimic despre părinte precum nu mai aflăm pe Udiște, după 1658, nici printre boierii divaniți.

Retras der „la satul său părintesc“ din Fierăști, el va fi continuat de sigur a se ocupa în liniște cu studiul, departe de zgomotul societății în care numera, firesce, mulți admiratori, der pote și mai mulți invidioși; căci uă reputațiune câștigată prin munca fără preget și prin modestia care caracterizează spiritele distinse, uă asemenea reputațiune, meritată de altfel, se plătia atunci, cum se plătesce și azi, destul de scump: nu de gēba s'a țis că „nimeni nu dă cu bulgări în ploș“.

Ce trebuie să fi fost pe acea vreme cu privire la atacurile redrepte și pasionate îndreptate împotriva lui Udiște, ne putem da ușor seama azi, căci lucrurile nu s'au schimbat: patima rămâne aceeași în toate timpurile!

Asemenea oameni au neapărat detractori fiind-că *meritele* lor supără pe invidioși și știut este că numai meritele cul-va sunt pricinuitoare de neajunsuri. numai ele atrag ura, invidia, patima, întocmai precum ferul atrage rugina.

Educațiunea alēsă a lui Udiște, situațiunea lui socială și mai ales sentimentele'i religiose atât de dezvoltate și basate pe *dragostea către aproape*, nu'i îngăduiau uă linie de conduită succită, întunecōsă și neplăcută lui Dumnezeu. Udiște a avut de sigur merite reale și, prin urmare, și detractori înviersunați.

Cam acesta a fost traducetorul lui „*Varlaam și Ioasaf*“, descris după faptele sale.

Fie-i memoria eternă!

Elina Döмна, al patrule copil al Radului Postelnicului Năsturel ot Fierăști, s'a născut la 1598 și s'a măritat la vėrstă de 14 ani, la 1612, cu Aga Mateiu din Brăncoveni, născut el ęnsu-și la 1580¹, și devenit mai tărđiu, la 1633, *Mateiu Basarab Voevod*. Era děr, între soți, nă deosebire de etate de vre-uă 20 de ani.

După rėscöla boierilor împotriva lui Leon Vodă, rėscölă urmată de lupta ce se dete, între ei ca partizani ai lui Aga Matei și între Leon Vodă, la Slobozia din Bucuresci, în ziua de Marti 23 August 1639 (1631), *pribegii* fură risipiți și parte din ei împreună cu Matei, luară drumul spre Constantinople. Aci reușiră să mazălėscă pe Leon și să capete Domnia pe sėma lui Mateiu. Din ziua numirii lui la „*tronul rėposaților strămoșilor săi*” și pėnė la 10 Martie 1633, când sosi la Bucuresci cu intărirea Sultanului, Matei numise ca regentă în țeră pe soția lui Elina.

În calitatea-i de regentă, Döмна a intămpinat ore-care dificultăți pe care se vede trėba. le-ar fi rezolvat cu mult tact și inteligență. Acėstă împrejurare a făcut pe distinsul profesor d-nu G. I. Ionescu-Gion să dică² :

„Sunt rare jupănitele care au ieșit în viața publică. Elena „Mateiu Basarabă, din neamul boierilor Năstureli din Hierăști „este una din cele care au luat parte la viața politică a Țėrit-Romănești. Avem de la dēnsa, datate din Bucuresci, douė „scrisori, către George Rákoczy, principele Transilvaniei. scrise „romănescö, pöte chiar de mână ei. Uă scrisöre este din 3 Ianuarie și alta din 23 Ianuarie 1633; ele sunt publicate de d. „Hasdeu în *Columna lui Traian*, 1873 pp. 170—1.

După originalul romănesc din Biblioteca din Alba-Iulia d. „Hasdeu reproduce³ una din acele scrisori autografă a Dömnei „Elena către Racoti anunțându-i că bărbatu-sėu nu s'a întors încă „din Constantinople și rugându-l a mai îngădui pentru banii ce „au să'l dea : că să știi *Măria Ta* că în cias vreme de acum nu putem afla nicăire bani. că ce au fost a se stringe din țeră puțin lucru care, mai nu se-au ales nemic, aicea ne stau oamenii Pașii tot în spinare în toată vreme și nu-i putem umplė voia“.

În *Analele Academiei Romăne*⁴ d. profesor N. Iorga ne

1. D-1 Aguletti în *Enciclopedia romăna*, Vol. I. pag. 410.

2. *Istoria Bucurescilor*, pag. 690—691.

3. *Columna lui Traian*. Anul V (1874) p. 132.

4. *Socotelile Brașovului* pag. 97.

spune că din 10 Februarie 1649 se află „uă scrisore“ a doamnei Elena. În scrisore, „Eliⁿa gospojda scrie către jup(ă)neasa Cătrina „judeceasa, arătându-ⁱ că a cumpărat uă roabă împletitoare și „cere izvoade de peteare (sic): și mai mari și mai mic(i) și „de cūlți și de tot teliul. Ea se adresază apoi către Catrina și „pentru rândul sămenților de flori de tot teliul“. (Cuvintele subliniate sunt din scrisorea domnească).

În altă parte¹ d. profesor Ionescu-Gion, dⁱce: „Bogăția și „împodobirea manuscriptelor, zidirea mănăstirilor, facerea sicriilor pentru moaștele sfinților și sfințelor, candelile cu câte 16 „turnulețe, cap-d'operă de aurăurarie ale Românilor de la Constantinopole, argintarii renumiți în lucrările a jour ar^etă pe Doamnele Române, pe Elena Năsturel, Doamna lui Mateiu Basarabă, „pe tratele ei, învățatul Udriște Năsturel, pe Balașea Domna lui „Constantin Vodă Șerban, ca pe niște: protectori luminați și entustastați ai artelor frumoase și decorative“.

Domna Elena fu și protectoarea literilor: împreună cu fratele său Udriște, care o ajută traduc^end *Imitațiunea lui Christos*, ea tipăresce cu chieltuiala ei această carte la 15 Aprilie 1647, er la 1649 tipăresce *Penticostarul slavonesc*².

Ca și cum n'ar fi vrut să-se lase mai pr^e jos de princiarul ei soțu. Domna Elena zidi, cu banii ei, Biserici (din temelie: Archidiaconul Paul de Alep, descriind *Călătoriile Patriarchului Macarie al Antiochiei în Țerile Române*³ între 1651 — 1658, ne spune că în dimineața următoare au plecat din Comana și „tre- „c^end riul (Argeșul) cu corăbii ajunseră, înainte de amiazi, la un „sat, numit Vărăscii, în care se află un palat fără egal în lume. „afară numai pote în țera Francilor. Sora Doamnei lui Mateiu- „Beiu, care l-a zidit, adusese măestri din Ungaria și piatră din „Turcia, și începu zidirea pe dinăuntru și pe dinațară cu piatră „poleită⁴. Chiar bolțile și pardoseala pivnițelor, galeriile, etc., sunt „lucrate greū cu piatră bună, în c^ăt provoacă admirațiunea pri- „vitoralul. Ediiciul are trei caturi, și e atât de frumos, că im- „prăscie totă grija sufletului întristat⁵. Ar fi zadarnic să incere

1. *Ist. Buc.* p. 530-1.

2. Ve-ți mai sus: p. LV: și Iorga: *Socotelile Brașovului* pag. 97.

3. Teza d-rei Emilia Cioran, pag. 214.

4. Adică, un fel de placagiū cu piatră lustruită (marmura).

5. „La Ilerăscii, dⁱce d. Gion (*op. cit.*, pag. 500), e numai marmură: „ferestrele au niște tocuri de lemn sculptat de toată frumusețea. Până și „tainițele, adică ascunșeturile, sunt făcute cu mare și neasemuit meșteșug“.

„uă descriere a interiorului admirabil arangiat in apartamente!
 „In mijlocul curții, dintre clădiri, sunt magazine secrete, bine al-
 „cătuite pentru provisiuni, ale căror uși sunt așezate sus pe aco-
 „perișe, care toate sunt de olane.

„.....Inșă acest sat se allă într'ua poziție foarte nesănătoșă,
 „și, din cauza vecinătății Turcilor, tot ținutul inconjurător e es-
 „pus la spaime..... După amiazi am plecat din acest sat (Vărăsci)
 „și am ajuns sêra la uă mânăstire șituată într'ua localitate nu-
 „mită Negoesci, cu hramul sf. Mihail și al celor-l-alti din Sobo-
 „rul Ingerilor. E clădită de răposata Elena, Doamna lui Mateiu-
 „Voevod (1650) și e un edificiu cu totul nou, închis între riurile
 „Argeș și Dâmbovița, care se împreună pe aci.

„Sâmbătă dimineața plecarăm, și pe la amiazi am ajuns la
 „uă mânăstire prè frumoșă, Plătăresci.....“

Din arătările Archidiaconului constatăm că satul Vărăsci nu
 este altul de cât Hărăști Hierăști=Fierăști; căci din domeniul
 Fierăști făcea parte. pe la 1620, cea mai mare parte din Budești
 și uă bună parte din Negoesti. Apoi. ni se vorbește despre por-
 nirea din Comana și ajungerea înainte de amiazi in Vărăsci, din
 care apoi plecă, după amiazi, și ajung sêra la Negoesci.

Deca acest sat Vărăsci ar fi Vărăscii de pe Sabar (lângă
 Dobreni) este evident că din Comana ar fi trebuit să trecă și Ar-
 geșul și Sabarul și apoi să se îndrepte spre răsărit prin Valea
 Dragului, Herăști-Budești la Negoesci; și. drumul fiind prè lung,
 nu ar fi putut ajunge ei sêra in Negoesci. Apoi. palatul descris
 nu se allă la Vărăști-Sabar ci la Hierăști și numai din acestă din
 urmă localitate, „inchișă între riurile Argeș și Dâmbovița, care se
 „impreună pe aci“, ar fi putut călătorii să ajungă sêra la Ne-
 goesci după ce au mai stat să viziteze palatul și biserica. Din
 Negoesci. călătorii purceseră a doua zi la Plătăresci trecend prob-
 abil prin Vasilați, Gâlbinași, Podul Pitarului și Plătăresci, loca-
 lități situate toate pe versantul stâng al Dâmboviței.

A doua observațiune ce avem de făcut este relativă la afir-
 mațiunea că Doamna Elena ar fi avut uă soră care ar fi zidit
 palatul „fără egal in lume“. Aci Archidiaconul a înțeles reu
 ceia-ce i se va li spus: palatul esista de multă vreme și este sigur
 că înșă-și Doamna Elena, singura fată la părinti. să se fi nă-
 cut in el. ca și frații ei Șerban, Cazan și Udrisțe.

A treia observațiune este că la anul 1650 Doamna Elena a
 zidit uă mânăstire la Negoesci.

Ne fiind daruită de Dumnezeu cu mai mulți „copii den trupul ei“ afară de Bizea¹, unicul fiu ce-l perduse în vârstă fragedă și, simțindu-se pôte spre sfârșitul vieții, buna femeie și nemângăiata mamă căută să iniețe dintre nepoții și nepoatele sale², dându-i cu moșii și alte proprietăți ce avea cumpărate cu banii ei. „le-au dat și ii-au miluit, dându-le la mână cărți de milă și „de pomană, întărite cu mare blestem“.

„Această principesă luminată“, cum îi dice d. Iorga, se stinse în puterea vârstei, în August 1653 după unii, sevă 1652 după piatra mormântală. Ea fu înmormântată în biserica domnescă din Târgoviște, cu mare pompă, de către princiarul ei soț Mateiu Vodă³.

Sarcofagul, de marmură, pre frumos și artistic sculptat este ridicat d'asupra solului de vre-uă 50^{cm} și are 2^m:300 lungime 1^m:100 lărgime. Un dreptunghiū interior de 0^m 90 lărgime și 2^m:30 și lungime, socotit între rōndurile cu inscripțiunī, este acoperit cu diferite ornamentațiunī sculptate *à jour*. În afara dreptunghiului se afla, de jur împrejurul pietrei, douē rōnduri de inscripțiunī slavone pe uă lătime de 7 centimetre; slovele au 25 milimetri de înălțime.

Mormântul se găsește așezat în *nartex* la dreapta intrării în biserică și este lipit, pe douē fețe, cu zidurile bisericii. Pe fețele verticale vedute ale mormântului sunt sculptate nisce frumoșe ornamente și figuri de āngeri, ēr pe fața orizontală, în dreptunghiul interior despre care am vorbit mai sus, sculpturile și inscripțiunile nu au mai ținut semă de pozițiunea în mormânt a corpului rāposatei, căci ele sunt orientate în sens invers puēnd adică la piciorē ceia-ce trebuia pus la cap. Această anomalie nu trebuiă pusă în sarcina constructorilor ci a violatorilor domnescului mormânt, care au reașezat piatra greșit; pôte și din cauza degradării colțurilor pietrei au recurs ei la acest mijloc.

Etă sculpturile : sfântul spirit în rațe de lumină și cu sborul luat se află în axa mormântului și imediat sub inscripțiune; sub el este un cartuș rectangular scobit, spre a priimi un picior de

1. Pictură murală în Mōnăstirea „Mihai Vitezul“ din comuna Strehaia (Mehedinți) de d. N. D. Spineanu, institutor. În „Literatura și arta română“, VII. 1903 p. 693.

2. Magazin istoric IV. p. 328. Sineai *Cronica Romānilor*, III p. 91.

Pentru inscripțiunea mormântului compară Muscelanu, *Monumentele străbunilor*, I. p. 81. și Maior D. Pappasoglu tabloul litografic din 1861.

piatră în care, când-va, se va fi aflat stâlpul care servea la atâr-narea candelii¹.

Sub acest cartuş este sculptată uă cruce în rađe de lumină susţinută de doi ângeri care sboră. Nişte ornamentaţiuni pré frumôse, lucrata à *jour*, înconjură cartuşul superior şi ângerii.

Sub cruce se ată un al douălea cartuş oval format dintr'ua coronă de lauri şi suportat de doi lei pré frumos sculptaţi şi făcuţi după regulele artei eraldice; în interiorul cartuşului este un scut timbrat cu uă coronă domnăscă şi purtând uă aquilă cu sborul jos, cruciată cu uă cruce patriarchală. Aquila este însoţită la dextra de un sôre, ér la senestra de uă lună întorsă.

Sub acastă armărie se află un al treilea cartuş de forma unei foi de trifoi. Pe banda lată care înconjură cartuşul sunt sculptaţi patru serafîmi, ér doi sgrîptori² suportă cartuşul pe care se citeşte următoarea sentinţă latină :

HOMO NATUS DE MULIERE
BREVI VITENS TEMPORE, REPLETUR
MULTIS MISERIS OVI QUASI FLAS
EGREDITUR & CONTERITUR A
FUGIT VELUT
UMBRA
IOV. CAP. : 14

adică, *omul născut din muiere în scurt timp este umplut de multe miserii, care ca florea ese (cade?) şi se calcă şi tuge ca umbra. Iov. Cap. 14 v. 1—2.*

Aceste din urmă două cartuşe sunt înconjurate de diferite ornamente.

Inscripţiunea slavouă făcută pe marginea pietrei constă din câte două rînduri de cuvînte pe fiă-care lature; ea începe cu rîndul exterior de pe latura de lângă zidul de la miadă-đi al *nartex*-ului; trece apoi, pe laturea cea mică de la apus, se continuă pe laturea liberă (nord) şi pe cea mică de la răsărit; inscripţiunea continuă pe rîndul interior în acelaşi sens.

Eat'o :

1. Uă litografie a morméntului făcută în 1861 de réposatul Maior D. Pappazoglu ar avé aerul de a reproduce inscripţiuni în acest cartuş, der autorul se feresce a ne da şi traducerea respectivă, sêu glăsuirea acelor rînduri cum face pentru cele-l-alte inscripţiuni.

2. Animale fabuloase : trup de leu, cu aripi şi cap ũe aquilă.

rătore, precum și a multor milostenii (făptuirii de evlavie) pururea bine-făcătoare și a tuturor [săracilor] . . . | . . . pré mare ajutătoare | și sfătuitoare a alor săi și a celor străini. Cu pré mare plâns și jalea celor ai săi și a tuturor 'și-a săvârșit viața după implinirea anului 54 al vârstei sale și de la facerea lumii 7161 | ér de la intruparea Cuvântului lui Dumnezeu 1652".

Doamna Elena fu dintre acele mari femei cărora Romani le acordă cel mai strălucit epitafor: *Casta vixit, lanam fecit, domum servavit.*

Odihnescă-se în pace!

VIII

Manuscrisul care se tipăresce.

Uă esaminare amănunțită și un studiu comparativ al celor trei manuscrise pomenite mai sus, ne conduc fatalmente la concludsiunea că primul, singurul exemplar, contemporan pôte, cu învățatul traducător Udrishte Năsturel, este exemplarul dăruit Academiei de osărdnicul, iscoditorul și generosul donator d. Dim. A. Sturdza. Acest exemplar matriculat sub numărul 588, nu diferă cu mult de alt exemplar, — cel cu No. 293¹; — acesta din urmă, énsé, are două date certe pe densus: una, ne arată, când s'a făcut traducerea din ellinește (din slavonește) de Udrishte și, cea-l-altă, când s'a scris de grămătic cartea. Acest exemplar, din 1671, este acel de care se servise réposatul A. Odobescu. când incepuse tipărirea manuscrisului.

În fine, al treilea manuscris, din 1673, în posesiunea bibliotecii neuitatului Teodorescu G. Dem., este acela după care se tipăresce acum.

Conținutul, vorbind de varianta română, cător trele manuscrise este absolut același; dér fiind-că ortografia, și câte uă dată chiar unele cuvinte și construcțiuni, difer pe alocurea de la un manuscris la altul, am cređut nemerit a reproduce pe două colone primele *Capitule* (Cap.) din ultimele două manuscrise, căci primele două sunt aprópe identice. Fiind-că, însă, esemplarele din seculul al XVIII au uă altă limbă și ortografie, am continuat a reproduce

1. Acest manuscris catalogându-se, chiar acum, la Academiă, i s'a dat numărul 2470.

și câte-va *Capitule* din unul din aceste esemplare mai moderne, pentru ca cititorul să-și potă face uă ideie mai precisă.

Am păstrat cu rigurozitate erorile manuscriselor și ortografiile lor implinind numai literile lipsă în cuvintele prescurtate, adăogând acele litere în parentes. Unele *slove* au fost redată prin litere latine în chipul următor : κ=ū — λ=ă — μ=ă — ν=i — cks, mks, rks=se-au, me-au, te-au — A=ia w o și nă — k=é.

Nu am înlocuit inițialele vechi ale numelui Mântuitorului prin litere latine de ore-ce acele inițiale se gădesc a fi întocmai ca forma pe care o ia degetele mânei drepte gata spre a da benedictiunea în numele Răscumperătorului nemului omenesc : este simbolisarea păstrată de biserica ortodoxă în binecuvântare. Degetul arătător întins ăr cel din mijloc ușor curbat ne reamintesc pe Ic. pe când degetul cel mare peste ănelarul ăr degetul cel mic ușor curbat ne redau pe Xc.

Manuscrisul No. 588.

AL NOOLE CAP.

Manuscrisul No. 293 din 1671.

AL NOOLE CAP.

De lucru care au povestit Varlaam mai sus pre scurt și iară aice mai deschis învață aducând marturiile de în stinta scriptura.

Iară loasaf dise cătră dñsul :

— Omule, tu mū grăeștū nește lucrurū marū și minunate vřednice de mare frică și cutremurā. De sînt acēstē într'acesta chip și de iaste iarăș(i) înviare și innoire celor ce după moarte se-au risipit și se-au făcut prah și cenușe și de iaste platā și dare de sēmā de faptele ce se-au lucrat în viață. Inșă ce iaste arătarē acestora și cum un lucru ce acum nu....

De lucru care au povestit Varlaam mai sus pre scurt și iară aice mai deschis învață aducând marturiile de în sfinta scriptura.

Iară loasaf dise cătră dñsul :

— Omule, tu'm(i) grăești nește lucrurū mari și minunate vřednice de mare frică și cutremur. De sînt acēstē într'acesta chip și de iaste iarăș(i) înviare și innoire celora ce după moarte se-au rūsipit și se-au făcut prah și cenușe și de iaste platā și dare de sēmā de faptele ce se-au lucrat în viață. Inșă ce iaste arătarē acestora și cum un lucru ce acum nu iaste văđut....

TRAIUL ȘI VIAȚA¹

A

PRÉ CUVIOȘILOR PĂRINȚILOR NOȘTRI

A LU

VARLAAM ȘI A LU IOASAF

SCRISĂ DE PRÉ CUVIOȘUL PĂRINTELE NOȘTRU

IOAN DAMASKIN

PENTRU FOLOSUL SUFLETESCĂ

IARĂ ACUM DE ÎN LIMBA SLOVENESCĂ ÎNTOARSĂ FU PRÉ
RUMCNEȘCĂ DE MULT PĂCĂTOSUL ROBUL LU Xr.

UDRIȘTE NĂSTUREL DE FIEREȘTŪ

AL DOILÉ LOGOFĂȚĂ

VĂLÉTO BITIA MIRA

7157 (1649)

1. Titulatura manuscrisului din 1671.

Ac(e)astă sf(ě)ntă carte

a

pré cuvioşilor părinţilor noştri

a lui

Varlaam şi a lui Ioasaf

Scosu-o-au întâiu

Udrişte al doilé Log(o)f(ě)tŭ,

dupre elliněşte, sloveněşte şi rum(ă)něşte

Scosu-o-am şi eu

Fota, grămătic domnescŭ,

dupre izvodul rum(ă)nesc, dumnelui

Dumitraşco biv. vel. Serdar.

Şi am scris în zilel(e) creştinului Domnŭ

Grigorie Ghika Uoevod

Létŭ 7181 = 1673

ot grad Buc(u)reştŭ

Bl(ago)s(lo)vêște¹ Părinte!

Cuți se poartă de (cu)^{•2} d(u)hul lu D(u)mn(e)zeu, acește suntu fiil lu D(u)mn(e)zeu. au zis D(u)mn(e)zees-ul ap(osto)lă³. Dec(i) dară a se învrednici cinevâ d(u)hului sv ê ntă și a se face fec(i)or lu D(u)mn(e)zeu. acéia iaste sfârșeniia și umpléré tuturor pohtelor și răpaosul a toată vedéré, cum iaste scris. Ac(e)astă fericire, ce iaste pre desupra firei și margine tuturor pohtelor, învredniciră-se a o nemi cel sf(i)nlî de véc pentru lucrare bunătăților, unîl pătînd măcenicêste. și stînd înpotriva păcatului pînă la sînge : alțiî postnicêste nevoindu-se. și pre calé cé strîmtă umblînd, și de bunâ voe făcîndu-se m(â)c(e)nic(i) ; ale cărora bunătăți și isprăvi, așa acelor ce se-au sfîrșit cu sînge ca și ale celora ce cu ajunul se-au potrivit viețiî ingerești.

Iată legiură cum să fie luat Besereca lu Nc. de la de D(u)mn(e)zeu glăs(u)itorîl apostolî și de la fericitiî părinti, a le da scripturîl cătră nêmului nostru, și a le lăsă chip și izvod de bunătăț(i) nêmurilor ce vor rămûné dup(ă) dînsiî.

Căce că calé ce dure cătră bunătăți iaste oare-cum ca inponcișată și nelesne, și mai vrătos acelora carîl nic(i) odinioară nu se-au mutat nic(i) cum de in răotăți cătră

1. Reproduș după manuscrisul No. 293 din 1671 : manuscrisul din 1673 ca și manuscrisul No. 588 avînd lipsă începutul.

2. Cuvintele închise între parentese și însemnate cu * sunt adause în marginea manuscriselor ca esplicări séu completări.

3. Grigorie Bogoslov în „Cuvântarea despre Athanasie“

Domnul, ce tot de-a-una sîntu luptați și bătuti de munca pohtelor.

Drept acéia mulți ne și trebuescă îndemnător(i) cătră dînsa unîi cu pilde, alții și cu scriptura vieții acelora ce au umblat mai de nainte pre dînsa; care lucru și mai fără de durere trage cătră dînsa, și face a nu se părăsi omul de călătoria ce cu scărbă; pentru că și pre cela ce ar vré să călătorească pre¹

Ms. 1671.

uă cale iute și nelesne umblată, deca ar spune cineva și 'i-ar dă învățatură, numai atunce ar face un lucru mai puțin. Iară cîndu 'i-ară arăta cum că mulți sîntu carii au străbătut amu acéia cale, și așa bine au ajunsă pînă la sfârșitul ei, așa ară face un lucru (multă)* mai mare, și ar face a se apuca (atinge)* de călătoria ei.

Cătră ac(e) astă tocmelă (pravilă)* mă lipsescă și eu, și încă temîndu-mă (*Mat.*, 25)* de nevoia ce se aduse cei slugi, ce luă de la stăpînu său talantul, și 'l îngropă în pămîntă, și ce i se didese spre dobîndă, el ascunse făr(ă) lucru.

Poveste ce folositoare de suflet, ce au ajunsă pînă la mine, nici într'un chip nu o voiu tăce, care 'mi-o povestiră barbați cu bună goviré, (smerenie)*, [sau bărbați cucernic(i)]* de în țera Etiopescă ce mai de în lăun-

Ms. 1673.

uă cale iute și nelesne umblată, deca i'ar spune cineva și i'ar da învățatură numai atunce ar face un lucru mai puțin. Iară cînd i'ar arăta cum că mulți sîntu carii au străbătut acé cale și așa bine au ajunsă pînă la săvrășitul ei, așa ar face un lucru mai mare și ar face a se apuca de călătoria ei.

Cătră ac(i)astă tocmelă mă lipescă și eū încă temîndu-mă de nevoia ce se aduse cei slugi (*Mat.* 25)* ce luă de la stăpînul său talantul și 'l îngropă în pămîntu, și ce i se didese spre dobîndă, el ascunse fără lucru.

Povesté ce folositoare de suflet ce au ajunsă pînă la mine, nic(1) într'un chip nu o voiu tăce, care 'mi-o povestiră barbați cu bună smerenie, den țara harăpescă ce mai den lăuntru. [spre carii știe cuvîntul a't chiema

1. De la acest cuvînt incepe și manuscrisul din 1673.

tru, (pre cari ştie cuvântul a'i chemă Indiiani), de în nemincinoase aducer(i) a-minte tocmindu-ø. care povêste într'această chip se are :

Indiiani], den ne mincinoase aduceri aminte tocmindu-ø, care povêste într'acesta chip se are :

ÎNȚIUL CAPĂ.

De infoarcerea Indianilor
pentru mărturia lu S(ven)ti Apo(s)-
(to)lă Toma și de Avenir
înpăratul Indiei.

Tara (laturé) • țce se
chiamă India departe
iaste de Eghipet, și iaste
mare foarte și cu mulți oa-
meni, și iaste încungiurată
cu mare și cu lucif aduncă-
turi pre care și corabii um-
blă cătră părțile Eghipetului:
iară pre uscată apropiază-
se cătră hotarale Cuzulbași-
lor (Persilor) • Care țară odi-
nioară de demult. cu întu-
nerecul turbării idolești(i) în-
pūclată era, spurcată de tot
și nevoitoare spre lucrurile
păgūnești.

Iară cūnø unul născut
fiul lu D(u)mn(e)zeū ce iaste
în sūnul Tatălui, (Ion. cap 1) •
nu mai putu răbda a 'ș(i)
vede ziditura lui robită de
păcat. ce drept dūnsa cu a
lui m(i)l(o)s(è)rdie plecūdu-
se, arătă-se om ca noi, fără
de păcat și nepărasindū Sca-
unul Părintelui, sălășuitu-se-
au în vergură, pentru noi,

CAPUL I-Ū

De infoarcere Indiianilor,
pentru mărturia sf(è)ntului Toma
ap(o)s(to)lū, și de Avenir,
înpăratul Indiei

Teara ce se chiamă In-
dia iaste departe de
la Eghipet și iaste foarte
mare și cu oameni mulți și
iaste încungiurată cu mare
și cu lucif aduncătur(i). pre
care umblă și corăbii spre
laturile Eghipetului; iară
pre uscat se apropie de
hotarale cazūlbășestū. Care
țeară era odinioară de de-
multū înpăclată cu întunere-
cul turbării idolești și spur-
cată de tot și indemnătoare
spre lucrurile păgūnești.
(Ioan cap. I) •

Iară deca nu mai putu
răbda unul născut fiul lui
D(u)mn(e)zeu carele iaste în
sūnul Tatălui a'ș(i) vedē
zidire sa robită de păcat.
pentru dūnsa cu a lui mi-
loșrădie plecūdu-se se a-
rătă om ca noi. fără de
păcat și ne părasind Scau-
nul Tatălui lăcuit au în fată
fec(1)oară, pentru noi, ca să

ca noi în ceriuri să ne sală-
șuim de în cădêrê cê de de-
mult să ne sculăm, și de
în păcate să ne slobozim,
priimind fec(i)oria cê de
intăiu.

Umplu dară, dereptu noi
toată socotința trupescă, și
cruce și moarte luă și pă-
munteștile. într'una cu ce-
reștile, ciudat le împreună ;
sculă se de întru morți și la
ceriur(i) cu slavă se înălță,
și ședundă de-a drepta mă-
riei Tatălui, tremese, după
făgăduință, pe munguitoriul
D(u)hū, în vedere de limbă
de focă, cătră însiș(i) vâ-
zătoril ucenicil lui (și tri-
misu pre ei în toate limbile)*,
ca să luminêze pre ceia ce
ședê la întunerecul (ne-
șcinței)* și să'î botêze în nu-
mele Tatălui și al Fiiului și
al D(u)hului sv(ě)ntă.

De acolê, cumu's(i) luară
unil dentr'ânșil a străbate
hotarâle răsăritului, alțiil ale
apusului, alțiil a petrece păr-
țile despre miază-noapte și
despre miază-zi, umplându-
ș(i) porunca ce le eră porun-
cită.

Atunce și sf(ě)ntul To-
ma, fiind el unul de în nu-
mărul cetei acelor doi-spră-
zêce ucenicil ai lu Xc., tri-
mes fu în laturê Indienescă,
de le propoveduia mântui-
toarê propoveduire, și Dom-

lăcuim noi în ceriure și să
ne sculăm den cădêrê cê
de demult și să ne slobo-
zim den păcate făcundu ne
iarăș(i) fil ca și mal de nainte.
Implu pentru noi toată so-
cotința trupescă și luă cruce
și muri și cêle pămuntești
cu cêle cereșt(i) minunat în-
tr'una le împreună ; sculă-se
den morți și se înălță la
cerior(i) cu slavă și șezundă
de-a drepta mării Tatălui
trimese, după făgăduință,
pre munguitoriul D(u)hū în
vedere de limbă de focă, că-
tră însiș(i) vâzătoril săi uci-
nicil ca să luminêze pre ceia-
ce șadê întru întunerecă și
să'î botêze în numele Tată-
lui și al Fiiului și al D(u)hu-
lui sf(ě)ntă.

De acolê, cum își luară
unil den trănșil a străbate
hotarâle răsăritului, alțiil ale
apusului, alțiil ale petrece
părțile despre miază noapte
și despre amiază-zi implund
și porunca ce le era porun-
cită.

Atunce și sf(ě)ntulă Toma
fiindă și el unul den numă-
rul cetei celor 12 ucin(i)ci
a lui Xc., fu trimes în la-
turê Indiei de le mărturisiia
mărturiia mântuirei și Dom-
nul ajutându-i și întărindu-i

nul ajutându-¹i și întărin-
du-¹i cuvântul, cu semnele
ce mergē pre urma învăța-
torilor lui. izgonitū fū întu-
nărecul drăcescă, și, de in
spurecăciune capiştilor ido-
leştū premenindu-se, cătră
nesmintita credință lipiră-se
și așa cu mîinile aposto-
lului schimbându-se de in
păgunătaie. inpreunară-se
lu Xc. cu botezul. și pre in-
cet adăogundu-se. creștē și
sporiia intru nevinovata cre-
dință ; iară besērici in toate
părțile se zidiia.

De-acia. de vrēme ce in-
cepură a se zidi mănăstir(i)
și la Eghipet. și a se strînge
mulțime de călugăr(i). și vēs-
tē bunătăților lor și a vieții
îngereștii lor ajungundă pre
in toate marginile lumii sosi
și in țara Indiei, pre caril
spre răvnire ca aceia ¹i rû-
dică. cût mulți. lăsundu¹șū
toate, ducē-se in pustie, și
intr'acestū trup muritor
purta (lua) viiața celor fără
de trupuri.

Așa bine mergendă lucrur-
ile (și cum am zice) mulți
ca cu niște arepi de aur zbu-
rîndū la ceriuri, sculă-se
un împărat intr'acē țēră, a-
nume *Avenir*; cu bogăția
și cu putéré mare era și bi-
ruia pre cine sta in potriva
lui, că vitēz era intru răz-
boae și cu măriia trupului

cuvântul cu semnele ce mer-
gē pre urma învățăturilor
lui. fu întunărecul cel dră-
cescă izgonit. și. schimbun-
du-se den spurecăciune capiş-
tilor idolești, să lipiră cătră
credința cē fără de zmintelă
și așa cu mîinile apostolului
schimbundu-se den păgună-
taie se inpreunară lu Xc. cu
botezul și, pre incet adăo-
gundu-se. creștē și sporiia
intru credința cē nevinovată
și zidiia bisērici pre in toate
părțile.

De acil. de vrēme ce ince-
pură a se zidi mănăstiri și
la Eghipet și a se aduna
mulțime de călugări și vēs-
tē bunătăților lor și a vieții
lor cel îngereștū ajungundă
pren toate marginile lumii.
sosi și in țara Indiei, pre
caril spre răvnă ca aceia
i rûdică. cûtū mulți, nepus-
tindă tot, se ducē in pustie
și intr'acestū trup muritoriu
purta viiața celor fără de
trup.

Așa bine mergendū lucrur-
ile (și cum am zice mulți
ca cu nește arepi de aur
sburînd la ceriu), sculă-se un
împărat intr'acē țāră. anu-
me *Avenir*; și era mare
in bogăție și in putéré și
biruia pre cine sta inpotriva
lui, că era și vitēzū la răz-
boae și cu măriē trupului

și cu frumusețē fēței ciudat (slăvit)* era și cu toate lumestile și degrabū veștejitoarele vitejiei se lăuda; iară cu sārăciia sufletului era cuprinsă pūnă în sfūrșit și cu multe rāotāț(i) era (in)necat avūndū el lēgē pāgūnescă și foarte purtūnd grije de înșelāciunē idolēscă.

Acesta în multă hrană și dezmierdăciune a dulceților și a podoabelor ceștii viețū lăcuia și nimic de în pohtele lui nu era lipsindu-se, numai un lucru era de' l tăia veselii lui și bătē cu întristăciuni sufletul lui: acela era rāul sterpiciunei că era pustiu de cocon și multu-i era aminte că sā (se) dezlēge cumva dentr'aceia legătură și sā se chiamiē tatā a fec(i)ori. care lucru a mulți iaste foarte dulce.

Intr'acesta chip era înpăratul și gūndū ca acesta avē. Iară prēslăvitul nēmul creștinescā și mulțimile de călugār(i) lēgē înpăratului de nimică o ținē și nemica de lauda lui nu se temē ce. sporiia cu darul lu Xc. și creștē mulțime mai mult de cum poate spune cuvūntul. și cuvūntul înpăratului un lucru prostu 'l socotiia iară de ce era aduse spre slujba lui d(u)mn e zeu foarte se ținē.

și cu frumusețē obrazului minunat era și cu toate lumestile și de grabū veștejitoarele vitejii se lăuda; iară cu sārăciia sufletului era cuprinsă pūnă în săvrūșit și cu multe rāotāț(i) era înnecat avēndā lēgē cē pāgūnescă și purtūndā grijā foarte de înșelāciunē idolēscă.

Acesta în multă hrană și dezmierdūciune a dulceților și a podoabelor ceștii vieți lăcuia și nimic den pohtele lui nu lipsiia. numai un lucru era de' l tăia veselii și i bătē sufletul cu întristăciune: acela era rāulū stārpiciunei că era pustiu de coconi și multū îi era aminte ca sā se dāzlēge cumva dentr'acē legătură și sā se chiiame tatā a fec(i)or(i). care lucru a mulți iaste foarte dulce.

Intr'acesta chip era înpăratul și gūndā ca acesta avē. Iară prē slăvitul nēmul creștinescā și mulțimile de călugār(i) lēgē înpăratului o ținē de nemic și de lauda lui nemic nu grijiia ce. cu darul lui Xc. sporiia și creștē mulțime mai multā de cūt cum poate spune cuvūntul. iară cuvūntul înpăratului un lucru prost il socotiia iară de ce era aduse spre slujba lui D(u)mnzeu foarte sā ținē.

Și, drept acéia, multū pohtind cinul călugărescă toate împreună frumusețile cestui vecū le lepăda și numai una era pohta lor: la credința céia buna și pentru Xc. sete le era de moarte și jeluia de fericire ce iasté acolò.

Propoveduia¹ dară nu cu uă frică saū cu vre-uă acoperire (sfială)*. ce foarte cu bună îndrăznélă mântuitorul numele lui d(u)mn(e)zeu și nimic al(t)ceva în guril(e) lor nu era fără numai Xc.

Iară putrezitoare și lesne vestejitoare fire a cestorū de aic(i)ū așijderé prè sf(è)nta și nesticata fire a vieții ce va să fie tuturor aiavé o spuné și acéstia ca niște începătur(i) și seminte le priimiiia cu care se-ar apropiia lui D(u)mn(e)zeu și se-ară invrednici vieții ce iaste ascunsă întru Xc. De aic(i) mulți priimindū acé dulce învățatură de cel amar întunérec al înșelăciunii se delunga si cătră dulcé și adevărata lumină se apropiia atūta cūt și unil caril era de în cel slăviț(i) și de sfatul boiarilor toate cūte sūntū greotățile cestil vieți lăsa și se făcé de-acia călugărū. Iară împăratul déca auzi u-

Și, dreptă acéia, mulți pohtindū cinul călugărescă toate frumusețile cestui vecū le lepăda și numai una era pohta lor: la credința ce bună, și le era sete pentru Xc. de moarte și doriia de fericire ce iaste acolo.

Că propoveduia nu cu vre-uă frică saū întru vre-un ascunsă, ce foarte cu bună îndrăznélă, mântuitorul nume al lui D(u)mnezeu și nimic alt ceva nu era în gurile lor fără numai Xc.

Iară putrezitoare și lesne vestejitoare fire de acestor de aic(i) așijderé și prè sf(è)nta și ne stricata fire a vieții ce va să fie tuturor aiave o spuné și acésté ca pre nește începături și semente le priimiiia cu care se-ar apropiia lui D(u)mnezeu și se-ar invrednici vieții ce iaste acoperită în Xc. De aic(i) mulți priimindă acé dulce învățatură se delunga de cel întunérecă amar al înșelăciunii și se apropiia cătră dulcé și adevărata lumină atūta cūt și unil caril era den cel slăviț și de sfatul boiarilor toate cūte sūntū greotățile cestil vieți le părăsiia și de-acil se făcé călugări. Iară împăratul déca auzi

1. De la acest cuvânt începe și manuscrisul No. 588.

nele ca acéste umplu-se de multă mûnie și de urgie a-tûțundu-se scrise poruncă într'acel c(i)as cum tot creștinul să fie nevoit a se lepăda de creștinătate lui. Dreptu aceia și grijia și tocmia nește munc(i)u noao asupra lor și cu nește féliur(i) de munci noao le se lăuda și' ingrozia și cărți trimetê domnilor și voivozilor de in toate țărûle cûte era suptu dunsul, care cărți avê scrise in sine munci și jungherû fâr dereptate asupra creștinilor; însă dentr'alaltî creștin(i) mai multu fiindu-l mûnie pre chipul călug(ă)rescă vrăjmășescă și cu multă uruciune războiû rădică asupra lor.

Atunce mulți de in credin(c)iosu se clătina in cugetul lor, iară altii ne putund răbda muncile, cătră a lui fără de lege poruncă se apropiia; iară de in cinul călugărescă Vlădicii și Egumenii unii vâdindû (infruntind) strûmbătate lui cu muncă și' luară sfârșeniia lor și nemeriră ne sfârșita fericire, iară altii pre in pustii și pre in munți se ascundê nu pentru frică și groaza muncilor, ce cu uă tocmelă d(u)mn(e)zeiască.

unele ca acéste se umplu de multă mûnie și a-tûțundu se de urgie scrise într'acel c(i)as poruncă cum tot creștinul să fie nevoit să se lépede de creștinătate sa. Dreptă aceia grijia și tocmia nește munci noao asupra lor și cu nește féluri de cazne noao li se lăuda și' ingrozia și trimetê cărți la Domniî și la Voevoziî carii era suptă dunsul, in care cărți era scrise munci și jungheri nedrepte asupra creștinilor, iară dentru totii creștinii mai multă mûnie avê spre chipul călugărescû și rûdică asupra lor războiû vrăjmășescû și cu multă uruciune.

Atunce mulți den credincioși se clătia in cugetele lor, iară altii neputund răbda muncile, se alătura spre fără de légê a lui poruncă; iară den rânduiala călugărescă Vlădicii și Egumenii unii, vâdindă strûmbătate lui, cu muncă își luară sfârșitul lor și nemeriră nesăvrșita fericire, iară altii se ascundê pren pustii și pren munți nu doară pentru frica și pentru groaza muncilor, ce pentru uă tocmelă oare ce dumnezeiască.

AL DOILE CAPĂ.

Pentru un Voevod alesă
carele s'au dat pre sine petrecerii
cei călugărești.

CAPUL II.

Pentru un Voevod¹

Intunérec ca acela ajungând pre țara Indiei și creștinii fiind gonit(i) de toate părțile iară ajutătorilor păgânăta(i)l putându-le-se și de süngele și aburul jirtvelor idoleșt(i) tocma și văzduhul spurcându-se, unul de in boiarii împăratului fiind voevod pre oșt(i) cu meseéré lui cu trezviré sufletului cu măriia și cu alalte frumuseți cu toate (cu care sémne féliul trupului și vitejiia bărbăției) sufletestú are obic(e)aiu a se cunoaște) de cút toți era mai mare Acesta déca auzi acé păgúnescă poruncă luă 'ș(i) zioa bună de cătră ce)astă deșartă și in jos trágătoare cinste și dulce)ată și se amestecă cu cétele călug(ă)restú. Pribég se făcu in locurile pustiei cu postul și cu priveghiaré și cu nevoitoare învățatură a d(u)mnezeștilor cuvinte bine 'ș(i) curăți simțirile și sufletulu-'ș(i) schimbă de in toată dragosté pohtelor și cu lumina nepohtirei se lumină.

Iară împăratul era iubind pre acesta foarte și avündu-l intru mare cinste, dec(i) cünd de dünsul auzi ca acésté duru-l in suflet dreptú lipsa priiatenului său și se aprinse cu mai mare münie asupra călug(ă)rilor și așa trimése pre-tiutindiné să-l caute : toată piatra [cum am zic(e)] să o rúdice ca să'l găsescă. Dec(i) ceia-ce era trimes(i) a-l căuta preste multă vréme auziră de dünsul că are lăcaș(i) intru pustietă(i) și déca cercară prinseră-l și-l puseră

1. De la acest cuvânt se intrerupe ier manuscrisul din 1673 și urmăm după cel din 1671.

nainté judecătii împăratului. Dec(i) văzându-l în haină ca aceia sărăc(e)ască, groasă vrătoasă și aspră carele odinioară cu luminate și moi haine era înbrăcat și carele întru multă hrană dulce mai de nainte viețuia mūrșav și vestejit de greul și vartosul traiu al postului și ade-vărat cu sémnele vieții de pustie déca 'l văzu invescut el se umplu de amūndoao împreună și de jale și de mūnie și de într'amūndoao amestecūndă cuvūntū și zise către dūnsul:

— Nebune și vătămăte în minte, pentru ce schimbaș(i) cinstē pre rușine și cé slavă luminată pre cest chip grozav? Fiind tu mai sus șezător la scaun întru împărătia mé și întūiul vovod al puterii méle te-ai făcut batjocură copiilor; că nu numai prietnicia mé și îndrăzniré ce-ai avut la mine departe o ai pus întru uitare, ce tocma ce te-ai sculat și asupra firii și nici de copiii tăi nu țe-au fost milă; bogătia și toată trufa cestii vieți întru nimica nu o socotiși și ocară ca ac(e)asta mai iubiși-o de cūt cé slavă pré înpod(o)bită. Dară ce folosu-ț(i) va fi sau ce veri tu dobūndi de într'aceia că ce decūt tot(i) d(u)mn(e)zeii și decūt tot(i) oamenii țe-ai mai ales pre cela ce 'l chiamă și Iŕ. și al lui greū și drăcescă traiu mai vrătos al iubit de cūt toate dulcețile și frumusețile cestii vieți dulci.

Acéstē déca le auzi acel om al lu D(u)mn(e)zeu răs-pundē, și cu bucurie împreună și cu *linie* (blūndēte)*, zicūnd:

— O împărate, de'ți e voia să te întrebū cu mine în cuvinte, gonēște-ț(i) vrājmașii de în mijlocul divanului (judecătii)* și atunce-ți voiu răspunde să știi de ce mă ver întreba, că fiind ei cu tine nici un cuvūnt mie nu e cătră tine fără numai acesta: muncēște, junghe, fă ce 'ți e voia că mie lumē se-au răstignit (*Glas.*¹ cap. 6)* și eu lumii [au zis dascalul (învătătorul)* meu].

Iară împăratul zise:

— Ce carii sūntū vrājmașii aceia, pre carii zic(i) să 'i gonim de la mijloc?

Zise d(u)mn(e)zeescul bărbat:

— Mūnia și pohta, că acéstia de întūiu fură făcute

1. În loc de *Galateni*.

de ziditoriul, ajutătoare firei, și acum încă așijderé sânt de ajutor întru ceia-ce nu viețuescă pre voia trupului, ce pre a d(u)hului.

Iară întru voi cūți sūnteți ¹

de tot carne, ne avūnd nimic duhovnicescă, aimintré se făcură acele doaa și lucréză în voi lucru vrăjmășescă și pizmătărescū, căc(i) că jelaniia scurnindu-se întru voi, pohtă rūdică, iară deșertūndu-se, mūnie rūdică.

Să se dālunge dară acésté de la tine astáz(i) și să șază cu tine la ascultare cuvintelor ce se vor grăi la judecată: chipzuiala și dreptaté; că, dēca veri împinge în laturi mūniia și pohta și ver aduna înțelepciuné și dreptaté, adevărat toate cu dragoste ț(i) voiu spune.

Cătră ac(e)asta răspunse împăratul:

— Iată ascultaiu cuvântul tău și voiu scoate de în sfat pohta și mūniia și voiu aduce la mijloc înțelepciuné și direptaté. Grăiaște 'm(i) acmū fără de témāt: de în cătroă sosi (fu)• ție atūta înșelăciune, a mai cinsti nădējdé deșartă de cūt cele-ce ne sūntū văzute în mūini?

Răspunzūndū postnicul zise:

— De vrēme ce întrebi,

de tot carne, ne avūnd nimic d(u)hovnicescă, într'altū chip se făcură acele doao și lucréză întru voi lucru vrăjmășesc și pizmătorească, căc(i) că scornindu-se întru voi dorul, rūdică pohtă, iară deșertūndu-se rădică mūnie.

Ce să se delunge dară acésté astă-zl de la tine și să șază cu tine la ascultare cuvintelor ce se vor grăi la judecată: chipzuiala și dreptaté; că, dēca vei împinge în latur(i) mūniia și pohta și vei strūnge înțelepciuné și dreptaté, adevărat toate ți-le voiu spune cu drag.

Iară împăratul răspunse cătră acesta și zise:

— Iată ascultaiu cuvântul tău și voiu scoate den sfat pohta și mūniia și voiu aduce înțelepciuné și dreptaté la mijloc. Numai ce'm(i) spune acum: de unde sosi ție atūta înșelăciune, să cinstesti mai multū nădējdé cé deșartă de cūt cele-ce sūntū văzute în mūini?

Iară pustilnicul răspunzūndă zise:

— Dēca, de vrēme ce în-

1. De la acest cuvânt reincepe și continuă fără intrerupere și manuscrisul din 1673.

înpărate. începătura de unde 'm(i) fu mie a nu băga în sémă pre ceste vreme(l)niice (trecătoare)*, și a mă lipi cu totul cătră nădejdiele véc(i)-nice. ascultă :

În cele zile de demult, când eram eu încă tînăr cu crescutul, auziu un cuvînt bun și de sp(ă)senie (mîntuire)*, și tăriiia lui cu totul mă răpi și a lui aducere aminte. ca uă d(u)mn(e)zeiască sāmūntă se sādī intru inima mē și nedăspărțit păzit eră într'insa. atūta cūt se înrādăcină și crescū și făcu c(e)astă roadă ce vezi intru mine. Iară tăriiia aceluī cuvînt. ac(e)asta eră :

„Nechipzuițī, zice, au nă-
„rav ca acesta, de așa nu
„bagă sémă lucrurile cele-ce
„sūnt, ca cum n'ar fi ; iară
„de lucrurile care nu's sūnt,
„așa se țin și le priimescā,
„ca cum ar fi ; că cine n'au
„gustat dulc(e)ața celor-ce
„sūntū. nu poate pricepe firē
„celor ce nu sūntū, nic(i)
„pōte și cum le va trēce,
„adecā să le ție intru nimic
„și în sémă să nu le bage“

Demă¹ dară cuvîntul acela pre véc(i)niicele și pre neclătinatele lucruri ce sūnt :

trebī, o înpărate, începătura de unde'm(i) fu mie a nu băga în sémă ceste trecătoare și a mă lipi cu totul cătră nădăjdirile cele véc(i)nice, ascultă :

În zilele cele de demult, când eram eu încă tînăr de vrustă, auziū un cuvînt bun și de mîntuire, și tăriiia lui cu totul mă apucă și a lui aducere aminte. ca uă sāmūntă dumnezeiască se sādī in inima mē și nedespărțita în toată vrēmīa era păzit într'ūnsa, atūta cūt înrādăcină și crescū și făcu ac(e)astă roadă ce vezi intru mine. Iară tăriiia aceluī cuvîntū ac(e)asta eră :

„Nechibzuițī, zice. au nă-
„rav ca acesta. dec(i) așa nu
„bagă sémă de lucrurile cele-
„ce sūnt, ca cum n'ar fi ; iară
„de lucrurile cele ce nu sūnt,
„ei așa se țin și le priimescā
„ca cum ar fi ; că cine n'au
„gustat dulc(e)atē celor-ce
„sūntū, nu poate pricepe firē
„celor ce nu sūntu, nic(i) poa-
„te și cum le va trēce, adecā
„să le ție intru nimic și să
„nu le bage în sémă“.

Și chiemă cuvîntul acela pré véc(i)niicele și pré neclătinatele lucrur(i) ce sūntū :

1. În loc de *chemă*. Scriitorul manuscrisului din 1671 a lăsat să scrie mai târziu inițialele cu roșu : și cum inițiala cuvîntului din varianta slavă era *d*, a greșit scriind tot aceeași inițială și la cuvîntul român. Ba la unele cuvinte a uitat să mai scrie cu roșu inițialele, și astfel am corigat aci, întregind cuvîntul, prin litere inițiale, scrise în parentes.

iară pre viața și hrana și mincinoasa bogăție și cinste (slava)* cestiil lumū chemăle lucruri ce nu sūntū; cātră care lucrur(i) ce nu sūnt inema ta, inpărate, fōrte rău și amūrūt se-au țintuit. Și eu *odiniōră*¹ de acélēs(i) mă țineam: ce tăriiia aceluī cuvūnt neincetat boldind pre sufletul meu, rūdică pre stăpūnul mintē, spre alēgerē a mai binelui; iar lēgē păcatului oștind inpotriva legiī a minții mēle cu dragostē cestor lucrur(i) de aic(i), ca cu nește lanțur(i) de fier legūndu-mă, rob mă avē. Iară cūnd vrū mila și bunătate mūntuitoriuī nostru D(u)mn(e)zeu a mă scoate de in robie. intări mintē mē a birui pre lēgē păcatului și deschise ochiīl miei a despărți binele de in rău.

(A)tunce ințeleguiū amū și văzuiū cā toate cēste de aic(i) deșarte sūnt, și turburēla duhului, (cum și prē ințeptul Solomonă oare-unde intru scripturile lui zis au). (*Ecles.*, cap. 1)*.

Atunce se luă de pre inemă acoperemūntul păcatului și intunecare grosi-

iară pre viața și pre hrana și pre bogăția cē mincinoasă și cinste cestiil lumī, chiemăle lucruri ce nu sūntū; cātră care lucruri ce nu sūntū inima ta, inpărate, foarte rău și cu amar se-aū ținut. Incă și eu odinioară de acélēs(i) m'am ținut; ce putere aceluī cuvūntū, inboldindă neincetat pre sufletul meu, (*Rim. cap. 6*)²* rūdică pre stăpūnul mintē, spre alēgerē a mai binelui; iară lēgē păcatului oștindū inpotriva legiī minții mēle ca dragostē cestor lucruri de aic(i), legūndu-mă ca cu nește lanțuri de fier, mă avē rob. Iară cūndū vrū mila și bunătate mūntuitoriuī nostru D(u)mn(e)zeu a-mă scoate den robie, intări mintē mē ca să biruiască pre lēgē păcatului și deschise ochiīl inimiī mēle să usebescă binele den rău.

Atunce ințeleguiū și pricepuiū (*Iclis.*, cap. 1)* cā toate cēste de aic(i) sūntū deșarte. și turburēlă d(u)hului, (cum și prē ințeptul Solomon au zis oare-unde intru scripturile sale).

Atunce se luō de pre inima mē acoperemūntul păcatului și intunecare gro-

1. Unicul cuvēt in care diftongul oa a fost redat prin ō.

2. In Epistola Apostoluī Pavel către *Romani* la Cap. 7, stihul 23, aīlām cuvintele la care ne trimete scriitorul manuscrisuluī din 1673, ēr nu la Cap. 6.

mei trupești, ce zăcé pre su fletul meu, se răsipi, și cunoscuu ce eram și cum că mi se cade, pentru lucrurile (faptele)* poruncilor, a mă sui cătră făcătoriuu meu.

Drept acéia, lăsünd eu toate, mers-am pre urma lui și mulțemescă lu D(u)mn(e)zeu, prin I. Xc., Domnul nostru că m'au scos de în lacul tinei (*Ishod. cap. 5*)* și de la cel iute și pierzătoriuu domnū al întunérecului cestui vécă, și mi-iau arătat cale diréptă și pre lesne, cu caré, în cestū trup de tină, putévoiū iubi viiața ingerescă, care, viiața căutünd eu a o ajunge, bine vruiu a călători pre cest drum strimă și cu scrūbe (*Mat., cap. 7*)*, ne fiindu'm(i) nimic grije de deșertare cestil lumi și de a ei nestătătoa(re) cursurā, și nu mă plec a chema altū ceva bun, fără numai binele care (ce)* iaste, de carele, tu, o împarate, blăstemătește (becestnicéște)* te-ai dezlipit și te-ai delungat.

Drept acéia noi încă ne am dezlepit și ne-am depărtat de tine; pentru că tu, căzündū în cé peiré, care iaste aiavé și marturisitā tuturor, te nevoești a a-

simil trupești, care zăcé pre sufletul meu, se rūsipi, și cunoscuu ce eram și cum că mi se cădé, pentru faptele poruncilor, a mă sui cătră făcătoriuu meu.

Dreptū acéia, părăsindū eu toate, am mersū după dūnsul și mulțemescă lu D(u)mnezeū, pren I. Xc., Domnul nostru (*Ishod., cap. 5*)*, că m'au scos den lacul tinei și de la cel iute și pierzător domnū al întunérecului cestui vécă, și 'mi-aū arătat cale diréptă și pre lesne, cu caré, în cestā trup de tină, voiū puté iubi viiața cé ingerescă, caré, căutündū eu a o ajunge, bine voiū a călători (*Mat., cap. 7*)* pre acestū drum strim și cu scūrbe, ne fiindu'mi nimic grijā de dășertăciuné aceștil lumi și de ale ei nestătătorele cursuri, și nu mă plec a chema altceva bun, fără numai lucrul carele iaste, de care, tu, o împarate, becisnicéște te-ai dezliupit.

Și ne-am depărtat de tine că căzündā tu într'acé peire, care iaste aiavé și mărturisitā tuturor, te nevoești a arunca și pre noi într'acéiaș(i) nevoie, întocma cu

1. In a doua carte a lui Moise : *Exod = Esirna*, tocmai la *Cap. 15*, după trecerea Marii-Roșii se aduce mulțămiri lui Dumneđeu, ér nu la *Cap. 5*, cum arată ambele manuscrise.

runcă și pre noi într'acéias nevoe, intocma cu tine. Crezû pûnă cûndû de una oștiré luméscă eramă ispițiți. întru nemic de cût trebuia nu eramă scăzuți (nu lipsiiam)*, cum mărturisi-verû doară și insuți : că nic(i) pentru vre un prégetă, nici pentru léné amă fostă vre uă dată huliți(defăimați)*. Iară de vréme ce te nevoești să ne iai tocma căpătûiul bunătăților : credința céia buna, și să ne lipsești de Dumnezeu, ac(e)asta iaste peiré cé desăvrășit(ă), și pentru ac(e)asta pomenestû încă și darul.

Cumă dară nu te-aș che-
ma, pre dreptate, neștiutoriul binelui, că iată cu totul pui pre acésté una lângă alaltă înpotrivă, adecă buna credință cătră D(u)mn(e)zeu și prietniciia și măriia (slava)* omenéscă, caré intocma cu apa (asémene cu apa, tocma ca apa, ca și apa)* cură.

(Ș)i cum am fi noi soț(i)ție într'ac(e)asta? Și cum n'am sta înpotrivă acestui lucru, și cinstei și dragosteii fec(i)oriilor și de alt-ceva mai mare de vré fi?

De tot ne vrém lepăda, mai vârtos văzûnd noi pre tine înpărate, că ești necunoscûnd pre Dumnezeu, cela-ce pûnă și singura fire

tine. Crez pûnă cûndû ne sfătuiam numai de oștiré luméscă, în nimic den ce trebuia nu eram lipsiți, cum și sîngur im(l) vei fi mărturie; că nic(i) pentru vre un préget, sau pentru vre uă léne n'am fostû nic(i) uă dată huliți. Iară déca (de) vréme ce te silești să ne iai tocma începătura bunătăților : credința céia bună, și să ne lipsești de Dumnezeu, ac(e)asta iaste peiré cé desăvrășit(ă), și pentru ac(e)asta încă pomenestû și darul.

Dară cum nu te-aș chie-
ma, pre dreptate, neștiutoriul de bine, că iată puiu cu totul pre acésté una spre alta înpotrivă, adecă credința cé bună cătră D(u)mnezeu și prietniciia și slava omenéscă, caré cură ca și apa.

Și în ce chip am fi noi ție soți într'ac(e)asta? Și cum n'am sta înpotrivă lucrului acestuia, și cinstei și dragosteii fec(i)oriilor și de alt-ceva mai mare de vré fi?

De tot ne vrém lepăda. văzûndû noi pre tine, înpărate, că nu cunoști pre D(u)mnezeu, caré și tocma firé și suflaré, el ni-o dăruiaște,

și suflare, el ne o dăruiașt(e), carele iaste Iē Xē. Domnul tuturor, carele împreună e Tatălui la neinceput și de uă ființă cu dūnsul, și ceriurile și pământul cu cuvântul le-au așezat, iară pre om cu mîinile lui l'au lucrât și cu nemurire l'au cinstit, și împărat a cūte sūnt pre pământū pusu l'au, și ca nește împărățil dărui lui, ce era decūt toate mai frumos: raiul, (*Bit.¹, cap. 3², Mdrost.³ cap. 2*). Iară elă cu pizma furatū fiindū și cu dulc(e)atū (vai de mine!) înșelat, becestnicēște căzu de intr'acēstē den toate, și cela-ce erā mai nainte iubit, apoi becistnic se vedē și de lacrāme vrēdnic pentru nevoia (peirē) lui.

Iară cela-ce ne-au zidit și ne-au făcut, cu ochū iubitorū de oameni [m(i)l(os)tiv] văzu lucrul mîinilor lui, care fiire schimbūndu-o D(um)n(e)zeu intru ce erā de n-tūiu, fu pentru noi, ca și noi, însă fără păcate, și cruce și moarte de voe răbdūndū, surpā pre luptătoriul, carele de început ținē vrājmasie nēmului nostru și pre noi, de'ntru a lui amarā robie, iz-

carele iaste Iē Xē. Domnul tuturor, carele împreună iaste Tatălui la neinceput și de uă ființă cu dūnsul, și au așezat ceriul și pământul numai cu cuvântul (*Bit.¹, cap. 3²*) iară pre om cu mîinile sale l'au făcut și l'au cinstit cu nemurire, și l'au pus împărat pre cūte sūnt pre pământū (*Md.³, cap. 2*), și ca niște împărățit il dărui, ce era de cūt toate mai frumos: raiul. Iară el fu furat cu pizma și cu dulc(i)atū (vai de mine!) înșelat, și becestnicēște căzu dentr'acēstē den toate, și cela-ce era mai de nainte iubit și drag, apoi el se vedē becistnic și vrēdnic de lacrāme pentru nevoia lui.

Iară cela-ce ne-au zidit și ne-au făcut, văzu cu ochiul cel iubitoriu de oameni lucrul mîinilor sale, care facere schimbūndu-ā D(um)nezeu în ce era den'tūiu, fu pentru noi, ca și noi, însă fără de păcate, și răbdā cruce și muri de bunā voe a sa, și surpā pre luptătoriul, carele ținē de început vrājmasie nēmului nostru și izbāvindū pre noi, dentr'acē a lui a-

1. Bit. = facere.

2. In prima carte a lui Moise: *Facere*, la *Cap. 3*, șerpele încelā pe Eva și, deci, indicațiunea ambilor scriitori trebuie corectată citind *Cap. 1*, *er* nu *3*.

3. Mdrost = înțelepciune = *Cartea pildelor* lui Solomon

băvindu-ne, datu-ne au ce mai de nainte de bine iubitoare slobozie. Și de unde că zusem, dreptu neascultare, iarăș(i) acolo pentru m(i)l(o)stivniciia rădicatu-ne-au și a mai mare cinste ne-au învrednicită de cut ce de întuiu

Dec(i) cela-ce au pătit patime ca acésté pentru noi și pre noi, iarăș(i) a bunătăți ca acésté ne au învrednicit. de acesta te lépezi tu, și de crucé lui joc it(i) bați; și preste tot te-ai dat hranei trupest(i) si pierzătoarelor pohte lipitu-te ai. D(u)mn(e)zei chemi pre cei făr' de cinste și rușinat(i) idoli. Nu numai pre insut(i) tine strein ai făcut de inpreunare bunătăților cerești, ce și pre toți(i), cūți se supun poruncilor tale, de cătră acélé bunătăți(i) rumptu-i-ai și periciunii sufletești datu-i-ai.

Să știi dară că eu nu mă voiu plecă ție, nic(i) mă voiu însoți celuia ce are atūta nehar și nemulțemire cătră D(u)mn(e)zeu; nic(i) de al meu făcător de bine și mîntuitor mă voiu lepăda, de m'ai dà și fierūlor mîncare, de m'ai dà și sabiei și focului, care în volnicie't(i) sūntū, că nic(i) mă tem de moarte, nic(i) césté ce sūnt aic(i) le

marnică robie, ne-au dat slobozia ce mai de nainte iubitoare de bine. Și de unde că zusem, pentru ne ascultare, iară ne-au rūdicat acolo pentru m(i)l(o)stivniciia sa și ne au învrednicit a mai mare cinste de cūț ce den'tuiu.

Dec(i) de cela-ce au pătit patimi ca acésté pentru noi, și pre noi iară ne-au învrednicit a bunătăți(i) ca acésté, de acela tu te lépezi, și de crucé lui it(i) bați joc; și te-ai dat cu totul hranei trupului și te-ai lipit pohtelor celor pierzătoare. Chiemi D(u)mn(e)zei pre idoli și cei rușinați și ocărūți. Și n'ai făcut numai pre tine însu-ți strein de inpreunare bunătăților celor cerești, ce și pre toți, cūți se supun poruncilor tale, i-ai rumt de cătră acélé bunătăți și i-ai dat periciunii sufletești.

Ce, să știi că eu nu mă voiu pleca ție, nic(i) mă voiu însoți celuia ce are atūta nehar și nemulțemire cătră D(u)mnezeu; nic(i) de al meu făcător de bine și mîntuitoriu nu mă voiu lepăda, măcară de m'ai da și fiarālor să mă mănūnce, sau de m'ai da și sabiei și focului, cu care ești volnică, că nic(i) de moarte mă temă.

pohtescă. știund eu multa a lor neputință și deșertare; că ce iaste într'unsele, de trebă, sau trăitor, sau destul de ajunsă; și nu numai ac(e)asta, ce tocma în singură firé lor, multă blăstemăție iaste cu dūnsele, multă scrabă, multă grije și neincetată; că cu veselii și cu dulc(e)ța lor inhămată iaste alăturé duréré și intristăciuné; bogăția lor, sārăcie iaste și nālțimé lor, plecăciuné cé mai de jos, și cine va număra rāotățile lor, care rāotăți, cu puținéle cuvinte mi le au arātat B(o)goslovul (că au zis așa) (1-a Ioan, cap. 3¹):

„Toată lumé în rău zace“; și iară: „Nu iubireț(i) lumé, nic(i) céle-ce sūnt în lume, că tóte cūte sūntū în lume pohta trupului și pohta ochilor și truția cestui vécă (cestii vietū)“; și lumé toată și pohta ei tréce, iară cine face voia lu D(u)mn(e)zeu trăiaște în véc(i)“.

Deci eu, căutūnd buna voia lu D(u)mn(e)zeu, lāsaiu toate și mă lipiiu lūngă ceia-ce au agonisit pohta lui și pre acela D(u)mn(e)zeu

nic(i) céle ce sūntū aic(i) pohtescă. știindă eu multa a lor neputință și deșertare; că ce iaste într'unsele de trebă, sau trăitoare, sau să se ajungă den dástul, și nu numai ac(i)asta ce și tocma în sūngură firé lor, multă blestemăție iaste cu dūnsele, multă scrubă, multă grijă și neincetată; că cu veselii și cu dulc(i)ța lor in hămată iaste alăturé duréré și intristăciuné; bogăția lor, sārăciia iaste și innālțimé lor, plecăciuné cé mai de jos iaste, și cine va număra rāotățile lor, care rāotăți, cu puținéle cuvinte mi le au arātat cuvūntătoriul de D(u)mnezeu (că au zis așa): (Ioan, cap 3):

„Toată lumé în rău zace“, și iară: „Nu iubireți lumé, nic(i) céle ce sūntū în lume, că toate cūte sūntu în lume pohta trupului, pohta ochilor și truția acestui véc; și lumé toată și pohta ei tréce, iară cel ce face voia lui D(u)mnezeu trăiaște în véc(i)“.

Dec(i) și eu, căutūndă buna voia lui D(u)mnezeu, lāsaiu toate și mă lipiiu lūngă ceia-ce au dobūndit pohta lui și caut pre D(u)mnezeu, intru

1. Aci este uā eróre: nu la Cap. 3, ci la Cap. 2, din 1-a Epistola, serie Ioan cele ce i se atribuie.

caută, intru carii băsău sau pizmă nu iaste, nici scrabă și grije: (*Iacov, cap. 1*)• ce toți alérgă uă alergătură întocma (*1ª Corint., cap. 2*)• sē ajungă la umbrele de véc, care umbre „gătitu-le-„au Tatăl luminei celor ce'l „iubescă“. Eu pre acește mi-iam căștigatū părinți, pre acește frați, pre acește priiatnic(i) și cunoscuți; iară de ceia-ce 'mi eră uă dată priiatenū si frați, depărtaiumă fugünd, și mă sălășuiiu în pustie, așteptündū pre D(u)mn(e)zeu, carele mă muntuiaște de nerăbdare și de vihor.

(A)cēstē așa slobod, și cu dulce(ată (dulce)•, fiind grăite de la omul lu D(u)mn(e)zeu, împăratul clătinat eră de mūnie, și amărūt vrē vătāma pre sfūntul; dară iarăș(i) pregetū (lénia)• și se opriia, fiindu'i grēțā de acel obraz cinstit; ce, apucā de zise cătrā dūnsul:

— (B)lāstemate, de toate părțile, învățundu-te tu peirei tale, [cătrā carē mūnat estū (gonit)• de becestnicia ta, cum se și cade] ascuțitu-țe-ai mintē împreună și limba; drept acēia arātaș(i) aiavē acēste cuvinte deșarte și far' ispravă. Și de nu m'ăș fi de întūiu făgăduit tie cu cuvūntul a scōte

carii băsău sau pizmă nu iaste, nic(i) grijă, nic(i) scurbă (*Iacov, cap. 1*); ce toți alérgă uă alergare întocma, să ajungă la umbrele vécle de véc, „care le-au gătīt Tatăl luminei (*1^a Corint., cap. 2*)• „celor ce-l iubescă“. Eu pre acește 'mi-iam dobūndit părinți, pre acește frați, pre acește priiateni și cunoscuți; iară de ceia-ce 'm(i) era oare-cūnd priiateni și frați mă depărtaiu fugūndā, și mă sălășluiiu în pustie, așteptūndū pre D(u)mnezeu, care mă muntuiaște de nerăbdare și de vihor.

Acēstē așa slobod, și cu dulce(i)ată, fiind grăite de omul lui D(u)mnezeu, iară împăratul nu putē sta în loc de mūnie, și cu amar vrē să rānescă pre sf(ē)ntul; dară iară se opriia și se contēniia, fiindu'i grēțā de acel obraz cinstit; ce, apucūnd cuvūntū zise cătrā dūnsul:

— Blāstemate de toate părțile, învățundu-te tu peirei tale, (cătrā carē ești mūnat de becisnicia ta, cum se și cade) țe-ai ascuțit mintē den preună cu limba; dreptū acēia arātaș(i) aiave acēste cuvinte deșarte și fără de i(s)pravă. Și de nu m'ăș fi făgăduit dentūiu cu cuvūntul să scoț den mijlocul ju-

de în mijlocul judecătii (divanului)* muniia. acum te-aş da carne (trupul)* focului; ce, pentru că apucaş(i) înainte, de mă întăriş(i) cu cuvinte ca acélé. rabdū eu rŭnjiré ta. De-acia. şi pentru prietniciia mé, ce am avut mai nainte cătră tine, scoală-te dară şi fugi de în (o)-chit miei mai mult să nu te văz şi rău să te pierză.

Şi, eşind omul lu D(u)mnezeu, duse-se în pustie întristat, că ce nu fu muncit; însă în toate zilele eră muncit în gândul lui şi eră avündū „războiū înpotriva „domniilor şi a biruinţelor, „înpotriva Ńiitorilor de întu- „nerec a vécului acestuia, „înpotriva duhurilor răotă- „Ńil“, cum au zis *tericatul* Pavel. (*Efes. cap. 7¹*).

(Ia)ră după ce se duse el, împăratul, încă mai mult muniindu-se, rudică goană foarte tare asupra cinului călugărescă; iară pre slujitorii idolilor a mai mare cinste-i învredniciia.

decătii muniia, acum te-aş(i) da trupul focului; ce, pentru că apucaşū innainte, de mă întăriş(i) cu cuvinte ca acélé. eu rabdū runjiré ta. De-acit, şi pentru prietniciia mé, caré am avut cătră tine, mai de nainte, ce te scoală şi fugi de nainté ochilor miei să nu te văz mai multū că rău te voiu piiarde.

Şi, eşindū omul lu D(u)mnezeu, se duse în pustie tristū, căc(i) nu fu muncitū; însă, în toate zilele era muncit în gândul lui (*Efes. Cap. 6*)* şi avé „războiū în „potriva domniilor şi a biruinţelor, înpotriva Ńiitorilor „de întunérecū a vécului acestuia. înpotriva duhurilor „răotăŃil“, cum au zis *fericitul* Pavelă.

Iară după ce se duse el, muniindu-se împăratul, încă şi mai multū, rudică goană foa(r)te tare cinului călugărescū; iară pre ceia-ce slujia idolilor, a mai mare cinste-i învredniciia.

1. Epistola lui Pavel către *Eteseni* nu are de cât 6 capuri şi, prin urmare, scriitorul manuscrisului din 1671 a greşit, trimiţând la capul 7

AL TRILE CAPĂ.

De nașterea lu loasafă.

și ce pentru dūnsul cetitorii de stele
au mărturisit.

Dec(i), împăratul fiind întru înșeluciune și intru ré smintelă ca ac(e)asta, născu i-se un cocon pré frumos și tocma de într'acé luminată frumusețe ce înfloriia asupra'i, se semna ce vré să fie de dūnsul; că așa grăiia oamenil, cum nici) odinioară. într'acé țară, cocon frumos și cuvios ca acela nu se-au arătat.

Iară împăratul de multă bucurie se umplu, pentru naștere coronului, și'l puse numele *Ioasaf*, și sūngur el mēse la capiștele idoleșt(i) ca să aducă jrūtvă pré-ne înțelegătorilor D(u)mn(e)zeilor, și cūntărū de mulțemire să le trimită, necunoscūndū el cine iaste tuturor bunătăților începătorū adevărat, cătră carele să cadé a innalța jrūtvă d(u)hovnicéscă; ce

CAPUL III.

Pentru naștere lui loasafă

și pentru ce au mărturisit cetitorii
de stele pentru dūnsul

Dec(i), împăratul fiindū într'uă înșelăciune și într'uă zmintelă ré ca acēsta, i se născu un cocon foarte frumos și tocma dentr'acé frumusețe luminată ce înfloriia spre dūnsul, să semna ce vré să fie de el; că așa zicé oamenii, că nic(i) uă dată nu se au arătat într'acé țară cocon frumos și cuvios ca acela.

Iară împăratul se implu de bucurie, pentru naștere coconului, și-i puse numele lui *Ioasafă*, și mēse el însu-ș(i) la capiștele idolești să aducă pré neînțelegătorilor lor d(u)mn(e)zei, și să le trimetă de mulțemire. ne cunoscūndū cine iaste începător adevărat tuturor bunătăților, cătră care să cadé să innalțe jrūtvă duhovnic(i)ască; ce tomé și

lucrul și tocmela nașterii coconului, neînsuflețiților și surzilor D(n)mnez(e)il scrîndu-o. Pretutindenile trimetê a strînge mulțime de năroade la nașterê lui, și era a vedê unde se încurâ toț(i), de frica împăratului, de aducê cêl-ce era gătite de jrûtivă, cine cûtu-i putê mûna (cumu'i era putêrê)*, și cine cum avê îndrâznêlâ (cinste)* câtrâ împăratul; și mai vrâtos singur împăratul îi îndemna câtrâ dâruire, că el foarte mulți și mari junci aduce la jrûtivă. Și așa cu toate gloatele săvûrșind praznicul, pre toț(i) cinsti cu daruri cûți era svêtnicil lui, și cûți era cu derâgătoril, și cûți era de oaste, și cûți era de cel proști [mojic(i)]* și nevestiți.

Iarâ la acê zi de praznicul nașterii coconului, strûnseră-se la împăratul bărbați aleși, învățat(i) în filosofia haldeiască cetitoare de stêle, ca la 55 cu numărul, și pre aceia'i puse împăratul aproape de sine, de'i întrebă să'i spue fieș(i)-carele de într'ûnșil ce va fi de coconul ce i se nâcuse?

Iarâ el socotindû mult, zicê că mare va fi cu bogăția și cu putêrê, și va intrêce pre toți cûți au în-

lucrul nașterii coconului, neînsuflețiților și surzilor dumnezei tocmindu-o. Trimetê pretutindine să se adune mulțime de năroade la nașterê lui, și le era a se (in)pe-trêce toți, pentru frica împăratului, de aducê cêl-ce era gătite de jrûtivă, cine cum îi era putêrê, și cine cum avê cinste la împăratul; și mai vrâtos împăratul însu-ș(i) îi îndemna spre dâruire, că el aducê junci foarte mulți și mari la jrûtivă. Și așa săvr(û)șind praznicul cu toate gloatele, pre toți îi dâruia cu daruri cûtu era svêtnic(i) ai săi, și câți era cu boeril, și câtu era oameni de oaste, și cûtu era mojic(i) și proști.

Iarâ la acê zi de praznicul nașterii coconului, să strûnseră la împăratul bărbați aleși, învățați în filosofia cê haldeiască, cetitoril de stêle, cu numărul ca la 55, și puse împăratul pre aceia aproape de dunsul, de-i întrebă să'i spue fiește-care den trûnșil ce va fi de coconul ce se nâcuse?

Iarâ ei, socotindû mult, zicê că mare va fi cu bogăția și cu putêrê, și va intrêce pre toți cûtu au în-

părătit ma(i) (nai)nte de dūnsulă.

Iară unul de intr'acei cetitor(i) de stéle, fiind de cūt toți mare înțelept, zise :

— O împărate, pre mine den cūt mă învață cursurile stélelor, așa pricep : cumă statul coconuluī, ce ți se-au născut acum, nu va fi întru împărăția ta, ce va fi intr'alta noaă, și mai bună, și așa mai mare cūt nu se poate spune ; și'm(i) pare că și c(e)astă lége creștinéscă, ce e gonită de tine, de dūnsul să fie priimită ; și nu așteptū eu cum acéia socotintă și nădėje să fie mințită (mincinoasă)*.

Zicūndū acésté, cetitoriul de stéle ca și cela de odinioară Valaam¹ (*Num.* 23)*, nu că cetiré stélelor gūciia și nemeriia adevărul, ce D(u)mn(e)zeū cu ceia-ce sta înpotrivă, arăta adevărul ca pentru să se ia în laturi tot răspunsul păgūnilor.

Iară împăratul, déca auzi ca acésté, cu greu priimi acéia spunere (véste)* și grija tăia veselii lui.

De-acii zidi în oraș, deusebū nește curți pré frumoase și le meștersugi cu nește cămări (case)* luminoase, și acolé puind pre co-

părătit mai n(ain)te de dūnsul.

Iară unul den cetitorii de stéle, care era mai înțeleptū de cūt toți, zise :

— O împărate, pre mine den cūt mă învață cursurile stélelor, așa pricep : cum statul coconuluī, ce ți s'au născut acum, nu va fi întru împărăția ta, ce va fi intr'altă împărăție noaă, și mai bună, și atūta de mai mare cūt nu se poate spune ; și'm(i) pare că și acéstă lége creștinéscă, caré tu o gonești, el va să o priiméscă ; și eu nu așteptū cum acéia socotintă și nădėje să fie minținoasă.

Acésté zise cetitoriul de stéle, ca și cela de odinioară Valaam, nu că doară gūciia cetiré stélelor și nemeriia adevericioné, ce d(u)mn(e)zeu cu ceia-ce sta înpotrivă, arăta adevérința ca pentru să se ia în laturi tot răspunsul păgūnilor.

Iară împăratul, déca auzi ca acésté, cu greu priimi acé spunere și grija tăe veselii lui. De-acil zidi în oraș(1) de elu-șū niște curți foarte frumoase și le meștersugi cu niște case luminoase, și acoló puindă pre cocon porunci să lăcuiască

1. In cartea a 4-a a lui Moisi : *Numerile*, la Cap. 23 este vorba de Valaam, care nu trebuie confundat cu *Varlaam*.

con, porunci să lăcuiască acolé, după umpléré vürstei de întúiu, și porunci să nu iasă nicăiré. Și dascal și slugi puse lîngă dînsul, tiner(i) cu crescutul și frumoș(i) la obrază, și așa porunci lor cum nemică de în lucrurile céle cu scărbă ale cești(i) viet(i), care aduc în tristăciune și măhnire, să nu'i arate; nici moarté, nici bătrînețele, nici boala, nici altu-ceva de în céle ce sînt cu scărbă și cu grije și pot curma veselii(i) lui; ce tot ce sînt frumoașe și de veselie, acélé să pue nainté lui și să'i arate; ca cu de-acélé minté lui îndulcindu-se și săturîndu se, nic(i) cum de acii(i) să nu mai poată cugeta de céle ce vor să fie; și cuvîntu, măcară cît de prostu, de Xc, și de ale lui învățatur(i), să nu cum-va să auză; că de cît toate alalte, ac(e)asta mai vrătos gîndii(i) să ascunză de dînsul, temîndu-se de prorociré cetitorului de stéle.

Iară de se vré întîmpla cui-va de în slugile lui boală, porunci(i) a'l scoate de grabă, și altu tînăr frumos puné în locul lui, ca pentru nemic lucru cu scărbă să nu vază ochii(i) coconului

într'însele. după impléré vrüstei cei dentúiu, și porunci să nu iasă nică-iri. Și puse lîngă dînsul dascal și slugi tineri de vrüstă și frumoș(i) la obraz. și așa porunci lor cum nimic den lucrurile céle cu scrübă ale acești(i) viet(i), care aduc în tristăciune și măhnire, să nu-i arate; nici moarté, nici bătrînețele nici boala, nici alt-ceva den céle-ce sîntu cu scrübă și cu grijă ce potu curma veselii(i) lui să nu'i aducă aminte; ce tot ce sîntă frumoașe și de veselie, acélé să pue innainté lui și să'i arate; ca îndulcindu-i-se minté și săturîndu-se de acélé, de-acii(i) cum să nu mai poată cugeta de céle-ce vor să fie; și cuvîntu, măcară cît de prostă de Xc, și de învățaturile lui, să nu cum va să auză; că de cît allele, de cît toate, ac(e)asta să nevoia să ascunză de cătră dînsul, temîndu-se de prorociré cetitorului de stéle.

Iară deca se întîmpla cui-va den slugile lui boală, de grabă porunci(i) de-l scoté afară, și puné altu voinic frumos în locul lui, ca pentru să nu vază ochii(i) coconului nic(i) un lucru de în tristăciune nemic.

Deci împăratul așa grijia și făcē lucrur(i) ca acēstē, că ce văzūnd nu vedē și auzind nu înțelegē. Și dēca prinse vēste că au mai rămas încă den călugări vre-unii de multā mūnie se umplu și répede se rūdicā asupra lor; pristavilor porunciia să alérge de olac, să strige pre în toate orașele și pre în toate ținuturile, cum, preste trei zile, să nu cum-va să se afle cine-va de în cinulă călugărescā; iarā să se vor afla vre unii, după acēle semnate trei zile, focului să se dé: că aceia, zice, învațā pre oamen(i) a avē pre Răstignitul ca pre D(u)m-n(e)zeu.

Intre ac(e)asta, întūmplā-se și oare-ce lucru ca acesta, de care și mai mult se aprinse împăratul și se mūnie pre călugări.

Deci împăratul așa grijia și făcē lucruri ca acēstē, că ce văzūnd nu vedē și auzind nu vedē și auzind înțelegē. Iară dēca prinse vēste că au mai rămas încă vre-unii den călugări, se umplu de mūnie și répede sări asupra lor; și porunci pristavilor să alérge de olac, să strige pre în orașele și pren toate ținuturile, cum preste 3 zile să nu cum-va să se afle cine-veden cinul călugărescā; iarā de se vor afla vre unii, după acēle 3 zile semnate focului să se dé: că aceia (zice), învațā oamenii a avē pre cela Răstignitul ca pre D(u)m-n(e)zeu.

Intr'ac(e)asta, întūmplūdu-se și un lucru oare-ce ca acesta, pentru care și mai mult se aprinse împăratul și se mūnie pre călugări.

AL PATRULE CAP.

De un světnică

carele ține într'ascunsă credința creștină, și de doi călugăr(i) arși.

Că un bărbat oare-carele, ce era mai de cinste între boiarū în curte împăratului, cu viața blând. și cu credința creștin. și de sp(ă)senia lui grijindu-se cum se cade, însă furis, dreptă frica împăratului. Dreptă acéia, unul ce le era băsău pre dunsul, pentru voia ce avé la împăratul, se sfătuiia să'l părăscă, și a face ac(e)asta era grija lor cu toată nevoința.

Deci, uă dată, eșindū împăratul la vūnat, cu care boiari era deprinsă a eși, acest om bun încă era unul de în vânători cu dunsil, și umblundă elă singur [poate fi doară den socotința d(u)mn(e)zeiască, cum mi se pare], i se întumplă așa de află un om întrun crungă, aruncată la pământă, și avündū

CAPUL IV.

Pentru un světnic

carele într'ascunsū ține credința creștină, și pentru doi călugări arși.

Că un bărbat oare-carele, ce era mai de cinste întrun boiari în curte împăratului, cu viața blândū, și cu credința creștină, și de sp(ă)seniia lui grijindu-se cum se cade, însă într'ascunsă de împăratul, pentru frica lui. Dreptū acéia, le era băsău pre dunsul, pentru voia ce avé la împăratul, să sfătuiia să'l părăscă, și ac(e)asta era grija lor să facă cu toată nevoința.

Dec(i), uă dată, eșindū împăratul la vūnat cu boiarii, cum era deprinsū a eși, era și această om bun; era unul den vânători cu dunsil, și imblundū el sūngur [cūt mi se pare, poate fi den socotința d(u)mn(e)zeiască], i se întumplă așa de află, într'un crungu, pre un om aruncat pre pământū, avündū pic(i)-

pic(i)oarele lui sfărūmate de uă gadină, care om văzundu-l că tréce pre lūngă dūnsul, se ruga să nu'l trécă, ce să'lă miluiască, întru nevoia lui ce era, și să'l ducă la casa lui. Lūngă acélé, adaose și acest cuvūnt, zicūnd că :

— Nic(i) eu nu mă voiu afla ție de nefolos, nic(i) cu totul de nic(i) uă trébă.

Iarā acel bărbat luminat grāi lui :

— Eū, pentru buna fire, lua-te-voiu și de vindecare încă te voiu invrenici, cum voiu puté; iarā ce folos ziseș(i) să'm(i) vie mie de la tine ?

Iarā săracul și neput(in)ciosul acela zise :

— Eu sūntū om vindecător de graiure; că dēca se va vātāma cine-va în cuvinte, sau în vorbe, sau se va afla în răotate, cu lécur(i) ce se cad, vindeca'l-voiu și după acēia nu se va mai socoti răul greșalei aceiia.

Iarā acel bărbat creștin nemic nu băgā în sēmā zisa săracului, ce pentru porunca Evangheliei, duse'lă la casa lui și nu'l lipsi de căutaré ce se cādē.

Iarā pizmașil aceia și pūrūșil, ce's mai sus zis(i), cu care boală boliia de mult

oarele sale sfărūmate rău de uă gadină, care om văzūndu-l că tréce pre lūngă dūnsul, se ruga să nu'l trécă, ce să'l fie milă de dūnsul, fiindū el intr'acé nevoie, și să'l ducă la casa lui. Lūngă acélé, adaose și acestă cuvūntū, de zise că :

— Nic(i) eu nu mă voiu afla ție așa nic(i) de un nefolos, nic(i) cu totul de nic(i) uă trébă.

Iarā acel bărbat luminat îl zise :

— Eu, pentru buna fire, te voiu lua și de vindecare ta încă te voiu invrednici, cum voiu puté; iarā tu ce folos ziseșū să'm(i) vie de la tine ?

Iarā săracul și neputin(ciosul acela răspunse :

— Eu sūntū om vindecătoriu de graiuri; că dēca se va vātāma cine-va în cuvinte, sau în vorbe, sau se va afla în răotate, cu lécuri ce se cad, il voiu vindeca și după acēia nu se va mai socoti răotatei acei greșale.

Iarā acelū bărbat creștin întru nemic nu băgā în seamā zisa săracului, ce pentru porunca Ev(an)g(he)liei, duse-l la casa lui și nu'l lipsi de căutaré ce se cādē.

Iarā pizmașil aceia și pūrūșil, cariil furā zis(i) mai sus, scoțūndū afarā boala

în lăuntru, scoțându-o afară la lumină, părură pre om cătră împăratul, zicând că :

— Nu numai, uitând el prietinsugul tău, lepădatu-se-au de slujire d(u)mn(e)-zeilor ș'au plecat spre creștinătate, ce și cu rău se sfătuiaste asupra împărăției tale, îndărătnicindū gloatele, și cătră sine lipind pre toți. Ce de'tu iaste voia să adeverezi cum că noi nu cu minciuni grăim, ianū chiamă'l deusebi și'l ispiteste grăind așa : cum că veri să laș(i) légé părinților și slava împărăției, și veri să te fac(i) creștin, și veri să te înbrac(i) cu chipul culugărescă, care chip călugărescă mai nainte 'l goniial, și zi că nic(i) un bine n'at fostă făcut cu goana lor.

Ca acésté sfătuiia ei asupra bărbatului, că știia el vréré gândului lui, cé cu bună umilenie, cumcă deca ară auzi ca acésté de la împăratul, svătuind céle bune, da-va răspunsă ca acela, cum : „Să nu zăbovești, in-părate, cu acéle lucrur(i) „bine sfătuite“. Și de într'acéia se vor afla că grăescă adevărat.

Iară împăratul știund atūta bună credință a bărbatului aceluia cătră sine, păré 'l să fie nește cuvinte necre-

la lumină den lăuntru, cu caré boliia ei de demultū, părură pre acel bărbat cătră împăratul, zicândū că :

— Nu numai ce au uitat el prietesugul tău, și se-au lepădat de a sluji d(u)mn(e)-zeilor și au plecat spre creștinătate, ce încă se sfătuiaste și cu răotate asupra împărăției tale, îndărătnicindū oștile, și apropiindu-le, le lipeste cătră dūnsul. Iară de'tl iaste voia să adeverezi, că noi nu grăim minciuni, chiamă-l deusebi și ispiteste zicând așa : cum vei să lași légé părinților și slava împărăției, și vei să te faci creștină și vei să te înbraci în chipul călugărescū, care chip mai de'nainte goniial, și zic(1) că nic(1) un bine n'at fostū făcut cu goana lor.

Ca acésté sfătuiia ei asupra aceluī bărbat, că știia el voiré cé bună a gândului lui, și cu umilință, cum că deca va auzi cuvinte ca acésté de la împăratul, sfătuindu-se céle bune, da-va răspunsū ca acela „Să nu zăbovești, in-părate, cu acéle lucruri bine sfătuite“. Și de-acil se vor arăta ei că grăescă adevărat.

Iară împăratul știindū atūta credință bună a aceluī bărbat cătră sine, păré-i să fie niște cuvinte mincinoase

dinc(i)oase și mincinoase, și iarăș(i) socotind că nu se cade a le priimi numai așa fără de întrebare și fără de socotință, vru să ispitescă lucrul și pūra acéia și chemându-l în latur(i) deusebū, zise'ī ispitindu-l :

— O priiatnice, știi cūte făcuiu celor-ce se chema călugăr(i) și tuturor creștinilor; iară acum veniuu întru mare căință pentru acela lucru și văerūnd eu lucrurile ceștii vieți voia'mă iaste să fiu într'acélé nădejdi care am auzit pre dūnșil grăind: cum să fie altă împărăție fără de moarte. într'altă viață ce va să fie; că c(e)astă împărăție tot se tae de moarte, și'm(i) pare că într'alt chip nu'm(i) voiu puté isprăvi vréré mé fără greșală, de nu mă voiu face creștin și de nu'm(i) voiu lua zioa bună de la slava împărăției mele și de la alalte dulcet(i) și podoabe ale aceștii vieți, și să caut pre aceia postnic(i) și călugăr(i), unde vor fi (pre caril fără dreptate i am fost gonit), și să mă amestec cu dūnșil. Dară tu cătră acésté ce zic(i)? Și ce sfatu 'm(i) dai? Spune'm(i) cu tot adevărul, (den singurul adevăr)*, că te știu om mai adevărat și mai înțelegător [înțelegut, înțeleptă]* de cūt tot(i).

și necrodincioase, și iară socotind că nu se cade a le priimi numai așa, fără de întrebare și fără de socotință, vrū să ispitescă lucrul și pūra acéia și chemându-l în latur(i) de elu-șī și ispitindu-l ȳ zise :

— O priiatene, știi cūte făcuiu celor-ce se chiema călugări și tuturor creștinilor; iară acum eu veniuu într'ua căință mare pentru lucrul acela și, văerūndū eu lucrurile ceștii vieți, iaste 'm(i) voia să fiu într'acéle nădejdi care am auzit pre dūnșil grăind: cum să fie altă împărăție fără de moarte, într'altă viață ce va să fie; că ac(e)astă împărăție de aic(i) tot se tae de moarte, și'm(i) pare că într'altă chip nu 'm(i) voiu puté isprăvi vréré mia fără de greșală, de nu mă voiu face creștin și de nu'm(i) voiu lua zioa bună și de la alte dulcet(i) și podoabe ale aceștii vieți, și să caut pre acei postnic(i) și călugări, unde vor fi (pre caril fără de dreptate i-am gonit), și să mă amestecă cu dūnșil. Dară tu cătră acésté ce zic(i)? Și ce sfatū im(i) dai? Spune'm(i) cu toată adevărinta, că te știu că ești om mai adevărat și mai chibzuit de cūt toți.

Iară acel om bun, deca auzi acéste, nemic nu cunoscu ascunsa înşelăciune, ce se umili în suflet şi vârşundă lacrăme, răspunse dreptă :

— Inpărate, în véci să trăeşti, că bun şi spăşitor sfat ai sfătuit ; că de nu e nic(i) lesne aflată inpărâtiia ceriului, însă cu toată vîrtuté¹ se cade a o căuta. „Că „cela-ce o va căuta (zice), „afla-o-va“ . (Luca, cap 11)*. Că dulc(e)ăta cestor bunătăţ(i) aceştiil viet(i) îndulcêşte ia amu şi inpodobêşte la arătare. Dară bine iaste a o împinge omul în latur(i), căc(i) într'ûnsa nic(i) uă fire nu iaste ; şi or-ce veselêşte, apoi cu şapte părţi² mai mult întristeză. Că binele şi răpaosul³ vietîi aceştiia mai slab iaste de cût umbra, şi ca urma corabiei ce innoată pre apă (Mdros., cap 5)*, şi a pasării ce zboară pre în văzduh, așa piiare de grab ; iară nădêjdé bunătăţilor ce vor să fie [care o prop(o)veduéscă (mărturisescă)* creştinii] tare iaste şi adevărată măcară că are scărbă în c(e)astă lume, iar dulcile noastre în

Iară acel om bun, deca auzi cuvinte că acéste de la inpăratul, nemic nu cunoscu înşelăciune cé ascunsă a lui, ce se umili în sufletu şi vrşund lacrăme, răspunse dreptu :

Inpărate, în véci să trăeşti, cu bun şi spăşitoriu sfat ce a'i sfătuit ; că de nu se află inpărâtiia ceriului, nic(i) așa cu lesne, iară se cade cu toată târiia a o căuta (Luca, cap. 11)* ; că : „Cela-ce o va căuta, (zice) „o va afla“ . Că dulc(e)ăta cestor bunătăţi ale aceştiil vietîi ia îndulcêşte şi inpodobêşte la arătare. Iară iaste bine a o împinge omul în laturî, că într'ûnsa nic(i) uă fire nu iaste ; şi or-ce veselêşte, iară apoi de 7 or(i) întristeză mai multu. Că binele şi odihna aceştiil vietîi mai slabă iaste de cût umbra, şi așa piiare de grabu (Md., cap. 5)* ca şi urma corabiei ce innoată pre apă, şi a pasării ce zboară pre văzduh ; iară nădêjdé bunătăţilor ce vor să fie (care o mărturisescă creştinii) tare iaste şi adevărată, măcară de şi are scrăbe într'ac(e)astă lume, iară céle dulci ale noastre în puţinê vrême

1. În manuscrisul No. 568, în margine : putere, târiia.
2. Idem, idem idem : de şapte oru.
3. Idem, idem, idem : odihna.

puținé vréme sântú aic(i), apoi acolò, de tot sânt nimic, ce numai chin și munci în véci netrecuți (nedezlegate)* ne agonisescă. Că dulcele cestor de aic(i) iaste în vréme scurtă (puțină)*, iară duréré lor pururé iaste, și necurmată¹. Iară duréré creștinilor în puțină vréme iaste, iară dulcele lor și bunul (binele)* lor fără moarte iaste. Să se isprăvescă dară. împărate, bunul sfatul tău, că bine iaste și foarte bine a schimba aceste putrede pe céle neputrede.

Iară împăratul auzind acéștia foarte se scrăbi, însă 'ș(i) ținu mânia și nemica atunce nu zise (grăi)* bărbatului.

Iară el, fiind înțeleptă și chipzuit, cunoscú că cu greu priimi împăratul cuvintele lui, și cum că acé ispitire a lui cu înșelăciune era. Dec(i), întorcându-se acasă, îngrijat era și întristat, nepricepându-se cu ce chip ar puté plăcé împăratului și să scape de nevoia (peiré)* ce i se gătiia. Și petrecând noapte toată fără somnă, aduse's(i) aminte de omulă cela cu pic(i)oarele sfărūmate și aducându-l cătră sine zise'1:

— Aducu-m(i) aminte că

sântú aici, iară apoi acolo, de nimicú nu sântú, ce numai chin și munci în véc(i)ú ne trecuți ne agonisescú. Că dulc(e)ața cestor de aici iaste în puținé vréme, iară duréré lor iaste tot-dé-una și neincetată. Iară duréré creștinilor în puținé vréme iaste, iară dulc(e)ața și binele lor iaste fără de moarte. Ce să se isprăvescă, împărate, sfatul tău cel bun, că iaste foarte bine a schimba céste putrede pe céle neputrede.

Iară împăratul déca auzi acéște foarte se scúrbi, însă 'ș(1) ținu mnie și atunce nu'1 zise nimic boiarului acelaia.

Iară el fiindú chibzuit și înțeleptú, pricepu că împăratul priimi cuvintele lui cu greu, și cum că acé ispitire a lui era cu înșelăciune. Dec1, întorcându-se acasă, era îngrijat și tristú, nepricepându-se în ce chip ar puté plăcé împăratului și să scape de nevoia ce i se gătiia. Și, petrecându noapte toată fără de somnú, aduse'sú aminte de omul cela cu pic(i)oarele sfărūmate și aducându-l la sine îi zise:

— Aducu'm(1) aminte că

1. In manuscrisul No. 588, în margine: neincetată.

ziseseș(i) că ești vindecător de cuvinte păguboase¹.

Iar el zise :

— Așa iaste, și, de-ț(1) tribuiaste, arăta-ț(1)-voiu meștersugul meu

Deci, boiarenul inceptu (prinse)* a'1 spune de credința lui ce avé mai întúiu la împăratul și de îndrăznéla și voia ce au avut la dunsul, și de acé vorbă cu hitlenie ce i se-au pus (arătāt)* înainte de pripă și făr' nădejde, și cum că el lucrur(i) bune au răspunsă, iarâ el rău i-au priimit cuvântul : că cu schimbare fêțel 'ș(i) arăta (zice) muniia ce'i era înlăuntru.

Iarâ săracul și bolnavul acela socotind zise :

— Pré cinstite (pré slăvite)*, în știre să'ț(1) fie că împăratul are gândū rău spre tine, cum că ai vré tu să'i iai împărăția lui, și cūte te-au grăit (zisă)*, în ispită te-au grăit. Ce, scoală de'ț(1) tunde capul și te dezbracă de haine luminate și te înbracă în haină de păr și, dunsū-de-diminéță, apropiete cătră împăratul. Și déca te va întreba : „Ce va să fie acestū feliu „de port“ ? Tu'i răspunde lui așa : De lucrurile ce-ai vorbit erī cu mine, împărate,

zisese-șū că ești vindecătoriu de cuvinte vătămătoare.

Iarâ el zise :

Așa iaste, și, de'1 trebuiaste, arăta((1)-voiu meștersugul meu.

Deci, boiariul inceptu a'1 spune de credința lui ce avé mai nainte la împăratul și de îndrăznéla și voia ce au avut mai întúiu la dunsul, și de acé vorbă cu ficlesug ce i se-au arătāt înnainte de pripă și fără de nădejde, și cum că el lucrur(1) bune au răspunsū, iarâ împăratul rău au priimit cuvântul : cu schimbare fêțel iș(1) arăta (zice) muniia caré 'i era înlăuntru.

Iarâ săracul și bolnavul acela socotindū, zise :

— Pré cinstite, să știi că împăratul are gândū rău spre tine, cum că ai vré tu să iai împărăția lui, și cūte '1-au grăit, în ispită ți le-au grăit. Ce, scoală de'1 tunde capul și te dezbracă de hainele céle luminate și te înbracă în haine de păr și, dunsū-de-diminéță, să te apropii cătră împăratul. Și déca te va întreba : „Ce va să poată „fi acestū feliu de port“ ? Tu să'1 răspunzi așa : De lucrurile ce ai vorbit erū cu mine, împărate, iatâ gata

1. In manuscrisul No. 588, in margine : vătămătoare.

iată gata am venit a mē-ge după tine, în calé ce-ai pohtit să mergi; că de e și dragă dezmiardăré și dulce, ce mie nu-mă fie a o priimi fără tine; calé bunătăților, pre caré verū să umbli, să iaste ia și corțoroasă și gré, ce fiind eu cu tine plăcută și dragă și nētedă 'm(i) va fi. Că, cum m'ai avutū soț bunătăților cestor de aicé, așa mă veri avé și scrăbeloră, ca pentru să mă aibi de-aciia părtaș și bunătăților ce vor să fie.

Iară luminatul bărbat priimi cuvintele betégului, făcu cum 'l învăță. Pre carele, déca'l văzu împăratul și auzi cuvinte ca acéle foarte se bucură, că cunoscū de într'acéia buna credință și priința lui cătră sine. Și cunoscūnd și cuvintele ce se-au grăit asupra lui, că suntū mincinoase, făcu-l a se îndulci de mai mare cinste și îndrăznélă cătră sine. Iară asupra călugărilor iarăș(1) se umplu de mūnie grăind:

— Tot ale acelora învățatur(1) ca acésté: a se delunga oamenii de dulcețile cestil vieți și a se înșela cu nădejdi nearătate.

De-aciia, eșindū iarăș(1) împăratul la vūnat, văzu doi călugări umblūnd pre în pus-

am venit să mergū după tine, în calé ce-ai pohtit să mergi; că măcară de și iaste dezmiardăré dragă și dulce, ce mie nu'm(1) fie a o priimi fără de tine; calé bunătăților, pre caré vei să călătorești, că iaste și colțoroasă și gré iară fiindū eu cu tine plăcută și dragă și nētedă ne va fi. Și, cum m'ai avut soț bunătăților cestor de aic(1), așa mă vei avé și scrubelor, ca pentru să mă aibi de-acil părtași și bunătăților ce vor să fie.

Iară luminatul bărbat priimindū cuvintele betégului, făcu cumu 'l învăță. Pre carele, déca 'l văzu împăratul și auzi cuvinte ca acésté foarte se bucură, că dentr'acéia cunoscū priința și credința cé bună a lui ce avé cătră dūnsul. Și cunoscūndū și cuvintele ce se-au grăit asupra lui, că suntū mincinoase, făcu-l a se îndulci a mai mare cinste și îndrăznélă cătră sine. Iară asupra călugărilor iară se umplu de mūnie grăind:

— Tot ale acelora suntū nește învățatur(1) ca acésté: a se îndelunga oamenii de dulcețile cestil vieți și a se înșela cu nădejdi ne arătate.

De-acil, eșindū împăratul iarășū la vūnat, văzu doi călugări imblūndū pren pustie,

tie, pre caril porunci să'i prinză și să'i aducă la carūta lui și cu mare mūnie căutūnd la dūnșil și cu foc (cum se-ar zice) suflūndū asupră-le zise :

— Au n'at(i) auzit, o inșelătorilor și prelăstitorilor, pristavil neincetat strigūnd de ré îndrăcīre voastră, cum după trei zile, ver(i) in orașe, ver(i) in ținutur(i), intru toată inpărăția me, să nu vā aflat(i); iară, de nu, să fiți arși cu focă?

Iară călugării ziseră :

— Iată că eșim den orașe și den țară, cum ai poruncit; ce, zăcūndu-ne cale lungă nainte a ne duce cătră frații noștri și, hrană avūndū puțină, iată de ac(e)asta umblăm de ne strūngem, să ne fie pre cale ca să nu fim mūncare foamei¹.

Iară inpăratul zise :

— Cine se teme de groaza morții nu se zăbovește la strūngerē bucatelelor.

Grăiră călugării :

— Bine ziseș(i), inpărate că ceia-ce se tem de moarte au grijă cum ar putē scăpa de dūnsa; ce aceia caril sūntū numai ceia-ce le iaste aminte de cēste putrezitoare și cu dūnșele se indulcescă, caril n'au nādējde să afle

pre caril porunci să'i prinză și sa-i aducă la carūta lui și cu mare mūnie căutūndū la dūnșil și cu focū (cum se-ar zice) suflūnd asupră-le, zise :

— Au n'at(i) auzit, o inșelătorilor și prelăstitorilor, strigūndū pristavil neincetat de ré îndrăcīre voastră, cum după 3 zile, nic(i) in orașă, nic(i) in vre-un ținut, in toată inpărăția me, să nu vā aflați; iară, de nu, voi să fiți arșū in focū?

Iară călugării ziseră :

— Iată că eșim den orașă și den sate, cum ai poruncit; ce, avūndū innainte cale lungă a ne duce cătră frații noștri și, merinde avūndū puțină, pentr'acēia imblămū de ne strūngem, să ne fie pre cale ca să nu fim mūncare flămūnziei.

Iară inpăratul zise :

— Cine se teme de groaza morții nu se păzește de a strūnge merinde.

Călugării grăiră :

— Bine ziseșū, inpărate, că ceia-ce se temū de moarte au grijă cum ar putē scăpa de dūnsa; ce caril sūntū aceia sūntū numai ceia-ce le iaste aminte de cēste putrezitoare și se indulcescū cu dūnșele, caril n'au nādē

1. In manuscrisul nostru din secolul XVIII-a frasa sună astfel : „să avem „pre cale, ca nu flămīnzind să nu putem mērgē“.

nemic bine acolo, aceia sânt de nu le e lesne a se rumpe dentr'unsele și, drept acéia, se tem de moarte, iar noi, cariî de demult am urût lumé și céle-ce sânt in lume și umblâm pre cale strimtâ și scrâbnicâ pentru Xc., nici de moarte ne témem, nic(i) pohtim cêsté ce sânt aici(i), ce numai céle ce vor să fie; pentru că moarté ce ne se aduce noaâ. de la voi, ne iaste uâ trecere câtrâ viiața cé mai bună véc(i)nicâ. Dreptú acéia mai iubitâ ne iaste de cûtú infri-coșatâ.

Iarâ inpâratul vründ să biruiascâ in price pe călugâr(i), zise :

— Darâ ce ziset(i) denéolé? Nu ziset(i) voi că vă ducetú cum am poruncit? Crez déca nu vă temut de moarte, că ce (cum) v'at(i) apucat de fugâ? Iatâ, acésté in deșert le mințit(i) lăudându-vâ.

Râspunserâ călugârii :

— Nu de moarté cu caré te lauzi tu fugim noi, ce fiindu-ne milâ de tine ca să nu-ț(i) fim făcător(i) [incep(ă)tor(i)] de mai mare osândâ, bine vrum a ne duce. Iarâ noaâ așa ne se cade: groaza ta a nu ne teme, nici uâ-datâ.

Câtrâ acésté se mûnie

déjde nimic să alle bine acolo, aceia sântú de le iaste nevoe a se rumpe dentr'unsele și, dreptú acéia, să temú de moarte, iarâ noi, cariî am urût lumé de demultú și céle-ce sântú in lume și imblâmú pre cale strimtâ și scûrbnicâ pentru Xc., nici de moarte ne témemú, nic(i) cêste ce sântú aici pohtimú, ce numai céle ce vor să fie; că moarté caré ni-se aduce noaâ, de la voi, ne iaste in trecere câtrâ viiața cé mai bună și véc(i)nicâ. Dreptú acéia mai iubitâ ne iaste de cût infri-coșatâ.

Iarâ inpâratul vründú să'i biruiascâ in price le zise :

— Darâ denéoné ce ziset(i)? N'atú zis că vă ducetú dupâ cum am poruncit? Crez déca nu vă temutú de moarte, in ce chipú v'atú apucatú de fugâ? Iatâ, acésté in deșertú mințitú lăudându-vâ.

Călugârii râspunserâ :

— Nu fugimú noi de moarté cu caré te lauzi tu, ce fiindu-ne milâ de tine ca să nu-țú fimú făcători de mai mare osândâ, bine vrum a ne duce. Iarâ noaâ așa ni-se cade: nic(i) cum de nici cum de groaza ta, nici uâ-datâ, să nu ne témemú.

Câtrâ acésté se mûnie in-

inparatul și porunci să'i arzâ cu foc. Și sfârșindu-se slugile lui Xc. cu foc, neme-rirâ cununâ măcenicescâ. Și scoase poruncâ cum, de se va găsi unde-va vre-un călugăr, fără de întrebare să'l ucigâ. Și nu rămase într'acéle părți nic(1) unul de acela cin, fără numai caril pre in munți, pre in peștere, și pre in propastiile pământului se ascundé. Dec(1), de dūșii, acésté și ca acésté.

păratul și porunci să'i arzâ in focū. Și sfârșindu-se slugile lui Xc. cu focū, dobūndirâ cununâ m(u)cin(i)cescâ. Și scoase poruncâ cum de se va mai găsi unde-va vre-un călugăr, fără de întrebare și fără de știré in-părătescâ, să-l ucigâ. Și nu rămase într'acéle laturi nic(1) unul de acé rânduială, fără numai ceia-ce se ascundé pren munți și pren peștere și pren propastiile pământului. Acésté și altele multe ca acésté fură.

CAP. AL V¹.

Pentru fec(i)orul împăratului,
cum au luat voe de la tată-său ca
să iasă ne oprit din Curțile sale
cînd va vré.

Iară fec(i)orul împăratului,
de care ne iaste cuvîntul,
n'au mai eșit din curțile
ce îl orînduise tată-său, pînă
au ajuns de vîrstă și acolo
au învățat toată dascăliia
arapescă și persescă; și era
frumos și inpodobit atît la
trup cît și la suflet; strălu-
cînd întru minte întregă și
întru obicéiuri bune. De
multe ori puné întrebări de
lucruri firești înainté das-
calilor săi, cît și ei să mira
de întelepciuné coconului; și
să minuna împăratul de fața
lui cé înflorită și de paza
sufletului lui, și porunciia,
celora-ce era cu dinsul, să
nu cum-va să-i arate vre-un
lucru din céle ce aduc în-

CAPUL V.

Pentru fec(i)orul împăratului,
și cum luă putere de la tată-său să
iasă den Curțile sale ne oprit.

Iară fec(i)orul împăratului
[de carele veni cuvîntul
spuindü den 'nceput] lăcu-
indü ne eșindü, den polatele²
ce'l făcuse tată-său, pînă
ajunse la vrüstă de mustață,
acolo învăță toată dascăliia
harapescă și cazülbășască³;
fiindü gingașü și frumos și
în sufletü nu mai puțin de
cît era în trup; cu minte și
iscusit și cu toate obic(i)aiu-
rile céle bune străluciia. De
multe or(i) puné, înainté
dascalilor lui, întrebări de
lucrurile firei, cît și ei se
mira de întelepciuné coco-
nului; și împăratul se bucura
de bucuroasa lui față și de
tocméla sufletului lui, și po-
runciia celor-ce era cu dîn-

1. Continuăm, în colona dextră, cu reproducerea manuscrisului nostru
din secolul al XVIII-lea.

2. În manuscrisul din 1674, pe margine: curțile, curté casei.

3. Idem, idem, idem: persidescă.

tristăciune de ale vieții acesteia, nici de moarte și cum că moartea iaste la teți și cum că podoabele și frumsețile acestii lumi sînt deșarte nădejdi. Și, cum am zice ac(e)astă vorbă, ispitind ca cum ar fi însemnată în ceriū, adecă cum că ar fi ascunsă nēmului omenesc moarte, ci nici coconului nu să ascunsă; că avînd el gînd înflorit cu toată înțelepciune socotiia întru sine: ce poate fi acéia de poruncisă tată său să nu iasă nică-iri și pre tot omul ce ar vré să mērgă la dinsul să nu-l lase? Cunoștē că acel lucru nu poate porunci altul fără numai tată său împăratul; însă îi era rușinesă întrebe pre tată său, socotind că nici i să cade a-l întreba, pricepînd că tată-său nu-i va spune niscar lucruri cum ar fi adevărate, ci de la altul va înțelege adevărul.

Deci, avînd el un dascal mai iubit și mai aproape de cît ceia-lalți și mai în voe

sul, să nu cum-va să-l facă știință de vre-un lucru de cele cu înristăciune ale acestii vieți, nici să-i spue că moartea ia podoabele și frumsețile tuturor ale lumii¹ acesteia. Și se întăria cu nădejdi deșarte [și cum se-ar zice ac(e)astă zicere] gîndiia² a săgeta în ceriū, că cum ar putē fi moartea să se ascunză nēmului omenesc, așa nici coconul nu se ascunse; că avîndu el cuget înflorit cu toată înțelgerē socotiia întru sine: ce putē fi acéia de au poruncit tată-său să nu iasă necăiri și pre nici un om care va vré să între la dînsul să nu-l lase? Că pricepē el că acel lucru nu vrē putē fi fără de porunca tătūne-său; iară-i era rușine să-l întrebe, socotindū că nici se cade a-l întreba, că credē că tată-său nu-i va griji nescare lucruri ce n'ar fi de folos. Alta, socotiia că, decă va fi cu voia și cu porunca tătāne său lucrul acela, de l va și întreba el încă nu-l va spune cu adevărat; pentr'acéia socotiia să afle ac(e)asta de la alt cineva, iară nu de la tată-său.

Deci, avîndu el un dascal mai aproape și mai dragū de cît alalți și fiind mai în

1. In manuscrisul din 1671, în margine: viet.
2. Idem, idem, idem ispitia.

la dînsul, pre care îl și mai cinstiia și cu daruri priiatenești îl dăruia, pre acesta îl întrebă :

— Ce poate fi acest sfat al împăratului de m-au închis într'acéste ziduri ? De vei spune de ac(e)asta ade-vărul vei fi mai mare la mine de cît toți și mare prietesug voiu lega cu tine în toată vrémé.

Iar dascalul fiind chipzuit și văzînd înțelepciune coconului și minté, și cum că nu-i va fi făcătoriù de rău, îi spuse toate pre rînd : „goana „ce poruncise împăratul (ta- „tă-său) asupra creștinilor și „maiales asupra călugărilor, „și cum că i-au izgonit din- „tru acéle hotarâ, și i spuse „și ce i au prorocit cetitorii „de stéle cînd s-au născut el. „Să nu auzi, zice, învățatura „creștinilor și vei mai iubi „acéia de cît légé noastră. „Drept acéia au meștesugit „împăratul a nu vorbi mulți „cu tine, ci numai uă sémă „de oameni, pre cari îi va „orîndui. Și noaoă ne au dat „poruncă ca nimic să nu a- „rătăm ție din lucrurile céle- „ce aduc întristare și scirbe „ale aceștii vieți“.

Acésté decă auzi tînărul, alt nimic nu mai adaose a

voe la dînsul, pre carele și daruia cu daruri prietnicești, pre acesta-l întreba :

— Ce poate fi acestù sfat al împăratului de m'aù închis într'acéste ziduri ? De'm(1) vei spune acestù lucru ade-vărat fi-vei la mine mai mare de cît toți și voiù lega cu tine legătură de prietnicia cê den toată vrémé.

Iarâ dascalul¹ fiind și el chibzuit și știîndu înțelepciune și minté coconului, cum că nu'î va face nici uă ne-voe îl spuse toate pre amăruntul : „goana ce rûdicase „împăratul asupra creștinilor „și mai vûrtos pre călugări, „și cum furâ gonitù den- „tr'acéle hotarâ, și ce au pro- „poveduit cetitorii de stéle „cînd au născut el. Să nu „auzâ (zice) învățatura lor „(adecă a creștinilor) și să „mai iubescă acéia de cît „légé noastră. Pentru acéia „au meștersugit împăratul „să nu vorbescă cu tine mulți, „ce numai uă sémă. Și noaoă „ne-au poruncit cum nemicù „să nu arătăm ție den lu- „crurile céle cu scûrbă și „cu întristare ale aceștii „viețù“.

Acésté decă auzi coconul, nimicù altù nu mai adaose

1. In manuscrisul din 1671: pedagogul.

grăi, că să atinse de inima
lui cuvîntul mîntuitorului și
darul mîntuitorului încep
a deschide ochii minții lui
cătră nemincinosul D(um-
ne)zeu, precum va spune cu-
vîntul ce urmăză înainte.

Iar împăratul venia adese-
ori spre cercetare coconului,
că foarte il iubiia cu mare
dragoste.

Deci, intru una de zile grăi
coconul cătră împăratul :

— Am poftă a ști de la
tine oare ce lucru D(o)mnul
mieu nparate, pentru care
lucru purure mi să roade
sufletul de uă neîncetată
scîrbă și grijă.

Iar tată-său de acéle cu-
vinte simți durere în inimă
și zise :

— Grăiaște-mi, pré iubi-
tul mieu fiu, ce scîrbă iaste
acéia ce te cuprinde și eu
mă voiu nevoi a o schimba
de grab întru bucurie.

Coconul zise :

— În ce chip m'ai închis
aicé înlăuntru cestui zid și
porțile mi-ai încuiat și m'ai
pus a fi de tot ne eșit și
tuturor nevăzut.

Tată-său zise :

— Voia imi iaste, fiule,
să nu vezi ceva din céle ce
îți iutristeză inima și să ți
tae veselii, că-ți port grija
ca intru desfătare necur-

a grăi, că se atinse de inima
lui cuvîntul mîntuitorului, și
darul mîntuitorului încep
a deschide ochii minții lui
aducîndu l cătră neminci-
nosul D(u)mn(ø)zeu, cum va
și spune cuvîntul mergînd
înainte.

Iară împăratul merge des
la cercetare coconului, că-l
iubiia foarte cu dragoste
mare.

Deci, într'una de zile grăi
coconul cătră împăratul :

Domnul mieu împarate,
pohtiam a ști de la tine
un lucru oare ce, pentru
care tot-dé-una neîncetat uă
scîrbă și uă grijă îm(1) roade
sufletul.

Iară pre tată-său de a-
cése cuvinte il duru în i-
nimă și'1 zise :

— Grăiaște'mu, pré iubi-
tul mieu fiu, ce scîrbă iaste
acéia ce te cuprinde și eu
voiu sili a o schimba de
grabu întru bucurie.

Coconul zise :

— Pentru ce m'ai închis
aic(1) în lăuntru cestor zi-
duri și porțile 'mi ai încuiat
și m'ai pus să fiu de tot ne
eșit și să nu mă vază ni-
men1?

Tată-său zise :

Iaste-m(1) voia, fătul
mieu, să nu vezi nemicu de
céle ce te-ar întrista inima,
că'tu portu grija ca într'ua

mată și întru toată bucuria și veseliia să trăiești întru tot vécul.

Zise fiul către tată-său :

— Bine zici, d(o)mnul meu împarate, ci într'acest chip eu nu în bucurie și veselie trăesc ci mai virtos în scirbă și în strimtoare multă, atita cit acéle bucate și băuturi im(i) sînt fără ticnă și amară. Că aş pofti să văz toate cite sînt afară din porțile acéste; și, de ți iaste voia să trăesc viață fără scirbă, dă poruncă să es cînd voiu vré și să-m(i) în dulcesc simțurile cu vedéré lucrurilor ce au fost ne văzute de mine, până acum.

Împăratul să îngriji, déca auzi acéste, și socoti că de-l va opri din voia lui îi va fi pricinuitoriu de mai mare scirbă și întristăciune, ci zise :

— Face voiu, fiule, după rugăciuné ta.

Atuncé porunci să gătéscă cai și slugi alése și toate lucrurile și podoabele împărătești și l slobozi să iasă unde îl va fi voia. Și déte poruncă celor ce era cu dinsul să nu cum va să pue întru întîmpinaré lui ceva din céle-ce aduc omului scirbă și întristare, ci ce iaste bun și ce iaste frumos și

dulc(e)ată necurmată și întru toată bucuria și veseliia să trăești în tot vécul.

Iară fec(i)orul zise către tată-său :

— Bine zici, domnul meu împarate ce în chipu ca acesta eu nu trăesc în bucurie nici în veselie ce mai vrutos în multă strimtélă și scurbă. atîta cît céle bucate și băuturi fără ticnelă 'm(i) sîntu și amară. Că aş pofti să văz toate cîte sîntu afară de porțu; ce, de-țu iaste voia să trăesc viață fără de durere, dă învățatură să esu cîndu voiu vré și să mă indulcesc în sufletu cu vedéré lucrurilor care, pînă acum, au fostu nevăzute de mine.

Acéste déca auzi împăratul, fu îngrijat și cugeta că de-l va opri den voia cérerii lui, mai mare scurbă și întristăciune îi va face.

— Eu, fătul meu, voiu face după pohta ta.

Atunce porunci împăratul să gătéscă cai și slug(i)u alése și toate lucrurile care sîntu de podoaba împărătéscă și-l slobozi să iasă cîndu-l va fi voia. Și porunci celor-ce era cu dînsul să nu cum-va să aducă spre întîmpinaré lui vre-un lucru ceva de céle-ce facu omului scurbă și întristăciune, ce să pue

cele ce aduc dulc(e)ată, de acélé să arate coconului, și hore pre ulițe jucînd și cîntînd și multe feliuri de priviri să tocmească ca minte lui să se zăbovescă într'acélé și să se îndulc(e)ască de vedere lor.

Deci, cu cinste ca acéia, eșînd la prinblare fec(i)orul împăratului, într'ua zi, pentru ne paza slugilor. după porunca împăratului, văzu coconul doi oameni: unul gubav, altul orb; pre caril văzîndu i să cutremură și zise celor-ce era cu dînsul:

— Cine sint acește? Că infricoșată iaste vedere lor.

Iar ei nu mai putură ascunde lucrul care venise la ochil lui, ci ziseră:

— Acésté sint patimi omenesti, care să întîmplă oamenilor din lucru stricat și din umezela trupului.

Coconul zise:

— Dar acésté iaste obic(e)aiu a să întîmpla tuturor oamenilor?

Ei ziseră:

întu întimpinaré lui tot ce iaste bun și ce iaste frumos și ce aduce dulc(e)ată, de acélé să arate coconului, și danțuri bine tocmité jucîndu pre ulițe și cîntîndu cîntece, și multe feliurū de priviri să întocmească ca să se zăbovescă și să se îndulc(e)ască minte lui într'acélé în care'i va plăcé.

Deci, cu cinste ca ac(e)asta, eșîndu pururé, fec(i)orul împăratului, la prinblare, iară într'ua zi, pentru nepaza slugilor, ca oare-cum iș(i) fusese uitat a păzi atunce ca mai nainte, după porunca împăratului, văzu 2 oameni, caril unul era gubavū stricat, mișelū, iară altul era orbū; pre caril déca'i văzu il tremură sufletul și zise celora-ce era cu dînsul:

— Cine sîntu acește? Că văeratā iaste vedere lor.

Iarā ei nu mai putură ascunde lucrul care venise la vedere lui, ce răspunseră:

— Acésté sîntu patime omenesti, carele au obic(e)aiu a se întîmpla oamenilor den lucruri stricate și den umedelele trupului.

Coconul zise:

— Darā iaste obic(i)aiu a se întîmpla tuturor oamenilor?

Ei ziseră:

— Ba nu tuturor, ci că-
roră li s'au stricat sănătate
din betejăla umezēlelor.

Si iar întrebă coconul :

— Dar deca nu e să se
întimple tuturor oamenilor,
ci numai unora, aceia știu
că vor să'i ajungă aceste
răutăți, au le vine asupra
fără de veste ?

Ei ziseră :

Cine din oameni poate
ști cele-ce vor să fie ? Că
acel lucru iaste mai prē sus
de mintē omenescă și numai
întru putere nemuritorilor
d(umne)zei iaste.

Si să conteni vorba. De-
acia fec(i)orul împăratului
nu 'i mai întrebă ; însă din-
tr'acē vedere ce văzu, bolia
cu inima și i să schimbă fața
obrazului de acel lucru ce
nu mai văzuse.

Apoi, iarăși preste puține
zile, întimpină pre un bă-
trin unchiias(i) cu fața sbir-
cită și slab de vine și gir-
bov și preste tot cărunț și
alb și știrb și pâlpaia din
gură ca cela-ce nu avē dinți ;
pre carele văzindu-l coconul
il cuprinse spaimă și'l adu-
seră aproape de dînsul și
întreba ca să știe de acē
vedere. Iar cei-ce era cu
el ziseră :

— Ba, ce numai celor-ce
li se-au răsturnat sănătate
den betejăla umedēlelor.

Și iară mai întrebă co-
conul :

Darâ deca nu iaste obi-
c(i)aiul să se întimple tuturor
oamenilor, ce numai unora,
aceia știu ei că'i vor ajunge
acēste răutăți, au sosescu-le
numai asupra fără de veste¹ ?

Ei răspunseră :

— Cine den oameni ar putē
să știe cele-ce vor să fie ? Că
acesta lucru iaste mai sus
de cūt firē omenescă, numai
ce, iaste acēia, cu putere ne-
muritorilor dumnezei a ști.

De-acil se conteni, fec(i)o-
rul împăratului, de-a mai în-
treba ; iară de acē vedere ce
văzuse, durē-l inima și se
schimbă fața lui de lucrul(1)
de carele nu era deprinsū.

De-acil, preste puține zile,
iară întimpină pre un un-
chiasū vechiu, bătrūn de
multū de zile, sbūrcit la față
și slabū de vine și cujbit și
cărunț preste tot șū-i căzuse
dinți și pâlpaia den gură ca
cel fără de dinți ; pre carele
deca'l văzu il cuprinse uă
spaimă și l aduse aproape de
sine de-l întreba să știe acē
vedere minunată. Iară cea-
ce era cu dînsul ziseră :

1. In manuscrisul din 1671 : știre.

— Acesta are ani mulți, și pre încet pre încet, scăzându-i virtutē și slăbindu-i inchieturile, au ajuns la a-dinci bătrînețe precum il vezi.

Coconul zise :

— Dar ce iaste sfîrșitul acestuia ?

Ei ziseră :

— Alt nimic fără numai moartē.

Intrebă iarăși coconul :

— Dar ac(e)asta încă să întimplēzā tuturor oamenilor, au numai unora ?

Ei rāspunsārā :

— De va apuca moartē mai innainte să mute pre cine va din cēste de aicē, nu i să pot lungi anii și nu vine la vîrsta ac(e)asta.

Coconul zise :

— La cîți ani sosēște ac(e)asta asupra cui-va ?

Ei ziseră :

— Moartē zace asupra tot omului și nu poate nimenē a scāpa de dînsa, și a nu intra intr'ac(e)astă primejdie, cu nici un fēliu de meșteșug. Cā la opt-zāci sau la uā-sută de ani ajung oamenii la acēste bătrînețe, apoi dupā acēste mor : iar

— Acesta are nește ani mulți, și pre'ncet pre'ncet, scăzându-l vrātutē și slăbindu l mādularele, ajuns'au intr'acēste bătrînețe ce'l vezu.

El zise :

— Dar ce iaste săvrūșitul acestuia ?

Ei rāspunserā :

— Nemic altū fără numai moartē'l va lua.

Coconul intrebā :

— Darā ac(e)asta nu se întimplā tuturor, ce numai unora ?

Ei rāspunserā :

— Dēca nu va apuca moartē mai nainte să mute pre om den cē te ce sūntā aic(ă), nu iaste nimunui cu putēre a i se lungi anii și a nu veni intru ispita acēștil vrūste.

Coconul zise :

-- Darā dupā cūțu anū sosēște ac(e)asta asupra cui-va ?

Și iarā mal zise :

— Darā moartē a tot omul iaste rînduitā și nu iaste putēre a scāpa cine va și a nu intra intru ac(e)astă becistnicie ?

El îl grāirā :

— Dupā 80 sau 100 de anū sosescū¹ oamenii la acēste bătrînețe, apoi ei mor ;

1. In manuscrisul din 1671 : ajungū.

intr'alt chip nu să poate a scăpa: că moarté iaste datoriiia firii, pusă din început pre oameni, și veniré ei neștiută iaste.

Acésté déca le auzi și le văzu, acel înțelept tinăr, suspină dintru adincul inimii și zise:

— Amărită iaste ac(e)astă viață și plină de toată duréré și usturimé, de vreme ce iaste așa. Dar cum nu va avé fiește-cine grijă de așteptaré neștiutei morți a căriia venire nu iaste numai necercată ci iaste și ne arătată, cum spuneti. Și să duse coconul socotind de acésté intru sine și ne încetat gândind si adése-ori făcînd pomenire de moarte. Și de atuncé era trăind intru grijă și măhnire neîncetat. Că grăia intru sine: „oare cînd mă va ajunge „moarté? Și, după moarte, „cine va mai pomeni de „mine? Că vrémé acéia dă „toate uitărit. Și déca voiu „muri mă voiu risipi intru „neființă, au mai fi-va vre-uă „viață sau altă lume?”

Acésté și alte asemene gândind îngălbeniia și să topiia de grijă; iar cînd să întîmpla a veni tată său să-l

intr'altu chip nu scapă; că moarté iaste datoriiia firei, pusă pre oamenii den'ceput, și veniré ei iaste neștiută.

Acésté toate déca le văzu și le auzi, acel înțeleptu și chibzuit tinăr, suspină den adîncul inimii și zise:

— Amară iaste ac(e)astă viață și plină de toată duréré și usturimé, déca de vrémé ce sîntu acésté așa. Și cum n'ar avé cine-va grijă de așteptaré ne ivitei morțu a căriia veniru nu iaste numai ne cercată ce iaste și ne arătată¹, precum ziset(1). Și să duse socotind acésté intru sine și necurmat gândindă și adése-or(1) aducîndu-ș(1) aminte de moarte. Și de atunce era lăcuindú in durerú și in mûhnirú și avé grijă neîncetată. Că zicé intru sine: „oare cîndú mă va ajunge „moarté? Și, după moarte, „cine 'șu va aduce aminte de „mine? Că vrémé le dă toate „uitărit. Și déca voiu muri „și mă voiu rûsipi intru „nefiire; oare mai fi va vre-uă „viață și altă lume, au ba?”

Acésté și altele ca acésté cugetîndú neîncetat selbeziiia și se topiia de grijă; iară cîndú se întîmpla de

1. In manuscrisul din 1671: ne ivită

cercetéze, el să făcé a fi vésel și fără de griją; că nu i era voia să cunoască tată-său cugetul lui pentru ce gindéste, și doriia cu poftă neoprită și însetoșa a găsi pre cine-va, carele să poată vorbi cu dînsul de céle-ce doriia el și să'i întărăscă gîndul carele rău să schimba de cugete că nu puté a să părăsi de acé griją. Și iarăși aducîndu-și aminte de céle de mai nainte, cum au gonit tată său pre acei întelepți pustnici, cari în toată vrémé de acéste lucruri filosofia: pre unii i-au omorit, pre alții cu mînie i au izgonit și i au risipit și nici unul din oameni ca aceia nu știia într'acé țară. Și pentru unile ca acéste să umplu de multă scîrbă și i să răni sufletul închipuîndu-se unu om ce ar piarde uă comoară mare și s'ar zăbovi cu toată minté întru căutaré ei.

veniia tată-său să l cercetéze, el se făcé a fi vésel și fără de griją; că nu i era voia să priceapă¹ tată-său gîndul lui de ce sfătuiaste, și pohtiiia cu pohtă neoprită și însetoșa a găsi pre cine-va, care să'i poată încredința² inima și să pue în auzul lui. un cuvînt bunú; și iară întrebă pre cel dascal al lui, ce fu zis mai sus doară știe *cum va unde-va* pre *cine-va*, care să poată vorbi cu dînsul de ce pohtiiia el și să'i întărăscă inima și gîndul care slăbise rău de cugete și nu puté părăsi ace griją. Iară el iară aduse aminte céle ce-i zisese și mai nainte zicîndú: „Spusu-
„(i-amú și mai nainte cum
„goni tată-tău pre acei în
„telepți postnic(i)ú cari în
„toată vrémé de lucruri ca
„acéste filosofia; și pre unii
„ucise, pre alții cu mînie
„li rásipi și nici pre unul.
„den oameni ca aceia, nu
„știu să fie într'ac(e)astă
„țéră.“ Iară el pentru a-
„(e)asta se imple de scîrbă
și se răni rău în suflet și se închipui unu om care ar fi pierdut uă comoară mare și 's-ară zăbovi toată minté în căutaré ei.

De atuncé trăia întru ne-

De atunce trăia în necur-

1. În manuscrisul din 1671: înțelegă.

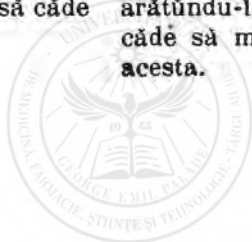
2. „ „ : în'ari.

curmată grijă și toate desfătările și podoabele acestil lumi era înainté ochilor lui ca niște necurățanii și spurcăciuni.

Intru acest chip avind tinarul grijă a afla binele sufletului il văzu ochiul celui-ce vede toate, și nu l trecu cela-ce îi iaste voia să se mîntuiască toți, și să vie la cunoștința adevărului, ci a lui iubire de oameni, ceia-ce iaste din fire, arătîndu-o și spre acesta, îi arătă cale pre care i să căde să mîergă nainte.

mată nevoe și grijă și toate podoabele și dulcetile cestil lumi era înainté lui ca nește scîrnăvil și ca nește spurcăciunū¹.

In chipū ca acesta avîndu-se tînarul și grijîndu-se a afla bine cu sufletul, văzu-l ochiul cela-ce vede toate, și nu-l trecu cela-ce iaste voia să se spăsescă toți, și să viă la cunoștința adevărîței, ce iubiré lui cé de oamenū, caré'i iaste den nărav, arătîndu-o și spre acesta arătîndu-l cale pre care i se căde să mîergă în chipū ca acesta.

CAP. VI.

Cum Varlaam spre cele adevărate au venit la fec(i)orul împăratului,

și îi arată întâmplare cu istorie foarte frumoasă că nu să cade a cinsti numai pre oamenii cei împodobiți cu înbrăcăminte de-asupra.

Intru acé vrême era un călugăr, deprins întru lucruri d(umne)zești, împodobit cu viață și cu bună grăire și și desăvirșit obic(i)nuit întru viață călugărescă; însă din ce loc era, sau din ce oraș sau sat, nu pociu spune; numai atita: că într'ua pustie a Sinaiului avé lăcașul lui și era cinstit cu darul preoției și numele lui era *Varlaam*.

Acesta, din d(umne)zeiască descoperire ce i să arată lui, înțelăsă de fec(i)orul împăratului. Deci, eșind din pustie, veni la lume și să schimbă din portul călugăresc și să înbracă în haine mirenești, și intrind într'ua luntre veni în țara Indiei, și făcându-să neguțătoriu intră în oraș

CAPUL VI.

Cum că Varlaam au venit spre cele adevărate la fec(i)orul împăratului,

iară nu de întâmplare și cu poveste frumoasă arată cum nu se cade a cinsti pre el oamenii pentru înbrăcăminte ce de supra.

Că fû într'acé vrême un călugăr, înțelegătoriu lucrurilor celor d(umne)zeestă, împodobit și cu viața și cu cuvântul și desăvrășit deprinsă în viața călugărescă; iară den ce locă, sau den ce orașă era, nu pocî spune; ce numai atăta cût: avé lăcașă în pustiele Sinaritului și cu darul preoției era cinstit și numele bătrânului era *Varlaam*.

Acesta, dentr'ua dumnezeiască descoperire ce i-se arată, știu de fec(i)orul împăratului. Deci, eșindă den pustie, veni la lume și se schimbă den chipul călugărescū de se înbracă în haine mirenești, și intră într'ua luntre și mērse în țara Indiei, și făcându-se în chipă

unde avé fecilorul împăratului curți: și făcu acolo zile multe întrebînd și cercînd să afle adevărul și carii sint mai aproape de dînsul. Deci, decă află de acel dascal, ce am zis mai înainte, să duse la dînsul și găsîndu l singur zise:

— Să știi, jupînul meu, că eu sint neguțătoriu, care dintru uă țară de departe am venit. și iaste la mine uă piatră scumpă de a căruia potrivă nu să află nicăire și nimănuia până acum n'am spus de dînsa, iar acuma ție, văzîndu-te cu minte și înțelept, fac știre ca să mă bagi la fec(i)orul împăratului; și o voiu da lui și toată avuția ce va fi a vînd împăratul, nu să potrivește cu ac(e)astă piatră; că ac(e)astă piatră, celor cu inima oarbă le dăruiaște lumină, deschide urechile surzilor și muților le dă graiu și înțelegere și bolnavilor dăruiaște sănătate, pre nebuni îi înțelepțește, dracii goneste și tot ce iaste bine și iubit din destul dăruiaște celui-ce o căștigă.

de neguțătoriu intră în orașul unde avé fec(i)orul împăratului curți; și făcîndu acolo zile multe întrebă și cercă adevărat toate lucrurile lui și cine sîntu ceia-ce se apropie de dînsul. Și decă știu de acel dascal, de care se-au zis și mai sus, cum că el iaste, de cît toți, mai aproape și mai în voe, găsîndu-l sîngur se apropie de dînsul și zise:

— Să știi, giupûnul meu¹, că eu sîntu neguțătoriu, și am venit dentru'ă țară de departe, și iaste la mine uă piatră scumpă căriia potrivnică nici-uă-datâ nu i-se-au allat necăirû, și nimunul pînă acum n'am spus de dînsa, iară acum, văzîndu pre tine om cu minte și înțeleptu, faci-tu în știre ca să mă bagi(i)u la fec(i)orul împăratului; și o voiu da lui, și tot bunul ce va fi avîndu împăratul, nu se potrivește cu acé piatră; că ac(e)astă piatră și celora ce sîntu cu inimă oarbă le poate da lumina înțelepciunei, și deschide surzilor urechile și muților le dă a grăi și a înțelege și bolnavilor dăruiaște săn(ă)tate, pre nebuni înlepețește, dracii goneste și tot ce iaste bine și pohtit den dăstul dăruiaște cui o cūștigă.

1. In manuscrisul din 1671: domnul meu.

Dascalul zise:

— Omule, te văz a fi deplin și cu minte de bătrn, iar cuvintele te arată că te lauzi fără de măsură. Crez pietre și mărgăritare în multe chipuri, și de mult preț am avut, dar piatră să aibă atîta puteri cîte ziseși, nici am văzut, nici am auzit; însă arată-mi-o și, de va fi după spuneré ta, curînd te voiú băga la feciilorul împăratului și vei lua de la dñsul cinste și mari daruri, iar de nu mă voiú încredința cu vedéré, cum voiú spune d(omn)ului meu împăratului atîta laudă mare de un lucru ne arătat și ne văzut?

Iar Varlaam zise:

— Bine ziseși că n'ai văzut nici uă-dată, nici ai auzit puteri și lucruri ca acésté; cuvîntul meu, ce grăiesc cătră tine, nu de prost lucru iaste, ci foarte de mare și minunat lucru, iar pentru că ceruși să o vezi, ia ascultă cuvintele méle: Ac(e)astă piatră scumpă, lingă lucrurile și puterile ei, precum am zis mai înainte, încă mai are și altă tãrie, adecã ori-ce om să va uita într'insa ne fiind cu ochi curați și sănătoși și la trup să fie cu-

Dascalul îi grái:

— Ome, văzu-te a fi deplin și cu minte de bătrn, iar cuvintele tale te arată că te lauzi fără măsură. Crez pietri și mărgăritar în multe feliuri, și de multú prețú cum te-așú puté spune cîte am văzut, iară piatră să aibă atúte puteri cîte ziseșú, nici am văzut, nici am auzit; însă arată'mie-o, deci, de va fi după cuvîntul tău, curîndú te voiú băga la feciilorul împăratului și vei lua de la dñsul cinste și daruri mari, iară deca nu mă voiú încredința, dreptú cu nemincinoasa vedére a ochilor, cumú așú puté eu spune domnului și împăratului atúta laudă mare de un lucru nevit și nearătat?

Iară Varlaam zise:

— Bine ziseșú, că n'ai văzut nicãiri, nici ai auzit puterú și lucruri ca acésté; că cuvîntul meu, ce zicú cătră tine, nu iaste de lucru prostú, ce foarte de mare și minunat, iară pentru căc(i) o cerșușú să o vezú, ia ascultă cuvintele méle: Acéstă piatră scumpă, lûngă lucrurile și puterile ei, ce am zis mai înainte, încă mai are ac(e)astă tãrie, că așa de pripă a o vedé, (om ce n'are vedéré ochilor întrégă și sănătoasă și trupú curat și ne-

rat. de nu va avé cine-va acéste doaoă bunătăți, de va căuta de grab întru acé piatră scumpă. acé vedére a ochilor, cit are. o piiarde de tot și și piiarde și minté. Ci eu, știind și meșterșugul doftoriei, văz ochii tăi că nu sint sănătoși și, pentru acéia, mă tem să nu-ți fiu pricinitoriu de lipsiré vederii ce ai ; iar de fec(i)orul împăratului. am auzit că are viața curată și ochi sănătoși și frumoși. Drept acéia ac(e)astă comoară aș vré să o arăt lui ; ci tu nu prigeta, pentru ac(e)asta, ca să nu lipsești pre domnul tău de un dar ca acesta.

El zise :

— De vréme ce mi spui așa, de acé piatră, nu mi-o arăta ; că viața mé în multe păcate s'au spurcat : nici vedére nu m(i) iaste sănătoasă. cum ziseși tu, ci eu, crezind cuvintele tale, nu mă voiu lenevi a spune domnului împăratului.

Déca zise acéste, intră în lăuntru, și spuse pre rind toate, la fec(i)orul împăratului. Iar déca auzi aceste cuvinte de la dascal, simți unde

spurcat în nimic) nu poate, că cine nu va avé acéste 2 bunătăți, și va căuta de grab într'ac(e)astă piatră scumpă, și acé vedére a ochilor lui, de cūta va avé, și de acéia, și de minte. se va lipsi. Ce eu, știind și meșterșugul doftoriei, văz ochii tăi că nu sūntū sănătoși și, pentru acéia, mă temū să nu-tū fiu făcătoriu de lipsa vederii ce o ai ; iară fec(i)orul împăratului, amū auzit că are viața curată și ochi frumoși de văd sănătos. Dreptū acéia ac(e)astă comoară lui așū vré să o arăt ; ce tu nu te lenevi ¹, pentru ac(e)asta, ca să nu lipsești pre domnul tău de un lucru ca acesta.

Iară el zise cătră dūnsul :

— De vréme (zice) ce sūntū acéste așa, tu nu mū arăta piatra ; că viața mé în multe păcate se-au spurcat ; și nici vedére nu mū iaste sănătoasă, cum ziseși tu, ce eu, crezundū cuvintele tale, nu mă voiu lenevi ¹ a spune acéste domnului mieu și împăratului.

Acéste déca zise el, intră la împăratul în lăuntru și i spuse toate pre rindū. Iară déca auzi el acéste cuvinte de la dascal, simți unde

1. In manuscrisul din 1671 : nu pregeta

suffla în inima lui uă bucurie și dujhovnicijască veselie agonisi în sufletul său, poruncind cum mai curînd să aducă bărbatul acela la dinsul.

Deci, cum intră Varlaam și dăte bună zioa, îi zise fecijorul înparatului : sezi ; și dascalul eși afară. Zise Ioșaf bătrînului :

— Arată-mi piatra cé de mult preț, de caré spuse mie dascalul meu că ai zis niște lucruri mari.

Iar el într'acestași chip începă vorba cătră dinsul :

— O înparate, n'ar fi cu dreptul a grăi cine-va, fără de rușine, minciunî cătră mărire slavei tale, ci toate cite sint de mine cătră tine adevărate sint, fără de nici uă pricină. Inșă de nu voiu ispiți întiiu minté ta, nu mi să cade să'ți arăt taina. Că au zis stăpînul meu : „Eși sămînătoriul să samene sămînța lui și, sămînînd el, căzu una pre cale și veniră pasările și o mincară ; alta căzu pre piatră, unde nu avé pămînt mult și numai de cit să innaltă, dar pentru căci nu avé pămînt mult, deca răsări soarele arse și să uscă, fiind-că nu avé rădăcină ; iar alta căzu pre pămînt bun și da roadă

sufflă în inima lui uă veselie dujhovnicéască și mirîndu-se, cu sufletul porunci cumă mai de grabă să bage pre acel bărbatū nlăuntru.

Deci, cum intră Varlaam și dăde bună-zioa, cum se cade, iară fecijorul înparatului îi zise să șază ; și dascalul eșîndō afară, zise Ioșaf bătrînului :

— Arată-mă piatra cé scumpă, de care 'mî-au spus dascalul meu cumă să fi grăit nește lucruri marū.

Iară Varlaam începă vorba, cătră dūnsul, într'acesta chip, zicūndū :

— O înparate, n'ar fi cu dreptul a grăi eu fără de rușine, ceva cu minciună cătră măriia slavei tale ce toate cūte sūntū de mine cătră tine adevărate sūntū, fără de nici uă price. Inșă de nu voiu ispiți întiiu inima ta, nu mi se cade să-țū arăt taina. Că stăpînul meu au zis (*Mat., cap. 13*) : „Eși sămînătoriul să-și sémene sămînța lui și, sămînūndū el, căzu una pre drumū și veniră pasările de o ciupiră ; alta căzu pre piatră, unde nu avé pămîntū mult și numai de cūt se innaltă, iară pentru căc(i)ū nu avé pămîntul adūncătură, cumū răsări soarele ia arse și, pentru căc(i)ū nu avé ră-

„insutit“. Deci, de voi u afla și eu in inima ta pămint bun și aducătoriu de roadă, nu voi u prigeta a semina in inima ta, d(u)mnezeiască sãmintă și ați arata taină mare; iar de va fi pietros și mărăcinos și pre lingă cale, ca să fie călcată de călătorii, mai bine ar fi să nu samin, nici intr'un chip, sãmintă mē ca să nu fie de călcare și de mincare pasărilor și gadinilor, căroro poruncit im(i) iaste, a nu le arunca, nici intr'un chip. Inșă am nădējde de pămint foarte bun intru tine și aproape cătră spāsenie; cā vei vedē și piatra cē scumpă, și cu raza luminei ei te vei invrednici a fi și tu însuți lumină, și vei aduce și roadă insutită. Cā pentru tine am călătorit aceiastă cale lungă, ca să arăt ție care n'ai văzut nici uă-datā și să te inveți de cēle ne văzute.

„dăcină, se uscă: iară alta „căzu in mărăcinu și o in- necară mărăcinii; iară alta „căzu pre pământu bun și „da roadă insutită“. Deci, de voi u afla și eu inima ta pământu bun și aducătoriu de roadă, nu voi u pregeta a sãmūna, in tine, d(u)mnezeiasca sumūntă și a-tū arata taină mare; iară de va fi pietros sau mărăcinos și pre lūngă drumū, să fie călcată de toțū călătorii, mai bine iaste să nu bagū, nici intr'un chipū, sãmūntă cē mūntuitoare, să o puiu să fie de apu are și de rumpere pasărilor și gadinilor, căroro im(i) iaste poruncit (*Mat., cap. 7*)*, nici intr'un chipū, să nu le aruncū mărăgăritariul inainte. Inșă am nădējde să afli in tine pământu foarte bun și apropiat cătră spāsenie; cā vei vedē și piatra cē scumpă, și cu raza luminei ei te vei invrednici a fi tu însuțu lumină, și vei aduce și roadă insutită. Cā pentru tine amū pus ne voință, de amū trecutū aceiastă cale lungă, ca să-tū arăt cēle-ce n'ai văzut nici uă-datā și să te invăț ce n'al auzit.

Iarā Ioasafū zise cătră dūnsul:

— Eu, cinstite bătrînule, cu mare poftă caut să auz

— Eu, cinstite unchiășu, cu un dor și cu uă pohtă

vre-un cuvînt nou și bun, că s'au aprins foc în inima mé și foarte rău mă arde și mă înboldește a ști ce iaste de trebuință: și n'am aflat pre nici un om până acum. să'm(i) poată spune de cele-ce doresc, iar de aș găsi vre-un înțelept și să auz de la el cuvînt de mîntuire, mi să pare că nu 'l-aș da pasărilor, nici gadinilor, nici m'aș afla pietros și mărăcinos, cum ziseși tu ci cu bună înțelegere le-aș primi și cu toată grija le-aș păzi. Ci tu, de știi niscar lucruri de acélé, nu ascunde de mine, ci'm(i) spune. Că déca am auzit că ai venit, dintr'altă țară departe, m'am bucurat, nădăjduind că cu tine voi nemeri căia-ce doresc. Pentru acéia curînd te-am adus înlăuntru la mine și cu bucurie te-am primit, ca pre unul din cei crescuți împreună cu mine; de nu'm(l) va fi cum-va nădejde în deșărt.

Și zise Varlaam :

Bine ai făcut, și cum să cade mărirea împărătești, că nu ai socotit prostiia că văzută, ci fuseși socotitoriu nădejdei cei nevăzute. Că

ne oprită caut să auzu vre un cuvîntu nou și bun, că în inima mé se-au aprinsu focu de mă arde rău și mă împunge a ști nescare întrebărú de trebă; și pînă acum n'amú mai aflat omú să'm(i) poată spune de acélé, iară de așu nemeri vre-un înțeleptú și măestru și să auzú de la dunsul cuvîntu de mîntuire. im(l) pare că nu l'așu da pasărilor, nici fierilor, nici m'așu afla pietros și mărăcinos. cumú ziseșu tu, ce cu bună înțelegere l'ași(i) priimi și cu nevointă l'ași(i) păzi. Ce, tu, de știi ceva lucru ca acela, nu ascunde de mine, ce'mú spune. Că déca amú auzitú că ai venitú, dentr'ua țară departe, bucuratu-mi-sau sufletul și fuiú întru bună nădejde cumú că cu tine așu nemeri ce pohtescú. Dreptú acéia curîndú te-amú adus în lăuntru la mine și cu veselie te-amú priimit, ca pre unul den cei deprinsu și crescutú cu mine; de nu'm(i) va fi cum-va nădejde înșelatá¹.

Varlaam zise:

— Bine ai făcut, și cum se cade mărirea împărăteștú, că n'ai socotit prostiia că văzută, ce fuseșu socotitoriu nădejdit cei ascunse. Că

1. In manuscrisul din 1671: minșitá.

era un împărat mare și slăvit, și să intimplă de trecē uă-datā, intr' uă carită poleită, cu boeri și slugi, precum să cuvine împăraților. Și intilni doi oameni cu niște haine proaste și sparte și intinate, și cu obrazele scăzute și negre. Și aceiașta știind împăratul, cum că de topirē trupurilor lor și de truda posturilor și de ostenēla sudorilor, s' au făcut așa neputincioși. Indată cum îi văzu, sări din carită și să inchină lor până la pământ, și sculându-se îi lua în brațe și cu dragoste îi săruta. Iar boierii și slugile lui nu suferiră aceiașta, care nu să cuvenia slavei împăratești; și, ne îndrăznind a' i înputa de față, ziseră fratelui său să' i grăiască să nu facă ocară înălțimei împărației lui. Iar acela grăind frățini-său împăratului, îi înputa de acē faptă fără de ispravă. Iar împăratul îi răspunse și frate-său nu înțelese răspunsul.

Iar acēl împărat avē obișnău ca acesta, cînd vrē să facă cui-va judecată de moarte: trimite pristavul la poarta acelu om cu un feliu de trîmbiță, făcută intr' adins, numai pentru acēl

era un împărat mare și slăvit, și fū de trecē uă-datā, în carătă poleită, cu boierii și cu slugile lui, cum se cade împăraților. El *tusni* 2 bărbații înbrăcați cu nește haine rumte și intinate, cu fetele scăzute și mūrșavū și foarte negri. Și știa aceiașta împăratul, cum că de topirē trupurilor lor, den truda postului și den sudorile ostenēlelor, se-au nemoștit așa. Deci, cum îi văzu, intr' acēl cîeșas, sări den carătă și se inchină lor pînă la pământ, și sculându-se îi luă în brațe și cu dragoste' i sărută. Iară domnit și boierii lui nu' suferiră acēstū lucru, socotindū că făcū un lucru, care nu se cuvine slavei împăratești; însă, ne îndrăznindū a' i înpută de față, ziseră unul frate, ce avē împăratul, să' i zică să nu aducă ocară înălțimei corunei lui. Iară fratele împăratului grăindū frăține-său, și înputându-i de acē ticăloșie fără de ispravă. Împăratul îi dēde răspunsū care el nu-l pricepū.

Iară acēl împărat avē năravū ca acesta, cînd vrē scoate cui-va judecată de moarte: el trimetē pristavul la poarta acelu omū cu un feliu de trîmbiță, făcută de adinsū, numai pentru acēl

lucru. al căruia glas au-
zindū-l oamenii. ştia toţi
că iaste cine-va rinduit
spre moarte. Deci, cînd fu
sêra, trimise împăratul trîm-
biţa cê cu glas de moarte,
să buciune inaintê porţii
frăţini său care, trîmbiţă de
moarte, cum auzi acela, să
părăsi de a mai avê zile,
ci să apucă de ş(i) făcu diiată
de tocmiré casii lui, şi să
griji de moarte toată noaptê,
şi diminêta să înbracă în
haine negre cu muiarê şi
cu coconii şi mersé la uşile
palatului împărătesc plîngînd
şi jălindu-să. Şi-l băgă în-
păratul înlăuntru şi vă-
zindu-l jelîndu-se îl zise:
„O, nebune şi nechipzuite,
„dar dēca te spăriiasi până
„la atîta de pristavul frăţi-
„ne tău, carle îţi iaste frate
„dintr'un trup şi de uă cin-
„ste, căruia nimic nu'l-al
„greşit. Cum tu mie imi
„aduseşi eri inputăciune,
„câci am sărutat pe pris-
„tavii lui D(umne)zeu carii,
„mai cu mare glas de cit
„trîmbiţa vestesc mie, moar-
„tê şi infricoşata întîmpî-
„nare a stăpinului meu.
„căruia multe şi mari gre-
„şale mă ştiu că am greşit?
„Iată că-ţi infăţişaiu ne-
„buniia ta şi într'acest chip

lucru, al căruia glas dēca-l
auziia, ştia toţu că iaste vi-
novatū de moarte. Deci,
cîndu fu sêra trimise în-
păratul trîmbiţa cê de moar-
te, să trîmbite innaintê por-
ţii caselor frăţine-său care,
trîmbiţă de moarte, dēca o
auzi, se părăsi de a mai gîndi
să mai aibă zile, ce se apucă
de ş(1) făcu scrisoare de toc-
mēla casei sale, şi se grijiia
de moarte toată noaptê, şi
diminêta se înbracă în haine
negre de jale cu jupunēsa şū
şi cu coconi şū şi mersé
la uşile palatului împărătesc
plîngîndu şi jelcîndu se.
Şi-l băgă împăratul înlăuntru
şi văzîndu-l jelcîndu-se
zise: „O, neîntelepţe¹ şi ne-
„socotite, dară dēca te spă-
„rēsū tu atîta de pristavul
„frăţine-tău, care-tū iaste
„frate de un trupu şi de uă
„cinste. căruia măcară cu
„ceva nu i te ştiu greşit.
„Dară mie eri cum adusesū
„imputăciune, căc(i) sărutaiu
„pre pristavii d(u)mne(zeu)
„lui meu carii, mai cu mare
„glas de cît trîmbiţa, ves-
„tiră mie moartê şi întîm-
„pinarē cē infricoşată a stă-
„pînului meu, căruia mă
„ştiu că i am greşit multe
„şi marū greşale? Iată că-tū
„făţişaiu nebuniia ta şi te

1. În manuscrisul din 1671: nebune.

„te spăimintaiu și cum-că
 „voiu arăta curind și a
 „acelora ce te-au învățat
 „și te-au îndemnat spre in-
 „putăciune mă”.

Și de-acia mingiind pre fratele lui și făcindu i cinste il trimise la casa lui. Și porunci să facă patru lăzi de lemn și le ferecă preste tot cu aur și porunci să bage întrînsele oase de oameni morți înpuțite, și le țintui cu piroane de aur. Iar cele-lalte le unse pre desupra cu zmoală și aceste doaoă lăzi le umplu de pietri scumpe de mult preț și de mărgăritariu și de toate mirosurile, și le închise și le lega cu niște tirsini de păr, și chiemă pre boiaril cel-ce îl înputase pentru sărutare călugărilor acelora și le puselăzile innainte cite patru ca să le prețuiască. Ei ziseră că: „cele doaoă ferecate cu aur sint vrédnice de mare preț. a pune întrînsele coroane și brine și haine împărătești, iar cele unse cu smoală și cu rugină, ziseră că sint vrédnice de un preț mic și prost”. Iar împăratul zise cătră dînșil: „Știiam eu că veți să ziceți așa, căci cu ochil trupești chipul trupese să înțelege,

„spămüntaiu într'acesta chip
 „cum voiu vădi curind și
 „voiu fâțișa și ale celora-
 „ce te-au învățat și te-au
 „îndemnat spre inputăciune
 „mă, ca cum asū fi făcut
 „nėbuneste”.

Și așa munguind de-acii pre frate-său, trimese-l acasă-sū făcându-l folos. Decil porunci să facă 4 racle de lemn, și 2 racle de acélé le ferecă cu aur preste tot și porunci să bage într'unsele oase de oameni morți și înpuțite, și le întări cu piroane de aur. Iară cele-l-lalte doaa racle le unse pre desupra cu zmoală și cu rugină și le implu de pietri scumpe și de mărgăritariu de multu preț și de toate miroselele cu mirizma cé bună, și le închise legându-le cu nește tursuni de păr, și chiemă pre boiaril ceia ce'l înputase pentru întimpinare călugărilor acelora, și le puse innainte raclele cūte 4 ca să pue prețu ce plătescū céle doaa; și céle-l-alte doaa, de ce prețu sūntu vrédnice? Și ziseră că: „Cele doaa ferecate cu aur sūntu vrédnice de mare preț, că sūntu vase harnice de a se pune într'unsele corune și brune împărătești, iară cele unse cu zmoală și cu rugină,

„ci nu să cade a face așa.
 „ci să cade a vedé cu ochil
 „cel din lăuntru, cèia-ce
 „zace înăuntru : cinstit au
 „necinstit ? Si porunci să
 deschiză lăzile cèle poleite.
 Si deschizîndu-le, eși din-
 tr'insele uă putoare foarte
 gré și să arată uă vedere
 grozavă. Apoi zise împă-
 ratul : „Iată acuma acesta
 „iaste chipul celor înbrăcați
 „în haine luminate și să
 „trufesc cu multă slavă,
 „iar. inlăuntru, sint plin de
 „lucruri réle și inpuțite“.
 Si după acèia porunci să
 deschiză și cèle zmolite și
 unse cu păcură Si, déca le
 deschise. pre toți ciți era
 acolo îi veseliră cu vedere
 frumsetii și a bunel mi-
 rézme a odoarilor ce era
 intr'insele Deci, zise împă-
 ratul cătră dînșil : „Știți
 „cui să inchipuiesc acésté ?
 „Calugărilor celor smeriți,
 „ce sint înbrăcați în haine
 „proaste. al căror chip din
 „afară văzîndu l voi ați so-
 „cotit că m'am făcut de bat-
 „jocură eu, căci m'am ple-
 „cat lor până la pămînt ;
 „iar eu. cu ochil cel din lă-
 „untru, socotind cinstitele
 „și pré infrumsetatele su-
 „fletele lor. m'am slăvit cu
 „atingere ce m'am atins de
 „dînșil și i-am socotit pre
 „dînșil ma! de cinste de

„ziseră să fie vrédnice de
 „un pretú micú și prostú“.
 Iară împăratul zise cătră
 dînșil : „Știam eu că vețu
 „zice voi așa, căc(1) că cu
 „ochū trupestu chipul cel
 „trupescū înțelegetū, ce nu
 „se cade a face așa, ce se
 „cade a vedé cu ochil cel
 „den lăuntru ; ce zace în-
 „lăuntru : cinste au ocară“ ?
 Si porunci să deschiză ra-
 clele cèle ferecate cu aur.
 Si deschizîndu-le, duhni den
 trunsele uă putoare ré și se
 arată uă vedere grozavă.
 De-acil zise împăratul : „Iată
 „acesta iaste chipul celora
 „ce sîntū înbrăcațū în haine
 „luminate și se trufescu cu
 „multă slavă și cu putere,
 „iară, in lăuntru, ei sint
 „plinū de lucrurū réle și
 „inpuțite“.
 După acèia po-
 runci să deschiză și cèle
 zmolite și unse cu rușină. Si,
 déca le deschiseră, pre toțu
 cūțu era acolé 'i veseli cu
 vedere frumusetū și a bunei
 mirizme a sculelor ce era
 intr'unsele. Zise împăratul
 cătră dînșil : „Știțu cui se
 „inchipuescă acésté ? Celor
 „călugărașū smerițū, inbră-
 „cațū în cèle felegi proaste,
 „a căror chipū den afară
 „văzîndu-l voi socotit-ațū
 „că eu m'am făcut de bat-
 „g(i)ocură, căc(1) m'am ple-
 „catū lor pūnă la pămîntū ;

„cit toată coroana și de cit
„tot caftanul împărătesc“.
Deci, așa îi rușină și îi în-
văță să nu socotescă céle-
ce se arată pre din afară,
ci mai virtos să ia aminte
céle din lăuntru. Ca și acel
creștin împărat, ai făcut și
tu, priimindu-mă spre bună
nădejde care, precum mi
se pare mie, nu te va în-
șala.

„iară eu, cu ochii minții, cu-
„noscându cinstitele și pre
„infrumusețatele lor suflete,
„slăvitu-m'amă cu atingere
„ce m'am atinsă de dunsii
„și amă socotit pre dunsii
„mai de cinste de căt tot
„caftanul împărătesc și de
„cătă toată corona“. Deci,
așa 'i rușină și 'i învăță să
nu socotescă céle-ce se a-
rată pre den nafari, ce mai
vrutos să ia aminte céle-ce
suntă de minte și de înțe-
les. Dec(1), ca acel creștin
și înțeleptă împărat, ai făcut
și tu, priimindă nădejde bună
cară, cum im(1) pare mie, nu
te vei înșela.

Iar Ioasaf zise cătră dînsul :

— Acesté acum toate le
ziseși cu bună tocmelă.
Ci eu aş vré să știu cine
iaste stăpinul tău, pentru
care la începutul cuvintului
ai zis cum să fie grăit el
de semințele acélé?

Iară Ioasafă zise cătră
dînsul :

— Acesté acum toate bine
le ziseșă și cu tocmelă bună.
Ce eu aşă pohti să știu cine
iaste stăpînul tău, de carele
ai zis la începutul cuvintelor
cumă să fie grăit el de se-
mințele acélé?

CAP VII.

Varlaam pune înainté feciilorului împăratului învățătură pravoslavnică

Iar Varlaam numai de cît începu cuvînt :

— De-ți iaste voia să știî pre stăpînul meu, iaste Domnul Iē. Xē. unul născut fiul lui Dumnezeu cel bine cuvîntat și intru tot putérnic. Împăratul împăraților și D(o)mnul d(o)mnilor, acela ce are nemurire și lăcuiaște în lumină ne apropiată, carele cu tatăl și cu d(u)hul sf(i)nt iaste slăvit. Că nu sînt de aceia ce chiiamă pre mulți D(umne)zei fără tocmelă și cinstesc idolii cei fără suflet și surzi și muți, ci un D(umne)zeu cinstesc și mărturisec, în trei staturi slăvit : în tatăl, zic, și fiul și d(u)hul sfint, intru uă fire și intru uă ființă, intru uă mărire și intru uă împărăție nedespărțită. Acest în trei staturi,

CAPUL VII.

Varlaam pune înainté feciilorului împăratului învățătură pravoslavnică.
(1-a Tim., Cap 6) *

Iară Varlaam numai de cît apucă cuvîntu și zise : — De'ŭ iaste voia să știî, stăpînul meu iaste Iē. Xē. unul născut fiul lui D(u)mnezeu bla(go)s(lo)ivitul și unul putérnecū. Împăratul împăraților și domnul domnilor, sîngur cela carele are nemurire și lăcuiaște în lumină neapropiată, carele iaste slăvit cu tatăl și cu d(u)hul sf(i)ntū. Că eu nu sîntū de ceia-ce chiiamă pre acestū d(u)mn(e)zei mulțū și fără tocmelă și cinstescū pre a-acestū idoli fără suflet și surzū, ce pre un D(u)mnezeu cunoscū și-l mărturisecū. În trei fēte slăvit : În tatăl, zicū, și în fiul și în d(u)hul sf(i)ntū, într'uă fiire și într'uă ființă, într'uă slavă și într'uă împărăție neîmpărțită.

un D(umne)zeu fără de început iaste și fără de sfârșit vécnic și pururé; fiind ne făcut, ne schimbat, fără de trup, ne văzut, ne scris, ne știut, bun și drept, însuși carele toate au tocmit din ce n'au fost și văzutele și nevăzutele: mai întâiu puterile céle nevăzute ale ceriurilor multe fără de număr, ne pipăite și fără de trupuri, d(u)hurl slujitoare măririi lui D(umne)zeu; după ac(e)asta, lumé cé văzută, ceriul și pământul și maré pre caré cu lumină o lumină; și înpodobi ceriul cu soarele și cu luna și cu stélele, iar pământul cu de toate creșterile și cu multe féluri de jiganii; și maré iar cu multe féliuri de gadini fără număr, și de pești ce innoată într'insa. Acesté toate el zise și să făcură; el porunci și să zidiră. Și după acéia au zidit pre om cu münile sale: luind țărină din pământ și sullă în fața lui duh de viață. Precum scrie: după chipul și aseminare lui l'au făcut drept înțelegătoriu și dréptă volnicie; că cu ac(e)asta să asemănă lui pre cît îi iaste putéré. Pre omul acesta, cu volnicie și cu nemurire, cinstindu-l, l'au pus stăpin preste cite sînt pre pământ; și-i făcu lui muiare din trinsul aju-

Acesta ce iaste în trei féțe, un D(u)mnezeu fără de începătură iaste și fără de sfârșenie de véc(i)u și pururé; fiindu nezidit, neschimbat, fără de trup, nevăzut, nescris, neștiut, însușu el bun și dreptu, carele toate au tocmit den ce nu era și văzutele și nevăzutele: întâiu puterile céle nevăzute și nește mulțimū ale ceriurilor fără de număr, nepipăite și fără de trupū, duhurū slujitoare măririi lui D(u)mnezeu; după acéia, c(e)astă lume văzută, ceriul și pământul și maré caré cu lumină o lumină și o înpodobi; ceriul cu soarele cu luna și cu stélele'l înpodobi, iară pământul cu de toate crescăturile și cu multe féliurū de jūganii; și maré iarăș foarte cu némū multū de fierū. Acela zise și se făcură (*Ps*l. 148)*; acela porunci și se zidiră. Și după acéia zidi pre om cu münile lui: luă țărūnă den pământū cătră zidire trupului (*Bit.* cap. 1)*, iară sufletū cuvântătoriu și înțelegătoriu cu a lui suflare îi dede. Carele așa scrie: cum să fie zidit pre chipul și pre asemené lui Dumnezeu, pre chipū dreptū înțelegătura iară pre asemene direpū bunătate; că cu ac(e)asta se asemănă lui de cūtu-i iaste putéré. Pre

tătoare lui. Și sădi în Edem, la răsărit, raiul plin de veselie și de bucurie, și puse într'insul pre omul ce l'au făcut, poruncindu-i să mănince din toți d(umne)zeștii pomi, ce era acolo, iar dintru unul îi puse poruncă, nici într'un chip să nu mănince, și acelui pom îi pusese nume *pomul cunoștinței binelui și răului*, zicându-le așa: „In ce zi veți mânca din trînsul, cu moarte veți muri“. Iar unul dintru aceste puteri îngerești, ce țe-am spus mai nainte, voevod unii câte, ne avînd el de la făcătorii nici uă răutate întru sine, ci spre bine fiind făcut, din singură voința sa, s'au întors de la bine în rău; că înălțîndu-să cu nebunia lui, vré să se potrivească cu D(umne)zeu stăpînul său, cel-ce l'au făcut. Pentru acéia fu lepădat din cînsté și dregătoria sa, și în loc de acé fericită viață și din nume de *înger*, să numi *diavol* și *satana*. Că'l surpă D(u)mnezeu jos, ca pre un nevrédnic de slava de sus, și cu el căzură mulțime de îngeri vicleni din c(e)ata ce era supt ascultaré lui carii, din voe, să făcură rai în loc de buni, și au mers pre urma voevodului lor și să numiră

omul acesta, cînstindu-l cu volnicie și cu nemurire, pusu-l-au împăratu a cîte sîntu pre pămîntu; și făcu pre muiare den trînsul ajutoare inpotriva lui. Și sădi în Edem, la răsărit, raiul grădină plină de veselie și de bucurie, și puse pre omul care-l zidise într'ûnsa, poruncindu-i să mănince den toțu d(umne)zeștii pomu, ce era acolo, numai dentru unul îi puse poruncă, nici într'un chip să nu guste (aceluia pomu i se puse numele: *pomul cunoștinții binelui și răului*) zicându-le așa: „In ce zi veți mîncea den trînsul, cu moarte ré veți muri“. Iară unul dentr'acéste puteri îngerești, ce am zis mai nainte, căpitanul unii câte, ne avîndu nic(i) cît urmă de răutate întru sine, de la făcătoriu, ce spre bine fiind făcut, den sîngură volnica voe a lui, se-au întors den bine în rău; înălțîndu-se cu nebuniia lui, vru să se potrivească stăpînului său, lui D(u)mn(e)zeu. Dreptu acéia fu lepădat den cînsté și den meseréré lui, și în locu de acé viață fericită și de acé nume îngerescu, fû chie-mat *diiavol* și *satana*. Că-l surpă Domnul jos ca pre un neharnecu den slava ce

draci ca niște înșălători și și pizmași.

Deci, lepădînd diavolul tot binele și luînd firé rē, văzîndu-să pre sine surpat dintru atîta slavă și pre om ridicat la atîta cinste, ridică pizmă asupra omului, și meșesugînd îl scoase afară dintr'acé fericire. Că luă înșelătoriul chipul șarpelui și printr'acel chip vorbi cătră muiare, și o îndemnă cum că mincînd din pom vor fi ca niște d(umne)zei. Apoi cu dînsa înșălă și pre *Adam*, că așa să numîia omul cel întîiu zidit. Și mincînd omul din pomul cel oprit, fu gonit de făcătoriul din desfătare raiului, și în locul fericitei vieți și din viață ne muritoare, căzu (vai de mine!) într'ac(e)astă streină viață și cu moarte fu osîndit.

De atuncé luă tărie diavolul și să lăuda cu biruință; și înmulțîndu-să nēmul omenesc, îi învăță a

de sus, și hîcleniră cu dînsul și căzură mulțime multă de ingerū den stolul care era suptū dînsul cari, de voe, în locū de bunl se făcură răi, și mergîndū pre urma hîcleniei voevodului lor fură chieმატუ *draci* ū ca nește înșelătorū și zmințitorū.

De-acii, diavolul lepădîndu-se de tot binele și luîndū firé răului, rîdică pre omū pizmă, văzîndū pre sine surpat, dentr'atîta slavă, iară pe cela rîdicat la atîta cinste, și meșesugi a-l lepăda afară dentr'acé viață fericită. Și luîndū pre șarpe să'l fie înșelătoriu înșelăciunii lui și pren trînsul vorbi cătră muiare, și o îndemnă cu nădejde de d(u)mn(e)zeire a mîncea den pomul cel oprit. Cu dînsa înșelă și pre *Adam* (că așa chieმა pre omul cel dentîiu zidit). Și mîncîndū omul cel dentîiu den pomul neascultării, fu gonit de făcătoriu den hrana raiului, și în locū de acé viață fericită și de acel traiu neperitoriu, căzu (vai de mine!) într'ac(e)astă becistnică și striină viață și fu osîndit cu sfârșitoare moarte.

De atunce luă diavolul tărie și se lăuda cu biruință; și înmulțîndu-se nēmul omenesc, învăță-i a toată calé

mérge în toată calé răutății. Decî, vrînd D(umne)zeu a tăia mult păcătoasa răutate lor, aduse potop pre pămînt de pierdu tot sufletul viu; numai pre unul află drept, într'aci oameni, și pre acela cu muiaré și cu fec(i)oriî îi feri într'ua corabie, și nu mai pre acela singur lăsă pre pămînt. Apoi, déca începu iarăși némul omenesc a să înmulți, uitară pre D(umne)zeu și spre mai mari răotăți sporiia făcîndu-se robi a tot féliul de păcate și stricîndu-se cu cumplite rătăcirî, întru multe féliuri de înșălăciuni să déteră. Unîl îndrăznîia a grăi că: „cite „sînt în lume s'au făcut de „sineși, și zicé cum că să țin „fără de purtare de grijă, „adică nu iaste nimine să „le poarte de grijă. sau ca „cînd n'ar fi nimené stăpîn „și purtătoriu de grijă și „domnitoriu preste dînele“. Alții răzvrătînd toate zicé cum că: „Ne firé, adecă „ceia-ce nu era, s'au adus „întru ființă“. Alții cinstiră niște mulți dumnezei pentru ca să aibă de ajutoriu la faptele lor céle réle, ale căroră și chipurile cioplite și schobite le puseră spre in-

răotății; atûta cût, vrîndû D(um)n(e)zeu a rumpe' multû păcătoasa lor răotate, aduse potop² pre pămînt de pierdu pre tot sufletul viu; numai pre unul află dreptû, într'acelû némû, dec(i) pre acela și pre muiaré lui și pre fec(i)orû într'ua corabie³ îi păzi, și numai pre acela sîngur lăsă pre pămîntû. Iară, déca începu iarășu a se înmulți némul omenescă, uitară pre D(um)nezeu și spre mai mare păgânătate sporiia făcîndu-se robi a multe féliurû de păcate și stricîndu-se cu cumplite răotătû, în multe féliuri de înșelăciunû se împărțiră. Unîl cuteză a grăi: „Cûte sîntû „în lume toate înșeșu se-au „făcut, și zicé cum că sîntû „fără de purtare de grijă „(cum al zice), nu iaste cineva mai mare să poarte „grija, adecă ca cum n'ar „fi nimenû stăpîn și biruitorî preste dînele“. Alții răzvrătîndû toate pre dos grăiră cumû: „Ne firé (a- „decă, ce nu era), se-au adus „întru fiire, adecă întru ce „sîntû toate lucrurile lumii“. Alții cinstiră nește d(um)n(e)zei multû, râi și cu multă pohtă ca să'i aibă ajutori

1. În manuscrisul din 1674 : a crîmpoti, a tăia.

2. „ „ „ „ : (Bît., cap. 6).

3. „ „ „ „ : raclă.

chinăciune niște idoli surzi și nesimțitori și-i puseră în niște case de să închinară lor și, slujia făpturii mai virtos de cât făcătoriuului; alții soarelui și lunii și stălelor, pre carele le-au pus D(u)mnezeu a lumina pământul, fiind iale fără de suflet și nesimțitoare cu purtare de grijă a făcătoriuului; alții focului și apei și altor pămîntesți și fără de suflet să închinară și nu să rușinară; alții hiarălor și gadinilor și dobitoacelor celor cu patru picioare da cinste, arătînd cu acéia, cum că mai răi sint și mai blestemați de cât dobitoacele ce le cinstesc ei; și iar obrazele unor oameni proști și de nimica, inchipuindu-i Dumnezei, să închina lor, unii dintr'aceia era parte bărbătescă, alții muerescă; de caril singuri au mărturisit cum să fie fost acei oameni și acele mueri curvari și curve și ucigători de oameni, minioși, vrăjmași și pizmătariți, ucigători de părinți și ucigători de frați, furi, jăfuitori, schiopi, bețegi fermecători și turburați. Dintru acește adecă unii au murit de moarte; alții de grindene uciși și de foc arși; alții au fost robi altor oameni: alții au fost mănioși;

la pohtele lor cele réle, a cărora și obrazele și inchipuirile le puseră c(i)oplite și scobite și-i închiseră în nește case de se închina lor și, mai vurtos, slujia lor și făpturii, de cât celuia-ce o făcuse; alții se închina soarelui și lunii și stălelor, pre care le-au pus Dumnezeu să dé lumină cești lumii pămîntesțu, fiindu iale fără de suflet și nesimțitoare cu purtare de grijă a ziditoriuului luminate și ținute; alții focului și apei și altor lucrurii pămîntesțu și fără de suflete se închinară și nu se rușinară, ce și cu suflet și cu vrătute a cinsti nește lucrurii ca acéste; alții ferilor și gadinilor și dobitoacelor celor cîte cu 4 picioare le da cinste, arătîndu-se pre dînșii cu acéia, cum că ei mai blestemați(i) și mai răi sîntu de cât acele dobitoace ce le cinstesc ei; iară alții obrazele a unor oameni poști și de nemic și de rușine inchipuindu-le, chie ma pre aceia d(u)mn(e)zei, și unii dentr'aceia den parte bărbătescă alții și parte muerescă; de caril înșisii mărturisiră cum acel oameni să fie fost curvari și acele muerii curve și să fie fostii ucigașii și mînioșii și pizmătareții, ucigașii de părintii și de frații,

alții întru întristare și jale umblind pentru réle și scîrnavé faptele lor. Dintr'acéia, luind oamenii începătură de la dumnezei lor să spurca cu toate necurățiile, fără de nici uă rușine. Și rău întunérec cuprinsése pre némul nostru, intru acé vréme, și nu era cine să cunoască și să caute spre Dumnezeu.

Deci, era oare-cine dintr'acel ném de oameni anume *Avraam*; acesta numai singur să află avînd simțirile sufletului sănătoase, carele din vedéré făpturilor, cunoscă pre făcătorul; că socotind el și chibzuind ceriul și pămîntul și maré, soarele, luna și stélele, să miră de tocmiré și de podoaba lor, și văzînd lumé și cte sint în lume toate, așa scotiia cum că nu s'au făcut de sine-și, nici să păzesc de sine-și; și iarăși scotiia cum că făptura frumséței aceștia nu iaste alcătuită de *stihii* lu-

fură și jăfuitori, schiopi și betég(i)u, fărâmecătoru și turbațu. Dentr'aceșté dară fură unii sfârșitū de moarte; alții ucișu de pietri și arșu de focū; alții aū fostū oamenū altor oamenū; alții aū fostū mînioșū; alții aū fostū imblîndū intru întristare și în jale pentru faptele lor céle réle și scîrnavé. Deci, dentr'acéia, luîndū oamenii începături de la d(u)mnezeii lor, fără de toată rușiné, se spurca cu toate necurățiile. Și cumplit întunérecu cuprinsése pre nému nostru, în vrémile¹ acélé, și nu era cine-va să cunoască și să caute pre D(u)mnezeu.

Deci, era oare-cine intr'acel némū de oameni, dentr'acé vréme, pre care 'l chiema *Avraam*; numai acesta însușu se află avîndū simțirile sufletului zdravene, care den vedéré făptuirii, cunoscă pre făcătoriu; că socotindū el și chibzuindū ceriul pămîntul, maré, scarele, luna și altele, miră-se de așezata a lor podoabă, și văzîndū lumé și toate cūte sîntū în lume, așa scotiia cum să nu se fie făcut iale inseșū, nici să se fie păzîndū sîngure dentru sine, nic(1) a *stihii* lor, (ce se zice a teméelor lu-

1. In manuscrisul din 1674: (*Psalm.* 12).

mil, nici de neînsuflețiți idoli; și, dintru acéste, cunosc pre adevăratul Dumnezeu și pre dînsul înțelese a fi ziditoriu a toate și stăpînitoriu și chivernisitoriu. Iar D(umne)zeu cunoscînd și priimînd minte lui cé dreptă și luare aminte, să arătă lui nu așa precum iaste ființa sa, că firii omenești nu iaste cu putință a vedé pre D(umne)zeu, ci cu d(u)mnezeiască socotință arătîndu-se așa precum însuși știe, și băgă în sufletul lui înțelegere și cunoștință mai deplin, și-l mări și-l făcu sluga sa. Iar el, pre tot némul lui, cîți să trágé din trinsul, unul după altul, i-au învățat buna credință a lui, a cunoaște pre adevăratul Dumnezeu. Pentru acéia bine voi și D(umne)zeu a să înmulți sãmînta lui intru mulțime nenumărată, și-i numi pre el norod ales. Apoi ajunseră acéste a fi robi la Eghipet unui *Faraon*, împărat muncitoriu, și de acolo i-au scos, prin înfricoșate și minunate sémne, prin doi bărbați sfinți și cu darul pr(o)rociei slăviți, amîndoi frați anume: *Moisi* și *Aaron*, carii pre Eghipteni îi munciră, precum

mil), nic(1) a neînsuflețiților idoli, da el să fie făptura acéștil frumusețu; ce pentru acéste cunosc pre adevăratul D(u)mn(e)zeu și pre dînsul înțelegu a fi a toate ziditoriu și țîitoriu. Iară D(u)mn(e)zeu priimînd a lui bună minte și diréptă semuire, arătă-i-se lui sîngur, nu așa cum iaste fire lui, căc(1) că firei cei născute nu-i iaste cu putere a vedé pre D(u)mn(e)zeu, ce ca nește arătări socotitoare de D(u)mn(e)zeu, cum știe el însușu, și bagă în sufletul lui înțelegere și cunoștință mai deplin, și-l slăvi de-l făcu sluga sa¹. Iară el. cütü era dentr'ünsul, de la unul la altul, trimése credința lui cé bună, învățîndu-i a cunoaște pre adevăratul D(u)mn(e)zeu. Dreptü acéia bine vru și Domnul a veni sãmînta lui intru mulțime nenumărată², și chiamă oaménü alesü. Și ajunseră acéste a fi robi limbii eghipteneștü³ și unui împărat *Faraon*. muncitoriu, și de acolo scoase, cu sémne minunate și cu minunü înfricoșate, cu doi bărbat(i) sfinți și cu darul prorociei slăvițü, amîndoi frațü pre nume: *Moisel*

1. In manuscrisul din 1671 : plăcutul, îngăduitoriu, ugodnicul lui.

2. " " " : (*Bit.*, cap. 11 și *1-a Pet.*, cap. 2).

3. " " " : (*Ishod.*, cap. 15).

să cade lor iar pre Israiltēni /că așa să chiea acel norod, nepoții lui Avraam) i-au trecut, pre uscat, prin Maré roșie, despărțindu-se apa mării în doaoă și făcindu-să părēte dé drépta și dé stinga, și Faraon(n) și toți Eghiptenii, întrind pre urma lor, s'au întors apa la locul ei și s'au innecat cu totul.

După acēia, cu minuni mari și sēmne, au trecut pre acel norod prin pustie patru-zeci de ani și i-au hrănit cu pîine cerescă, și le-au dat lége scrisă de D(umne)zeu pre *Table* de piatră și le-au dat în mina lui Moisi în muntele Sinai, fiind închipuire lucrurilor ce era să fie, care lége feria de idoli și de toate faptele réle și viclene, și-i învăța să cinstescă pre unul adevăratul D(umne)zeu și să se apuce de lucruri bune. Cu minuni ca acēste îi aduse în pămîntul cel bun, care pămînt fost-au făgăduit de demult acelui patriarh, Avraam, a da seminției lui. Și iaste multă vorbă a spune toate cîte au arătat lor, lucruri mari și minunate, slă-

și Aaron, cu cari munci pre Eghipteni, cum se căde răotății lor, iară pre I(stra)iliteni (că așa chiea acel nărod nepoții lui Avraam), trecu-i, pre uscat, pre Maré roșie, dăspărțindu-se apele mării în doaa și făcundu-se părēte dé-dirépta și părēte dé-stînga, iară Faraon și Eg(h)iptenii, întrind pre urma lor, intoarseră-se apele la locu și-i innecară¹ cu totul.

După acēia, cu minuni mari și cu arătări d(u)m-n(e)zeștū, au trecut pre acel oamenū² pre pustie în 40 de anū și i-au hrănit cu pîine cerescă, și le-au dat *Table* scrise de D(u)m-n(e)zeu pre doaa table de piatră (*Ishod.*, cap. 31)¹, care o dēde în mîinile lui Moisi în munte, fiindu chipu și umbrită scriptură lucrurile celor-ce vrē să fie, care lége-i îndelunga de idoli și de toate faptele cēle réle și viclene, și-i învăța să cinstescă pre unul carele iaste D(u)mn(e)zeu adevărat și să se apuce de lucrurile cēle bune. Că cu acēste minuni îi duse într'ua țară bună, care o au fostu făgăduit de demultu acelui patriarhū, lui Avraam, să o dē seminției

1. În manuscrisul din 1671 : pierdură.

2. " " " " : năroade, gloate.

vite și luminate, care n'au număr; și cu acéste cu toate, tot era cu anevoe a să depărta némul omenesc de cătră slujba și fapta cé fără de cale și a-i aduce la cunoștința cé din tiiu. Că fiind robită de înșălăciune, firé noastră, împărăția moarté preste tot némul omenesc, tirăindu-să de diavolul și trimité pre toți în osiuda iadului. Intru primejdie și patimă ca ac(e)asta, fiind noi, nu ne-au trecut cu vedéré, nici ne-au lăsat făcătoriu, carele ne-au adus dintru ce n'am fost intru céia-re sîntem, nici au lăsat lucrul mîinilor lui, ci cu bună vréré lui D(umne)zeu tatăl, unul născut fiul și cuvîntul lui D(umne)zeu, carele iaste de uă ființă cu Tatăl și cu d(umne)zeescul sf(i)ntul d(u)h, s'au pogorit cătră robii lui, cu uă pogorire ne spusă și ne ajunsă; și fiind D(umne)zeu desăvirșit, să făcu și om desăvirșit, intrupindu-să de la d(u)hul sf(i)nt și din Mariia fec(i)oara, nu din sămîntă sau din poftă bărbătescă zămislindu-se în pîntecel fec(i)oarei, ci de la d(u)hul sf(i)nt; precum și mai nainte de zămislirea lui, unul din Arhanghelii ingerilor fu trimis să vestescă fec(i)oarei de

lui. Și ar fi zăbavă a spune toate cûte au arătat lor, lucruri marū și minunate, carele n'au număr; că cu toate acéste cu toate, era nevoință a rumpe pre némul omenesc de cătră slujba și fapta cé fără de cale și a-l aduce la tocméla cé dentiiu. Ce încă, fiindū firé noastră roabă înșelăciunii cel dentiiu de bună voe, împărăția pre oamenū moarté, cu muncitorosca împărăție a diavolului și pre toți cu osundă îi trimeté în iad. Intru primejdie și patimă ca ac(e)asta, viindū noi, nu ne-au părăsit nici ne-au lăsat ziditoriu, carele ne-au adus den nefire intru fiire, nici 'ș-au părăsit de tot lucrul mîinilor sale (*Ioan*, cap. 1), ce cu bună vréré lui D(u)mn(e)zeu tatăl, unul născut fiul și cuvîntul lui D(u)mn(e)zeu, carele iaste în sūnul tatălui și cu sf(i)ntul d(u)h cel pré vécinicū și fără de începătură și de'nceput cu tatăl și cu d(u)hul și D(u)mn(e)zeū fiindū, pogorūtu-se au cătră robii săi, cu uă pogorūre nespūsă și ne ajunsă, și fiindū D(u)mn(e)zeu deplinū și desăvirșit, den d(u)hul sf(i)ntū și den sf(i)nta fec(i)oară Maria născătoare lui D(u)mn(e)zeu, nu den sāmūntă, sau den pohtă, sau

acé streină zămislire și de nespusa naștere; că fără de sâmintă s'au zămislit fiul lui D(u)mnezău de la d(u)hul sf(i)nt, făcîndu-să trup însuflețit cu suflet cuvîntătoriu și înțelegătoriu, în pîntecele curatei fec(i)oare într'un ipostas și în doaoă firi: D(umne)zeu deplin și om fără de stricăciune, născîndu-să din fec(i)oară și după naștere păzîndu-o ne stricată. Și cu totul fu asemene noaoă, numai fără de păcat; ridicînd asupra lui neputințele noastre și purtă slăbiciunile noastre. Și de vrême ce moarte intrase în lume, pentru păcatul strămoșesc. Și 30 de ani au lăcuit cu oamenii și s'au botezat de la Ioan în apa Iordanului. Și acest Ioan era bărbat sf(i)nt și mai mare de cît toți pr(o)roci. Și cînd s'au botezat el, venit-auglas din ceriu, de la tatăl, grăînd: „Acesta iaste „fiul meu cel iubit intru carele bine am voit, și d(u)hul sf(i)nt în chip de porumb, s'au pogorit pre dînsul. Și de atuncé începă a face minuni mari și minunate: morți în via, pre orbi lumina, pre draci îl goniă, pre surzi și pre schiopi îl tămăduia, pre leproși îl curăția și preste

den preunare bărbătescă începîndu-se în pîntecele fetei, ce den d(u)hul sf(i)nt; cum și mai nainte de începere lui, unul den Arhang(he)li fu trimes să de veste fetei de acé striină începere și de spusa naștere; că fără de sâmintă se începă fiul lui D(u)mnezău den d(u)hul sf(i)nt, inchiegîndu-să trup însuflețit cu suflet cuvîntătoriu și înțelegătoriu, intru pîntecele curatei fec(i)oare veni într'un stat și în doaoă fir: D(u)mnezău deplin și om deplin, fără de stricăciune, născîndu-se den fată și după naștere păzînduă iară fec(i)oară curată. Și în toate fū noaoă asemene și înpotrivă la patimele omenestă, numai fără de păcat; luă asupra lui neputințele noastre¹ și boalele noastre le purtă. Ca. deca de vrême ce, pentru păcat, intrase în lume moartă, căde-se dară celuia-ce vré să o izbăvescă să fie fără de păcat; și pentru nepăcatul se puse moartă. De lăcui cu oamenii 30 de ani și se boteză de la Ioan în rîul Iordanului, de acel bărbat sf(i)nt și mai mare de cît toți pr(o)ci. Și botezîndu-se el, veni glas

1. În manuscrisul din 1671: (Evrei. cap 4 : (Isai., cap 53).

tot îl înnoia, și pre cé învechită întru păcate, firé noastră, la calé bunătăților o învăța și cu lucrul și cu cuvântul, adecă din céste putrede trăgê și învăța cătră viiata de véci.

den cer, de la D(u)mnezeu tatâl, zicândû: „Acesta i(a)-ste fiul meu cel iubit de carele bine amû vrut“¹ și d(u)hul sf(i)ntû în vedere de porumbû pogoru asupra lui. Și de atunce începû a face sémne marû și minunate: mortû a învii, orbi a lumina, dracii a-l goni, surzii și schiopii a vindeca, gubavii a curăți și de toate părțile înnoia pre firé noastră cé învechită, și cătră calé bunătăților învăța și cu lucrul și cu cuvântul, adecă de cătră putreg(i)une trăgê și îndirepta cătră viiata de véci(i)u.

Dreptû acéia's(i) alése² și 12 uci(ni)ci [pre carii *soli* îi chiamâ și le zise ap(ost)oli]; căroră porunci a mărurisi tuturor tralul și viiata cé cerescă. care venise să o arate pre pământû; și noi smeri(i)l pământénl, cu a lui socotintă, cerénl ne făcu.³ Iară pentru a lui minunată, și caré se cuveniia a lui D(u)mnezeu, viiata și pentru nenumăratele minuni Arhieréi și mai marii jidovești (intre carii făcé și imbletele lui) se turburará unde făcé acéle minuni, ce zisem mai nainte, și sémne minunate și neaducându-sû

Șiși au ales 12 ucenici pre carii și *apostoli* îi numi; căroră porunci să propoveduiască tuturor viiata cé cerescă, pentru caré venise de s'au arătat pre pământ și noaoă pământénilor, și cu a lui socotintă ne-au făcut cerești. Deci pentru ale lui minuni și d(umne)zeiască viiata și nenumărate faceri de bine, Arhieréi și mai marii Jidovilor, întru carii făcé acolo mari minuni, miniindu-se și turburându-se îl judecară spre moarte, și unul din ucenicii lui îl vindu lor. Și déca 'l-au prins 'l au dat pre mîinile a limbii păgine să'l

1. In manuscrisul din 1671 : (Luc. cap. 3).
 2. " " : (Mat. cap. 19)
 3. " " : săvûrși.

omoare pre cela ce dă viață tuturor; și cu sfatul voii lui priimi a pătimi pentru noi moarte, ca pre noi, din patimi, să ne slobozescă. Deci multe munci pătimi și, în ce de apoi, îl răstigniră pre cruce; și toate le răbdă cu trupul, iar cu d(umne)zeiré fu fără de patimă, că fiind în doaoă firi: d(umne)zeiască și omenescă, pătimi ce omenescă, iar ce d(umne)zeiască au remas fără de patimă și fără moarte. S'au răstignit cu trupul, cel fără de păcate, D(omn)ul nostru Ie. Xc., carele păcat n'au făcut, nici s'au aflat viclesug în gura lui, și morțil nu era vinovat; că pentru păcat, cum am zis mai nainte, intrase moarté în lume; ci, pentru noi, au luat moarte ca să ne slobozescă din stăpîniré morțil. Și s'au pogorit în iad și l'au stricat, și sufletele ce era din véc acolo ținute, le au slobozit, și biruind moarté ne-au dăruit și noaoă biruință asupra ei. Și trupul lui n'au văzut *putrejune*. Și s'au arătat ucenicilor lui, pace dindu-le și, prin dînșii, tot némului omemesc. Iar după 40 de zile s'au suit la ceriuri și

ei aminte giudecară-l spre moarte, șupindu-șu ei, spre vünzaré lui, pre unul dentr'ai lui ucenic. Și, déca-l prinseră, îl dederă pre mîinú a limbú págüne; cela-ce au făcutú viiața tuturor, priimi acélé cu sfatul voei sale, că venise a pătimi toate pentru noi, ca pre noi să ne muntuiască den patimi. Deci, arătündú pre dñsul multe munci, ce de apoi, îl osündiră să-l răstignescă pre cruce; și răbdă toate cu firé trupului, care'l luase de la noi, iară firé d(u)m-n(e)zeirei lui trăia fără patimi, că fiindú el în doaoă firi: acé d(u)mnezeiască și în caré luase de la noi ce fire omenescă, ia pătimi, iară ce d(u)mnezeiască fără de patimi și fără de moarte era¹. Deci, se răstigni cu trupul, cel fără de păcate. (*Isai.*, cap 53)* al nostru domn Ie. Xc., că păcat n'au făcut (*Rîm.*, cap 10)*, nici înșelăciune în gura lui nuse-au aflat, și de moarte nu era vinovat; că pentru păcatul (cum amú zis mai nainte) au intrat moarté în lume; ce au murit cu trupul, pentru noi, ca să ne muntuiască² den biruință³ morțil.

1. În manuscrisul din 1671: rămüne, trăia.

2. " " : izbăvescă.

3. " " : împărăția.

au săzut de drepta Tatălui, carele iarăși va să vie să judece vii și morții și să plătească fiește-căruia după fapta lui. Iar după slăvita lui înălțare, trimise pre sf(i)ntul d(u)h la sf(i)ntii săi ucenici, în vedere de foc, și începură a grăi în limbi streine așa cum le da d(u)hul a grăi.

Și de-acia, cu darul lui, se risipiră prin toate limbile și au propoveduit pravoslavnică credință, botezându-i în numele tatălui și al fiului și al sfântului d(u)h. Și-i învăța să păzescă toate poruncile lui cele mintuitoare. Deci, au luminat pre *prilă-*

Pogorūtu-se-au în iadū și l-au sfărūmatū, și sufletele ce era den vécū incuiate acolo le-au slobozit. Pus fu în groapă și a treia zi învi(a)sə și se sculă biruind moartē și noaă dūndu-ne biruință asupra ei. Și pre trup făcu-l nepūtred, datătoriul de neputrezire (*Ioan* cap. 20)*. Arătă-se ucenicilor săi, dūndu-le pace. E¹ și cu dūnșii a tot nēmul omenescū (*Déan.* cap. 1.)* Iară după 40 de zile se sui la ceriu și așa șade de dirépta Tatălui (*Déan.* cap. 3)*, carele iară va să vie să judecă viii și morții și să plătească fiește-cui după faptele lui. Iară după a lui pré slăvită înălțare la ceriurū, trimese pre d(u)hul sf(i)ntū la ai lui sfinți ucenic(i)ū, în vedere de focū, și începură a grăi cu limbi steine, așa cum le da d(u)hul a grăi (*Mat.*, cap. 28)*.

-De-acii, de atunci, cu darul lui, se răsipiră pre toate limbile și mărturisiră dreptū slāvitoarē credință, botezându-l în numele tatălui și al fiului și al d(u)hului sf(i)ntū. Și-i învăța să păzescă toate poruncile mūntuitoariului. Deci, luminară pre prilăștiți

1. În manuscrisele Nr. 588 și 293 (2470) nu există litera E; în manuscrisul nostru din 1673, scriitorul a adăugat această vocală despărțind-o de conjuncțiunea „și“.

stiții păgini și au stricat rău drăcesca înșălaciune idoléscă. Și, ne răbdînd vrăjmașul diavol biruința lui, ridică încă și acum războiu asupra noastră, credincioșilor, îndemnînd pre nebuni și pre cei neînțelegători a să apuca iarăși de slujba idoléscă; însă, neputincioasă i s'au făcut putéré lui, și armele lui s'au frînt cu putéré lui Xc.

Iată dar arătaiu cu puțințele cuvinte pentru D(o)mnul D(u)mnezeul meu, însă vei cunoaște mai desăvîrșit déca vei priimi darul lui în sufletul tău și te vei învrednici a fi slugă și ucenic lui.

păgūni și deșertară rău îndrăcita prelăstitura idoléscă. Și încă, nerăbdîndu vrăjmașul biruința, și acumî încă rűdică asupra noastră, creștinilor, războae de îndemnă pre nebuni și pre cei neînțeleptu a se apuca iarășu de slujba idolilor; însă, neputinc(i)oasă i se-au făcut tăriiă lui, și armele lui căzură de tot¹ cu putéré lui Xc.

Iată pre Domnul meu și D(u)mn(e)zeul și spăsiutoriul, cu puțințele cuvinte și-l spus doară¹ vei cunoaște mai desăv_rășit déca vei lua darul lui în sufletul tău și te vei învrednici a'î fi slugă².

1. In manuscrisul din 1671: pūnă in svűrșit.

2. „ : robă.

CAP VIII.

Cum au priimit Iosaf credința creștină

și cum îl învăță pe el Varlaam de putere hotezului, de înviare și de înfricoșata judecată.

Aceste cuvinte deca le auzi fec(i)orul împăratului, străluci lumină în sufletul lui, și de bucurie să sculă din scaun și înbrățișind pre Varlaam zise :

— O pré cinstitulé între oameni, doar ac(e)astă spunere așa, va să fie piatra cé scumpă, fără de preț, care ai avut-o în taină, nearătindu-o la tot omul, carele ar vré să o vază, ci numai acelora căroră le sint simțirile sufletului sănătoase. Că iată, cum luaiú graiurile tale în auzul meu, așa îm(i) întră uă lumină pré dulce în inima mé și cel pré greu acopere-mint al grijii, care de multă vréme zăcia asupra min-

CAPUL VIII.

Iosaf priiméște credința creștină

iară Varlaam învăță de putere hotezului și de înviare și de înfricoșata judecată.

Aceste cuvinte deca le auzi fec(i)orul împăratului, străluci lumină în sufletul lui, și de bucurie se sculă den jățiu și înbrățișă pre Varlaam și-l zise :

— O pré cinstite întru oameni, doară iaste ac(e)astă cé piatră scumpă, fără de preț, care cum se cade o ai în taină, ne arătându-o a tot omul, care ar vré să o vază, ce numai celora ce le suntu simțirile sufletului sănătoase. Că iată, cum luai graiurile tale în auzul meu, așa'm(i) întră uă lumină pré dulce în inimă și cel acoperemuntú greu al grijii, carele de multă vréme zăcé asupra minții méle, degrabú

ții mele, degrab să sparse. Spune'm(i) dar, de nimeresc bine, au ba? Și de știți ceva încă mai bine, de cât cele grăite mai nainte, nu te lepăda a'm(i) mai spune.

Varlaam iarăși răspunse și zise :

— Adevărat, așa iaste, D(o)mnul meu împărate, a(c)easta iaste taina cé mare din véc ascunsă, iar în a-nii cei mai de apoi arătată oamenilor; a căriia arătare multî pr(o)roci și drepti au vestit mai de demult, carif era cu darul d(u)mnezeescu-lui d(u)h, învățind în multe chipuri, și cu mare glas spuind toți, mîntuire ce vré să fie și, vestindu-o, doriia să o și vază; și nu o au văzut, ci acest ném mai de pre urmă să invrednici a priimi mîntuire, că crezînd și botezîndu-se vor fi mîntuiți, iar cei-ce nu vor crede osîndi-se-vor.

Iar Iosaf zise :

— Crezu tuturor graiurilor tale, fără nici uă îndoire, și pre D(u)mnezeul ce'm(i) spui îl slăvesc, fără de îndoială, ci învață-mă adevărul și ce mi să cade să fac. Apoi, spune'm(i) și botezul,

se sparse. Spune'mū dară, bine nimerescū, au ba? Și de mai știți ceva mai bune, de cât cele-ce ai grăitū, nu tăgădui' a'mū spune den-tr'ūnsele.

Varlaam iară răspunzîndū zise :

— Iaste taina cé mare² ascunsă den véc(i)ū și den nêmurū, iară la marginé a-nilor se arătă nêmului omenescū³; a căruî ivire multū pr(o)c(i)ū și direpțū o au vestit de demultū cu darul d(u)mn(e) zeescului d(u)hū, învățîndū cu multe părți și cu multe chipuri, și spuindū cu mare glas toțū, mîntuire ce vré să fie și, spuindu-o, foarte pohtiiia să o și vază; iară nu o văzură, ce acestū nêmū de apoi se invrednici a lua mîntuire, că crezîndū și botezîndu-se mîntuit va fi⁴.

Iară Iosafū zise :

— Toate cūte ai grăit, fără nic(i) uă îndoială, crezū și pre care D(u)mn(e)zeu spui, slăvescu-l, numai ce 'mū spune acéstē fără de zmintelă și mă învață adevărat ce mi se cade să facū.

1. În manuscrisul din 1671 : nu te lepăda.
 2. " " " : (Col., cap. 1)*
 3. " " " : (Evrei, cap. 11)*
 4. " " " : (Mar., cap. 16)*

ce ziseși, ce iaste? Carele iau ceia-ce cred; spune'm(i) și'm(i) arată rădăcina și temeiu.

Varlaam zise:

— Darul d(u)mnezeescu-lui botez, al sfintei și nevinovatei credinți creștinești, iaste avind intru sine curățire a toate păcatele din naștere și spălare de toate spurcăciunile; că așa au poruncit mintuitoriu: a ne naște din apă și din d(u)h, și așa ne vom sui la cinste cédintiu. Că cu rugăciune și cu *spăsi-toare* chiemare vine d(u)hul sf(i)nt asupra apei aceia și ne botezăm, după cuvintul D(o)mnului, în numele tatălui și al fiului și al sf(i)ntului d(u)h; și așa să sălășluiaște darul d(u)hului sf(i)nt în sufletul celui-ce să boteză și'l luminează și'l face pre el chip d(u)mnezeesc, și'l înnoește după chipul și aseminare cédin tiu și curătește toate răutățile cele vechi, și face pre om făgăduință lui D(umne)zeu și a doaoă viață, adecă altă viață mai curată, și ne face moșteni ne putrezirii și luim mintuire cédin vec; iar fără de botez iaste cu neputință a lua bună nădejde

De-acil'm(i) spune și botezul, ce iaste? Carele ziseșu că'l au ceia-ce'l cred. Spune'm(I) pre rëndu și'm(I) arată.

Iară el răspunse cătră dñsul:

Rădăcina și tomeiu cel mare și tare al credinței creștinești, darul d(u)mn(e)zeescu-lui botez iaste, carele are intru sine curățire tuturor păcatelor den născut și spălare a toate spurcăciunile ce vin den răotăte¹; că așa au poruncit mñtuitoriu: a ne naște cu apă și cu d(u)h și, așa, a ne sui la cinste cédentiu cumu's și iaste la aiave fățișat. Că cu rugăciune și cu *spăsi-toare* chiemare vine sf(i)ntul d(u)h asupra ape și ne botezăm, după cuvintul Domnului², în numele tatălui și al fiului și al sf(i)ntului d(u)h, și așa se sălășluiaște darul d(u)hului în sufletul celui-ce se boteză de i-l luminează și i-l face si i-l noiaște pre chipul și pre asemenelul, cum au fostu dentiu. De acil toate lucrurile cele vechi ale răotății lepădñndu-le, facemü cătră D(u)mn(e)zeu făgăduință (*Grigorie Bog.*), de al doile traiu (ce se zice, de altă viață mai curată) ca să fimü moș-

1. In manuscrisul din 1671: (*Ioan.* cap. 3)*.

2. " " " " : (*Mat.*, cap. 28)*.

măcar de ar fi cineva mai credinc(i)os de cît toți credinc(i)oși!; că așa au zis D(umne)zeu-Cuvîntul, carele s'au făcut om, pentru a noastră mintuire: „Adevăr grăesc voaoă că, de nu să va naște cine-va din apă și din d(u)h, nu va intra întru împărăția ceriului“. Drept acéia, mai nainte de toate, te rog să iași credința în suflet și să primești botezul cu dragoste fierbinte; și nici cum pentru ac(e)asta să nu zăbovești, că zăboviré și îndelungaré, pentru acest lucru, iaste de pagubă și de perire; căci venire morții nespūsă iaste.

Iar Ioasaf zise către dinsul:

— Ce iaste acé bună nădejde, care zici că cu alt nu să agonisêste fără numai cu botezul? Și ce iaste acéia ce o numești împărăția ceriului? Și de unde ai auzit tu cuvintele lui D(umne)zeu celui-ce s'au făcut om? Și ce iaste ne văzuta sosiré mor-

tênû [въ чѣмъ крѣпимъ]• den preună cu ceia-ce se au născut spre¹ neputrezire și să luom mîntuiré cê de vécû. Iară fără de botezû nu iaste a dobîndi acé bună nădejde măcară de ar fi cine-va² de cît toțû creștinii mai credinc(i)os; că cuvîntul așa 'l-au zis D(um)nezeu, cel-ce se-au înomenit spre mîntuiré noa(s)tră. „Adevărat grăescû voaă (Ioan, cap 3)“: „De nu vă vețû boteza cu apă și cu d(u)h, nu vețû intra împărăția ceriului“. Dreptû acéia, mai nainte de toate, te rog să primești credința în suflet și să te apropii cătră botezû cu fierbinte pohtă; și nimic cu acésté să nu zăbovești, că zăbava și îndelungaré, pentru acestû lucru, de pagubă iaste și de peire; că sosiré morții neștiută și nearătată³ iaste.

Iară Ioasafû zise:

— Dară ce iasto acé nădejde bună, caré zic(i)û că fără de botez nu se căștigă? Și acéia ce-i zic(i)û împărăția ceriului, ce iaste? Și de unde ai auzit tu cuvintele D(um)nezeului celui-ce se-au înomenit? Și ce iaste ne arătata sosire a morții

1. In manuscrisul din 1671: cătră.

2. " " " : ne-știne.

3. " " " : ne spusă, ne ivită.

ții de care îm(i) iaste mai multă grijă, care sfăramă și cutremură inima mé și oasele mi să înfricoșază? Și déca murim, întru neființă ne prefacem noi oamenii, au mai iaste cum-va altă viață după eșiré de aci? Acésté, și altele pre urma acestora, aş pofti să știu.

Iar Varlaam, cătră acéste întrebări, déte răspunsuri ca acésté :

— Buna nădějde, de care mă întreb, iaste a împărăției ceriului, dar acéia, cu limbă omenéscă, nici întru chip nu să poate spune, că zice sf(i)nta sriptură: „Că ochiul nu „le-au văzut și uréchea nu „le-au auzit, și la inima omului n'au întrat, care au gătit „D(umne)zeu celor ce-l iubesc“. Iar cînd ne vom învrednici a lăsa la pămînt acest trup gros și a ajunge la acé fericire, atuncé singur cela-ce ne-au învrednicit a ne învăța nădějde, ne va da acéle bunătăți, care mărire și bine covîrșaste preste toată minté și lumină nespusă și viață nesfîrșită lăcuința ingerilor. Că déca ne vom învrednici a fi cu D(umne)zeu, însă pre cît cuprinde firé ome-

de care mie grijă multă, scornindu-se în inimă'mi cu scrûbe și cu dureri îm(i) mănuncă¹ carne și tocma ce'm(i) roade și tăriia oaselor? Și déca murim, topim-ne noi oamenii întru neființă, au mai iaste cum-va altă viață după eșitul de aic(i)? Acésté, și care vor veni pre urma acestora, aşu pohti să le știu.

Iarâ Varlaam, răspunsurú ca acésté, răspunse :

— Buna nădějde, ce am zis, a împărăției ceriului iaste, și acéia, cu limbă omenéscă, nici într'un chip nu se poate spune, că zice sriptura (*1^a Cor., cap. 2*). „Care „ochiu nu le-au văzut și „urechi nu le-au auzit, și „omului la inimă nu se-au „suițu, ce au gătit D(u)m-nezeu celora ce'l iubesc“. Iarâ cîndu ne vom învrednici, puindú jos cestú trup gros, a nemeri acéia fericire, atunce cela-ce ne au învrednicit nădějdi a nu greși, ne va învăța și ne va spune acéle bunătăți, care au slavă de covîrșaste pre toată lumé și lumină nespusă și viață necurmată, lăcuință cu ingerii. Că déca ne vom învrednici a lăcui

1. In manuscrisul din 1671 : cheltuiaste.

nescă ști-vom de la dinsul toate, care acum nu le știm; că eu ac(e)asta dintru sf(i)nta scriptură de D(umne)zeu insuflată am priceput. Și așa dau, că dintr'alte toate, ac(e)asta iaste înpărăția ceriului aproape de sf(i)nta Troiță, și cu lumina ei ce ne apropiată să strălucéște cum iaste mai luminat și mai curat, și cu descoperită față a privi slava ce ne grăită. Iar căci nu iaste cu puțință a arăta omul cu cuvintul acé mărire și lumină a ne spuselor bunătăți, nici uă mirare nu e; că noaoă pământénilor celor îngreuiati cu acest stricăc(i)os trup, și cu cuvintul s'ar puté spune, ci nu ar fi lucruri mari nici pré alése. Așa dar, să știi de acésté și cu credință să le priimești, și fără de îndoială, cumcă n'au nici uă zmintelă. Fă fapte bune și vino de priimește acé înpărăție fără de moarte, și luindu-o vei ști și vei vedé cele de săvirșit. Iar de ce mă întrebași: cum am auzit cuvintele întrupatului D(umne)zeu? Noi toată orinduiala omenirii lui D(umne)zeu ne-am învățat din sf(i)ntele sripturi, care sripturi bine vestesc neaoă, muritorilor și putre-

cu D(umne)zeu (după cum iaste putéré firei omeneștă), ști-vom de la dunsul toate, care acum nu le știm; că eu pricepândă ac(e)asta dentru învățatura scripturilor celor suflate de la D(umne)zeu. Așa dau, cum dentru altele toate, ac(e)asta să fie mai vrutos înpărăția ceriului cu vedéré aproape de sf(i)nta și începătoare de viață Tro(i)ță, și cu lumina ei ce ne apropiată a se străluci cum iaste mai *chiiar* și mai curat, și cu față descoperită a previ slava ei ce nespuse (1^a Cor., cap. 3)¹. Iară pentru căci nu iaste putéré a arăta omul cu cuvintul acé slavă și lumină a bunătăților celor nespuse, nici uă minune nu iaste; că noaoă pământénilor, și putrezitorilor și infășaților cu cestă trup greu și pătimașă, ne-ar fi ajunse cu cugetul și se-ar puté spune cu cuvintul, n'ară fi lucruri pré mari nici pré alése. Ce așa știindă de acésté, numai cu credință să le priimești, fără de îndoială, cumă că n'au nici(i) uă zmintelă. Și vino cu lucruri bune să priimești acé înpărăție fără de moarte, și de o vei dobândi, de-acii vei ști ce iaste

1. In manuscrisul din 1671: a II^a Cor.

zitorilor pământeni, nemurire, neputrezire și viață vec(i)nică și ertare păcatelor și înpărăția ceriului precum însuși văzătorii de D(umne)zeu, slugile cuvintului, pentru carii am zis mai sus, cum că mintuitorii noștri Iē. Xc. și au ales ucenici și apostoli, și după prē slăvită înălțare lui la ceriu, i-au trimis în toată lumē ca pre niște soli și ne-au dat ei noaoă pământenilor învățăturile lui Xc. și minunile lui, dind in-scris; că așa grăiaște la sfir-șitul cuvintelor Ev(a)ngheliei cel-ce iaste mai ales dintr'acei bine vestitori: „Sint, zice, „și altele multe ce au făcut „Iē., care de s'ar fi scris cîte „una, cîte una, pare-mi-să că „în toată lumē n'ar încăpe „cărțile ce s'ar fi scris”. Deci, intr'acē d(umne)zeiască carte a Ev(a)ngheliei iaste izvodită vorbă de d(u)hul lui D(umne)zeu, scrisă pentru intrupare lui, pentru arătare lui și pentru facere minunilor lui, și încă și prē curatele lui patimi, care au răbdat pentru noi și pentru s(i)nta lui înviare, cē de a tria zi, și pentru înălțare la ceriu, lingă acēstē și pentru slăvita și înfricoșata a doaoa a lui venire: „că iarăși va

desăvârșit. Iară de ce mă întrebașū: cumn am auzit noi cuvintele D(umne)zeului celui intrupat? Noi toată toc-mēla a omenirei lui D(umne)zeu ne amū învățat den sf(i)nte și bunele vestiri, că acēle sf(i)nte cărți așa se chiamă, că noao, muritorilor și putrezitorilor pământeni, bine ne vestescū ne murire, neputrezire și în viață de vec(i)ū și ertăciune de păcate și înpărăția ceriului, cumū au scris însiș(i) văzătorii¹, slugile cuvântului (de carii am zis și mai sus), cumū că sp(ă)sitorii noștri Iē. Xc. uce-nic(i)ū și ap(os)tolii, ce se zice soli, 'și-i-au ales, și după prē slăvita înălțare la ceriurū a stăpînului, dat-au ei noao viața lui cē pământescă, învățăturile lui și minunile lui, de cūt au inchipuit a le da scripturii; că așa zice cătrā sfârșenia cuvântului său intrd Ev(a)ng(h)elii lui, cēla ce iaste mai ales dentr'acei d(umne)ze-estū vestitori buni [ce se zice ev(a)ng(h)elisti]². „Sunt ū „(zice) și altele multe ce „au făcut Iē, care dēca ar „ar fi scrise cîte una, cîte „una, pare-mū că tocma toa- „tā lumē n'ar putē încăpe

1. Profeții.

2. În manuscrisul din 1671: (Ioan. Cap 20)*

„să vie, fiul lui D(umne)zeu,
 „cu mulțime de oști cerești să
 „judece nēm̄ul nostru și să
 „plătescă fiește-căruia după
 „faptele lui“. Și pre om, din-
 tiiu zidindu-l din păm̄int, cum
 am zis mai nainte, suflat-au
 într'insul suflare vie, care să
 chiamă suflet cuvântătoriu
 și înțelegătoriu. Ci de vrēme
 ce am fost osîndiți cu moarte,
 iată murim toți, și nu iaste
 nici unul din oameni carele
 să trecă acest pāhar; iar
 moartē iaste despărțire su-
 fletului de trup: că trupul,
 ce este zidit din păm̄int,
 despartindu-se de suflet, să
 întoarce iarăși în păm̄int, de
 unde iaste luat, și putrezind
 să topēște, iar sufletul, fiind
 fără de moarte, să duce unde'
 va porunci făcătoriu, și
 mai virtos, precum singur își
 va fi gătit lăcaș până au fost
 în trup. Că cine, cum va pe-
 trēce aicē, va găsi și acolo.
 Și după mulți ani veni-va
 Xc., D(umne)zeul nostru, să
 judece toată lumē, întru sla-
 vā infriçoșată și ne spusă,
 de a căruia frică să vor
 cutremura toate oștirile în-
 gerești și cu multă frică
 vor sta înaintē lui D(umne)
 zeu. Invia-vor morți și cu
 frică vor sta înaintē infri-
 çoșatului scaun. Iar înviiarē

„cârțile“. De aci, într'acē car-
 te d(umne)zeiască a Ev(a)n-
 gh(e)liilor, iaste izvodită po-
 vēste scrisă de d(u)hul lui
 D(umne)zeu pentru intru-
 parē, pentru arātarē lui și
 pentru facerē minunilor lui,
 și încă și pentru cura-
 tele lui patimi, care au
 răbdat pentru noi, și pentru
 a lui sf(i)ntā, de a treia zi,
 înviiare, și pentru innālțarē
 la ceriu, cātrā acēste și pen-
 tru slāvita și infriçoșata a
 lui a doaa venire: „că iarā
 „va să vie, (Mat., cap. 25)*
 „fiul lui D(umn(e)zeu pre
 „pām̄ntū, cu slavā nespusă
 „și cu mulțime de oști ce-
 „rești, să judece nēm̄ul nos-
 „tru și să plătescă fiește-cui
 „după faptele lui“. Iară pre
 om, den'ceput zidindu-l (*Bit.*
 cap. 22)* den pām̄ntū (cum
 am zis și mai întūiu) su-
 flat-au într'unsul suflare
 vie, care se chiamă suflet
 cuvântătoriu. Ce dēca de vrē-
 me ce au fostū osūndiți
 cu moarte, iată murim toți,
 și nici unuia den oamēnū
 nu iaste a-l trēce acēstū
 pāhar; iarā moartē iaste des-
 părțirē sufletului¹ de trup;
 că cel trupū, zidit den pā-
 mūntū, despartindu-se de su-
 flet, iarā în pām̄ntū se în-
 toarce, de unde fu luat. și

1. In manuscrisul din 1671: (*Bit.*, cap. 3: *Ecles.*, cap. 3)*

iaste iarăși înpreunare sufletului cu trupul. Și acel trup putred și topit, iarăși se va scula ne putred. Și nici într'un chip să nu gindești ceva strein, sau să socotești cum că cela-ce l'au zidit din pământ îl iaste cu vre-uă ne putere a-l scula din pământ; ci socotește cite au făcut D(umne)zeu, din ce n'au fost, și destul îți va fi acéia spre descoperire. Că D(umne)zeu din început au luat pământ și au făcut pre om, care pământ mai nainte nu fusese; și cum fu pământul om și cum pământul ne fiind să făcu? Și supt dînsul ce temeiu are? Și cum scoase dintrînsul atîté féliuri de jigăni? De-cîia semînțe, apoi copaci; deci, și acuma ia séma, de nașteré noastră. Au nu e puțintică sămînță ce intră în muma ce o priiméște pre dînsa? Dar cum să face atita zidire omului viu și dobitocului viu? Deci cela-ce au făcut lucruri ca acé-sté, din ce nu era, lucréză și acuma, cu nici uă neputință nu iaste lui a învia din morți, și moartele și putrezitoarele trupurile ome-nești, ca să'st ia fiește-carole plata după lucrurile lui. Că

putrezindū se topéște, iar sufletul, fără de moarte, se duce unde'l va porunci ziditoriu și, mai vrutos, cumū însușū își(i) va fi gătit lăcașū încā pūnā au fost în trup. Că cine, cumū va viețui aic(i)ū, așa va lua și acolò, și așa după multū ani va veni Xc., D(um)nezeul nostru, să judece lumé toată, într'uā slavā înfricoșată și nespusă, de a căruia frică¹ puterile cereștū se vor clătina și toate oștile îngereștū cu cutremur vor sta innainté lui (*Solon.*, cap. 3²). Atunce, întru glasul arhang(h)elului și întru trumbita lui D(um)nezeu, vor învia morții și vor sta innainté scaunului celui înfricoșat. Inviiaré iaste înpreunare iarăș(i) trupului cu sufletul. Acel trup putred și topit (*I^a Cor.*, cap. 15)³ tocma iarăș(i) acela se va scula neputred. Și nic(i) într'un chip să nuțū soséscā cumva, pentru lucrul acesta, vre-un cuget de necredință, că celuia-ce l'au zidit pentru 'ntūiu den pāmūntū, și iarā se-au întorsū de unde l'au fostū luat, nu'i iaste cu vre-uā neputere, a'l scula iarăș(i) cu a lui ziditoare socotință; că de veți socoti³

1. In manuscrisul din 1671 : (*Luc.*, cap 21)^a.

2. Atât in manus. No. 588 cât și in cel din 1671 este *Cap. 4, ér nu 3.*

3. In manuscrisul din 1671 : cugeta

vrémé de acum iaste a lucrării, iar céia-ce va să fie iaste a platei. Că, déca n'ar fi învieré, unde s'ar arăta dreptaté lui D(umne)zeu? Că mulți oameni fiind drepti, petrec cu necaz, într'ac(ə)astă viață, și cu multe scirbe es din lumé ac(e)asta; iar alții purtindu-se cu toate strimbătățile, petrec intru dezmierdare, și în multe bogății și veselii, să duc din lumé ac(e)asta.

cūte au făcut D(u)mn(e)zeu, den ce n'au fostū, destulu-tū va fi acéia cătră arătare. Că luă pământū de făcu pre omū, care pământū mai nainte nu fusése; și cum fu dară pământul omū, și cumū pământulū ne fiindū se făcu? Și suptū dūnsul ce temelie are? Și cumū fură scoase dentr'ūnsul atuté féliurū de jigăniil ne numărate? De-acii semințe, de-acii copac(i)ū; ce și acumū ia ia aminte, de nașteré noastră. Au nu puținé sāmūntă, intru matca ce o priiméște, întră? Dară apoi, de unde iaste atūta ziditură celui viu? Căce au lucrat dară, lucrurū ca acéste, den ce nu era și lucréză și acumū, nimic nu'i iaste, să nu i-se poată, și să nu învie den pământū (1^a Cor., cap. 5)* trupurile céle moarte și putrede, ca să-sū ia plată fiește-cine după lucrul său. Că vrémia de acumū iaste a lucrurilor, iară acéia ce va să fie, iaste a platei. Că, déca n'ar fi înviare, dară direptaté lui Dumnezeu unde se-arăta? Că multū oamenū fiindū dreptū, fost-au pedepsitū cu multă răotate, într'ac(e)astă viață; iară alții fiindū necredinc(i)oșū si cu strūmbă-

1. Atât în manuscrisul No. 588, cât și în cel din 1671: a II^a Cor.

Ci, de vréme ce D(umne)-zeu iaste bun și mare și drept judecătoriu, rînduit-au zi de înviere, ca să'și ia sufletul trupul său. Cel rău, caril au luat aicé binele, acolo să ia muncile, pentru céle ce au greșit aici; iar cel bun, caril au fost muncit aici, pentru ceva greșală ce va fi făcut și el, ca niște oameni, acolo să fie moșteni bunătăților. Precum zice D(o)mnul: „Și vor auzi, „cel ce sint în morminturi, „glasul fiului lui D(umne)zeu; „și vor eși: cel ce au făcut „céle bune, întru înviare vie- „teî, iar cel ce au făcut céle „réle, întru înviare osîndi- „rit”. Cînd și scaunele să vor pune, și Cel vechiu-de-zile, a toate făcătoriu, va șadia; și cărțile să vor deschide, fiind scrise într'insele lucrurile și toate gîndurile noastre. Părtinitoriu nu va fi acolo, sau măestru de cuvînt¹, sau răspuns cu minciună, sau putérnici în bogăție, sau mită și daruri, sau judecătoriu mareț, sau multe daruri vor puté amăgi pre nefățarnicul dreptul ju-

tate, în dezmierdăciune și în bogăție, iș(i) sfîrșiră viața ac(e)asta.

Ce, de vréme ce D(u)mnezeu iaste bun și drept, pus-au zi de înviare și de întrebare. Că, deca-șu va lua sufletul trupul său, răul cela ce au luat aici)u binele, acolo va fi muncit pentru céle-ce au greșit aici(i); iară bunul, carele au fostu aici(i) muncit pentru greșalele ce au greșit, acolo va fi moșten bunătăților. Că au zis Domnul²: „Auzi- „vor ceia-ce sîntu înmor- „munturū glasul fiului lui „D(u)mnezeu și vor eși: ceia- „ce au făcut bunătățu, cătră „înviare vieții, iară ceia-ce „au făcut răotățu, cătră în- „viiare judecătii“³. Cînduși scaunele se vor pune și Cel vecu-de zile, și făcător de toate, va ședé; și cărțile se vor deschide, avîndu scrise întrînsele faptele, cuvintele și toate cugetele noastre. Și va cură rûl cel de focu, și se vor descoperi toate tainele; niminé acolo nu va fi tîlmac(i)u, procatoru sau măestrie de cuvinte, sau răspunsu cu mînciuni, sau putéré bogăției au a boerilor, sau trufie, sau dărui

1. Advocat.

2. In manuscrisul din 1671: (Ioan. cap. 5)^{*}.

3. „ „ „ : (Dan. cap 7)^{*}.

decătoriu. Carele cu drépte cumpene va judeca toate : și lucrurile, și cuvintele, și cugetele ; și céia-ce vor fi făcut bine, méрге-vor în viața de véci, intru ne spusa lumină, și să vor veseli cu ingerii, și vor privi bunătățile céle nespuse, stînd de față înainté sf(i)ntei troițe ; iar ceia-ce au făcut réle, și toți păgîni și păcătoși, méрге-vor în munca vécnică, caré să chiamă *Gheena*, adecă matca focului, și întunérecul cel din afară, și viermi neadormiți și scîrșniré dinților, și alte nenumărate munci. Dar mai ré de cît toate iaste : a fi cine-va înstreinat de mărîrélui D(umne)zeu și lepădat de la pré dulce fața lui, și a fi lipsit de acé ne spusă slavă, și vădit și rușinat înainté a toată lumé, cu rușiné caré nu are sfîrșit. Iar după acé zi, a înfricoșatei judecâti, toate lucrurile vor petréce nemutate și neschimbate, și nici luminata viețuire a dreptilor nu va avé sfîrșit, nici muncile păcătoșilor vor avé odihnă, nici va mai fi, după ac(e)asta, altă judecată sau alt judecătoriu mai mare să'î răscumpere din munci, nici vre uă nădéjde de schim-

de daruri den destul, nu vor puté fura judecata cé diréptă. Ce nefățarnicul acela și adevăratul judecătoriu cu cumpene dirépte va judeca toate : și fapta și cuvîntul și cugetul ; și ceia-ce-vor fi făcut bine, vor méрге în viața de vec(i)u, în lumina céia nespusa, a se veseli cu ingerii, a priimi bunătățile céle nespuse, a sta de față înainté sf(i)ntei troi(țe) ; iară ceia-ce au făcut céle réle, toțu păgîni și păcătoși, vor méрге în munca vécului, caré se chiamă *Gheena*, ce se zice matca focului, și întunérecul cel den-nafară, și viiarmele cel neadormit, și scîrșniré dinților, și alte întunérece de munci. Dară, de cît alalte toate, ac(e)asta iaste mai ré : a fi cine-va înstreinat¹ de cătră D(u)mnezeu și lepădat de la pré dulce a lui față, și a fi lipsit de acé slavă nespusă, și a fi vădit înainté a toată făptura și a se rușina cu rușine, care numai are sfîrșenie. De-acil, după acé zi, a înfricoșatului răspunsu, toate lucrurile vor trăi nemutate și neschimbate, nici petrecania cé luminată a dirépților nu va avé sfîrșit, nici patimele și muncile păcăto-

1. În manuscrisul din 1671 : împinsă în latur(i).

baré acelor munci, sau altă uşurare, ci vor lăcui în muncă în véci.

Acésté dar, fiind așa. în ce chip ni să cade noaoă a fi întru sf(i)nta viață și a trăi creștinește, ca să ne învrednicim a scăpa de groaza acelor răutăți, ce vor să fie, și a sta dé drépta fiulul lui D(umne)zeu? Că acéia iaste staré dreptilor, iar păcătoșilor le iaste dată parté cé dé stînga. Decl, pre drepti, numindu-i stăpînul „blagosloviții părintelui“, îi va băga pre dînșii întru împărăția cé fără de sfîrșit, iar pre păcătoși, cu mînie și cu blestem, îi va goni de la pré blindă și lină fața lui, care goană iaste mai cumplită și mai amară de cât alte munci; și în munca de veci îi va trimite!

șilor nu vor mai lua răpaos, nici va mai fi, după acesta, altă judecători mai mare, nici vre-uă răscumpărare den munci cu niscare fapte bune, nici vre-uă așteptare sau vre-uă nádéjde de-a se schimba dentr'acélé, nici altă ceva vre-uă uşurare celor-ce se vor munci, ce ei vor lăcui în munca vécului¹ și munca vécului cu dînșii în véci².

Acésté dară, fiindu așa, în ce chip ni se cade noaă a fi întru traiurile céle sf(i)nte și întru viețile creștinești, ca să ne învrednicim a scăpa de groaza acelor răotăți, ce vor să fie, și a sta dé drépta fiulul lui D(u)mnezeu? Că acéia iaste staré dreptilor, iară păcătoșilor le iaste dată becisnică parté cé dé stînga. Decl, pre drepti, chemîndu-i stăpînul „blagosloviții tatălui“, duce-i-va de acolo de-î va băga întru împărăția cé fără de sfîrșenie, iară pre păcătoșii, cu mînie și cu blestem, gonindu-i de la pré blînda fața lui (care goană de cît toate alte munci iaste mai amară și mai cumplită), întru munca de véci(i)u îi va trimete!³

1. In manuscrisul din 1671 : (II* Pet., cap 3)*.

2. „ „ „ (Mat., cap 25)*.

3. De aci înainte urmează numai manuscrisul nostru din 1673.

CAPUL IX.

**Pentru ce au povestit Varlaam mai sus pre scurt
și iară aici învață mai deschis aducându mărturii
den sf(i)nta scriptură.**

Yarâ Ioasafû zise cătrâ dñsulu:

— Omule, tu-m(l) grăeștû nește lucrurû mari și minunate, vrédnice de mare frică și cutremur. Ce, de sñntû acesté într'acesta chip, și de iaste iarășû înviiare și înnoire celor-ce după moarte se-au rásipit și se-au făcut prah și cenușe, și de iaste platâ și dare-de-sémâ de faptele ce se-au făcut în vîiatâ Darâ arătaré acestora ce iaste? Și cum, un lucru ce acum nu iaste văzut, voi învătñdu-l așa de vrñtos și fără de îndoialâ¹, l'ațû crezut? Crez céle-ce sñntû făcute și cu lucruri arătate, de nu le-ați văzut voi înși vă ce le-ațû auzit de la ceia ce le-a scris, iarâ care vor să fie, cum mărturisițû, nește lucrurû așa de marû și de nalte, și învețû de dñsele atñta încredințare de vrñtoasă.

Varlaam zise:

— Acum, den céle ce se-au făcut, am dobñndit noi și încredințaré celor-ce vor să fie; căc(i) că, ceia-ce au mărturisit ca acesté, intru nimic ce iaste adevărat n'au greșitû, ce cu sémne și cu minunû și cu multe féliurû de puterû 'ș(i)-au întărit cuvintele lor, aceia au mărturisit și de céle-ce vor să fie; că cumû nu învățarâ aic(i) nemicû cu minciunû, nic(i) cu zmintélâ, ce toate răsărirâ mai luminos de cñt soarele, și cñte au grăit și cñte au

1. In manuscrisul din 1671: price.

făcut, așa și de acolo spuseră adevărat. Care lucrurū și însușu Domnul Xc. le-au incredințat și cu cuvântul și cu lucrul, că zice¹: Adevărat zicū voaă, că vine c(i)as ca acela cūndū morții vor auzi glasul fiului lui D(u)mnezeu. și auzindu-l, vor învia; și aciușū vine c(i)as în care totū, cūțū sūntū în mormūnturi auzindū glasul lui, vor eși: ceia-ce au făcut binele, cătră înviare vieții, iară ceia-ce au făcut rălele, întru înviare judecătii. Și iară zise pentru înviare morților: (*Mat.*, cap. 22)*. Dară n'atū cetit ce vā iaste grăit de la Domnul zicūnd: Eū sūntū D(u)mnezeul lui Avraam, D(u)mnezeul lui Isaacū și D(u)mnezeul lui Iacovū, nu iaste D(u)mn(e)zeu morților, ce viilor? Că cumū strūngū neghina den grūu și o ardū în focū² așa va fi și la sfūrșeniia cestui vēcū. Trimete-va fiul lui D(u)mnezeu ingerii săi, și vor aduna toate zmintelele ce facū strūmbătate, și le vor arunca în cuptoriul de focū; acolo va fi plūnsul și șcrūșnire dinților; atunce direptii vor străluci ca soarele întru împărăția tatălui lor. Acēstē zicūndū adaose de zise așa: Cine are urechi de auzi(t) să auzā.

Cuvinte ca acēstē, și cu ș'altē multe, au arātat Domnul înviare trupurilor noastre și, incredințūndu-sū cuvântul cu fapta, pre multū învie. Iară, spre sfūrșitul vieții lui, de pre pāmūntū (*Ioan*, cap. 11)* și pre un priiaten al lui, anume Lazar, fiindū mortū de 4 zile, îngropat, stricat și înpuțit, den groapā 'l strigā, și, pre acel fără de suflet puse-l înainte viu. Cătră acēstē și însușu Domnul nostru, pūrgā și începăturā fu vieții aceia, carē mai multū nu zace sub moarte, gustūndū cu trupul moarte (*I^a Cor.*, cap. 15)*, învie a treia zi și fu pūrvancū morților [ce se zic(e) întūiu sculat den morți]. Că den morți înviiat-au ș'altii, ce apoi iară au murit, și nu ajunserā chipul învierii, cel adevărate, ce va să fie, a-l arāta; iară el însuș(i) fu începătoriu a cel învieri. El aratā întūiu acē înviare, fără de moarte, dară acēstē, le-au spus ceia-ce au fostū dentūiaș(i) datā slugi cuvântului inșiș(i) vāzătoriu. Că au zis fericitul Pavel (a căruia chiamare n'au fostū de la oamenii ce den ceriu):³ „Spuiū, voaā fraților, vēste bunā, carē bine

1. In manuscrisul din 1671: (*Ioan.*, cap. 5)*

2. „ „ „ : (*Mat.*, cap. 13)*

3. „ „ „ : (*I-a Cor.*, cap. 15)*

„o am vestit, că întăiu am dat voaă ce am luat, că Vc. „au murit pentru păcatele noastre, după cum iaste scris“.

De-acl, déca se mărturiséște că Vc. au invi(ia)t den morți, dară unil cum zicū că nu iaste inviiare? Crez că déca nu vor înviiia morțiil, nici Vc. n'au inviiat; și déca nu se-au sculat Vc., deșartă iaste credința noastră; încă tot sūntetū în păcatele voastre. De vrēme ce ne nădăjduim în Vc., numal în c(e)astă vviață, mai becisnic(i)ū sūntemū de cūt totū oamenil. Iarâ acum Vc. se-au sculat den morți, pūrgă și începătură fu morțiilor; direptū ce (direptū acēia că fu moartē pentru omū, și iarâ pentru om fu și inviiarē morțiilor; că cum mor totū pentru Adam, așa și pentru Vc. vor înviiia toți, și preste puținel) iarâ că se cade (zice) putredului acestuia să se înbrace întru neputrezire, și muritoriului acestuia să se înbrace întru nemurire. Dec(i), cūndū se va înbrăca putredul acesta întru neputrezire, și muritoriul acesta întru nemurire, atunce se va implē cuvântul ce iaste scris: Moarte, sorbitu-te-au biruința! Moarte, unde-țū iaste acul? Iadule unde-țū iaste putéré? Că atunce se va deșerta, și va peri pūnă în săvrūșit, putéré morțiil, și nici într'un chip mai multū nu va ca mai lucra, ce, nemurire și neputrezire de vécū, se va da oamenilor; că cu adevărat va fi, fără de nici uă indoială, inviiare morțiilor. Și crēdemū ac(e)asta, fără de nici uă păréré, și știmū să fie și plate și dări-de sēmă faptelor, dentr'ac(e)astă vviață, întru înfricoșata zi a venirii lui Vc., in care zi, arzūnd ceriurile, se vor sfērāma și stihiiile ce se zice temeliiile lui; aprinzūndu-se, se vor topi, cum au zis oare-cine den b(o)goslovī, și așteptūndū, după făgăduință lui, ceriu nou și pāmūntū nou.¹ Iarâ cum că vor fi acolo plate și dări-de sēmă tuturor lucrurilor, și nici cumū, ceva bine sau ceva rău, nu va fi trecut nebăgat în sēmă, ce și faptelor și graiurilor și cugetelor iaste plată. mărturiséște Domnul zicūndū: (*Mat.*, cap. 10)*. „Cine va adăpa pre unul den cești micl, „cu un păhar de apă réce, numal în nume de ucenicū, „plata sa nu's(i)-o va piiarde“. Și iarâ au zis (*Mat.*, cap. 25)*: „Cūndū va veni fiul omenescū în slava lui, și toți

1. In manuscrisul din 1671 : (II *Pet.*, cap. 3)*.

„sf(i)ntil ingeru cu dunsul, si se vor aduna toate limbile
 „innainté lui, si va despărți pre unil den altif, cumú des-
 „parte *păcurariul* oile den capre, si va pune oile dé
 „dirépta lui, iară caprele dé stunga lui; atunce va zice
 „inpăratul, celor-ce vor fi dé dirépta lui: Veniți blagos-
 „loviți tatălui meu de *moștinaț* inpărăția ce vă iaste
 „gătită den tocmiré lumil; că am fostú flământú, si 'mi-
 „ațú dat să münücü: setos amú fostú, si m'ațú adăpat;
 „strein amú fostú, si m'ațú dus in casele voastre; gol, si
 „m'ațú inbrăcat; bolnavú, si m'ațú cercetat: in temniță
 „amú fostú, si ațú venit la mine“. Acésté le zise pentru
 că cele-ce le dăm noi cul trebuiaște, el le priiméște asu-
 pra lui. Si intr'altú locú zice (*Mat.* cap. 10)*. „Tot cel-
 „ce mă va mărturisi innainté oamenilor, spune-voiu si eu
 „innainté tatălui meu, carele iaste in ceriurú“.

Iată, cu acésté cu toate, si cu ș'altele mai multe, au
 arătat cum că suntu plate faptelor celor bune, așijderé
 și celor ce suntu aimintrelé, adică réle; au spus cum că
 vor lua plată. Si cu nește lucruri ca acésté au arătat, și
 cu pilde ciudate și minunate, ca un izvor ce iaste al in-
 țelepe(i)unit (*Luc.*, cap. 16)*. *Aoré*, aducündú pre un bogat
 inbrăcat in haine gravani și roșil, care se veseliia in toate
 zilele luminos, carele era foarte nedarnicú și ne m(i)l(os)-
 tivú cătră ceia ce le trebuia și ceré; și pre un sărac
 anume Lazar, care zácé lúngă poarta lui, nemicú nu'l
 băga in sémă, atúta cút nici den fărúmele ce cádé den
 masa lui, nu'l da De-acii, déca muriră ei amúndoi, săracul
 acela puroiosul fu dus de ingeri in poala lui Avraam
 (intr'acesta chipú chiemündú rápaosul direpților), iară bo-
 gatul acela dat fu in lad, vápăilor amarălor munci cătră
 carele și Avraam au zis: „Luatu-ț(i)-ai tu binele tău in
 „viiata ta, așijderé și Lazar rélele; decl, acumú acesta
 „se mungúe, iară tu te muncești“. Iară intr'altú loc¹ (*Mat.*,
 cap. 22)* inchipuește pre inpărăția ceriului, unul omú in-
 párat, carele făcu nuntă fiu-său [intr'acesta chipú vründú
 să arate oamenilor celor proști și ticăloșú, carii cugetă
 numai de cele pământestu] veseliia și străluciré den lu-
 crurú cu care era deprinșú și le cunoște dentr'acélé, le

1. In manuscrisul din 1671: aiurú.

da pildă, nu că doară sântu într'acela vécū nunte și mese, ce imblündū după grosimé lor, cu nume ca acésté le chiema, vründū să arate lor célé-ce vor să fie. Chiemă (zice) împăratul pre toți, cu naltă strigare, să vie la nuntă și să se sature de acéle bunătăți gătite; iară mulți dintr'acei chieმაți n'avură grijă să vie, ce zăbovindū-se unii pentru sate, alții pentru neguțătorii, alții, carii se însurase de curündū pentru muerile lor fură lipsiți de lumina cămărâi și pentru acéia, de a lor bună voe, se înstreinară de veselii ce frumoasă. Și chieმაră pre alții, și se implu nunta de nuntașū de ceia ce ședé. Iară împăratul intründū să vază pre cel-ce ședé, vazu acolé pre un omū neinbrăcat în haină de nuntă și-l zise: „Priiatene. cum „ai intrat incoace așa, neavündū haină de nuntă“? Iară „el tăcu. Atunce zise împăratul slugilor: „Logați-l mūiniie „și pic(i)oarele și-l luați de'l aruncați întru întunérecul „cel den afară. acii va fi plūngeré și scrūșniré dinților“.

Deci, ceia-ce se lepădară de tot, și nu ascultară nemicū, sântū ceia-ce nu se-au apropiat nimic de credința lui Xc., ce, sau lăcuescū intru slujba idoléscă, sau vre într'ua erésă ceva; iară cel-ce nu avé haină de nuntă, acela iaste care de credința crezuse, dară haina cuge-tului o spurcase cu fapte réle, care pre direptate fu și lepădat afară den bucuriia cămărâi. Puse innainte și altă pildă sāmānūndū-sū cu ac(ə)asta (*Mat.*, cap 25) sem-nündū pre nește zéce fete: cinci înțelpté, iară cinci ne-bune. Dec(i), céle nebune luāndū-ș(ū) iale candeléle lor, nu'șū luară și untū-de-lemnū cu dūnsele, iară céle înțelpte iale'ș(i) luară untū-de-lemnū [cu un(t)delemnul acesta, sem-néză agonisiré bunătăților]. Iară fiindū (zice) la miiază noapte fu strigare (iată vine ginerile): eșiți-l întru in-timpinare (miezul noptii, arată neștiința zilei aceia); atunce se sculară toate fetele acélé, și céle gătite eșiră intru întimpinără ginerelui și intrară cu dūnsul la nuntă, și se închise ușa; iară céle negătite (pre care, cum se-au căzut, le-au zis nebune) vāzūndū că li se stingū candi-lele, se duseră să'ș(i) cumpere un(t)delemnū și, cūndū ve-niră, ușile era închise. Ce striga zicūndū: „Doamne, „Doamne, deschide-ne“. Iară el (zice) răspunse lor, adecă grăescū voaă: „Nu vā știu“. Cu acéste cuvinte iaste

arătată pilda împotriva faptelor încă și a graiurilor, și tocma și a cugetelor; că au zis mîntuitorul (*Mat.*, cap 12)*: „Adevăr grăescū voaă, că tot graiul deșertū ce vor „grăi oamenii, da-vor sēmă de dūnsul in zioa judecătîl“. Și iară: „Și perit capulul vostru totū sūntū numărați“. Pentru perit acește au arătat cugetele și gîndurile cele mai *supsiri*. Cătră ac(e)asta învătă și *tiricitul* Pavel învătături apropiate, că zice (*Evr.*, cap. 4)*: „Cuvîntul Domnului iaste viu și lucrător și mai ascuțit de cūt paloșul „cel de amūdoaa părțile ascuțit și pătrunde pūnă la „despărțire sufletului și a d(ū)hului, și a inchiaturilor, și „a măduhăi, și iaste judecătōriu cugetelor și gîndurilor „den inimī, și nici uă făptură nu iaste, care să nu fie „golită și arătată înaintē lui, cătră care nu iaste a da „sēmă și cuvîntū“. Acēstē și prorocii, cu mulți ani mai nainte, mai întūiu strălucindū ei cu darul duhului, chiar le-au spus. Că *Isaia* au zis (*Isaia*, cap. 66)*: „Eu știu „lucrurile și cugetele lor și voiui plăti lor; iată că viu „și strîngū toate țările și toate limbile și vor veni și „vor vedē slava mē; și va fi ceriu nou și pămînt nou, „care le-amū făcut a trăi înaintē mē; și va veni toată „carnē¹ să se inchine înaintē mē, grăiaște Domnul, și vor „eși și vor vedē, oasele² oamenilor celor-ce se-au îndelungat de mine, că viiarmele lor nu va adormi și'l vor „fi în vedēre a toată carnē“. Și iară grăiaște de acē zi (*Isaia*, cap. 13)*: „Și se va învālui ceriul ca uă trūmbă, „și vor cādē toate stēlele ca frūnzele viel, că iată zioa „Domnului vine fără de vină, care iaste plină de urgie „și de mūnie, ca să pue toată lumē pustie, și pre cel „păcătoșū să'l piarză de pre dūnsa; că toate stēlele și „rătundul și toată podoaba ceriului, nu vor da lumina „lor, și răsărindū soarele va fi intunēcū, și luna nu va „de lumina ei, și voiui piarde suduiala³ celor fără de lege „și bătjocura trufașilor⁴ (*Isaia*, cap. 5)* o voiui pleca“.

Și iară mai zice: „Vaiu celora-ce șū trag păcatele ca „cu un hamū de curē sau jug de boi! Vaiu celora ce zic

1. In manuscrisul din 1671 : pelița.
2. " " " : stărvarile
3. " " " : supărare.
4. " " " : semeșilor.

„binele rău și răul bine, și schimbă întunérecul în lumină
 „și lumina întunérecu, și pun amarul dulce și dulcele
 „amar ! Vaiu celora-ce suntu putérnici a bé vin, și bărbați
 „tarî a amesteca băutura, și celor-ce indireptéză pre cel
 „rău pentru mita, și iau dreptatē celui dreptu și se ferescă
 „de judecata méserilor și răpescū bunul săracilor, ca să le
 „fie văduvele de jah și copiii fură de pradă ! Dară ce vor
 „face în zioa cercetării, și cătră cine vor scăpa să le ajute.
 „și unde vor lăsa slava lor să nu cază în primejdie ? Că
 „cum arde trestia de cărbunil focului, și rădăcina ei se
 „aprinde de vāpaia ce se atūță și se face *purbele* și floare
 „ei ca praful se innaltă, oă n'au vrut légé Domnului Sa-
 „vaotă ce au mūniat cuvântul Domnului.

Înpotrivă ca ac(e)asta au zis ș(i) altū proroc : „Aproape
 „iaste și foarte grabnică glasul zilei (*Sofon*, cap. 1) Dom-
 „nului, amar iaste și iute așezată iaste zioa cé putérnică
 „a mūniei, zioa acéia, zi de scūrbă și de nevoe, zi de
 „durere și de perire, zi de întunérecu și de negură, zi
 „de nor și de pūclă, zioa trūmbitei și a chiotului. Și
 „voiu înfricoșa pre cei răi, și vor mérge ca orbii. că au
 „greșit Domnului. Aurul și argintul lor nu'i (vor) putē scoate
 „în zioa mūniei Domnului, că de focul bāsăului lui va fi
 „arsū tot pāmūntul ; căc(i) că face atunci sfārșenie tutu-
 „ror celor-ce viețuescū pre dūnsul“. Cătră acéstē și D(a)-
 „v(i)dū strigă de zice (*Psalm* 49) : „D(u)mnezeu va veni
 „aiave D(u)mnezeul nostru, și nu va zābovi ; focū va
 „arde innaintē lui și înpregiurul lui vihor mare. Chiema va
 „ceriul de sus și pāmūntul să ia séma oamnnilor săi“.
 Și iară acolo zice (*Psalm*, 81) : „Scoală Doamne, de ju-
 „decă pāmūntul, că cugetul omenescă mărturisi-va ție și
 „tu vei plăti fiește-cul dupā faptele lui“. De multe or(i)
 ș'altēle ca acéstē, psalomnicul și toți prorocii, cu d(u)hul
 d(u)mnezeescū, pricepūndū de judecata și de plata ce va
 să fie, au mărturisit ; a căroră cuvinte și mūntuitoriul întâ-
 rindu-le cu adeverintă ne-au învățat să crēdemū inviarē
 morților și plata faptelor dentr'ac(e)astă viață și viața
 cé nesāvūrșită a vécului ce va să fie.

CAPUL X.

Ioasaf cu ac(e)astă poveste ce fu,

fu adus cătră zdrobire inimii și întrebă pre Varlaam, ce va să facă !

Iară Varlaam îl indireptează cătră primire botezului și 'l spune și de plata celor-ce se întorcă cătră primire credinței cei d(u)mnezești

Iară Ioasaf, pentru acéste, împlîndu's(i) sufletul de multă umilință, plîngé și zise cătră bătrînul:

— Toate 'm(i) arătas(i) aiave și 'm(i) spuse's(i) adevărat ac(e)astă spunere minunată și înfricoșată; ce, fiind acéste înainté noastră, ce mai trebuie încă să mai facem, și cum am puté scăpa de acéle munci, ce sîntu gătite păcătoșilor, și să ne învrednicim bucuriei dreptilor ?

Iară Varlaam răspunzîndu zise:

— Iaste scris (*Déan.*¹, cap. 2) cum că învățîndu oarecîndu Petrû (carele, și mai mare apostolilor era chemat pre oameni, et se umiliră in inimile lor (cum și tu astă-zî) și ziseră: „Ce vom face“? Iară Petrû zise cătră dînsil: „Pocăiți-vă și fiește-care dentru voi să se boteze intru ertare păcatelor și veți lua d(u)hul sf(i)ntu, „că voaă și fec(i)orilor voștri iaste dată nădejde ac(e)astă, și tuturor celor de departe, or(i) pre cari'i va chema „Domnul D(u)mnezeul nostru“. Iată dară, că acum, și asupra ta 'ș(i)-au vărsat mila sa céia bogata și te-au chemat, fiindu tu departe de dînsul cu voia, și slujîndu a d(u)mnezei streini, însă nu D(u)mnezei, ce dracl pierzător și idoli surzi și nesimțitori. Dreptu acéia, mai nainte

1. *Déan.*, este prescurtarea cuvîntului slav, care însemnăză *Actele sêu Faptele Apostolilor*, de evang. Luca.

de toate, te apropie cătră cela ce te-au chie-mat, de la care vei lua cunoașteré cé nemincinoasă a lucrurilor celor văzute și ale celor nevăzute. Iară déca nu vei vré să vii, nici după chie-mare, sau vei zăbovi cu judecata cé dréptă a lui D(u)mnezeu, fi-vei lepădat; și tu, ne vründü, ne vrut vei fi. Cá așa au grăit și acela apostol cătră oare-care den ucenici. Inșă eu crez că ai ascultat chie-maré și încă, mai chiar, ascultându-o, lua-vei crucé și vei mérge după cela-ce te chiamă: D(u)mnezeu și stăpünul; cela ce te chiamă den moarte cătră viață și de la intunérecă la lumină. Cá a nu cunoaște cine-va pre D(u)mnezeu, întunérec iaste lucrul acela și moarte sufletului; și a sluji idolilor, cătră piiarderé firei, pare-mi-se a fi și a-céia mai mare de cüt toată nesimțiré și de cüt toată ne-buniia. Pre carii, cui 'i-aș potrivii? Si ce chip ți aș pune innainte al nebuniei lor? Ce încă arăta(i)-voiu uă pildă caré o au spus mie un bărbat foarte înțelept zicündü așa: „Ceia-ce se închină idolilor se inchipuescū unul omü vürtos, carele făcündü cleiu de erbü vána pasări. „Și prinse una den pasările céle mitiutéle, caré o chiamă „preveghitoare. Dec(i), scoase cuțitul și vré să o junghe „să o mănünce. Iară priveghitoarei fu dat glas omene- „scü și zise cătră vânătoriu: ce folos it(i) va fi. o ome, „de junghiaré mé? Cá nu vei puté satura püntecele „tau cu mine, iară de mă vei slobozi den legătură. da(i)- „voiu trei porunci care, déca le vei păzi, it(i) vor fi de „mare folos în toată viața ta. Iară el miründu-se de „graiu ca acela, de la acé pasäre, i-se făgădui, de va „auzi de la dünsa ceva vre un lucru nou, o va slobozi „den legătură. Deci, pasäre întorcündu-se, zise cătră om: „Nici uă-dată nu te ispiti a prinde ce nu potü apuca; și „de lucrul ce au trecut, nu te căi; și cuvüntul ce nu „iaste de credință, nu'l créde. Acéste trei porunci le pă- „zeste, și(i) va fi bine. Iară omul miründu-se de acéle „cuvinte bine tocmite și înțelepte, o deslegă den legă- „tură și'o lăsă în văzduh.

„Iară preveghitoare vründü să știe: fi-va înțelegut „omul¹ putéré cuvintelor ce'l zisese? sau căștigat-au ceva

1. In manuscrisul din 1671: bărbatul.

„folos dentr'ünsele, au ba? sburündü ia pren văzduh, grăi
 „cătră dñsul: O, vai de nechibzuitul tău s(u)fl(e)t omule!
 „Ce comoară pierdușu astăzi! Că, în pipota mé iaste un
 „mărgăritarü mai mare de cüt oul de stratocamil. Acésté cu-
 „vinte déca le auzi vñătoriul, se intristă, părñdu-i rău,
 „căci 'l scăpă priveghitoaré den mñini și, ispitindu-se a o
 „prinde iarăș(i), il zise: pasă la casa mé sã te ospetezũ
 „bine cu cinste și așa sã te las. Iarã preveghitoaré zise
 „cătră dñsul: Acum te cunoscuiu că ești nebun mare, și
 „foarte nechibzuit; că priimindũ tu cu nevoință céle-ce furã
 „zise cătră tine, și ascultñdu-le cu dulc(e)atã, nici un folos
 „n'ai dobñndit. Crez, ți-amũ zis: de lucrul ce au trecut sã
 „nu te căești, iarã acum iatã că ești cuprinsũ de scrübã,
 „căc(i) amũ scãpat den mñinile tale de te căești de lu-
 „crul ce au trecut. Poruncitu ți-amũ că ace(le) lucruri nu
 „iaste cu putință a le apuca, sã nu te ispitești a le
 „prinde iarã tu, neputñndũ umbla pre urma imbletului
 „mieu, te ispitești a mã prinde. Cătrã acésté-t(i) porunci-
 „semũ cum: ce cuvñntũ nu iaste de credință, sã nu-l crezi;
 „ce, iatã cá crezuși, cum sã fie în pipota mé mărgăritar,
 „mai mare de cüt trupul: n'ai socotit sã cunoști cá eu
 „toatã nu sñntũ potrivã de mare oul de stratocamil,
 „darã mărgăritar ca acela cum aș încãpui în mine?
 „Așa nebunescũ și nu chibzuescũ, nici ceia-ce cred în idoli
 „și se nãdãjduescũ într'ünșil. Cã'l făcurã cu mñinile lor,
 „și se închinã acelora, ce'l făcurã dégetele lor, zicñndũ:
 „Aceșté au zidit pre noi“! Darã cum socotescũ, pre ceia-
 „ce sñntũ lucraț și făcuți de dñșil și zidiți, sã fie ei zi-
 „ditorii lor? Și pãzescũ cu tãrie sã nu'l fure hoșii, și'l chiamã
 „cã sñntũ paznic(i) mñntuirei lor! Dec(i) cñtã nebunie au
 „acea a nu înțelége, cá ei nu sñntũ harneç(i) de-aș ajuta
 „lor și de a se pãzi, darã altora cum ar puté fi pãzitori
 „și mñntuitori? Crez direp(t) ce cautã mai vrñtos pre cel
 „morți de cüt pre cel vil de's(i) deșartã avuțiia, de facũ
 „stñlpã dracilor și rñdicã idoli și brñfescã de zic cá aceia
 „sñntũ dátãtori de binele lor, și cer de la dñșil sã ia
 „céle-ce ei nici-uã-datã n'au căștigat.

Dreptũ acéia iaste scris (*Ps*l. 113): „Asémene lor sã fie
 „ceia-ce'l facũ, și toți cñți se nãdãjduescũ într'ünșil, caril
 „(zice) se tocmirã în preț cu zlátariil și le făcurã lucruri de

„mîini și se plecară și se închinară lor, și i iau în mîinile lor, de împlă cu dînșii; iar de-i vor pune jos, la un loc, într'acelaș loc stau, nu se mai clătesc; și ori cît ar striga cătră dînșii nu-i vor auzi, nici de răotății nu-i vor mîntui“. Dreptu acéia, cu mare rușine se vor rușina, ceia ce se nădăjduescă în făpturile de mîini, zicîndu celor c(i)ocănic(i)¹: „voi sunteți Dumnezei noștri“ (II^a Zak.², cap. 32)*: „câ junghiiarâ (zice) jrîtvâ dracilor, nu lui Dumnezeu. Acelora Dumnezei cari nu i știurâ Dumnezei noi cari veniră apoi pre urmă, acelora junghiiarâ jrîtve“. Dară pentru ce? Pentru că iaste nêmu răzvrătit și nu iaste credință într'însul. Ce, den nêma hiclên și necredinc(i)os ca acela, chiamă pre tine Domnul, zicîndu-ț(i) așa: „Eși den mijlocul lor (Cis., cap. 16)* și te despartii, și nu atinge de necurăția lor, ce te mîntuiaște dentr'acel nêmu întorsă, scoală și te du că nu iaste odihnă într'însul“. Că domniile cêle multe ale dumnezeilor ce sîntu intru voi (Mih., cap. 2)*, fără de tocmelă sîntu și cu multu val, ne avîndu nic(i) uă fiire. Iară la noi nu iaste așa: nici d(u)mnezei multii, nici domni multii, ce unul D(u)mn(e)zeu Tatăl (I^a, Cor., cap. 8)*, de la carele sîntu toate, și noi pentru dînșul, carele iaste chipul nevăzutului D(u)mn(e)zeu (Calas.³, cap. 1)* întîiu mai nainte născut de toată făptura, că den dînșul se-au zidit toate cêle den cer și cêle dupre pămîntu: văzutele și nevăzutele, măcară scaunele, măcară domniile, măcară începăturile, măcară biruințele, toate den dînșul fură, și fără de dînșul nimic nu fu ce fu (Ioan, cap 1)*. Și un d(u)hî sf(i)întu intru care sîntu toate. Adevăratul și făcătorul de viață D(u)mnezeu și făcătorul de d(u)mnezei, și d(u)hul cel bun, și d(u)hul cel dreptu, și d(u)hul mîngûitoriu, d(u)hul carele face de sîntă fec(i)ori dentr'acește fiește-care pre fața lui D(u)mnezeu desăvrășit iaste văzut; cum Tatăl, așa Fiiul, așa D(u)hul sf(i)întu, însă un D(u)mnezeu în trei fêțe; iară firé una, și împărăția una, putere una, slava una, și ființa una; despărțire numai în fêțe, iară în D(u)mnezeire, *unicuine*. Că unul Tatăl, cărui nu iaste lui a se

1. In manuscrisul din 1671: ferecați.

2. „n loc de „Coloseni, cap. 1, stih 15.“

3. In loc de „Coloseni, cap. 1, stih 15.“

naște. și unul D(u)hulū sf(i)ntū, căruia a lui iaste purcederē sau eșirē. Că noi așa știund¹ de la lumina-Tatāl pre lumina-Fiul, întru lumina in D(u)hul sf(i)ntū, ne luminām (*Rim.*, cap. 11)* slāvindā uā d(u)mnezeire in trei fēte; și acela iaste un D(u)mnezeu adevārat, care in Troiță iaste cunoscut. Căci, de la dūnsul, și cu dūnsul, și Inr'ūnsulū, sunt toate.

Direptū acēia, cu darul știind eu cēle ce sūntū de tine, sūntū trimes a te învăța, cum am și deprinsū și am păzit denceput și pūnā acum, la cărunțetele mēle, (*Mat.*, cap. 6²)*. Decī, de vei crēde și te vei boteza, mūntuit vei fi; iarā de nu vei crēde, fi-vei osūndit. Că acēstē care vezū astāzū, cu care te innalți și te incorunezū, măcarā de iaste slavā, măcarā hranā, măcarā bogāție, toate inșelāciunile viieții³; ca cum n'ar fi, trecū in puținē vrēme, și te vor scoate de aici fără de voia ta, și trupul it(i) va fi sūngur inchis intru uā groapā micā, pārsit de toți iubiții și rudele tale; și se vor duce frum(u)setile acēstii lumi și scūrnāviia cē multā, și in locū de ac(e)astā frumusēte și miros bun de acumū, cuprinde-te-va rău inputita putrejune, iarā pre sulletul tău băga-l-vor intru cēle mai de desuptū ale pāmūntului, in osūnda iadului, pūnā la zioa cē de apoi a invierii, cūndū iarāș(i) luīndu-și trupul, lepādat va fi de la fața Domnului și dat mātciū focului celui-ce arde fără de sfūrșenie. Ca acēstē ti-se vor intūmpla, și multū mai amar de cūt acēstē, dēca vei lācui intru necredință⁴. Iarā dēca vei asculta cu nevoință, pre cela-ce te chiamā la spāsenie, și vei alerga cātrā dūnsul cu dragoste și cu bucurie; și cu lumina lui te vei insemna și vei mērgē pre urmā'ī fără de schimbare, și lepādūndū toate te vei lipi de dūnsul, ascūltā numai ce fēliu de veselii și de intāriri vei dobūndi atunce: de vei ședē, fără tēmāt vei fi (*Prit.*⁵, *Sol.*, cap. 3)*; de vei dormi, in dulce(t)ā vei dobūndi și nu te vei tēme de frica celuiia-ce ar veni asuprā'ti nicī de pornire necurațiilor drac(i) ce'ti vor veni asuprā (*Prit.*, cap. 28)*,

1. In manuscrisul din 1671 : (*Psalm.* 35)*.

2. " " " : (*Mat.*, cap. 16)*.

3. " " " : lumii.

4. " " " : (*Psalm.* 4)*.

5. *Cartē pildelor lui Solomon.* cap. 3 stih. 24.

ce, vei imbla cu îndrăznélă ca un leu și vei trăi cu veselie și cu bucurie în véci. Că în capul tău bucurie și laudă și veselie te va ajunge, iară den durére și den grijă și den suspinare vei scăpa. Atunce va străluci lumina ta (*Isaia*, 58)* ca diminéța și sănătate ta degrab va răsări și dreptatê ta (*Isaia*, 48¹)* mérge-t(i)-va înainte și slava lui D(u)mn(e)zeu te va cuprinde. Atunce vei striga și te va auzi D(u)mnzeu, și încă, grăindú tu, va zice: „Iată cî am venit, că eú sîntú cela-ce cură-
„țescú fără de legile tale și nu le voi aduce aminte“.

Iară tu îț(i) adu aminte și socotéște toate; grăiaște tu mai întúiu strîmbătătúle tale ca să te îndireptezi (*Isaia*, cap. 1). „Și de va fi păcatele ca gravani, ca zapada le „voiu albi, iară de vor fi carușite, ca lóna le voiu albi“. Că gura Domnului au grăit acéstê.

1. In manuscrisul din 1671 : 43.

CAPUL XI

Invață Varlaam

că după luare botezului și fapte bune sântu să se adaogă. De-acli cumu că pocălnța iaste de trebă celor-ce greșescū.

Iarâ loasafū zise cătră dūnsul :

— Toate graiurile tale sūntū bune și minunate, care eu le-amū crezut și le crez, și toată slujba idoléscă den toată inima o urūiu : încā și mai nainte, pūnā nu veniseși(1) tu la mine, sufletul meu gūndiia de dūnșit un lucru strein oare-cum, iarā acum cu urūciuné cé deplin(ă) îi urūiu, déca stiu de la tine deșertăciuné lor și nebuniia celor-ce le slujescū. Și pohtescā a fi slugā D(u)mnezeului celui adevărat, de nu mă va împinge in laturi, neharnecul de mine, pentru păcatele méle, ce'm(1) va erta toate, fiindā m(i)l(o)s(i)rdā și iubitoriu de oameni, cum învetū tu. Și, iatā că sūntū gata a lua botezul și a păzi toate cūte 'm(i) vei zice. Inșā, după botez, ce mi-se cade a face ? Au mai cade-mi-se a mai adaoge ș'altū-ceva ?

Iarā Varlaam zise cătră dūnsul :

— Ascultā ce ți-se cade a face după botez : De tot păcatul și de toată pohta, să te depărtezū și să te zidești pre temeiul credinței cei drépte-slāvitoare, și pre faceré bunătăților ; căc(1) că „credința fără de fapte iaste moartā, „cumū și faptele fără de credință sūntū moarte“, zice apostolul (*Iac.*, cap. 1¹)*. „Îmblați in d(u)h și nu faceți pohte -trupești“ ; iarā lucrurile cele trupesti, aiavé sūntū arătate că sūntū acésté (*Glt.*, cap. 5)* : précurviia, curvie, necurăția, nesăturaré sau nestūmpărare, slujba idoléscă, fer-

1. In manuscrisul din 1671 : (*Epistola lui Iacob*, cap. 2, ér nu cap. 1').

mecătoria, vrăjmașiile, sfadele, băsăurile, muniile, întărutările, pricile, zmintélile, eresurile, pizmele, uciderile, bețiile, iubiré de avuție, de argintú sau de bani, grăiré de rău, iubiré de dulc(e)ată, lácomiia, trufiia și altele care asemene cu acésté, cum spuindú (zice) voaá : „Zisu v'am „și mai nainte, că ceia-ce facă ca acésté împărătia lui „D(u)mnezeu nu vor *moștina*“. Iară roada sau poama d(u)hului iaste : dragosté, bucuriia, pacé lunga-răbdare, bunátaté, m(i)l(o)s(i)rđiia, credință, blúndétele, opriré, sf(i)ntiia sufletului și a trupului, plecáciuné inemil, m(i)l(o)s-tenii, neținéré de múnie, iubiré de oameni, priveghiiaré (ce se zice nedormiré), căința cé adevăratá pentru toate păcatele cúte au făcut mai nainte, lacrâmele cu umilință, plúngeré pentru păcatele sale și ale vecinului, și altele ce suntu asemene acestora, ca nește spițe ale unit scări împreunate și, una de alta țiindu-se, sue pre suflet la cer.

Iată, acésté ț(i)-amú spus, să te ții de dúnsele după botez ; iară déca vom priimi înțelégeré cé adevăratá și ne vom întoarce, de ne vom spuca iară de lucrurile céle moarte dentúiu, întorcúndu-ne ca cúinele la borátura¹ lui (II*, *Petrov*, 2)*, atunce se va întúmpla cuvúntul ce au zis Domnul : „Cúnda² d(u)hul cel necurat va eși den omú, -pentru darul (ce se zice) cu³ botezul, imblá pren locuri fără de ape, căutúndu-ș(i) rápaos și nu aflá. Decí, neráb-dúndá el a umbla îndelungá rátacindú fără de casá și fără de acoperemúntú zice : „întoarce-má voiú in casa mé den care am eșit“ Și déca va veni și o va găsi máturatá și inpodobitá și sárbúndá (ce se zice) numai nelucrúndú nimic și ne apucúndu-se de lucrurile darului (ce se zice ale botezului) și deșartá adecá ne umplutá de bogátiia bunátáților, atunce va merge și va lua ș'alte 7 duhurí mai réle de cút sine și vor intra de vor lăcui acolé, și vor fi omului aceluia céle de apoi mai réle de cút cele dentúiu. Cá botezul spalá cu apă și stérge zăpisul tuturor păcatelor ce suntu făcute mai denainte și'l dá de tot periciunii și, după acéia, ne iaste zid și apărare și armá tare asupra oștil vrějmașului.

1. In manuscrisul din 1671 : borúciuné.

2. „ „ „ : (*Luca*, cap 11).

3. „ „ „ : pentru*.

Iară volnicia noastră nu ni o ia botezul, nic(i) are er-tare de păcatele ce vor face după dūnsul, nici are a doă scăldătură a afundării, pentru că un botez mărtu-risim. Ce, se cade să ne păzim cu toată paza să nu cădem in a doă spurcăciune ce, să ne ținem de po-runcile Domnului, că au zis cătră ap(o)st(o)li (*Mat.*, cap. 28)* : „Pasați de învățați toate limbile botezându-i in „numele Tatălui și al Fiiului și al D(u)hului sf(i)ntă“. Și nu conteni cuvântul numai pūnă aic(i) ce mai ada-ose de zise așa (*Mat.*, cap. 5)* : „învățându'i să păzescă „toate cūte am poruncit voaă“. Poruncit-am a fi sărac(i) cu d(u)hul pre cari, dēca vor fi așa, 'i fericēzā și 'i chiamā vrēdnici in pārației ceriului. După acēia ne in-vațā a plūnge in cēstā vīiātā, ca să ne invrednicim mūngērii ce va să fie. Și a fi blūnzi și pururē flā-mūnzi și setoși pentru dreptate, și milostivi și darnic(i)ū, indurători și milosrāzi, curați cu inima, depārtūdu-ne de toată spurcăciunē trupului și a duhului și a fi făcā-tori de pace cătră vecini și cătră sulletul nostru, supuind adecā (pre) cel mai rău celui mai bun; și războiul cel necurmat, ce iaste inre noi, să'l inpācām cu judecata cē direptā și să răbdām toată goana și toată scūrba și inputāciunē pentru dreptatē, pentru numele lui carele iaste adus pre noi, ca să ne invrednicim bucuriei de vēcā la împārtēla lumatelor daruri, ce și in'r(ac)estā lume poruncēște (*Mat.*, cap. 5)* : „Sā ne (se) lumineze lu-„mina noastră innaintē oamenilor, ca să vazā (zice) lu-„crurile voastre cēle bune, și să slāvēscā pre Tatāl „vostru carele iaste in ceriure“.

Lēgē lui Moisi carē fu datā de demultā list(ra)iltē-nilor (zice) (*Ishod.*, cap. 20)* : „Nu ucide, nu face curvie, nu fura, nu mărturisi cu minciunā“. Iară Xc. grāiaște (*Mat.*, cap. 5)* : „Cā tot omul carele să mūnie pre fra-„tele său in deșertū, vinovat iaste judecāții; iarā de'i „va zice : nebune, vinovat iaste măciil focului. Și de „vei aduce (zice) prinosul tău la oltari, și-tū vei aduce „aminte acolē, că are fratele tău ceva spre tine, lasā-tū „prinosul aciia, innaintē oltariului, și pasā de te inpacā „cu fratele tău“ ; și incā (*Tamoj*): că tot omul ce au cău-tat asupra muerii ca pentru să o pohtēscā, amū curvie

au făcut cu dânsa, în inima lui spurcăciune sufletului și simțiré pohtei curvie o au chiebat; ce și jurămînturile legii (adecă, care sîntu scrise în lége) poruncit-au Nc. nici cumû jurămîntû să nu fie fără numai: „iaste și nu iaste”. Acólò (adecă în lége) au poruncită (*Tamoj, Ishod.*, cap. 21): [Ochiu pentru ochiu și dinte pentru dinte; iară aic(i) zice]: „De te va lovi cine-va preste obraz¹ „despre dirépta, întoarce lui și de céia parte”. Și cela-ce va vré să se părăscă cu tine, să-t(i) ia dulama, lasă lui și cămașa. Și de te va lua cine-va cu sila să mergi uă milă de locû, tu pasă cu dînsulă dooă. Celuia-ce cére de la tine, dă-I; și cela ce va vré să se înprumutézé la tine, nu-I opri. (*Mat.*, cap. 5)*

Auzit-atû că iaste zis (*Levt.*, 19): „Să iubești pre ve- „cinul tău și să urăști pre vrăjmașul tău”. Iară eu zic voaă: „Iubi(i) pre vrăjmașii voștri, facețu bine celor-ce „vă urască. și vă rugați pentru cea-ce vă gonescû și „vă năpăstuescă, ca să fiți fec(i)ori Tatălui vostru carele „iaste în ceriure, carele’s soarele lui răsare răilor și bunilor „și ploaă pre cei direpți și pre cei nedirepți (*Luc*, cap. 6)*. „Nu osândiți, să nu fiți osândiți. Ertati, și se va erta „voaă. Nu vă ascundeți comoara în pămîntu, unde viermil „și putrejuné o strică, unde furii o dezgroapă și o fură; „ce vă ascundeți comoară² în ceriu, unde nici viermil „nici putrejiuné nu o strică, unde furii nu o fură, nici „o sapă. Că, unde va fi comoară voastră, acolo va fi și „inima voastră, Nu vă grijire(i) cu sufletul vostru ce „veți mînce sau ce veți bé, nici cu trupul vostru în ce „vă veți inbrăca, că Tatăl vostru cel den ceriu știe „că toate acésté vă trebuescû. Că cela-ce au dat suflet „și trup, tot va da și hrană și haine, carele hrănêște și „pasările ceriului și florile țarenilor le împodobește cu „frumuséte ca acéia; și căutați (zice) mai întîiu inpărăția „lui D(u)mnezeu și direptaté lui, și toate acésté se vor „adaoge voaă. Nu vă grijiti de mîne, că zioa de mîne are ia grijă de sine (*Mat.*, cap. 7)*.

Toate cûte vă iaste voaă voia să facă oamenii, faceți și vol lor așjidiré. Intrațu pre poarta cé strimta

1. În manuscrisul din 1671: buca.

2. „ „ „ : (*Mat.*, cap. 6)*.

că poarta ce lungă și calé ce întinsă duc la periciune, și mulți sîntu carii umblă pre dînsa; iară ușa strîmtă și calé îngustă duc la viață, și puținel sîntu cei ce o află. Și nu numai cela ce'm(i) va zice: „Doamne, Doamne”, va intra inpărția ceriului, ce cela ce va face voia Tatălui meu carele iaste în ceriure (*Mat.*, cap, 10). Cel ce iubêște pre tată-său și pre mumă-sa, mai vrîtos de cît pre mine, nu iaste vrédnicu de mine. Sau cela ce iubêște fec(i)orul sau fata, mai multu de cît pre mine, nu iaste vrédnic de mine; și cine nu'ș(i) va lua crucé sa și să mERGă pre urma mé, nu iaste vrédnic de mine. Iatâ acésté și altele ca acésté au poruncit, spāsitoriul, apostolilor să învête pre credinc(i)oși și sîntem dator(i) toate acésté (*II* Tim.*, 4)* să le păzim dēca pohtim a dobūndi céle desāvūrșite) și să ne învrednicim cununilor celor neputrede ale direp-tății, carele va da Domnul in zioa acēia, judecătōriul cel dreptu, tuturor celor-ce'l-au iubit și luminaré lui.

Ioasaf zise cătră bătrunul :

— De vréme ce trebue uă tărie ca ac(e)asta acestor învățaturl și, de mi-se va întūmpla după botez, dentr'acé viață curată, a greși cu una sau cu doă dentr'acéste porunci, de-acii fi-voiu să nu mai pociu dobūndi céle-ce vin mai pre urmă, ce să'm(i) fie toată nădējdē in deșertu?

Iară Varlaam zise :

— Nu socoti acésté așa. Că D(um)nezeu cuvîntul, carele se-au intrupat spre spāsēniia nēmului nostru, ști-indū neputința ce multă și patima firei noastre, nici pūnă în partē ac(ē)sta nu ne-amū lāsāt să bolim fără de lēc ce, ca un dohtor pré înțeleptu, voia noastră ce trupescă, care iaste iubitoare de păcate, amestecūndu-o cu iarba pocăinței, o au mărturisit întru ertarē păcatelor, cūndū vom lua pocăința ce adevărată și ne vom sf(i)nti cu apa și cu d(u)hul și ne vom curăți de tot păcatul, fără de ostenelă și de toată spurcăciuné¹; după acēia, de ne se va întūmpla a cădē in niscare căder(i) de păcate, altă naș-tere atunce (ce se zice altă innoire) cu botez, caré se face în scăldătura apei cu d(u)hul sf(i)ntū și ne innoiaște desāvūrșit, nu mai iaste. Că acestū dar uă-datā se dā,

1. In manuscrisul din 1671 : (Evrei, cap. 6)*.

ce cu durăroasă căință și cu lacrăme fierbinți, și cu ostenéle, și cu sudori se face curățire și ertăciune păcatelor pentru milosrădiia milei D(u)mn(e)zeului nostru. Că botez fu chemat și izvorul de lacrăme, după mila Domnului¹, însă în multă vreme, și cu ostenéla care se va căde, pre mulți de multe păcate au mântuit. Că nu iaste păcat care să poată birui pre iubiré ce o are D(u)mn(e)zeu spre oameni, déca ne vom apuca de pocăință și să spălăm rușiné păcatelor cu lacrăme, de nu va, cum-va, apuca moarté mai nainte să ne ia de aic(1) și să ne scoată spurcați (*Pslm.*, 6)*. Că în iadū nu iaste pocăință nici ispovedire; că pūnă sūntem în cești vil (însă temeiul credinței cei dirépte-slăvitoare nestrictată să trăiască) măcară de se va și strica ceva den acoperemūntū sau den zid, acéia ce au putrezit de păcat cu pocăință iarăș(i) se poate înnoi. Că nu iaste putință a număra mulțimé îndurărilor lui D(u)mn(e)zeu (*Pslm.*, 144)*, nici a măsura măriré milei lui. Iară păcatele și căderile, ori-cum ar fi, tot se supun măsurii și se întūmplă de sūntū în număr. Deci, zăcūndū păcatele noastre suptū măsură și suptū număr, nu pot birui pre mila cé nemăsurată și pre îndurările céle nenumărate ale lui D(u)mn(e)zeu. Direptū acéia, noaă nu ne iaste poruncit, déca vom face păcate, noi să cădem în *otc(i)aianie* (în deznădājduire)* zicundă că de acum nu ne vom mai poté mūntui; ce, să știm bunătate lūl D(u)mn(e)zeu și să ne căim de păcate, cărorora le iaste ertăciuné, iubiré cé de oameni a lūl Xc., carele 'ș(1)-au vrūsat sūngele pentru păcatele noastre. Și de multe scripturi sūntem învățați tăriiel pocăinței, și mai vrūtos den faptele și den pildele Domnului nostru Ic. Xc. (*Mat.*, cap. 4)*. Că de atunci (zice) începu Ic. a învăța și a grăi: „pocăiti-vă că se-au apropiat, împărăția ceriului“ (*Luc.*, cap. 15)*. Și, în pilda unui fec(i)or, arată, carele 'ș(1) fusése luat avére de la tată-său și se-au fostū dus într'ua țară departe; și acolo, într'acé țară, fiindū foamete, fost-au mersū de se-au lipit lūngă unul den oroșanii cei răi ai acei țăr(i) multū păcătoasă. Iară el 'l-au fostū trimes la satul lūl să'i pască porcii (așa chemūndū pre

1. În manuscrisul din 1671: după datul stăpūnului.

greul și spurcatul păcat). Decl, pățind multe, și ajungându la sárăciia cé mai de apoi, atúta cât nici de acé hrană inpuțită a porcilor nu 'ș(1)-au fostú putúnd satura pante(ce)le, tûrziu, oare-cúndú, iș(1) veni în simțiré lui și jeluindu-se, de uá rușine ca acéia, zise întru sine așa : „O, cûți náemnici la tatá-mieu se saturá de púine, iará „eu pieiu de foame. Scula-má-voiu de má voiu duce la „tatá-mieu și voiu zice lui: Tatá, greșit-am la cer și „innainté ta, și nu suntu vrédnic a má chiema fiul táu, „ce má fá ca unul den náemnicii tái“. Și se sculá de mérse la tatá-sáu. Iará tatá-sáu, vâzúndu-l de departe, i-se făcu milá și alergá de-l luá în brațe, și cu milostivnicie 'l sárutá și invrednicindu-l cinstei cei dentúiu, praznic cu bucurie făcu pentru aflaré lui, junghindú vitelul cel hránit.

Iatá, ac(e)astă pildá au arátat noaá, celor-ce ne vom întoarce den păcate și vom cadé la pocanie (*Luc.*, cap. 15)*. Și aratá și pre un păstor carele au fost avut 100 de oi, și rătăcindu-l una, fost-au lásat céle 99, și au eșit sá caute pre cé rătăcítá púná o au aflat, și luindu-o a umere, o-au dus de o-au amestecat cu céle nerátácite. De-acíi au chiebat priiatenii lui și vecinii la ospát, pentru aflaré ei. Așa, au zis spásitorii, bucurie iaste în cer de un păcátos ce se pocáiaște, de cút 99 de drepti cărora nu le trebuiaște pocanie (*Luc.*, cap. 22)*. Cá și verhovnicul ucenicilor, Petró, piatra credinței, fiindú și el puținel pârásit¹, cu uá pârásire² chibzuitoare, în vrémia muntuitoarei patimi, ca pentru sá cunoascá slábiciuné și ticáloșia neputinței omenesti, cázu în păcatul lepádării, și așa, curúndú (zice) aducúndu-și aminte de cuvúntul Domnului, eși afará de plúnse cu amar, și cu acéle lacrâme calde, sculúndu-se den cadére, făcu biruință pré putérnicá, cá fiindú ispitit întru rázboiu mácará de au și căzut, iará n'au zábovit nici se-au pârásit ce, de grab. aduse amará lacrâme den inimá îngrijată, ce vâzúndú vrájmașul fu arsú pre față ca de uá vápae nápraznicá. Și într'acel c(i)as sári și fugi departe. Iará Petrá, jeluindu-se cu greu, fu iarăș(1) verhovnicá și fu pus dascal a

1. In manuscrisul din 1671 : lásat.

2. " " " " : lásare.

toată lumé. De-acii și pocăinței fu chip și izvod. Și după înviare, zicându Nc. câtrâ dñsul, de trei ori (*Ioan*, cap. 21)*: „Au, dragu-t(i) sñntu Petre?“ Dirése cé de trei ori a lui lepădare, răspunzându apostolul așa: „Doame, tu „stil că te iubescă“.

Dentr'acésté den toate și dentr'atele încă mai multe, fără număr, pilde, ne învățăm și pricépem putéré lacrămelor și a pocaaniei, ce numai chipul ei trebuiaște să fie cum se cade; uründu păcatul să'l urască den toată inima și, plüngundü cu lacrăme, să grăiască cum au zis prorocul D(a)v(i)dü: „Osteniiu întru suspinaré mé (*Psl.*, 6)*. „spăla-voiu în toate noptile patul meu, cu lacrămele „méle voiu uda așternutul meu“.

De-acii, așa se face ertăciune păcatelor cu süngele lui Nc., cu măriré milei lui și cu mulțimé îndurării lui, carele au zis (*Isaia*, cap. 1)*: „Că de vor fi păcatele voastre ca gravani, ca zăpada le voiu albi, iară de vor fi „carușite, ca lūna le voiu albi“. Deci, de acésté așa iaste și așa crédem și se cade, după luaré botezului și a conștinței cei adevărate și a innoiei, și după învrednicia de fec(i)or și după gustaré d(u)mnezeestilor taini, să ne întărim cu toată vrütuté ca să nu cădemü. Că luptătoriul nu să cuvine a căde. Că mulți déca căzură nu se mai putură scula. Că unii deschizündü ușile pohtelor și lăcuindü într'unsele, nerumpündu-se, nu mai putură să se întoarcă spre pocăintă; alții iarășü, apucündu-l moarté și ne ajungündü să se spēle cu pocaania de spurcăciune păcatelor, se osündiră.

Dreptü acéia, lucru de periciune iaste, a căde cine-va or în ce pohtă; iară de se va întümpla a căde, trebuiaște să sae curündü dentr'unsa afară și să sté iarăș(i) întru bună nevoință. Și or(i) de cūte or(i) se va întümpla a căde, numai de cüt, într'acelaș(i) c(i)as, să fie și scularé, ca să se rüdice și să sté tocma pünă la moarte; că zice (*Zah.*, cap. 1)*: „Intoarceți-vă câtrâ mine și mă voiu întoarce „câtrâ voi“, așa grăiaște Domnul D(u)mnezeu.

CAPUL XII.

Varlaam arată lui Ioasaf în multe chipuri) traiul creștinătății și (mai) ales de tocmela călugărească multe lucruri îi pune înaintea, iară la sfârșit îi arată pildă frumoasă în ce chip se cade a se păzi de pohtele lumii.

Gătră acéste Ioasafü zise :

— Dară cum se-ar păzi cine-va, după botez, curat de tot păcatul, dêca (de) vréme ce iaste pocăința celor ce greșescü (cumü zici tu) ce însă fiindü cu trudă și cu ostenelă, cu grijă și cu durere, cu plângere și cu tânguire, care'm(i) pare să fie a mulți cu nevoe a le isprăvi, ce mai vrütos aș(i) vré să aflu uă cale cu caré să păzescü vrütos poruncele lui D(u)mnezeu să nu mă abat dentr'unsele nici după ertăciuné răotăților méle celor dentüiu să nu mai münüiu pre pré dulcele stăpün și D(u)mnezeu iarăș(i),

Iară Varlaam zise :

— Bine zisești acéste, domnul meu împărate ; ac(e)sta'mî place și mie. Ce, iaste foarte cu anevoe și cu neputință a lăcui cine-va lüngă foc și să nu se dogoréscă. Că nu iaste lesne a isprăvi și încă iaste și foarte cu anevoe și lucru înponcișat, celuia-ce se-au legat cu lucrurile lumii și cu grijile ei, și cu valurile ei se zăbovește, și lăcuiaste în hrană și în bogăție, să imble în calé poruncilor Domnulul și, fiind el într'acélé, să se păzescă curat. Că au zis Domnul (*Mat*, cap. 6) : „Niminé nu va puté sluji la doi domni ; că sau va îndrăgi pre unul iară pre altul va urü ; sau de unul it va fi aminte. iară de altul nu va purta grijă“. Nu vetü puté sluji și lui

D(u)mn(e)zeu și Mamonei (adecă nedireptății). Si scrie și ucenicul lui cela iubitul, Ioan ev(an)gh(e)listul și b(o)goslovul, în carté lui, de zice așa (*Ioan*¹, cap. 1)*: Nu iubirețú lumé nici cèle-ce sântú în lume. Că de iubéște cine-va lumé într'acela nu iaste dragoste; căc(1) că, tot ce iaste în lume, pohta trupului sântú, și pohta ochilor și trufia vieții. Deci, acélé nu sântú de la Tatál, ce den lume. Ce tréce lumé și tréce și pohta ei; iară cela-ce va face voia lui D(u)mn(e)zeu, acela trăiaște în véc(i)ú. Acésté cunoscându-le cei purtători de D(u)mn(e)zeu, d(u)mnezeestii noștri părinți, și auzindú pre apostolú (*Dean*, cap 14)*: „că cu multe scúrbe trebuiește să intrăm noi întru împărăția ce-riului“, să nevoiră după sf(i)ntul botez a păzi și a feri haina neputrezirei curată și nespurcată. Direptú acéia, unii dentr'úșii adaoseră a lua ș'altú botez cătră cela-l-altú (care să zice) cu sünge și cu muncă; că și acesta se chiamă botez și încă foarte cinstit și láudat, căc(1) că al doilé rúndú nu se mai spurcă cu cugete de păcate, care și Domnul luându-l pentru noi, pe dreptate 'l-au chiebat botez. De atunce inchipuindu-se lui și făcându-se rávnitor mai întúiu însíșu văzătorii săi ucenici și apostoli. După acéia și c(e)ata sfinților m(u)c(e)nici, se dederă împărățiilor celor-ce era slugi idolești și muncitori, rábdúndú tot felul de munci: fiindú datú fierilor, focului și săbiei; iară ei, mărturisindú mărturisire bună și sfúrsindu-șú alergare și păzúndu-șú credința, nemeriră cinsté dreptilor (a) ingerilor împreună lăcúitori și (a) lui Xc., făcúndu-se împreună moștenitori; a cărora bunătate strălúci (*Psalm*, 18)*, cút eși vésté lor preste tot pámúntul și indireptările lor pren margi(ne)le lumii și nu numai graiurile și lucrurile acestora, ce și süngele și oasele lor, sântú pline de toată sfințiré. Că pre draci de tot îi gonescú și boalelor celor nevindecătoare ei dau vindecare numai decút celor-ce se atingú cu credința și hainele lor și altú or fiește-ce se-au atinsú de sf(i)nteile lor trupuri sântú cinstite de toată făptura, de carele mare și lungú cuvúntú are a fi cúndú va spune cine-va pre amáruntul vieții lor; iară cei cruzi și cu chip de fiară sálbatecă

1. În manuscrisul din 1671 (I-a Ion, 2)*

muncitorii fiindu răi, rău se săvrüşiră; și goana se potoli și împărățiră împărații credinc(i)oșu preste toată lumē luândū alții arma lor și inchipuindu-se răvnirei lor și dragostei lor cei d(u)mnezeestii, și cu acēia pohtă rānindu-ș(i) sufletele socotii, cēle-ce sūntū de folos, să'ș(i) pue și sufletele și trupurile neșpurcate innaintē Domnului, tāindu-ș(i) toate pohtele lucrurilor celor rēle și curățindu-se de toată spurcăciunē¹ trupului și a duhului și cunoscundū cu lucrul acela intr'altū chip nu se va putē isprāvi fārā numai cu paza poruncilor lui Xc.

Deci, socotindū ei că paza poruncilor și lucrare bunătăților pren mijlocul valurilor lumii iaste cu nevoie a se face meșterșugirē și altā viață oare-carē streinā și schimbatā, și dup(ă) d(u)mnezeescul glas, părăsindū toate: părinții, fec(i)orii, priiatenii, rudele, bogăția, hrana și toate cūte sūntū in lume urūndu-le, se sălășluiră pren pustii,² ca nește hieri lipsitū, scūrbitū, in patimā rē, rātācindū pren pustiu și pren munți și pren peștere și pren propastiile pământului; depārtūndu-se de toate cūte sūntū pre pământū frumoase și dulci și încă tocma și pūinē și acoperemūntul foarte intru scādere avūndu-le. socotind cēste doaā lucrur(i) cum dēca nu vor vedē pi-roanele pohtelor atuncea den rădācinā vor putē rumpe pohtele lor den suflete-ș(i), și mātūrūndū a lor aducere aminte, dragostē și pohta dumnezeestilor și cereștilor lucrurū, vor sădi intru sine, și cătrā acēste cu patima cē rē suptiia-'ș(i)-vor trupul și de bună voe făcūndu-se mucenic(i)ū nu vor greși slava celor-ce se-au sfūrșit cu sūnge, ce fiindū și ei mergători pre urma patimelor lui Xc., dupā cūt le-au fostū puterē, fi-vor părtași nesāvrușitei împărății. Deci, așa socotindū sūngurēscā (ce se mai zice călugārēscā) ne gūlcevitoare viață, vitejēște o petrecē: unii, fārā de acoperemūntū rābda, luāndū nevoie de la vāpaia zāduhului și de nerābdata iarnā și de turburările vūnturilor; alții, 'ș(i) făcē colibițe, sau lācuia pren vrūtoape și pren peștere, ascuzūndu-se. Intru bunătăți ca acēste lācu(i)ndū, și rāpaosul trupescū il lepāda și vērze crude și bur(i)eni sau mugur(i) de pre copac(i),

1. In manuscrisul din 1671: (II. Cor., 7)*

2. " " " " : (Evrēi. 11)*

sau p ine uscată gusta,  i cu de ac est  se da în via a de tot gr ;  i nu numai c t se lep ada de tot, de gustare dulcetilor, ce încă  i cu pr  multul ajun se int nd  spre m sura m nc rii; cu atîta de proaste bucate se price tuia c t numai să fie vil. C  unil, toate zilele s pt m nii în foame le petrec   i numai Dumineca se price tuia c te cu ceva hran ; al il c te de do   or(1)  n s pt m n - (1) aducă aminte c te de ceva gustare; al il preste u  zi; al il numai serile gusta c t să guste hran , îndeletnicindu-se în rug ciuni  i în nedormire; pu in nu se apropi  de viața  nger sc , luindu' u zioa bună de tot de *c stigit* aurului și argintului  i uit nd  de tot cum că iaste v nzare  i cumpărare întru oameni; iar  pizma  i trufia, care au n rav mai vr tos a urma lucrurilor celor bune, nu av  loc într' n it, că nici ceia-ce era întru mai mic(i)  nevoie e postnicești nu av  vre-un g nd  r u spre cela ce  nflori  cu mai mari nevoie e postnicești; nici iar  celuia-ce ispr vi a lucruri mai mari nu i-se r dica buici a spre semetie, asupra celor-ce era mai slabi de c t d nsul, sau a oc r  cine-va pre vecinul său, sau să se laude cu ajunul lui, sau să g nd sc  lucruri mari de isprăvile lui buici anu 'i-au înșelat. C c(i) că, cela ce av  bun t  i mai multe nu cu ale lui ostenele ce toate cu put re  lui D(u)mnezeu, socoti  că le face supuindu-se smeritei voi. A a cugeta că n'au lucrat nemic, ce ca cum ar fi încă mai multe daruri, cum au zis  i Domnul (*Luc.*, cap 17): „c nd  ve i face toate „c te v  s nt  poruncite zice u: s ntem ne te oameni „nic(i) de u  tr b , pentru că am făcut ce eram datorii „a face“.

Iar  unil zic  că: nici-u -dată n'am făcut ac le-ce ni se-au poruncit, ce mai multe zic  să fie c te nu ajuns se la d n il de cât cele-ce le obr sise.  i iară se oc r ia pre sine, unde nu era des v r it tot-d -una întru ajunare, pentru neputința trupului, cuget nd  cum ne ndestulir  lor nu iaste den neputința firei ce den voia pr getului.

Deci, a a unul de c t altul,  i to   de c t to  , se f c  mai plecat(i), iar  patima măriei de arte¹ sau care iaste

1.  n manuscrisul din 1671: trufiei.

de-a plăcé oamenilor unde să fie întru dînșii, cari pentru dînșia au fugit den lume și lăcuescū în pustii, ca nu oamenilor ce, lui D(u)mn(e)zeu, vründū să 'ș(i) arate lucrurile lor, de la care au nădējde, și plata faptelor lor să 'ș(i) ia, știindū foarte bine că postul ce se face pentru trufa, acela n'are platā; căc(t) că iaste pentru lauda omenescā, iarā nu pentru D(u)mn(e)zeu. Direptū acēia și indoitā pacoste petrec unil ca aceia. că și trupul Țs(t) mūrșevescū și platā nu iau, iarā ceia-ce pohtescū slava cé de sus, și se poartā cătrā dînșia, nic(i) de una de cele pāmūtești și omenēști nu grijescū și au lăcașurile lor unil de tot în dutinā și în singurătate desāvūrșescū nevointa lor depārtați de lăcuintā omenescā în toată vrémē vieții lor și apropiindu-se de D(u)mn(e)zeu, iarā alții înfigūndu-ș(i) sălașele lor departe unul de altul Dumineca se aduna într'ua biserecă și se priceștuia d(u)mnezeestilor taini (cuminecă-se, zic) cu junghiiarē cé fără de sūnge a pré curatului trup și scumpului sūnge al lui Xc., care au dārui Domnul credinc(i)oșilor săi întru ertăciunē păcatelor, întru luminarē și sfințirē sufletului și a trupului. Și hrāindū unul pre altul cu învățatura d(u)mnezeestilor cuvinte și cu *învățaturile* care să deprinsēse vadiia războaele cele ascunse ale potrivnicilor ca să nu fie nimeni prinsū de dūnșele, carele n'ar ști meștersugul războiului. Și iarăș(i) se întoarce fiește-care dentr'ūnșii la coliba lui bāgūndū miarē bunătăților cu nevointă în vasele inimilor lor și lucrūndū roada cé pré dulce și vrédnicā de masa ceriului, iarā alții trāescā viață denpreună, care strūngūndu-se mulțime de oameni împreună suptū un începător și un mai mare pre toți, pre sine supuindu-se, toată vréré lor junghindu-o cu cuțitul ascultării și socotindu-se robi cumpărați de voe (*Gl.*, cap. 2) nu mai trāescā lor, ce cui se supuserā, pentru dragostē lui Xc. și să zicem. cum se mai cuvine, că: mai multū nu trāescū lor ce trāiaște Xc. întru dînșii, căruia îi mergū pre urmă lepādūndu-se de toate.

Iată darā ac(e)asta iaste ducerē den lume, urūciunē vrerilor și lepădarē firei pentru dragostē celuia-ce iaste pre desupra firei. Aceștē ca ingerii trāescū pre pāmūntū cu cūntări și cu cūntece, într'un suflet cūntūndū

Domnului, și mărturisitorii patimelor și trudelor ascultării fiind; întru cari se umple cuvântul stăpînului, că au zis (*Mat.*, cap.18)* „unde sîntu doi sau trei adunați în „numele meu acolo sîntu eu în mijlocul lor“. Nu, ca cum ar fi scurtat, cu ac(e)astă măsură, adunare „întru „numele meu“, ce cu acestu număr de doi sau de trei au arătat pre multul și nehot(ă)rătul număr; că veri puțin, veri mulți, de se vor aduna în numele lui, slujindu-l cu fierbinte dragoste, așa credem cum să fie el în mijlocul lor. Cu această chipur(i) și de acestu feliu de vieți și cu această tocmele rămîndă pămînteni și cei de țărîna, vieții cerești, în postă și în rugăciuni și în privegheri, în lacrîme calde și în jeluire nemîngîiată întru streinătate și în aducere aminte de moarte, întru blîndete și în nemînie, în tăcere buzelor, întru neagonisela și în sărăcie, întru curăție și întru întregă înțelepciune, în voia smeritei înțelepciuni și în *linie*, în dragoste ce deplin(ă) cătră D(u)mnezeu și cătră vecini, sfîrșind viița ac(e)asta, cu năravul fură ingeri.

Direptu acéia, D(u)mnezeu cu sîmne și cu minuni și cu multe feluri de puteri i împodobi; și făcu de eși veste vieții lor cei minunate, pren marginile a toată lumé. Și deca 'ți-aș spune viița unuia dentrînsii pre amăruntul (care o am în gură), care se spune a fi începător aceștii vieți călugărești, pre carele l' chiamă *Antonie*, crez că a l' cunoaște dentr'un pom dulc(e)ța poamelor celor ce sîntu de un nîm și de un feliu, și ce feliu de te meu au pus el ajunului, și ce acoperemîntu au făcut, și ce feliu de darur(i) se-au învrednicit a dobîndi de la spășitoriu. De-acii și alții mulți după dînsul, inpotri va lui, cu nevoiță nevoindu-se, acélés(i) cununi și cinsti dobîndiră. Ferice de această, și de trei or(i) ferice, cari iubiră pre D(u)mnezeu și pentru dragoste lui *obicniră* toate, că plînseră tînguind zioa și noapte ca să dobîndescă mîngîiare ce nesăvrîșită, plecară-se voia lor ca acolo să se innalțe, mîrșăviră's(i) trupul cu foamé și cu sété și cu priveghiaré ca acolo să l' priimescă hrana și bucuria raiului. Lăcașu fură sfîntului d(u)hû cu curăția inimii cum iaste scris (*II^a Cor.*, 6)*: „Sălăș(l)uimă-voiu într'unsii și voiu „umbla“, (*Efes.*, 6)*: „răstigniră pre sine lumii ca să sté

„de dirépta celuia-ce se-au răstignit⁶. Incinseră mijloacele lor¹ cu adevărînță, și în toată vrémé'(ș)l avură candeléle lor gata, așteptându venire ginerelul celui fără de moarte : că, câștigându'să el ochi de minte, de departe² vedé acel c(e)as infricoșat, și vedéré bunătăților ce vor să fie și muncile céle de vécū nedăspărțite le avé de la inimile lor ; și se nevoiră în patimi ca să dobândéscă slava ceia ce iaste tot-dé-una ; făcură-se fără de pohte, ca ingerii, și acum cu ingerii dănțuescū, cu a cărora viață se potriviră. Fericiț(1) ei, și de trei or(1) fericițl, că cu ochii cei neînșelători ai minții, cunoscură deșertare cestor lucrur(1) de aic(1), și nestaré și netocméla traiului celui bun omenescă și, lepădându-se de acel bine, ascuseră lor bunătățile céle de vécū și viața care nu cădé nici uă dată, nici de moarte nu iaste tăiată, el o priimiră.

Acestor bărbațū luminați și sfinți și noi, neharnecii, ne nevoim să ne potrivim ; însă de viața lor, care se asemănă înălțimeii ceriului, nu ne atingem, ce după neputința ticăloasei noastre vrūtute, inchipuim și noi viața lor și ne înbrăcăm în portul³ lor, măcară lucrurile lor de le și greșim,⁴ că pre ac(e)asta o știm tocmitoare de-a nu greși întru d(u)mnezeiasca mărturisire⁵ și ajutoare nestricăciunii ce ne iaste dată den d(u)mnezeescul botez : și urmându noi cuvintelor fericiților acelora, cu totul ocărūm lucrurile céste putrede și trecătoare ale aceștii vieți, întru care nimic nu iaste a găsi adevărat, nic(1) tocma, nici stătător tot la un locū, ce toate sūntū deșarte și voia d(u)hului⁷ și aduc multe mutări și schimbări în clipéla ochiului că mai slabe sūntū de cūt visele și de cūt umbra, și de cūt aburul ce suflă pren văzduh ; bucurie puținé și în scurtă vréme, și încă nu bucurie ce numai uă zmintélă și uă înșelăciune a răotății ceștii lumi, care ne-au învățat⁸ a nu le iubi, ce mai vrūtos a le urū cu toată inima. Și cu adevărat ac(e)astă lume urūc(i)oasă⁸ iaste și spurcată. că

1. În manuscrisul din 1671 : (Mat., 25)*
2. " " " : deaainte.
3. " " " : în chipul.
4. " " " : nu nimerim.
5. " " " : făgăduire.
6. " " " : (Ecles. 1)*
7. " " " : poruncitu-ni se-au.
8. " " " : (1-a Ion., 2)*

cu cît dăruiaște pre priiatenii ei acéle daruri, iară cu mînie le zmăcêște și le ia de la dînșii, și'î trimete goli de tot binele și înbrăcați în rușine, și însărcinatû cu sarcini grêle în scrûba de véc, iară pre ceia-ce'î innaltă, de grab îl smerêște cu sârăciia cê desăvrûșit(ă), puindu-'î razim pic(i)oarelor vrăjmașilor lor și bucurie.

Deci, într'acesta chip sîntû darurile ei; ca acésté'î sîntû milele ei și făcătoare de rău tuturor celor-ce fac voia ei; cumplit zvîrlêște pre toți cîți se razimă de dînșii, și pre cei-ce se nădăjduescû într'ûnsa face'î slabi, punu-le sfaturi cu nebulie și făgăduiale mincinoase, ca numai să'î tragă cătră dînșii; iară celor înțelepți ia însăș(i) se arată neînțeleptă și mincinoasă, ne implîndu cêlé ce se-au făgăduit; cã indulcindu astăzû grumazii lor cu bucate dulci, mîine îl pune pre toți de sîntû muncare vrăjmașilor lor; astăzi arată pre cine-va împărat, iară mîine a ré robie îl duce; astăzi îl indestuléză cu întunerece de bunătăți, iară mîine îl face sărac și îmblători, de cêre pre la ușile altora; astăzi pune în capul lui cununa slavei, iară mîine fața lui o alătură la pămîntu; astăzi inpodobêște grumazii lui cu luminate cinsti a deregătoriilor, iară mîine îl smerêște legat cu cătușu de fier; în puținé vrême'î face tuturor dragu și iarăși preste puținel face'î foarte urû și scîrnăvû; astăzi 'î veselêște, iară mîine cu plîngere și cu jale 'î mîrșevêște.

De-acit ce sfîrșenie pune acelora? Ia numai ce ascultă: Lăcuiitori în munca focului, ticălos face pre cela-ce o au iubit, gîndu ca aceasta are în toată vrêmia și cuget ca acesta; și nici de cei-ce au trecut nu plînge, și nici de cei-ce au rămas nu le iaste milă, cã pre aceia rău i'au înșelat, de i'au vînat în cursele ei, și spre cesté iarăș(i) meștersugêște ispitindu-se a'î muta, cã'î iaste voia să nu scape nimic den cursele ei cêlé hiclène. Deci, ceia ce zac lîngă viața ac(e)asta, și au slujit unui stăpun hiclén ca acesta, iară de stăpînul lor cela bunul și m(i)lostivul, cu minte lor cê betiagă se-au depărtat, și se-au lipit cătră lucrurile cestii vieți, și se bucură de dînșele, neaducîndu'ș(i) aminte nici-de-cît de cêlé-ce vor să fie, ce lăcuescû în dulcețile trupești tot-dé-una, iară sufletele lor le-au lăsat a se topi de foame și a pătîmi nenumărate răotăți.

Pare-mă să se inchipuiască unui om, ce fugiia de fața unui inorog¹, care neputându răbda glasul zbieretului lui și ale groaznicelor răcniri, fugiia tare ca să nu' l mănunce. Deci, alergându el répede, căzu într uă propastie mare; și căzându el într' unsa tinse'și münile de se apucă de un copac(i) și se ținé tare, iară pic(i)oarele și le țepeni în nește gemânări, părăndu'l de-acii cum că iaste în pace și intru tărie fără grijă. Iară cündü căută, văzu doi șoareci, unul alb, altul negru, unde rod rădăcina copac(i)ului, de care se ținé el, atüta cüt se apropiase de le era puținel să'l surpe. De-acii, căutündü în fundul propastiei, văzu un șarpe groaznicü la vedere, suflündü cu foc, și infricoșat incolăcindu-se și cumplit căsca gura și veniia să'l inghiță. Iară după acéia căutündü iar la acé ramură pre caré'sü înțepenise pic(i)oarele, el văzu 4 capete de aspide eșindü dentr' acel mal mare, lüngă care sta el; iară déca'sü rădică ochii în sus, văzu picündü, den ramurile acelu copac(i)ü, puținé miiare. De-acii părăsi de-a se mai griji de nevoile ce'l cuprinsése cumü: den afară 'l căuta, iute nestämpürându-se, inorogul să'l mănunce; iară jos căsca gura cel șarpe amar să'l inghiță; iară copaciul de care se apucase era, cüt de puținel, numai să se surpe; atüté și ca acésté răotăți uitündu-le, se pornise spre dulc(e)ața acé puținé miiare, a căriia tülcuire acum ti-o voi spune.

Inorogul acela iaste chipul morții, care gonéște să ajungă pre némul lui Adam! Iară propastia acéia iaste lumé, care iaste plină de toate răotățile și cursele cele purtătoare de moarte. Iară copaciul, cel rosü de desuptü neincetat de doi șoareci(i)ü, de carele meștersugim noi de ne ținem, iaste vrémé vieții a fiește-cărul omü, scurtată și sfürșită cu c(e)asurile zilei și ale noptii, și apropiindu-se incetisor cătră scrümpotire. Iară cele 4 aspide semnază tocmiré celor 4 stihii² înșelătoare și nestătătoare a trupului omului, care temée, fiindü purtate fără de tocmelă și turburündu-se, se dăzlégă tocmiré trupului și se strică. Cătră acésté și acel bälaur cu fața de focü și turbat se inchipuiaste pré infricoșata rünzä a iadului,

1. rinocer.

2. stihii = temée.

care'î iaste sête a lua pre ceia-ce iubescû mai vrûtos frumusetile ceştil lumî de cût bunătăţile ce vor să fie. Iară picătura cé de miare arată dulc(e)aţa lucrurilor celor dulci ale ceştil lumî, cu care înşălûndûia pre priiateniî sâi, nu'î lasâ să se grijascâ de mûntuiré lor.

CAPUL XIII.

Varlaam arată cu pildă

mai alesă cum că bogățiile sântu trecătoare și nestătătoare și cum că
iu scrube numai uă scăpare iaste lucrurilor cele bune ale inenii.

Ac(e)astă pildă foarte o priimi Ioasafu și zise :

— Adevărat iaste cuvântul acesta și foarte potrivit.
Deci, nu pregeta a'm(i) arăta chipur(i) ca acésté tot-dé-una
ca să cunoscū adevărat în ce chip iaste viața noastră
și de ce lucruri iaste așezătoare priiatenilor ei.

Iară bătrînul zise :

— Ceia ce iubescū frumuseté cestil viețu și ceia-ce
se îndulcescū cu dulc(c)ăța ei, și cinstesc mai vrîtos cele
putrezitoare și slabe de cût cele ce vor să fie și de cût
cele neclătite, aceia se inchipuescū unuia ce au fostū
avut trei priiateni den caril pre doi îi cinstiia de la inimă
și se ținé tare de dragoste, nevoindu-se pentru dînsil,
tocma și pînă la moarte și era gata a lua nevoe pentru
dînsil, iară de cel de al treile multă negrijă avé, și nici
uă dată de cinsté și de dragosté ce se cădé nu'l invred-
niciia, ce uă milă foarte puținé și de nimic făcé cătră
dînsul. Iară într'uă zi veniră nește ostașū împărâtești în-
fricoșai și groaznic(i) ca să'l ducă la împăratul, cu mare
pripă, să'sū dé sēma de datoriia unui întunérec de talanți.
Deci, el nedomirîndu-se ce va face, căuta ajutători să'î
ajute cum-va la acé sēmă groaznică a împăratului.

Deci, alergă la priiatenul lui cel dentîiu, carele 'î
era mai dragū și mai de aproape de cût toți priiatenil
săi, și-i zise : „Știl, priiatene, că de pururé'm(i) puném

Pentru trei
priiateni.

„sufletul pentru tine, iară acum mie'm(i) trebuiește astăzi
 „ajutori de la tine, la ac(e)astă nevoie ce mă coprinde :
 „dară acum cu ce ajutor te făgădueshți mie să'm(i) ajuți ?
 „Și ce nădejde voi eu de la tine cătră împăratul ?”
 Iară el răspunzundū zise : „O, ome, nu sūntū eu priia-
 „tenul tău, nici te cunosc cine ești, că eu am alți iubit(i),
 „cu cari mi-se cade astăzi a mă veseli, și a'i avé după
 „acésté priiateni. Ce iată că'tū dau 2 rufe să'ți fie pre
 „cale, încătroă vei mérge, în care nici uá dată nic(i) de
 „un folos nu'ți vor fi ; iară altă nădejde de la mine nu
 „mai aștepta”.

Acésté auzindū el, se părăsi de ajutoriul ce se nă-
 dăjduia că va lua de la dūnsul și mérse cătră al doilé
 priiaten, și zise : „O, priiatene, aduți aminte de cūta cin-
 „ste și prietnicie te-ai îndulcit de la mine, iară astăzi,
 „cázundū eu intr'ua scūrbă și intr'ua nevoie mare im(i)
 „trebuiește ajutor ; ce, cū poți tu, să te ostenești cu mine
 „puținel”. Iară el zise : „Nu sūntū astăzi delétnic a pur-
 „céde cu tine, căc(i) că și eu amū căzut în năpăști și
 „sūntū în grijă, însă voi mérge cu tine puținel și iară
 „mă voi întoarce acasă, de'm(i) voi grijii grijile méle ;
 „iară de nici un folos nu'tū voi fi”.

De-acif omul întorcūndu-se și de acolé cu mūnile
 deșarte, și de toate părțile fiindū în nedomerire, se văera
 pentru nădejde ce avusése intr'acel priiateni al lui ne-
 înțelepti, și pentru patimele ce au fostū răbdat în zadar
 pentru dragosté lor.

După acéia se duse cătră al treilé priiaten căruia
 nici odinioară nu' slujise nici'l chiamase vre-ua dată la
 împreunare veseliei lui, și zise cătră dūnsul, cu fața rusi-
 noasă și măhnită : „N'am gură a o deschide cătră tine,
 „că bine știu că nu'tū vei aduce aminte să'tū fiu făcut
 „vre-odinioară vre-un bine, măcară de am și legat cu
 „tine prietnicie ; ce de vréme ce mă cuprinse c(e)astă
 „cumplită primejdie, și de la alți priiateni ai miei nici
 „uá nădejde de mūntuire nu aflaiu, veniiu la tine ru-
 „gūndu-mă, de vei puté, să'm(i) dai puținel ajutor ; și
 „nu te lepăda, aducūndu-tū aminte de nebuniia mé”.
 Iară el, cu blūndă și cu bucuroasă față, zise : „Adevărat

„aşa iaste, eu te mărturisesc^o a fi mie de purure priia-
 „ten; şi aduc^undu'm(1) aminte de acé puţin^e facere de
 „bine a ta, voi să o plătesc^u astăzi mai cu asupra. Deci,
 „nu te teme nici te îngrozⁱ, că eu voi merge innaint^e
 „ta, eu voi ruga pre împăratul pentru tine, şi nu te va
 „da în m^uinile vrăjmaşilor tăi; ce îndrăzⁿeste priiatene
 „nu te intrista“.

Atunce, umilindu-se, grăi cu lacrăme: „Val de mine!
 „De care mă voi jelcui mai nainte, şi de care voi
 „pl^unge? De acé deşartă a mé milosrădie şi dragosté
 „ce am făcut cătră acei neaducător(1) aminte şi nemul-
 „ţemitor(1) şi mincinoş(1) priiatenⁱ, mă voi căi? Au văera-
 „mă-voi de a mé betégă minte şi nebunie caré o am
 „arătat cătră acest^u adevărat priiaten şi de aproape“?

Iară Ioasaf^u si acest^u cuv^unt^u il priimi cu mirare şi-
 ceré tâlcuire. Varlaam zise:

— Priiatenul cel dent^uiu iaste avuţia bogăţiei, caré
 se chiamă iubiré de aur, pentru caré cade omul intru
 întunerece de nevoi şi pate multe chinur(i); iară déca vine
 sfârşenia cé de apoi a morţii nemic nu ia, dentr'acél^e
 cu sine, numai ce ia neşte rufe, care nu s^unt^u nici de
 uă trébă, de se îngropă. Iară al doil^e priiaten se chiamă
 muiare şi fec(i)oriⁱ şi alte rude şi priiatenⁱ, cătră caril
 fiind^u noi lipiţi cu pohte, anevoe ne vom rumpe de la
 d^uşşil, negrijind^u tocma nici de suflet^u, pentru dragosté
 lor, nici de trup. Iară la c(e)asul morţii nemic, nici un
 folos, de la d^uşşil nu va lua; ce numai ce'l petrec p^ună
 la morm^unt^u, şi aşa degrab întorc^undu-se de acolo se
 apucă de grijile şi de năpăştile lor; că numai într'alt^u
 caré cum-va, ce cum acoperiră trupul cu morm^untul,
 aşjidiré şi aduceré aminte, de cel ce era oare-c^und^u drag
 şi iubit, o acoperiră cu uitaré. Iară al treil^e priiaten cel
 nebăg^und^u¹ în sémă şi greu nu apropiat ce ur^ut ca un
 întort^u, iaste t^ulcul faptelor celor bune, care s^unt^u acést^e:
 credinţa, nădéjdé, dragosté, milosrădiia, milosteniia, şi
 altă adunare a bunătăţilor, caré poate merge innaint^e
 noastră, déca eşim dentr'acest^u trup, şi să roage pre
 D(u)mnezeu şi să ne m^untuiască de vrăjmaşi şi de va-

1. nebăgat.

meșii cei cumpliți, cariî rîdică asupra noastră in văzduh
sêmă amară. Ac(e)asta iaste cel cu minte bună și bun
priiaten, caré și cé puținé facere de bine a noastră o ține
minte și o plătește noaă tuturor mai cu asupra.

CAPUL XIV.

Varlaam ocărăște deșărtăciune lumii aceștia
și îndemneză pre Ioasafu să's(i) trimețã bogățila in ceriu mal mainte lul.

Iarã Ioasafu zise :

— Bine să fie ție de la Domnul D(u)mnezeul tău, pré înțelepte intru oament, că'm(i) veseliși sufletul cu aceste graiuri cuvioase și plăcute. Dară, încă a ce'm(i) vei mai inchipui, chipul aceștil lumii deșarte, și cum o ar petrece cine-va cu pace și fără zmintelã?

Iarã Varlaam luã cuvânt, și zise :

— Ia să ascuți și chipul aceștil pilde: Auzit-am de uã cetate mare a căriia cetățeni, den zile vechi și de demultã, avé obic(i)aiu ca acesta : de lua pre un om strein, și necunoscut, carele nu știia nemicu, nici obic(i)-aiurile, nici legile cetățil aceia; și puindü pre om ca acela împărat, toată volniciia lua și avé voe neînfruntã pünã se umplé un an. Dec(i), așa fiindü el, in toată negrija și muncündü și veselindu-se, fără tēmät, și püründu-I cã tot va lãcui intr'acé împărăție, numai ce se scula cetățenil, fără de veste, asupra'i, de-l dezbrãca de haina cã împărătescã. De-acil, 'l purta despuiat pren toată cetatë; dupã acéia 'l trimite într'un ostrov departe. la in-chisoare, unde nu gãsiia de hranã nici înbrãcãminte nu avé, ce pãtimiia in rã foamete și golãtate. cum și acé hranã și bucurie i se da fără de nãdejde și fără de așteptare, așjidiré. iarăș(i), fără de nici uã nãdejde și fără de nici uã așteptare se schimba in scurbã ca acéia. Dec(i), dupã acel obic(i)aiu vechiu al acelor cetățeni, fu pus

un bărbat oare-cine împărat, omū caré avé chibzuiala lui. multă înțelepciune rodită, carele nu se apucă, într'acelaș(i) c(i)as, numai de cūt de bogăția ce i se didese, nici rămni la grijiré celor ce împărătise mai nainte de dūnsul, caril grozav Iurā gonitī, ce avé grijă și se nevoia cu sufletul cum ar puté să'sū dirégā bine lucrurile, care era pentru dūnsul, și cu încredințaré adesei învățaturī, ce avé de la un svétnic pré înțeleptū, stiu de obic(i)aiul acelor cetățeni și de locul acel închisor(i) nescăpate, și în ce chip i se cadé a se întări ; fără de înșelăciune, se învăță. și cum că preste puținé vréme trebuiaște să între și el în ostrovul acela, iară, acé streinā, și fără de credință'i iaste a o lăsa streinilor ; deschise cămările sale, carele avé atunce în voia lui neoprite, spre ce va vré, și luā multime de avuție : aur și argintū și multime de pietri scumpe și mari și le dède slugilor lui celor credinc(i)-oase, de le trimése innainte într'acel ostrov, unde'i era lui a fi gonit. Deci, implūndu-se anul acela, se scularā cetățenī de-l dezbrăcarā, ca și pre cel-ce fusése mai nainte de dūnsul, și'l gonirā într'acel ostrov. Deci, ceia-laltī împărați, nechibzuit(i) și trecători, ei se topiia rău acolo de foame, iară acesta, trimețundu-ș(i) innainté sa bogăție, lăcuia în multă dăstulire, avūndū hranā nesfūrșitā, și de toate părțile, inpingūndū în laturī toată frica necredinc(i)șilor și hiclénilor cetățeni, is(i) fericiia sfatul său cel pré înțeleptū.

Cetate acéia, să o înțelegī a fi cěstā lume deșartā ; iară cetățenī, domniile și biruințele dracilor țitorilor vécuii acestuia, cariī ne înșală cu puținé dulcētā : să avem noi cèle putrede și cēlo trecătoare, ca cum n'ar fi putrede și trecătoare, și ca cum ar fi cu noi în véci, și sa socotim indulcírē lor că iaste fără de moarte. Deci, așa fiindū noi prelăsti(i), și nesfātuīndu-ne nici uā dată de cēle trecătoare și vecuitoare, și neascunzūndu-ne nemic în viața care iaste (*Prit., Sol. 1*)*, acolo fără de veste ne va sosi asuprā paguba morții și atunce, acei cetățeni hiclénī și amarnici, luāndu-ne despuiatī de toate de cēste de aic(i), ca pre ceia-ce am cheltuit toată vrémia noastră, în voia lor, ne vom duce într'acé țară întunecată și înpăclată, în țara întunérecului de vécū (*Iov., cap. 10*)*,

unde nu iaste a vedé luminâ, nici c(i)as de viața dulceții.

Cunoaște darâ pre prostiia mé sfătuitori de bună înțelepciune, care toate ți le-am spus adevărat și am învățat pre tine, împăratul cel cu bună minte, mă(e)striile mîntuirii; că pentru acéia am venit ca să-țu arăt calé cé bună si nezmintită și să te rîdicu cătrâ céle de véc și fără de sfîrșenie, și să-ți dau sfat, să-țu pul acolo toate, și să te scoț dentr'ac(e)astă lume înșelătoare, caré, și eu odinioară. blestâmûțește, o iubiiam, și mă ținemû de dulcele și podoabele ei, iarâ déca cunoscuiu, cu ochii minții cei fără de zmintelâ, cum toată viața omenescă se sfîrșaste într'acésté: unii viindû, alții ducîndu-se, și ne avîndû nici unul stare vrûtoasă, nici bogățu în bogăție, nici tarî în tîrie, nici înțelepții intru înțelepciune, nici norociții în noroacele lor, nici ceia-ce se hrănescû în sațul lor, nici ceia-ce li se paré a trăi vrûtos intru deșarta și neputinc(i)oasa vrûtute, nici într'alt ceva în nimic, den cûte sîntû aic(i) laudate. Ce acesta lucru se închipuiaște izvoarălor, care viindû iarna mari și împlîndu-se de apă, se potrivescû adîncului mării; așa sîntû și céste de aic(i): toate trecătoare și pînâ la uâ vrême.

Direptû acéia am cunoscut că, toate cûte sîntû fiindû într'acesta chip deșarte, nici un folos nu iaste într'unsele ce, cum furâ acoperite cu uitare, céle-ce au fost mai de'nainte toate: și cinste, de vei zice, și împărăție și strălucia deregătoriilor, și mărirea trufiei, și rînjirile muncitorilor, sau al fiește-ce den lucruri ca acésté, așa și céste ce sîntû acum de față, în vremile ce vor fi după acésté, peri vor suptû uitare. Dentre carii și eu unul fiindû, fi-voi datorî schimbării tuturor, caré iaste după obic(i)aiu; și cumû nu furâ lăsați, ceia-ce au fostû mai nainte, să se îndulc(e)ascâ în véc(i) de céste ce sîntû aic(i), așa va fi și asupra mé; că pricepuiu cum face oamenilor ac(e)astă muncitoare și turburătoare lume, de'i mutâ de aic(i) acolò: pre unii den bogăție în sărăcie, iarâ pre alții den sărăcie în slavâ; pre céste scoate den viața, iarâ pre alții bagâ în locul lor; unora înțelepți și cu minte le face pacoste, iarâ pre alții proști și

fără de cinste face-I cinstiți și slăviți; pre unii neînțelepți și fără de minte îl pune în scaun de cinste, iară pre cei de cinste și slăviți arată-I tuturor ocărūți; și iaste a vedé pre némul omenescū, unde n'are nici uă așezare stătătoare, innainté fetei turbatei muncitoriei ei (adecă a lumii) ce, ca cūndū fuge porumbul de vultur sau de uliu, de tréce den locū in locū, aciil se pune într'un copacū, aciil zboară într'altul, aciil se afundă în hrésturi și in crăpăturile pietrilor¹ și pren desisuri de mărăcinii și, nici într'un chip, nu'sū poate afla scăpare fără de grijă, ce în toată vrémia pătimeste întru clătire și în greotate. Așa sūntū și ceia-ce se-au lipit cătră frumusețile ceștil lumii și se tem să nu cum-va să le piarză.

Uă dobitoc(e)ască boală ce bolescū becisnicii, ne avūnd nemic stătătoriu și fără de grijă, nici știind cătră ce sfărșenie vin și unde-i va aduce deșarta a lor viață, căriia se-au supus foarte ticăloșaste și blestemătește, iubindū cèle réle în locul celor bune, și învățūndu-se răotate în locū de bunătate, și nu știu cine va lua recile poame ale grélelor și rău pătimitoarelor lor ostenéle: au rudă, au strein? Că de multe ori, necum priiatnic sau cunoscut ce unii vrăjmașū și unii dușman, se întimplă de le iau. Acésté toate, și care urméză acestora, semuindu-le eu, întru a mă judecată sufletescă, urūiu toată viața mă, care o chieluisem în lucruri deșarte, trăindū lipit ostenințelor pămūntești; iară deca lepădaiu de la suflet și inpinsū în latur(i) nevointa ce avémū cătră acélé, mi se arătară bunătățile cèle adevărate ce iaste a mă teme de D(u)mnezeu și a face voia lui. Că ac(e)asta pricepui să fie începătură tuturor bunătăților, căc(t) ac(e)asta se chiamă începătura înțelepciunii (*Psalm*, 110)* și începătura cé deplin; că iaste viață fără de grijă, și ne avūndū scūrbă, celor-ce se țin de dūnsa și se razimă de dūnsa care² D(u)mnezeul cela tarele. De-acii, eu puindu-mi cugetul întru calé cé nezmintitoare a poruncilor Domnului, cunoscuui adevărat că nemic într'ūnsa nu iaste lucru izvrătit, nici întortū, nici n'are propastie, nici munți de piatră, nici iaste plină de mărăcinii, nic(i)

1. In manuscrisul din 1671: peșteriția.

2. " " " " ca de Domnul Dumnezeu.

de scai ce, iaste tot intocma și nétedă, îndulcindü ochii, celora-ce umblă pre dñsa, cu vederi pré lunate, și le incaltă pic(i)oarele și le înpodobéște cătră gătiré Ev(an)gh(e)liel pâcii (adecă a bunei vestiri de pace), ca să umble vrütos și tare, caré eu o puș mai nainte de cüt toate. Și am început a'm(i) zidi casa sufletului cé căzută și stricată; așa socotindu-mi lucrurile, și diregündu-mi zmintéla minții méle, auziuu cuvintele unui înțeleptü dascal strigündu-mă cu acésté (I a Cor., 7).• Esiü toțü ceia-ce pohitiü a vâ mñtui și vâ dezlupit(i) de deșertare cestil lumi, că chipul ei tréce atüta cüt preste puținel nu va fi. Esiü și nu vâ întoarcețü fără zestre și fără de plată. ce să purtațü cu vol hrana vieții de vécü; cá depártatá cale vetü să călătoriți, care trebuiaște să aibă de aic(i), multe bucate ce vetü sosi la locul cel de véci, care are 2 laturi, în care laturi multe lăcașurü sñntü, den care 2 laturi (sau părți): una o au gătit D(u)mnezeu celor ce-l iubescü și păzescü poruncile: aceia iaste plină de toate bunătățile și cine vor fi vrédnic(i)ü de acé țară tot-dé-una vor trăi intru nestricăciune, îndulcindu-se de nemurire cé neperitoare (Isaia, cap. 35).• „de unde au fugit „duréré, întristăciune și suspinaré“. Iară al doilé locü, iaste plin de întunérec, și de scürbă, și de durére, gătită diavolului și ingerilor lui. În care vor fi aruncați ceia-ce 'ș(i) au gătit, cu ale lor fapte, acéste lăcașur(i), caril 'ș(i)-au mai iubit lucrurile cestil vieți, de cüt céle neputrede și véci(n)ice, și cu totul se-au făcut mñncare focul de vécü.

Glas ca acela auzindü eu, și cunoscündu-l că va fi neminc(i)nos, pus-am mie lucru ca să ajungü acel lăcașü care iaste schimbat den toate durerile și grijile. Iară de atüta tãrie și de atüta bunătăți iaste plin (I-a Cor., cap. 13).•, a cărorá cunoștință acum, în mine, dentr'uă parte oare-ce, puținé iaste; căc(i) că, sñntü tñnăr cu vrüsta d(u)hovnicéscă, și ca cu uă oglindă și ca nește gácitori și pilde, vâz céle ce sñntü acolo, iară cñnd va veni ce iaste deplin și voiu cunoaște cu față cătră față, atunce acestü ce iaste cüte puținel (Rim., cap. 8)• și cüte uă pãrticé se va deșerta. Mulțemescü lui Dumnezeu, pren Ic. Xc. Domnul nostru, că légé d(u)hului vieții de Ic. Xp(i)ctoc m'au

slobozit de légé păcatului și den moarte, și 'mi-au deschis ochii să văz. fără de zmintelă, cum că cugetul trupescū iaste moartē, iară cugetul d(u)hovnicescū iaste viață și pace. Deci, cum cunoscui eu deșertare cestor lucruri de aic(i), urūiu-le cu urūciune desāvūrșit(ă), și așa sfătuescū și pre tine a le cunoaște, ca să le socotești ca nește streine ce sūntū și degrab trecătoare, și să le iai (*Luc.*, cap. 12)* de aic(i) toate, să le ascunzi în vécul cela ce nu se strică, comoară nefurată (*Mat.*, cap. 6)* bogăție nedășartă, unde ți se cade a mēрге fără de pestelă ca, déca te vei duce, să nu fi lipsit, ce să fi plin de avuție, cum țe-am spus, și mai sus, chip foarte asemănător acestora.

CAPUL XV.

Varlaam laudă milostenia

și arată că mulți, pentru spăsenia lor, au părăsit toată avuția lor.

Iară Ioasafū zise cătră bătrūn :

— Acéia să-m(i) spui mai apriiat : Cum aș puté triméte acolo comorile de aur și de avuție ? Că deca mă voiu duce să aflu dulc(e)ată nefurată și neputredă și neperitoare, și în ce chip voiu arăta urūciune cătră ceste de acum și să iubescū céle de vécū ?

Varlaam zise :

— Triméteré bogăției la locul de vécū se face cu mūnile săracilor. Direptū acéia și oare-carele dentru pror(o)ci, pré înțeleptul Daniil, au zis cătră împăratul Vavilonului (*Daniil*, cap. 4)* : „Direptū acéia, (zice) în-„părate, să't(i) placă sfatul meu, și să-t(i) curătești pă-„catele tale cu milostenia, și nedireptățile tale, cu in-„durările săracilor“. Și, zice și mūntuitorul¹: „Faceți-vă „priiateni den strūnsoaré nediréptă, ca cūndū veți săraci „să vă priiméscă întrū sălaşurile de vécū“. Și mult cu-„vūntū face stăpūnul însuși, in jos, pentru milostenie și pentru daré săraciler, cum ne-amū învățat și în Ev(an)-gh(e)lie. Decī, așa foarte adevărat veți puté triméte a-„colo toate mai naīnte, cu mūnile cerșetorilor²; că cūț faci lor, însuș(i) stăpūnul luīnduși-le lui, cu mult īdoit va plăti ție. Că in toată vrēmia biruiăște cu plata pre

1. In manuscrisul din 1674 : (*Luc.*, cap. 16) .

2. „ „ „ „ : (*Mat.*, cap 25)* .

ceia-ce'l iubescū. Intr'aceasta chip darā furūdū acum comorūle ale întunerecului cestul vécū, căruiia ai pătimit, slujindu i multā vrēme, te vei îndirepta dentr'acēstē bine, cătrā ce va să fie și, luindu-le toate, le vei ascunde ție de'tū vei cumpāra cu acēste putrede si *tricătoare* cēle stātătoare și trăitoare.

De acii, ajutūdū Domnul, vei cunoaște nestarē aceștii lumi și netocmēla ei, și luindu-șū zioa bună de la toate vei veni cătrā cēle ce vor să fie și, trecūdū preste cēste trecătoare, te vei lipi de cēle cu nādējde și trăitoare, și lāsūdū întunerecul umbrii morții, și urūd lumē și prețitorul lumii, și putrezitorul trup socotindū ție vrājmasū, vei alerga³ cătrā lumina cē ne atinsā, și luindū crucē a umār, vei mērgē pre urma lui, fără de oprēlā, ca și cu dūnsul să te veselești și să te arāți moștēn vieții celi necāzătoare și ne înșelătoare.

Iarā Ioasafū zise :

— Darā a nu băga in sēmā nemic, și a lua viață cu dureri ca acēstē (cum ai zis mai sus), vre-uā poruncā véche iaste de la apostoli, fiindū învățatura lor, au după dūnsii cu meștersugul și cu mintē voastră se-au chibzuit, alegūdū-le acēstē mai bune ?

Varlaam, cătrā acēstē răspunzūdū, zise :

— Nu te învățū eu lége noaā [apere-mā D(u)mnezeu] ce, carē ne iaste datā de la cel de demult ; că au zis Domnul (*Mat.*, cap, 10)*, cătrā un bogat, ce'l fusēse întreat cum ar putē face să moștenēze viață véc(i)nicā (*Luc.*, cap. 18¹)*, și se-au fostū lāudūdū că au păzit toate cūte sūntū scrise in lége : „Cu una, zice, n'ai umplut. „adecā cu acēsta : pasā de vinde ce ai și dā săracilor, „și vei avē comoarā in ceriure, și luindū crucē vino și „umblā după mine“. Iarā el, déca auzi acēstē fu îngrijat, că era foarte bogat. Deci, văzūdū-l Ic. că se intristā zise : „cum nu iaste lesne, celor-ce au bogăție, a intra „intru împărăția lui D(u)mnezeu, că mai lesne iaste funii „corăbiei a trēce pren urechile acului, decūt bogatul a „intra intru împărăția lui Dumnezeu“. Aceste porunci

1. In manuscrisul din 1674 : (I a. Tim., 6)*.

2. „ „ „ : (Cap., 15, ér nu 18)*.

ascultându-le toțu sfinții, se nevoiră a se *dezlupi* de tot de nelesniré a toată bogăția, și răsipiră toate, și pentru daré săracilor triméséră ș(i) acolo innainte bogăție véc(i)-nică, și luindū crucé mērseră pre urma lui Λ , unii sfūrșindu-se m(u)c(e)n(i)cēște (cumū țe-am spus) iară alții nevoindu-se postnicēște, și nimic nu lāsarā in traiul lor din cēle-ce se cad aceștii filosofi adevărate. Ac(e)astă poruncă să o știi că iaste a lui Xc. , împăratul nostru și D(u)mnezeu, care ne scoate den cēste putrede și ne face părtaș(i) cestor ce trāesc tot-dē-una.

Ioasafū zise :

— Dară dēca iaste vēche ac(e)astă filosofie, și așa de trebū, cum astāz(i) nu rămnescū mulți aceștii vieți ?

Iară bătrūnul zise :

— Mulți o au rămnit și o rămnescū ce, mai mulți să lenevesc și prēgetā. cum au zis Domnul (*Mat.*, cap 7)* : „Puțini sūntū de ceia ce umblā pre calē lui cé cu scūrbā „(*Luc.*, cap. 13)*, iară de ceia ce umblā pre cé largā „sūntū mulți; că îndată ce se cuprind de iubiré avuției. „sau de iubiré dulceților, și se lipsescū de dășarta mărie, nu se pot rumpe lesne dentr'acēle“. Ca cum se-ar fi vūndut de a lor bună voe robi a stāpūn strein și ar sta inpotriva lui D(u)mnezeu, celuia-ce poruncēște ca acēste fiindū legatū și ținuți de dūnsul. Că sufletul dēca se părăsēște de spāsēniia lui și ș(i) ia frūul in colți și i se slābescū zābalele,¹ de-acii, iaste purtat pretutindenē de pohtele cēle dobitocești. Direptū acēia, jelcuindu-se pro-rocul de acē nebunie asupra a unor suflete ca acēle. și plūngūndū de grosimē negurii ce zācē pre dūnsele, zicē (*Psalms*, 4)* : „Fec(i)orii oamenilor ! Pūnā cūndū „veți fi grei cu inima ? Pentru ce iubiți cēle deșarte „și căutați minciuna“ ? Cărul pror(o)cū, oare-cine den dascalii noștri cei prē ințelepți, bărbat foarte grăitor de d(u)mnezeire, mergūndū-i pre urmă și adāogūndū cāte-va și de la sine, strigā cătrā toți, ca dentr'un dēl prē naltū si căutătoriu spre toate părțile : „Fec(i)orii „omenești ! Pūnā cūndū veți fi grei cu inima ? Căc(i) iubiți „deșartele și căutați minciunile, țindū voi că ac(e)astă

1. In manuscrisul din 1671 : slābēste *dalogii*.

„viiată de aic(1) iaste un lucru oare-ce mare, și acé hrană și puținé cinste și smeritâ târie, și acestû noroc înșelătoriu, care mai vrutos sânt celor ce le au decût celor ce se-au nădăjduit; iară mai ales nici ale acelora, ce li se vede și li se pare că le au și le țin, nu sântû; ce, ca pulberé ce o aruncâ vihorul încoace și încolo, și o vânturâ“. Așa și acésté, de la unii se iau și la alții se dau, sau ca fumul ce tréce și ca înșelătoriu vis și ca umbra ce nu se poate ținé, nici sântû de-a le aștepta ceia-ce nu le-au dobândit, nici iară celor-ce le-au nu le sântû de credință. Așa poruncindû mântuitoriu și proor(oc)it și ap(os)t(o)lit mărturisindû și tot(1) sfinții, și cu lucrul și cu cuvântul, aducându-ne cătră calé cé nezmințitâ a bunătăților, și măcarâ de au și zis ei, că sântû puținî ceia-ce umblâ pre dânsa și mulți carii vrură să umble pre cé largâ, caré duce la periciune, ce însă drept acéia viiata a d(u)mnezeștiî filosofii, postnicești nu se va înpuțina că. cum triméte soarele zârile înainté. când va să răsae, spre luminaré tuturor, și poruncéște să lumineze pre toți, iară déca închid vre-unii ochii și nu vor să vazâ străluciré soarelui, soarele pentru ac(e)asta n'are nici uă vinâ, nici pre alții nu'î socotéște, nici slava străluciréi lui, pentru negrija acelora, nu ia nici un ponos; ce, lipsidu-se ei de luminâ ca nește orbi, c(e)arcâ păreții și cad în multe groape și's(1) înghimpâ obrazele în multû mărâcinû; iară soarele, stândû într'a lui străluciré, luminezâ celor-ce cautâ cu față descoperitâ lumina lui. Într'acelaș(1) chip și lumina lui Nc. pre toți luminezâ, dândû lor străluciré sa cé bogatâ; însă, fiește care de cût îi iaste pohta și vréré, atûta se face și pârtașû; că nici lipséște soarele dreptății pre cine-va, carele va să cate asupra lui, nici siléște pre ceia-ce 'ș(1) aleg de bună voe întunérecut ce, fiește-cine are voia volniciei lui, pûnâ iaste într'ac(e)astă viiată.

Iară Ioasafû întrebâ :

— Darâ ce iaste volnicia și vréré ?

Bătrûnul zise :

— Volnicia iaste voia sufletului cuvântător, caré fără de oprélâ purcéde încâtro-va : orû cătră bunătate, or cătră

răotate, așa fiindu rînduit(ă) de făcătoriul. Deci, volniciia¹ numai de cît clătiré sufletului înțelegător după voia lui, iară vréré iaste voia sfatului ce iaste în noi. Căc(1) că, luind sēma de ceva cu sfatul, așa ne oprim vréré, iară sfatul iaste pohtă întrebătoare, caré se face den cēlē-ce au a se lucra întru noi. Că sfătuiaste oare-cine: oare, bine va fi, să facem acest lucru, au ba? Și, după acēia, semuiaste ce iaste mai bine, și așa se face judecata, adecă semuiré; și așa se lipēște de acel lucru ce iaste semuit de sfat și-l iubēște, și acela se chiamă voe. Iară, dēca judecă și chibzuiaste, și nu i-se lipēște inima cătră acel lucru ce au semuit, nici-l iubēște, atunce nu se chiamă voe. Deci, așa se face vriaré, ce se zice alégeré, după lipiré inemil. Că, vréré sau alégeré iaste cîndu zacū două lucrur(1) înainte a mai voi, și a mai alége unul decūt altul; și ac(e)asta arată că sfatul iaste, după semuiré și vréré sau alégeré, și den sîngura gata-răspundere², că vréré iaste ac(e)asta: care iaste un lucru mai ales decūt altul și mai priimit. Că nimeni nu va chibzui ceva nesfātuindū, nici va voi (cum ai zice) va alége ceva pînă nu va lua sēma că nu toate cūte ni se par noaă a fi bune, voim a-le scoate la lucru, adecă a-le lucra; atunce iaste vréré sau alégere voită, caré iaste semuită de sfat, cîndu va priimi pohtă; și așa se inpreunēză a fi vréré pohtă sfătuită de cele ce sîntu între noi că, de lucru ce au semuit și au ales sfatul, ne ținem cu vréré. Că tot sfatul pentru lucrul ce are a se face iaste și pentru inpărțela lucrului, și așa sfatul iaste pavățā a toată, așjidiré vréré iaste pavățā a toată lucraré.

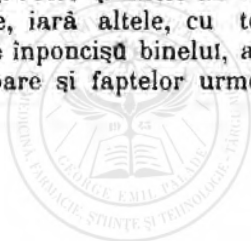
Direptū acēia, nu numai lucrurile, ce și cugetele, care le pune innainte vréré, tocmescū și cununi și munci; că incepătura păcatelor și incepătura lucrurilor direpte. vréré iaste, adusă dentru cēlē ce sîntu întru noi, ce se zice, den cēlē ce sîntu în putéré noastră. Că a cărorā lucruri le iaste putéré în noi, acelora și faptele le sîntu în noi;

1. In manuscrisul din 1671: de la acest cuvânt urmează ast-fel: „iaste soarele dereptății pre cine-va carele va să caute ssupra lui, nici silēște voia svatului ce iaste în noi. Căce că, luind sēma de ceva cu svatul, așa ne oprim vréré, etc.. etc“.

2. In manuscrisul din 1671: etimologie.

că în noi. după putere. iaste și facere bunătăților și bunătățile. Că cu adevărat în noi suntu toate ale sufletului, și acélé de care sfătuim.

Deci, așa sfătuindă oamenii, și avundă alegere volnic(e)ască, cine 'ș(i) pre cūta vrere are, pre atūta se face și pārtas luminii cel d(u)mnezeesti, și sporēste intru tocmelele filosofiei postnicești; pentru că și vrerile multe chipur(i) au, ca și nește izvoară de apă ce es den sūnul pāmūntului: unele izvorāscū intocma cu pāmūntul, altele puținel oare-ce mai adūncate în pāmūnt, iarā altele foarte adūncū. Deci, dentr'acéle ape, céle ce curā pre desupra, suntu dulci la gustare, iarā céle ce curā pren adūncū suntu sārâte și putū; altele iarā den dāstul izvorāscū, iarā altele numai ce picā cūte puținel. Așa să înțelegi și de vreri: unele suntu grabnice și foarte fierbinți, altele slabe și reci: și unele au voe preste tot. cătrā facere cē de bine, iarā altele, cu toată tārīia lor. se plēcā cătrā ce iaste inponcișū binelui, adecā cătrā răotate. Deci, după schimbare și faptelor urmēzā și pornélele.

CAPUL XVI.

Varlaam aduce pre loasaf cătră nădejde spăseniei;

iară după aceia 'i arată că credința creștinescă măcară de se și pare dentăiu a fi amară iară deca se înțelege bine iaste dulce și plăcută.

Atunce loasafū zise bătrînulul :

— Dară acum, mai sîntū alți cine-va ca tine să fie mărturisindū acéstē, au numai tu însutū ești carele mărturisești lucrur(1) ca acéstē și arăți ac(e)astă viață așa de urūc(i)oașă ?

Iară Varlaam răspuse :

— În c(e)astă țară a voastră nu știu pre nici unul; că armașii tătūne-tău cu întunerece de morți au cuprinsū pre aceia și au pus nevoință ca nici cumū întru vol, mărturisire de cunoștința lui D(u)mnezeu, nici într'un chip, să nu se auză; iară într'alte limbi, în toate, laudate sîntū acéstē și slăvite, ce întru unele cu cuvîntū direptū, iară într'altele cu cuvîntū întortū. Că vrăjmașul sufletelor noastre, așa au făcut ca să'i facă să se sfiască den calé cé diréptă și, împărțindū nește legi streine și cu nește cuvinte den scripturi, învățundu-i într'altū chip și aiminteré, nu cu direptul, cum stă în sfintele scripturi, i-au răzvrătit. Iară adeverința însăș(1) iaste mărturisită de slăviții ap(o)s(to)li și de cei purtători de D(u)mnezeu, și strălucéște în bisérica săbornic(e)ască, den marginé lumii pūnă iară în céia-l-altă margine mai luminos de cūt soarele; a cărui adeverință eu sîntū trimes la tine mărturisoriu și învățătoriu.

Ioasafu zise către dunsul :

— Dară tată-mieu nemic de acésté să nu se fie învățat ?

Iară bătrunul zise :

— Chiar, și cum se cade, nemic nu se-au învățat ; căc(i)u că, astupându-șu simțirile de a sa bună voe, nu va să priimescă binele, că cu volnicia 'ș(i)-au câștigat cuget către răotățu.

Ioasafu zise :

— Vreré-șu să se invête și el acésté.

Bătrunul răspunse, (*Mat.*, cap. 19) * :

— „Cele-ce nu se pot de la oameni, iară de la D(u)mnezeu toate“. Crez(i) ce poțu ști tu, dară de vei muntui tu pre tată-tău, și cu uă tocmelă minunată vei fi născător celui-ce te-au născut. Că am auzitū de un împărat ce 'ș(i)-au fostū tocmindū împărăția lū foarte bine, și au fostū fiindū blundū și lin către oamenii ce era suptū dunsul, iară numai intr'un lucru greșii, adecă, intr'acesta : că nu avé lumina cunoștinții lū D(u)mn(e)zeu, ce era cuprinsū cu înșelăciune idoléscă. Decī, avé un sfétnic bun, și era infrum(u)șetăat către D(u)mnezeu cu toată credința ce bună, de-acii, și cu toată înțelepciune făcătoare de bunătăți, carele era și intristat că nu suleriiă păgūnătaté împăratului, și gândiiă să 'i inpute pentru acel lucru ; însă iarăș se lăsa de acé îndrăznélă, temūndu-se să nu cum-va să 'ș(i) fie și lū însuș(i), și altor priiateni, făcător de răotăte și să tae cel folos ce era a mulți de la dunsul. Iară tot cerca vréme, cu prilejū, a-l trage către bine. Iară cūndū fu intr'uă noapte, zise împăratul către dunsul : „Vino să eșim să umblăm pren orașū, doară vom vedé „cum-va ceva de folos“.

Decī, umblundū el pren oraș, văzură uă rază de lumină lucindū dentr'uă ferestrué și, puindu'șu ochii pre acé ferestrué, văzură un sălașū, ca uă peșteră suptū pământū, în care ședé un omū, trăind în sārăciia ce mai de apoi, și înbrăcat intru nește félegi proaste, iară muiaré lū sta înainte-i de-l meșté vin, cūndū lua bărbatul sticla cu vinul în mūnă, iară ia cūnta un cūntecū dulce și-i făcé dulc(e)ată. și cu laude 'ș(i) mūngūia și-ș(i) îndulciiă bărbatul. Iară cel ce era cu împăratul, prevind

multă véme, se mira de nește oameni ca aceia. Cum fiindü ei supărați de atüta sáracie, cüt nici casä, nici inbrácáminte n'au și viețuescü viiață așa de véselä? Și, zise împáratul cátră acel svétnic al säu mai mare :

— „O, mare minune¹ priiatene! Că mie și ție, nici-uä-
„datä viiața noasträ, caré strălucéște cu atüta slavä și
„hraná, nu ne-au fostü așa de cu ticnä, ca cum vese-
„lêște și indulcêște ac(e)astä viiață, sáracä și ticäloasä,
„pre aceșt(i) nebuni, și li-se arätä lor a le fi nêtedä și
„dulce, ac(e)astä viiață a lor amarä și vrütoasä“.

Iarä acel svétnic aflündü vréme, cu prilejü ca a-
cêia, zise :

— „Împárate, darä ție cum ți-se pare traiul acestora“?

Împáratul zise :

— „Pare-mi-se a fi cu scürbä și mai aspru de cüt al
„tuturor, cütü am văzut, și mai urüt“.

Atunce, acel sfétnic gräi cátră dñsul, și zise așa :

— „Bine, sä știl împárate, că de multe or(i) mai ré de
„cüt ac(e)asta iaste socotitä viiața noasträ, de văzătorii
„și de tainicii ai vieții cel de vécü, și a bunätăților care
„covürșescä pre toată minté. Casele cêle poleite cu aur
„ce lucescü, și cêste haine luminate, și alte dulcet(i) tru-
„peștü, mai scürnave sä väd ochilor acelor ce väd fru-
„musété cê nespusä a sälașelor, ce sünü in ceriu ne
„fäcute de müní, de cüt toată inpucciuné și scürnäviia;
„și hainelor celor țesute de D(umnezeu, și a cununilor
„celor neputrede (1ª Cor., cap. 2)*, care au gätit ziditoriul
„tuturor celora ce-l iubescü. Că, in ce chip socotim noi
„pre aceșté, a fi nebuni, mai multü noi cariü ne înșeläm
„in c(e)astä lume, și îngäduim noaoä in c(e)astä slavä
„mincinoasä, și intr'ac(e)astä hranä färä de folos, süntem
„vrédnic(i)ü de jale și de lacrâme, innainté ochilor celor
„ce au gustat acêle bunätăți“.

Iarä împáratul auzindü acésté, ca cum i se-ar fi uluit
mințile, zise :

— „Darä cine sünță aceia cariü au dobündit viiață
„mai bunä de cüt noi?“

Svétnicul zise :

1. In manuscrisul din 1671 : ciudä.

— „Tot ceia-ce au mai iubit, cele de vécû, de cût „cêste cu vremi scurte“.

De-acii. întrebându împăratul iarâș(1), ca să știe, ce sântu cele de vécû, zise svétnicul :

— „Céle de vécû sântu împărătiia cé nesăvrûșită, și „viiata care nu iaste suptû moarte, și bogătiia care niel- „uă-datâ nu o apucâ sârăciia, și bucuriia și veseliia care „nu iaste atinsâ niel de uâ grijâ, sau de vre-uâ scûrbâ, „și pacé cé nescurmatâ și slobodâ de toată vrajba, și „pricé. Acésté. caril se vor învrednici a le primi, fericițu „vor fi. Și ac(e)asta foarte iaste adevărat, că vor viețui „în vec(i)û vîiatâ fără de grijâ și fără de ostenelâ, îndul- „cindu-se de toate dulcețile și frumusețile împărăției lui „D(u)mnezeu, fără de durere și împărătiindû cu Xc. fără „sfurșenie“.

Împăratul zise :

— „Darâ cine ieste vrédnicû a nemeri acésté“ ?

Svétnicul răspuse :

— „Tot(i) cel ce se țin de calé care duce acolo, că „întrare iaste neopritâ, numai de vré cine-va“.

Iară împăratul zise :

— „Darâ ce iaste calé care duce acolo“ ?

Acel svétnicû luminat răspuse¹ :

— „Iaste a ști pre unul adevăratul D(u)mnezeu și pre „v. Xc. unul născut al lui fiiu, și pre sf(i)ntul și de „vîiatâ făcătoriu al lui D(u)hû“.

De-acii împăratul, cu înțelepciune împărătescâ, zise cătrâ dñsul :

— „Darâ ce te-ai oprit pñnâ acum a nu'mî spune „acésté, că mie nu se arată acésté a fi de lepădat, și „de nebăgare în sémâ, ce sântu adevărate. Iară de iaste „vre-uâ price de dñsele, se cade să cercâm, cu durere, „pñnâ vom afla, ce iaste adevărat“ ?

Svétnicul zise :

— „Nu doarâ că am fostû cuprinsû cu vre-uâ lene, „sau cu vre-un préget, de n'am spus ție acésté, sau n'am „avut grijâ ce, fiindu-m(i) grêtâ de slava ta, să nu cum-va „să mă arât câ'țû fac supărare, iarâ cu totul sântu ade-

1. În manuscrisul din 1671: (Ioan, cap. 17).

„vărate și fără de nici uă price; iară după ac(e)asta de
„vei porunci robului tău a'țu aduce aminte de acéste,
„eu voi sluji poruncii tale“.

Inpăratul zise :

— „Nu numai în toate zilele, ce și preste tot c(e)asul,
„neincetat, să'm(i) innoești aducere aminte de acéste, și
„foarte fierbinte, și cu nevointă“.

Varlaam zise că :

— Am auzit, de-acil, după acéia, cum acel inpărat să
fie fostu trăindū în creștinătate bună și în viața ac(e)asta
fără de turburare, și fericire, ce va să fie încă, să nu o
fie greșit; așjidiré și tată-tău. Dară déca va aduce cine-va
aminte de acéste cu prilej, doară va pricepe cum-va, și
va cunoaște, de câte răotâți iaste cuprinsu. Și de-acil,
așa ferindu-se de dūnsele, va alége binele (II* Pet., cap.
1)*, pentru că ce are el acum, iaste orbū, de nu vede
că se-au lipsit de lumina cé adevărată, și vine de a lui
bună voe cătră întunerecul păgūnătății.

Iară Ioasaf zise cătră dūnsul :

— Acélé ce sūntū pentru tată-mieu, Domnul D(u)mn-
nezeu să le indirepteze, că lui, cum ai zis mai nainte,
toate-i sūntū cu putere, iară eu, pentru cuvintele tale
céle adevărate, cunoscūndū deșertare cestor lucruri de
aic(i), socotiiu să mă delungū de dūnsele de tot și, alaltă
vréme a vieții méle să o petrec cu tine den preună; ca
nu cum-va. pentru céste trecătoare, și pūnă la uă vréme
eu să caz den dulc(e)ața celor vecuitoare și neputrede.

Varlaam îl răspuse :

— De vei face ac(e)asta, potrive-te-vei unul voinic
tūnăr foarte înțeleptū, de care-am auzit cum să fie fostă
den oameni bogați și slăviți, căruia tată-său i-au fostu
logodit uă fată a unui om mare, și de nēm, și de avuție,
și fata era foarte frumoasă. Deci, vorovindă el de nuntă
cătră fiu-său, ca un tată ce avé grijă de fec(i)orul lui,
îl spuse de acé logodnă; iară el, auzindū așa, înpinse
în latur(i) și lepădă acel lucru, adecă însurare, ca cum
ar fi un lucru de lepădat și fără de cale, și fugi de lăsă
pe tată-său. Dec(i), mergūndū el pre uă cale, găzdui la
casa unul unchiașu sărac, vrūndū să se răpaose de ză-
duhul zilei. Iară fata unchiașului, care'i era numai acéia

născută, ia ședé înainté ușii de lucră cu mîinele, iară cu gura neîncetat bine-cuvînta și lăuda pre D(u)mnezeu, mulțemindu-i den adîncul sufletului. Iară voinicul acela, auzindū acé cîntare, zise :

— „O, muiare, ce poate fi ac(e)astă nevointă a ta? „Pentru ce, fiind tu așa mică și săracă, mulțemeștū „ca de nește daruri pré mari, cîntîndū dătătorului?”

Iară ea răspunse cătră dînsul :

— „Dar nu știi că de multe-ori uă erbșoară, cît „de mituté, de mari boale izbăvéște pre om; asjidiré și „ac(e)asta, mulțemindū lui D(u)mnezeu de céle mic(i)ă, „se face tocmire a mar(i) bunătă(i). Deci, fiindū și eu „fată acestui unchiaș sărac, mulțemescū de acéste mici, „și pre stăpînul bine-l cuvîntez, știindū că cela-ce au „dat acéste poate da și mai mari; însă acéste sîntū de „céle den afară, nu de ale noastre, den care si celor-ce „au căștigat și au strînsū multe nu le iaste dobîndă, „incă de nu voi zice că le iaste și pagubă și o pat, „de multe-or(i), iar celora-ce n'au luat nimic nu le vine „pagubă. Dec(i), dară, pre acelaș drum inblîndū unii și „alții, adecă și bogății și săracii, tot la acelaș sfîrșit „vin; iară în darurile céle-ce sîntū mai de trébă și „mai bune, ale lui D(u)mnezeu, foarte de mari și de „multe m'am îndulcit, care nici într'un chip n'au număr: „că m'am născut pre chipul lui D(u)mnezeu și m'am „învrednicit înțelegerei lui, și fuii mai înpodobită, mai „multū de cît toate dobitoacele, cu cuvîntul, adecă cu „graiul; și den moarte cătră viață fuii întoarsă pentru „m(i)l(o)sirdiia milei D(u)mnezeului nostru, și am luat „volnicie a mă face părtașū tainilor lui și mi se-au „deșchis ușa raiului, dîndu-mū intrare neoprită, numai „de voiu vré. Direptū atûté și ca acélé daruri căroră „sîntū, întocma, și depreună, soție și părtașū și bogăției „și sărăciei, a mulțemi cum se cade, nici într'un chip „nu'm(i) iaste cu puțință; dară deca nu voiu aduce și a- „c(e)astă puținé cîntare dăruitorului, ce răspunsū as avé“?

Iară voinicul¹, mirîndu-se de înțelepciuné ei, chemă pre tată-său și'l zise :

1. In manuscrisul din 1671: tînărul.

- „Dă-mū pre fie-ta, că foarte îndrăgiu minté ei și „creștinătaté ei“.

Iară unchiașul zise :

— „Nu ți-se cade a o lua, că iaste fată de sărac. iară „tu ești fec(i)or de părinți bogați“.

Iară voinicul numai de cūt zise :

„Ba eu, adevărat, o voi lua, numai tu de nu te „vei sfii de mine. Că mie'm(i) era logodită uă fată de „oameni de rudă bună, și bogați, iară eu n'am pohtit „pre acéia ce am plecat fuga; iară pre fie-ta eu o in- „drăgiu pentru credința ei cé bună, ce are cătră Du(m)- „nezeu, și pentru minté cé chibzuită, și pohtiu a mă „înpreuna ei“.

Iară unchiașul zise cătră dūnsul :

— „Nu'm(i) iaste cu putere a o da ție, să o duc(i) în „casa tatūne-tău, și să o dezlupești de lūngă sūnul meu, „că numai pre ac(e)asta am, una născută“.

Voinicul zise :

— „Crez eu, cu voi voi să fiu, și traiul vostru voi „să iau“.

Și așa, dezbrăcūndu-se de hainele céle luminate ce avé, cerșu de la unchiașū de se înbracă, ca dūnsiț, să-răcēște. Iară unchiașul ispitindu-l mult, și cercūndū gūndul lui în chipur(i) multe, déca-l cunoscu că iaste vrūtos și stărutoriu in cugetul lui, și déca pricepu că nu'f cére el fata. căc(i) că, doară fu el cuprinsū de pohta nebuniei ce, pentru dragosté creștinătății, vru a trăi în sărăcie, iubind pre fata lui mai mult de cūt cinsté lui și de cūt rudeniia lui cé mare, il luă unchiașul de mūnă, și'l băgă în cămara lui, și'l arătă multă avuție ce era acolo, și galbini mulți fără de număr, atūta cūt nici-uă-dată nu mai văzuse acel voinic, și zise cătră dūnsul :

— „Fătul-mieu, toate acésté le dau ție, de vréme ce „pohtis(i) a fi moșténū avuției méle“.

De-acit, voinicul acela, luindū acé moștenire, întrecu și covârși cu slava lui, pre totū slăviți și pre totū bogați pământului.

CAPUL XVII

Varlaam roagă pre D(u)mnezeu pentru spăseniia lui loasaf
și arată că făcătorii se cunoaște pentru lucrurile cele făcute.

De-acif, zise loasafu cătră Varlaamă :

— Și ac(e)astă poveste încă arată împotriva celor-ce suntu de lucrul meu. Dirept acéia 'm(i) pare, să fi zis acéste pentru mine. Ci, ce iaste ispita ac(é)sta, cu care întrebi vrutos, și cerci a ști minté mé ?

Iară bătrunul zise :

— Eu am ispitit și am cunoscut minté ta cé pricepută și vrutoasă și, cu adevărat, încă și direptaté sufletului tău ; ce, sfărșenia lucrului tău să întărescă acéste (*Efes.*, cap. 3)* : pentru ac(e)asta plec genuchele méle D(u)mnezeului nostru, celui slăvit în tro(i)ță, făcătoriu-lui tuturor celor văzute și nevăzute, celui ce iaste adevărat și pururé iaste, care n'au avut nici-uă-dată începută pré slăvita a lui d(u)mnezeire, nici săvărșenie nu va avé infricoșatului și intru tot putérnicului, bunului și milosrūdului, ca să lumineze ochii inemi tale, și să-tū dē d(u)hul înțelepciunii și al descoperirei înțelgerii lui, ca să știl ce iaste (*Efes.*, cap. 1)* nădédé chiamării lui și ce iaste bogăția slavei a moștenirei lui intru sf(i)nti, și ce iaste pré covărșitoare mărire puterii lui intru noi, cei-ce crédem, ca mai multū să nu fi strein (*Efes.*, cap. 1¹)* si vinetec ce, depreună cetățen cu sfinții și prūmitū al său lui D(u)mnezeu, zidit pre temeliia apostolilor și a pro-

1. In manuscrisul din 1671 : cap. 2, ér nu cap. 1.

rocilor, care temelie iaste însuși Xc., piatra cea den marginé unghiulu, întru caré toată zidire ce iaste pusă crêste întru bisér(i)ca sf(ê)ntă de Domnul.

Iară Ioasaf foarte se umili, în înima lui, și zise :

— Acésté toate și eu pohtindū a le ști, mă rog, spune'm(i) bogăția slavel lui D(u)mn(e)zeu și covârșire puteril lui.

Varlaam zise :

— Lui D(um)nezeu mă rog să te învêțe acésté și să bage în sufletul tău înțelêgeré unor lucrur(i) ca acésté, pentru că la oameni nici într'un chip nu iaste putință a arăta slava și putéré lui, măcară de se-ar aduna toate limbile oamenilor ce au fostū odinioară (*Ioan*, cap. 1)* că, au zis ev(an)gh(e)listul și b(o)goslovul : „Pre D(um)nezeu „niminū, nicăiri, nici-uă-dată, nu-l au văzut“ ; unul născut fiu, carele iaste în sūnul tatălui, acela au spus. Iară pré nenumărata slavă și mărie a celui nevăzut care dentru pământeni o-ar puté ajunge, déca nu o va descoperi el însuși(i) cumu'i va fi voia? Cum că au descoperit și apostolilor și pror(o)cilor lui, iară noi și den mărturisire lor și, și den sūngurile lucruri ale firei, de cūt putem încăpui, pricepem și ne învățăm că grăiaște scriptura (*Psalms*. 18)* : „Ceriurile spun slava lui D(um)mn(e)zeu, și făptura mūnilor lui spune întărire“. (*Rīm.*, cap. 1)*. Și céle de la ziditura lumii, ce sūntū nevăzute, se vād cunoscute cu céle făcute putéré lui. caré iaste tot dē-una și d(um)nezeiré, că cum ar vedé cine-va uă casă frumoasă și făcută cu meșteșug, sau un vas bun și tocmit frumos, numai dentr'acel lucru curūdū ar cunoaște pre ziditoriul sau pre meșterul. Așa și eu fiindū zidit din céle ce nu era, și adusū la fiire, de nu nici pocl vedé pre ziditoriul și pre făcătoriul ; iară den cé bine rūduită și minunată a mé tocmire, veniū întru cunoștința înțelepciunii lui, încă nu tocma așa cum iaste, ce cum am putut înțelêge ; pentru că nu m'am făcut eu însu'mi, nici am fost eu den mine'sū, ce acela m'au zidit cum au vrut, poruncindu'mū a birui asupra tuturor zidirilor, iară de unele den zidiri m'au mai micșorat. Și, fiindū eu bñntuit și stricat, iară m'au înnoit cu mai bună înnoire.

De aci, cu a lui dumnezeiască poruncă scoțūndu-mă

de aic(1) cătră altă viață, mă mută nesfârșită și véc(i)-nică; și nici într'unele de acésté nu'm(1) iaste cu putere a mă potrive țării purtării de grijă a lui, și nici a mai adaoge cătră mine ceva, nici a scăde, măcară in stat măcară in fața obrazului, nic(1) céle ce se-au vechit in mine nu le mai pocl innoi, nici céle ce se-au stricat nu le mai pocl dirége; că nimeni den oamenu nu poate să facă acésté: nici împărat, nici înțeleptu, nici bogat, nici puternic, nici altu cine-va fiind învățat măestriia omenescă. Că, zice¹, nici unul den împărați sau de ceia ce suntu in mărie, n'au avut altu féliu de începătura firei lui, ce tuturor uă intrare le iaste in viață, și eșiré așjidiré tot intocma. Dec(1), dentr'acésté ce suntu prejur de mine, mă îndireptez cătră înțelegéré lucrului celui mare al ziditorului, cu acésté și cu cé bine rânduítă tocmire și pază a toată făptura, eu pricep că acésté de sines(1) toate suntu supuse suptu schimbare: céle înțelegătoare, sau céle cu minte, după vrére, și după sporiré cătră bine, și după depărtaré binelui; iară céle simțitoare (ce se zice vitele care nu mai ce si(m)ptu iară minti n'au) după naștere și după stricăciune, și după creștere și după inpuținare, și după féliul mutării și după clătire ce se zice, purcesul den loc in loc, și dentr'acésté mărturisescă, și spun, cu glasuri negrăitoare, cum că D(u)mnezul cel nemutat și neschimbat, și ne zidit, suntu facute, și ținute și păzite și pururé ferite. Crez céste firi ce nu's(1) asemănă, ce's(1) suntu inponcișate, cum se-ar fi adunat una cu alta intru inpléré unui lumi, și cum ar trăi nestricate și ne dăzlegate, de nu le-ar fi alcătuit vre-uă putere a celui ce iaste a tot-putérnicul și le păzeste nestricate, in vrémia. Și cum ar puté fi ceva deca n'ar fi vrut el? Sau, ce n'ar fi chemat de dunsul, cum se-ar puté păzi și feri, zice scriptura, că corabiia fără cărmaci nu se va îndrepta ce, lesne se innecă; casa fără de tocmitor nu poate sta, dară lumé, un lucru așa de mare și așa de frumos și minunat, cum să sté intr'atúta sémă de ani, fără de oare-ce slăvită indireptare mare și minunată și pré înțelptă purtare de grijă? Că,

1. In manuscrisul din 1671 (Mdrost, 7)*.

iată ceriurile, de cūți ani sūntū și nu se-au mai negrit, tăriiia pământului nu se-au mai slăbit, născūndū în tot(i) anii atūté, izvoarāle nu se-au mai contenit curūndū tot-de-una de cūndū 'ș(i)-au fostū, maré atūté rūrī incāpūndū într'ūnsa nu'ș(i) mai trecu māsura. alergaré soarelui și a lunii nu se mai schimbā, tocmélele zilei și ale nopții nu se-au mai întorsū. Dentr'acéstē den toate, se aratā noaā măriiia și putéré cé nespūsā a lui D(u)mnezeu, caré iaste mārurisitā de pror(o)ci și de ap(o)s(to)li, ce nimeni nu poate sā înțelégā și sā laude slava lui, dup(ă) vrednicie și cum se ar cādē. Cā toate vāzutele cūte sūntū suptū simțire și nevāzutele, d(u)mnezeescul aposto(l)ū carele avé pre Xc., grāindū în sine cu socotință zice (I^a Cor.¹, cap. 13): „Dentr'uā parte înțelégem“, cum ai zice, cūte puținel înțelégem, „și dentr'uā parte prorocim“, adecā, cūte puținel gūcim; iarā cūndū va veni ce iaste deplin și desāvūrșit, atunce se va deșerta ce iaste dentr'uā parte, adecā acel puținel.

Direptū acéia, și mirūndu-se de nenumārata bogăție a înțelepciunii lui, cu mare glas strigā (*Rīm.*, 11): „O adūncătura înțelepciunii și a înțelégerii lui Dumnezeu! Cāt sūntū de necercate judecāțile lui (II^a Cor., 12) și de neurmate căile lui!

Dec(1), dēca au slobozit cela ce au ajunsū pūnā la al treilē ceriu, și au auzit graiuri nepovestite, nește glasuri den gura lui de minune ca acéstē, cine den ceia ce sūntū de potriva mé ar puté căuta de tot cu ochii săi, în adūncul a atūté taini, și a zice ceva pre înțeles? Sau măcarā sā poatā a și cugeta cum se cade de céle ce au zis, dēca nu va da însușū dātătoriul înțelepciunii și indireptătoriul ne înțeleptilor. Cā în mūna lui sūntem, și noi și cuvintele noastre, și toatā chibzuiala și meștersugul minții. El au dat noaā cunoașteré cé neminci-noasă a lucrurilor ce sūntū a ști, tocmēla lumii și lucrările stihiiilor (*Madrost.*, 11), ce se zice ale teméelor lumii, începătura și sfūrșeniia și mijlocul *ailor*, schimbaré obi-céelor și mutaré vremilor, că toate le-au făcutū cu măsurā și cu cumpānā. pentru că ce iaste a puté multū

1. In manuscrisul din 1671: a II-a epistolă către *Corinteni*, ér nu I-a.

lui in toată vrémia'l iaste mai gata, și împotriva táriei bra-
țului lui cine va a sta? Că ca chipul cumpenii iaste toată
lumé innainté lui, și ca picătura roaá'l cel de diminétá
ce se pogoará pre pámüntú, cá miluiaște pre toți, cá
poate toate, și tréce păcatele oamenilor celor-ce se căescú,
că pre nimé nu uraște, nici's(t) intoarce fața de cătrá
ceia-ce alérgá cătrá dñsul. Singur bun și iubitoriul de
suflete stápñ (*Danil.*, 3). Blagoslovit fie sf(t)ntul, nu-
mele slavei lui, și pré cñtat și pré innáltat in vécl.
Amin.

CAPUL XVIII

Varlaam arată care iaste viața ce adevărată
și care iaste moarté ce adevărată.

Și de opriré călugărescă, în brăcăminte și în bucate.

Iarâ Ioasaf zise cătră dñsul :

— O, pré înțelepte, pare'mû că de te-ai sfătui, în vreme multă foarte, ca să zaci dezlegare plăcută gândurilor noastre și spunere întrebărilor noastre într'altú chip sau alminterlé, adecâ mai bine și mai frumos n'ai puté face să grăești, lucruri ca acélé, de cút cumu'm(t) spuseși(t) acuma. Că mă învățașú cum D(u)mnezeu iaste făcător și țitor a toate și cum că slava măriiel lui iaste neajunsâ de cugetele omenești, cu cuvinte adevărate ai arătat; și cum că alt nimeni nu poate spune acéia, fără numai căroră va descoperi el însușú, cum va vré. Direptú acéia, foarte mă miraiu de înțelepciuné cuvintelor tale. Ce'm(t) spune, pré fericite, de cútí ani ești tu? Și în ce locur(t) 'i-ai căștigat lăcuință? Și pre cine ai cu tine soți aceștii filosofi? Că sufletul meu să legă tare cătră înțelepciuné ta, și nici într'un chip nu voiú să mă despartú de tine, în toată vrémia vieții méle.

Bătrñnul zise :

— Cum mi se pare mie, sñntú de 45 de ani; iarâ de lăcuință, eu lăcuescú în pustiiile pământului Senari-dului; și am, împreună cu mine, nevoitor(i) caril se ostenescú cu mine, și se învață, cătră calé căiătoril celui de sus.

Ioasaf zise :

36.704

— Cumu'm(i) grăești lucruri ca acéste? Că tu te arăți mie a fi mai mare de 70 de ani? Dară ce cuvântu iaste acesta al tău, de te faci a fi de 45 de ani? Pare-mă că, de ac(e)asta, nu grăești adevărat.

Iară Varlaam zise cătră dñsul :

— De întrebî să știi ani de la nașteré mé, bine ai socotit într'acesta : că mai mare sñntu de cñt vre-ua 70 de anñ. Ce, eu, acei ani, ce au fostu chiebtui(i) în deșertu, nici într'un chip nu i-am socotit în numărul vieții. Că, cñt trăiam eu, cu trupul fiindu robu păcatului, atunce omul mieu, cel denlăuntru, mortu era. Deci, ani celor morți, nici-ua-dată nu se socotescñ între ani viilor. Iară, de cñnd se-au răstignit lumé mie și eu lumit, și am dat în laturî, omul cel vechiu (*Galat.*, 6)* carele se stricase, cu pehtele céle înșelătoare (*Efes.*, 4)*, de atunce nu ca mai trăescu în trup, ce trăiaște întru mine Xc., iară traiul ce trăescu, trăescñ cu credința fiului lui D(u)m-n(e)zeu, celuia ce m'au iubit, și pre dñsul se-au dat pentru mine.

Deci, pre acéște'i chiemu, pre dreptate, ani de viață și zile de spásenie care, 45 de ani, îi numărâiu cu cuvñntul, iară nu spusu cu socotința numărul lor. Ce, și tu dară acum, a iubi în toată vrémia cuget ca acesta și, nici într'un chip, ani carii ai trăit spre tot lucrul cel bun nu'i socoti morți, nici iară pre aceia ce slujescñ păcatului nu'i socoti ani vii, și pre ceia-ce trag în jos țiiitorului de lume, și rñsipescñ viața, întru dulceți și întru pohte rélé; ce bine să știi, că acei ani sñntu morți, și viața omorñtă cu faptelele.

Că, un inteleptu, oare-cine, pre dreptate au pus nume păcatului, moarté celui nemuritor, și au zis și apostolul (*Rñm.*, cñp. 6)* : „Cñndu erați robi păcatului, erați slobozi de dreptate, și ce roadă aveți atunce“? De care lucruri, acum, vă iaste rñșine, că sfñrșeniia acelora iaste moarté, iară acum slobozindu-vă de la păcat, v'ați făcut robi lui D(u)mnezeu, și aveți roada voastră întru sfinție și de aci, sfñrșeniia iaste viața vécului : că léfa păcatului iaste moarté, iară darul lui D(u)mnezeu iaste viața de véc întru Ic. Xc., Domnul nostru.

De-acii Ioasaf zise cătră dñsul :

— De vreme ce iaste traiul in trup, adecã cel trupescũ, tu nu'l socotești in numãrul vietii, darã nici moartã suptũ carã zac toți, nu se cade a o socoti moartã.

Bãtrãnul rãspunse :

— Eu, fãrã de nici uã indoialã, și de acẽia socotescũ, și nici intr'un chip nu mã tem de ac(e)astã moartã trecãtoare, și tocma nici moartã nu'i zic. Cã, de mã va apuca inblãndũ in calã poruncilor Domnului, atunce, nu moartã, ce mãl vrũtos trecere 'm(l) iaste den moartã cãtrã viața cã mãl bunã și mãl desãvrũsitã), carã iaste ascunsã in Vr., (*Calas.*¹, cap. 3)*. Carã pohtindũ sfințil a o nemeri, foarte urũrã ac(e)astã viața, pentru care lucru au zis apostolul (*II^a Cor.*, 5)*: „Știm cã de se va strica casa „noastrã, a acești lãcuințe, avemũ de la D(u)mn(e)zeu „casã de vãc, in ceriu, ne fãcutã de mũini“. Pentru acẽia darã și suspinãm și gãmem, pohtindũ a ne inbrãca sus in sãlașul nostru cel den ceriu. In sã, de ne vom afla inbrãcaț, iarã nu goli, pentru cã și ceia-ce sũntem in c(e)astã sãlãșuire gãmem, fiindũ ingreoiã(1) și suspinãm; cãcl cã, nu vom sã ne despuemũ, ce 'vom sã ne și mãl inbrãcãm, ca sã fie sorbitã moartã de viața. Și iarã zice (*Rim.*, cap 7)*: „Eu, omũ ticãlos, cine mã va izbãvi „den trupul acești morți? Și in cã pohtescã (*Fil.*, cap. 1)* „a mã dezlega și a fi cu Vr.“. Și pror(o)cul D(a)v(i)dũ zice (*Psalms.*, 41)*: „Cũndũ voiu veni și mã voiu arãta fãțel „lui D(u)mnezeu“.

Iarã cum sũntũ eu, cela-ce sũntũ, de cũt toți robil lui D(u)mnezeu, mãl mic, nici intr'un chip nu mã temũ de ac(e)astã moartã trecãtoare. De aic(1) poți cunoaște lesne, cã poruncile și laudele cãle groaznice ale tãtũnetãu, nebãgũndu-le eu nici intr'ua sãmã, veniũ la tine tãrã de fricã. Cã de ar veni acẽstã la știința lui, ca un puternic ce iaste, m'ar pune suptũ mil de morți. Ce, eu, de cũt toate, de cũt altele, puindũ cuvãntul lui D(u)mn(e)zeu mãl sus, și jeluindũ, sã ajungũ pre acela. De ac(e)astã moartã vremennicã nu'm(l) iaste fricã, nici o socotescũ sã fie vrãdnicã de acẽstã nume, ascultãndũ porunca Domnului ce zice (*Mat.*, 10)*: „Nu vã tãmetũ

1. In loc de *Colos(oni)*.

„de ceia-ce ucig trupul, iară sufletul nu-l potū ucide ce,
 „mai vrūtos, să vă témețū de cela carele poate piiarde
 „și sufletul și trupul in Gheena.“

Ioasaf zise :

— Acéste nevointe ale filosofiei voastre, cei adevărate, foarte trec preste firé pământénilor, celor-ce se-au lipit den rădăcină de ac(e)astă viață. Fericiti sunteți voi, care avețū vrere așa barbătescă și vrūtoasă. Ce'm(1) spune cu adevărat, rogu-te : Tu, și ceia-ce sūntū cu tine in pustie ca acéia, de unde avețū bucate, și ce féliu ? Și inbrăcăminte de unde, și in ce chip ?

Iară Varlaam zise :

— Hrana ne iaste den mugurul copaciului ce se află și den erbile ce hrăneste pustiia, adăpate den roaoa ceriului, și supuindu-se poruncii lui D(u)mnezeu, pentru care nimeni nu face cu noi războiu, sau să se părăscă, căutundū să *șupescă* mai multū, cum iaste obic(e)aiul și tocméla asupriciunii și a lăcomiei. Ce den dăstul iaste innainté tuturor hrană fără pizmă lucrată de niminū, și masă făcută insăș(1) de ia. Iară, déca aduce cine-va, vre un credinc(i)os, den frați ce sūntū aproape, ceva pūine, spre bl(a)goslovenie, acéia noi o priimim ca cum ar fi trimésă de la a lui D(u)mnezeu purtare de grijă, spre blagoslovenia celora-ce o au adus cu credință. Iară inbrăcămintele noastre sūntū nește félegi de pâr, și de piel de oae, și de capră ; toate vechi și multū cūrpite, chinuindū de tot pre acestū trupū nepūtin(c)ios. Ca acélé sūntū inbrăcăminte nōstră, și vara și iarna. In caré, déca ne inbrăcăm, nu ni se cade a ne mai dezbrăca, pūnă se rumpū și se strică de tot. Și așa, pătindū nevoile frigului și ale zăduhului, așteptăm pentru acésté să ne inbrăcăm intr'acéle haine neputrede, ce vor să fie.

Iară Ioasaf zise :

— Dară c(e)astă haină a ta, in caré ești inbrăcat de unde'ti iaste ?

Bătrūnul zise :

— Luatu-o-am de la un frate credinc(i)os, cătră ac(e)astă trébă, vrūndū să fac cale cătră tine. Că cu haine ce ne-am deprinsū noi a umbla. nu mi se cădé a veni.

Ca cum ar veni cine-va să aibă uă rudă dragă, robită și dusă de nește limbi într'altă țară, și vrândū să-l scoată de acolo, și-ar lepăda haina lui, și se-ar înbrăca în haine de ale acelor vrăjmașū, și așa ar merge în țara lor, și în multe chipur(1) de meștersuguri ar slobozi ruda lui, den munca cé amară, într'acelaș chip și eu, știindū cele-ce sūntū de tine, înbrăcatu-m'am într'acestū chip, și veniu să bag sāmūnța propoveduirei cel d(u)mnezești în inima ta, și să te zăbovescū den robiiia țititoriului de lume, celui iute. Și acum iată, cu putéré lui D(u)mnezeu, den cūt mi-au fostū putéré, 'mi-am înplut slujba de țe-am spus cunoștința lui și mărturisirile prorocilor, și ale ap(o)st(o)lilor, și te-am învățat, fără de zmintélă, și cu iubire de adeverință, desertaré lucrurilor ce sūntū și de cūte féliuri de răotâți fiindū ac(e)astă lume plină, înșală pre ceia-ce se supun ei, și în multe chipur(1) îl vūneză. Deci dară, acum mi se cade să mă duc de unde am venit, și acolo, dezbrăcūndu-mă de acestū chip strein. mă voiu înbrăca iară într'al meu.

Iară Ioasaf rugă pre bătrūnul, să'î arate hainele portului lor, care se-au deprinsū ei a purta. Atunce Varlaam, unde se dezbracă de hainele ce era înbrăcat, infricoșat se arată lui Ioasafū, că'î era mūrșevită toată vlaga trupului, și piialé'î negrise de arsura soarelui și era lipită, și strūnsă pré oase, ca cum ar întinde cine-va uă piiale pre desupra unor trestii suptiréle. Și era, cu uă félegă de păr, spartă și foarte aspră, înfășurat de la mijloc pună la genuche; de acelaș féliu avé și mantiia în spinare. Și se pré miră Ioasaf de traiu cu durére și vrūtos ca acela; și, minunūndu-se de uă pré mare răbdare, suspină și, lăcrāmūndū, zise cătră bătrūn:

— De vrème ce ai venit să mă slobozești den robiiia diiavolului, pune sfūrșitul facerii tale de bine, de'm(1) scoate sufletul din temniță și luindu-mă cu tine, te du de aic(i); că izbăvindu-mă de tot de înșelăciuné lumii, să iau acolo pecété mūntuitoriului botez, și să fiu soț minunatei tale filosofii, și vieții tale, caré iaste pre desupra firei.

Iară Varlaam zise cătră dūnsul:

— Oare-cine, den bogați, hrăniia un puiu de căprioară. Decî, dēca crescū, el pohtiia pustia, căc(i) trăgē traiul firei. Deci, uă-datā, eșindū el, aflā uă cirēdā de căprioare pāscūndū, și pāștē și el aproape de dūnșele, lungā satu, și sēra se întorcē iarā la curte; asijdirē și intr'altā zi. Pentru ne grija celor-ce o hrăniia, iarā eșindū, se amestecā cu cēle sālbatece, iarā iale ducūndu-se mai departe a se paște. merse și el cu dūnșele. Iarā slugile bogatului pricepūndū, încălecarā pre cai și aler-gară după dūnșele și prinserā puiu lor și, întorcūndu-se acasă, făcurā'l să nu mai iasā. Iarā cēia-l-altā cirēdā, pre unele le uciserā, iarā pre altele rău le rānirā. Acesta chip mā tem' să nu ni-se întūmple și noaā, de vei mērgē după mine, să nu cum-va să mā lipsescū și de traiul den preună cu tine, și soțiilor mēle să le fiu făcātoriu de multe răotāt(i), și tātūne-tāu de osūndā de vēc. Ce, așa iaste voia Domnului cătrā tine: Sā te pecetluești acum cu pecētē d(u)mnzeescului botez, și să lācuești pre loc, țindu-te de toatā credința cē bună, și de facerē poruncilor lui Xc. Iarā, cūndū va da vrēme ca acēia, cela-ce iaste făcātoriu a toate bunātāțile, atunce tu vei veni cătrā noi și altā vrēme a vieții noastre, de-acii, o vom lācui den preună, unul cu altul. însă amū nādējde in Domnul, cum și in viața ce va să fie, să fim noi nedāspărțiți.

Iarā Ioasaf, acii-șū lācrāmūndū, zise cătrā dūnsul:

— Dēca place Domnului așa, să fie voia lui. De acum darā mā sāvūrșaste cu sf(i)ntul botez, și ia de la mine galbūni și haine. să fie de hranā și de înbrăcăminte, ție și soțiilor tale, și te du la locul postirei tale, fiindū păzit cu pacē Domnului și, neîncetat, te roagā pentru mine, ca să nu caz den nādējdē mia, ce să te pociu ajunge curūndū, și să petrec într'adūncā tăcēre, luindū de la tine folos.

Iarā Varlaam zise:

— A lua peciatē lui Xc., nici intr'un chip nu iaste oprēlā. Ce tu, te gătiaște, iarā Domnul ajutōndū-ți, fi-vei desāvūrșit; iarā de banī ce zisesū să dai soțiilor mēle,

1. In manuscrisul din 1671: frioār(i) iaste.

cum va pute fi ac(e)asta ? Fiindu tu sărac, și să dai milostenie bogaților ! Crez, în toată vreme, bogătit fac bine săracilor, nu săracii bogaților. Că acela ce iaste mai de jos den toate soțiile mele, preste sēmă, mai bogat iaste de cūt tine. Insă mă nădăjduescū, intru îndurare lui D(u)mnezeu, cum și pre tine preste puținé vreme să te pre îmbogățescă și atunce nu vei fi darnecū.

Ioasaş zise cătră dūnsul :

— Spune'm(i)acestū cuvintū : Cum cela ce iaste mai de jos, den toate soțiile tale, să poată fi cu multū mai mare de cūt mine, cu bogăția ; de carit tu [puțin mai nainte de ac(e)asta] zicēi, cum, intru multă neagonisire și intru sărăciia cē mai de pre urmă trăescū ? Și cum mă chem acumū sărac, iară cūndū mă voiu îmbogați, im(i) zici că voiu fi scumpū, fiindū acum mai darnec ?

Varlaam răspunse :

— N'am zis eu cum că pat sărăcie, ce au bogătie nedășartă. Că sărăciia cē mai de apoi iaste ac(e)asta : a adaoge în toată vrēmia bogătie cătră bogătie, și a nu înfrūna pornēla acei pohte, ce a pohti tot mai mult, fără de sațiu. Iară ceia-ce nu bagă în sēmă lucrurile, carele sūntū ale aceștii vieți, pentru dragostē celor de vēc și socotiră acēstē a fi gunoiu, ca pentru să dobūndescă pre insușū Xc. și toată grija de mūncare și de 'nbrăcăminte pre Domnul au pus, veselindu-se cu neagonisēla, cum nici unul den iubitorii de lume, carii fierbū în aur și în bogătie, nu se veseliaște așa, și bogătie den dăstul 'ș(i)-au strūnsū, și se indulcescū cu nădejde de binele cel nesăvūrsit pre dreptate ; pre aceia pre totī, și de cūt tine și de cūt toată împărăția pamūntescă, mai bogati 'i voiu chema. Insă, ajutūndu-ți D(u)mnezeu, vei lua și tu bogătie d(u)-hovnic(e)ască ca acēia, carē păzindu-o cu tărie, și pre dreptate, pohtindū pururē încă mai multū, nimic nu vei vrē atunce să cheltuești, că acēia iaste avuția cē ade-vărată, iară multime bogăției trupestī, mai mult vatāmă pre priiatenii ei, de cūt le folosēste. Ce pre dreptate'i zișū sărăciia cē mai de apoi, de carē, lepādūndu-se de tot, pohtitorii binelui cerescū au fugit de dūnsa, ca cum ar fugi cine va de un șarpe.

Deci, deca vrème ce vrăjmaşul, pre ceta ce l'au ucis soţiile mele, ceia-ce ce se pohtescū cu mine denpreună şi oştescū, şi 'l-au călcat cu pic(i)oarele, acum eu iară să iau pre acela' viu de la tine şi să'l duc la dūnşil, fi-voiu scornitor lor de patime şi de războae, şi cu totul le voiu fi ingeru hielén, care lucru nu dé D(u)mnezeu să fac eu. Iară de inbrăcăminte, acésté să'm(i) înţelegi. Că ceia-ce se-au dezbrăcat de vechiciuné cē putredā şi de haina călcării, adegā a neascultării, şi grija ce iaste de dūnsa, adegā de inbrăcare, o au pus jos şi se-au inbrăcat in Xc. ca in haina spāsienel, şi ca in văşmūntul veseliel, pre aceia cumu'i voiu inbrăca iară in hainā de piiale, şi să'i infāşu cu văşmūntul ruşinii? Ce, aşa să ūil: cā soţiile mele, cā lor, nici in tr'un chip, de acēste haine, nu le trebuescū, cā le iaste destul postul pustiel şi acela'l socotescū ei să fie bucata cē adevăratā, iarā hainele şi aurul, ce zici să dai lor, in partī sāracilor de't(i) ascunde ūie comoarā nefuratā, in vécul ce va să fie, şi cu rugăciunile lor fă pre D(u)mn(e)zeu să fie ūie m(i)lostivū (*Efes.*, 6)*, cā aşa 't(i) vei avé bogātie ajutătoare spre bine. Şi aşa inbrăcūdu-te in toate armele d(u)h(u)lui şi incingūdu-ūi mijlocul cu adeverinūa, şi inplātoşindu-te in platoşa direptāūil, şi puindu-ūi in cap coiful spāsienel şi pic(i)oarele incālūandu-ūi-le in gătire vestirei cel bune de pace, şi luindu-ūi in mūini pavāza credinūei şi sabiia d(u)hului, caré iaste graiul lui D(u)mnezeu, şi de toate părūile inarmūdu-te vitejaşte şi ingrādindu-te aşa, cu nāgējde, eşi inpotriva războiului pāgūnilor. Deci, deca vei birui acest războiu, şi pre căpitanul lui, pre diiavolul, şi'l vei arunca in pāmūntū, te vei inpodobi de dirēpta stāpūnului cē incepătoare de viaūā, cu cunūni de biruinūā.

CAPUL XIX.

Varlaam învață pre Iosaf de tainile credinței și de sfânta cununătură

Așijdire de cinste Icoanelor și de mărturisire soborului de la Nikea îl îndreptăză. După acéste 'l învrednicește botezului și sf(î)ntelor taini ale priceșteniei, și 'l învață cătră iubire bunătăților.

Cum ca acéste învățături, și cuvinte de spăsenie, învățându Varlaam pre féc(i)orul împăratului și gătindu-l spre d(u)mnezeescul botez, și poruncindu-i a posti și a se ruga în multe zile, nu se părăsiia a urdina la dunsul, după obiciaiu, cum se deprinsese; și toate glasurile céle grăitoare de D(u)mnezeu îl învăța, ale credinței pravoslavnice și spuse de d(u)mnezeiasca Ev(an)gh(ø)lie. Cătră acéste, și mungüerile apostolilor și *glaiurile*¹ prorocilor îi arăta. Fiindü el un omü învățat de D(u)mnezeu, de purta toată scriptura cé véche și cé noao în gură, și fiind indemnat de d(u)hul lui D(u)mnezeu, lumină 'l cu cunoștința cé adevărată a lui D(u)mn(e)zeu.

Deci, în zioa acéia, cândü vré să 'l botéze, învățându 'l zise așa: „Iată că te făgăduiș(î) a lua peceté lui Xc. și a te „semna cu lumina fêței Domnului (*Pslm.* 4)“, și a te face „fiul lui D(u)mnezeu, și casă sf(î)ntului și făcătorului de „viiață d(u)hü. Créde dară acum, în Tatăl și în Fiul și „în D(u)hul sf(î)ntü, în sf(î)nta și de viiață Tro(i)ță, care „iaste slăvită în trei fêțe, și într'ua d(u)mnezeire în „părțită cu fêțele și cu usebirile fêțelor, iară cu ființa „înpreunată. Cu știință să știl pre unul D(u)mn(e)zeu

1. În manuscrisul din 1671: graiurile.

„Tatăl, nenăscut; iară pre unul D(o)mnul Ie. născut, lu-
 „miñundū lumină: D(u)mdezeu adevărat den D(u)mnezeu
 „adevărat, născut de toți vecii. Că den Tatăl cel bun
 „Fiiul cel bun se-au născut; den lumina că nenăscută
 „răsărit-au lumină tot-dé-una fitoare; den viața că ade-
 „vărată, au eșit izvorul cel făcătoriu de viață; den sūn-
 „gura putere arătatu-se-au putere Fiiului, carele iaste
 „strălucire slavei (*Evrei*, cap. 1)* și cuvântū ou stat, den
 „inceput fiind la D(u)mnezeu, și D(u)mnezeu fără de in-
 „cepătură¹ fiindū, și tot-dé-una fiitoriu, cu care toate fură
 „și cele văzute și cele nevăzute, pre D(u)hul sf(i)ntū de
 „la Tatăl eșind, D(u)mnezeu deplin și de viață făcătoriu
 „și de sfinție dătătoriu, sūngur volnic, însușu puternic,
 „înpreună purure fiitoriu și cu stat. Așa te închină: Ta-
 „tălul și Fiiului și D(u)hului sf(i)ntū în trei fețe, ce se
 „zice, în trei, usebiri și într'ua d(u)mnezeire; că d(u)mne-
 „zeire în trei le iaste denpreună, și fire una le iaste, și
 „ființa una le iaste, și slava una, și împărăția una, și
 „putere una, și biruința una, Fiiului și D(u)hului denpreună
 „le iaste a fi de la Tatăl. Iară nenaștere Tatălul iaste
 „de usebi, iară Fiiului naștere, iară D(u)hului s(i)ntū eșire”.

Așa să crezi acésté, iară ajunge chipul născutului
 sau al eșitului; cum, sau în ce chip, se-au născut și au
 eșit? De ac(e)asta, nic(i) într'un chip să nu ispitești
 sau să întrebi; că lucru neatinsū iaste și neajunsū, și
 ne închipuit în minte de făptură. Că, numai priimeste
 intru direptate inimii, fără de nic(i) uă ispitire, cum că
 Tatăl și Fiiul și D(u)hul sf(i)ntū, preste tot, unul sūntū,
 fără numai nenaștere și naștere, și eșire; și cum că unul
 născut Fiiul și Cuvântul lui Dumnezeu, și D(u)mnezeu
 pentru mîntuire noastră, se-au pogorūt pre pămînt cu
 bună vrere Tatălul, și cu ajutoriul sf(i)ntului D(u)hū in-
 cepūdu-se, fără de sāmūntă, în pūtecele sf(i)ntei Fe-
 c(i)oare și născătoare lui, *Maria*, cu D(u)hul sf(i)ntū și
 fără de stricare eșindū dentr'ūnsa, adecă născut și fu
 om desăvūrșit. Și cum că acela iaste D(u)mn(e)zeu deplin,
 și om deplin, în doaa firi; den d(u)mnezeire și den
 omenire. Și iaste doaa firi: înțelegătoare și volnice, care

1. În manuscrisul din 1671: (*Ioan.*, cap. 1)*

firi au a lor împlere desăvârșit(ă) preste tot, avândă fiește-caré hotarul și sêma ei, ce i se cuvine, să zic d(u)mnezeiré și omeniré, însă stat unul împreunat.

Și acêsté, fără de zmintelâ să le priimești; nici cumă să nu întrebî a ști chipul cumă se-au vărsat fiul lui D(u)mnezeu și se-au făcut om den sünge de fată, fără de sãmünță și fără stricare. Sau ce iaste împreunare acelor doao firi într'un stat? Caré, noaă, în darū ne sũntũ spuse de d(u)mnezeestile scripturî. Cu credința sũntem invățatî a le ținé, iară chipul nu putem nici să'l grăim. nici să'l cunoaștem Créde pre fiul lui D(u)mnezeu pentru milosrũdiia milei să se fie făcut om, și toate céle omenestî, cum iaste firé omenescă, să le fie luat, afară de ponosul păcatului. Că, au flămũnzit și au însetoșat și au dormit și au ostenit și se-au intristat cu firé omenirei, și pentru strũmbătățile noastre fu dus la moarte, fu răstignit și îngropat, gũstũnd moarté, iară într'acêsté d(u)mnezeiré au trăit fără patime, și fără schimbare, că nici un lucru pătimitoriu nu punem lũngă firé cé fără de patime. Ce, cu luare omenirei, știm pre dũnsul chinuit și îngropat și, cu slavă d(u)mnezeiască, sculat den mortî, fără stricaciune, ce se zice fără putrejiune, și innăltat la ceriu, și iară viitoriu cu slavă să judece pre vii și pre mortî (*Mrc.*¹, cap. 16)*, cu cuvintele ale acelui pré ind(u)mnezeit trup (*Apoc.*, cap. 22)*, cum știe el însuși, și să plătescă fiește-cui cu cumpenele lui céle dirépte (*Ioan.*, cap. 5)*, că vor înviaa mortîi, și se vor scula ceia-ce sũntũ în mormũntur(i). Deci, ceia-ce au pázit poruncile lui Xc. și au imblat în credința cé adevărată, vor moșteni viața vécului, iară ceia-ce se-au spurcat în păcate, și se-au ferit de credința cé diréptă, vor mérge în munca vécului.

Créde dară că răul nu iaste vre-uă fințá ceva, sau vre-uă împărăție, nici să'l socotești a fi fără de începătură, sau să se fie făcut de sineș(i), sau să fie de la D(u)mnezeu care lucru nu incape. Ce, el iaste de lucrurile noastre și pentru diiavolul, de au intrat în noi pentru nesocotința noastră. Că fiindũ noi volnicî, în voia sfatului nostru au fostũ a alége au binele, au rãul.

1. În manuscrisul din 1671 : ev. *Matei*, ér nu *Marcu*.

Cătră acéste să mărturiseşti un botez : (den) apă şi den d(u)hū, intru ertăciuné păcatelor. Ia şi cumenecătură, a pré curatelor taini ale lui Xc., D(u)mn(e)zeul nostru, care au dat credinc(i)oşilor intru ertăciuné păcatelor. Că, in noapté acéia, cândū era de se vindé, puse lége sfinţilor săi ucenici şi ap(o)st(o)li (*Mat.*, cap. 21)* şi cūţi vor créde cu dūşil intrūnsul, zicūdu-le : „Luaţi şi mūn-caţi că acesta iaste trupul mieu, frūnt pentru voi intru ertăciuné păcatelor“. Asijdiré luindū şi páharul déde lor grăindū : „Bétū dentr'ūnsul toţū, că acesta iaste sūngele mieu, cel vărsat, al fágăduinţei cei noaă, pentru voi, intru ertaré păcatelor. Ac(e)asta să o faceţi intru poméniré mé“.

Deci, acel cuvântū al lui Dumnezeu (*Evrei.*, cap. 4)* viu şi lucrătoriu, şi făcūndū toate, cu putéré lui face şi preface ; cu sfūnta d(u)mnezeiasca cuvūntare, pūiné şi vinul, prinosul lui, trupul şi sūngele său, cu veniré d(u)hului sf(1)ntū intru sfinţiré şi luminaré acelora ce se cuminecă cu dor şi cu jelanie (*St. Vasil.*, *De d(u)hū st.*, cap. 18)*.

Inchină-te cu credinţă, sărutūnd cu cinste chipul fetei Domnului, al cuvūntului lui D(u)mnezeu, carele se-au inomenit pentru noi, așa socotindū, şi părūndu-ţi că vezi icoană tocma pre insuşi făcătoriu, că au zis, oare-cine den sfinţi, așa :

„Cinsté icoanei la izvodul cel dentūiu tréce“. Deci, izvodul cel dentūiu iaste de pre carele ijdăraşte chipul icoanei, că văzūndū noi scriptura den icoană, cu ochii minţii, trécem cătră vedéré cé adevărată, a căruia iaste icoana. Inchinūndu-ne, cu smirenie, chipului celuia-ce se-au intrupat pentru noi, nu făcūndū pre icoană că iaste D(u)mn(e)zeu ce, ca pre un chip al intrupatului D(u)mnezeu, cela-ce se-au vrăsat tocma pūnă la chipul robului, pentru noi, cu pohtă şi cu dragoste 'l sărutăm. Aşijderé şi icoana pré curatei Maici, şi ale tuturor sfinţilor, cu sémă ca ac(e)asta, le sărutăm. Aşijderé te inchină chipului cinstitei şi făcătoarei de viaţă cruce, şi cu credinţa o sărută, pentru cela-ce au spūnzurat cu trupul pre dūnsa, spre mūntuiré némului nostru, Xc. D(u)mnezeu şi spāsitoriu, şi al lumii, şi au dat

noaă acestū ohip de biruință asupra diivolului; că ne-răbdândū a căuta spre putéré ei, se tème și se cutremurâ intru porunci. Și cu credință ca ac(e)asta să te botez(i), și să păzești ac(e)astă lége neschimbata și ne-atinsă de tot eresul, pünă la esiré sufletului tău.

Iară de toată învățatura, și de tot glasul poruncilor, cari stau înpotriwa acestii credințe nevinovate, să't(i) întorci fața și să socotești a fi înstreinare de cătră D(u)mnezeu. Că au zis apostolul (*Glt.*, cap. 1)*: că măcară noi, măcară inger den ceriu, de va vesti voao mai multū de cüt ce v'am vestit noi, proclat să fie Că altă vestire, ce se zice Ev(an)gh(e)lie, nu mai iaste; nici altă credință, fără de acéia ce iaste mărturisită de apostoli și de cei purtătoriu de D(u)mnezeu părinți, care iaste mărturisită pre la multe féliuri de săboară și dată biséricii săbornicești.

Botezul lui Sf. Ioasaf

Acésté zicündū Varlaam, și mărturisire credinței care se-au așezat la săborul de la Nikea, învățundū pre fec(i)orul împăratului, botezâ-l, în numele Tatălui și al Fiului și al D(u)hului sf(i)ntū, într'un helesteiaș ce era în grădina lui. Și veni pre dūnsul darul d(u)hului sf(i)ntă și întründū în cămara odihnei lui, și isprăvindū acolo slujba jūrtvei cei ne crunte (fără de sūnge)* dede'i curatele ale lui Hr(i)stos taini. Și se bucura în d(u)hul său, trimețundū slavă lui D(u)mnezeu.

De-acii, zise cătră dūnsul Varlaam :

— Bl(a)g(o)s(lo)vitū Dumnezeu Tatăl Dumnnului nostru Ie. Xc., carele după mila lui cé multă te-au născut, spre nădějdé cé vie, spre moșia cé neputredă, și ne-spurcată, și neveștejitoare, care iaste păzită la ceriu de Ie. Xc., Domnul nostru, cu D(u)hul sf(i)ntū; slobozindu-te astăzi den păcat, te-ai făcut rob lui D(u)mnezeu. luindū arvuna vieții de vécū și lăsundū întunérecul, te-ai înbrăcat în lumină, fiindū ründuit în sloboziia slavei a fiului lui D(u)mn(e)zeu. Că zice (*Ioan*, cap. 1)*: „Cūți au priimit pre dūnsul, le-au dat putére să fie fiu lui D(u)mnez(e)u celor-ce cred în numele lui“ (*Glt.*, cap. 4)*, că de acum mai mult nu ești robū, ce fec(i)or și mostén lui D(u)mnezeu pentru Xc. cu d(u)hul sf(i)ntū.

Direptu acéia, iubitul meu, nevoiaște-te (II^a Pet. 5)^{*} a te afla lu' nespurcat și uevînovat, lucrîndu ce iaste bine pre temeliia credinței; că credința fără de faptă iaste moartă (Iacov, 2)^{*} ca și faptele fără de credință, cumu 'm(1) aduc aminte să'tu fiu grăit și mai nainte (Efes. 4)^{*}. Deci, puindū inlaturī toată răotată și lucrurile omului celui vechiu, céle ce se-au stricat întru pohtele céle înșelătoare, urîndu-le toate, ca un coconăș. nou născut, iubéște a sugé lapte cuvîntătoriu și neînșelătoriu, ca cu acela să crești și să agiungi la cunoștința poruncilor lui D(u)mnezeu, și să ajungi a fi bărbat desăvîrșit la măsura vrūstei a împlerii lui Xc., să nu mai fi, de acumū, cu minte de cocon, și clătindu-te și purtat de vihorul valurilor pohtelor, ce cu răotată fi cocon, iară cătră bunătate aibi minte vîrtoasă și deplin(ă), imblîndū cum se cade și se cuvîne chemării tale, cu caré ești chemat, cătră paza poruncilor Domnului. Inpinge de la tine inlaturī, și te streinéză de dășertăciuné traiului celui mai denainte, de-a mai imbla cum imblă păgūniū intru dășertăciuné minciunilor, intunecați in cuget, și streinați de slava lui D(u)mnezeu, supuindu-se pohtelor lor și pornélelor celor dobitocești ale trupului. Ce, tu, cum te-ai apropiat cătră viul și adevăratul D(u)mnezeu, așa imblă (Glt, cap. 5)^{*} ca un fecior al luminei. Că poama d(u)hului intru toată bunatăté, și adevérința, și direptaté iaste, și den zioa céia ce te-ai înbrăcat in omul cel nou.

De-acii, să nu te mai strici innainté lui cu inveciiciune ce, in toată vrémia, te innoiaște ou direptaté, și cu cuvîința și cu adevérința; că acestū lucru iaste, fieste-cui, cu putére, cum va vré; cum auzi¹ că au fostă dat putére a fi fiu lui D(u)mnezeu, celor ce cred in numele lui, atūta cūtu nu putem noi să zicem mai multū, că nu putem să ne agonisim bunătăți; că calé iaste gata și lesne, măcară de și fu ia oare-cum chemată scūrbnică pentru mūrșeviré trupului. Iară pentru nădédjé bunătăților ce vor să fie, iaste iubită celor-ce imblă neînțelep-téște ce, înțeleg adevărat ce iaste voia lui D(u)mnezeu,

1. In manuscrisul din 1671: (Ion., 1)^{*}.

și se-au înbrăcat în toate armele lui (*Efes., 6*)* cătră războiul măestriei potrivnicului și intru rugăciuni și rugăminte necurmată, priveghiază în nădejde și în toată răbdare.

Deci, tu, cum ai auzit de la mine, și te-ai învățat, pune temelie vărtoasă și înmulțește într'aceia crescându și sporindū; și oștéză¹, cu bună oștire², având credință și gândū bun, mărturisit cu fapte bune, urmündū direptatē, téméré lui D(u)mnezeu, credința, dragostē, răbdaré blūndētele, apucă-te de viața vécului la care ești și chemat, iară de toată dulce(a)ța și pohta patemelor trupesti, nu numai cu lucrul să te delungi de faptele lor ce, și cu cugetul minții, ca să arăți sufletul tău nespurcat lui D(u)mnezeu; că nu numai faptele ce și cugetele noastre sūntū scrise, de tocmescū noaă sau muncă, sau cununī; iară în inimī curate știm și crēdemū că lăcuiaște N. cu Tatăl și cu D(u)hul sf(i)ntū. Și iară am învățat și știm, că : cum gonēște fumul pre albiți, așa și cugetele céle réle, gonescū de la noi darul d(u)hului lui D(u)mnezeu.

Direptū acēia, aibi nevoință spre acestū lucru, ca să'ți curățești den suflet tot cugetul pohtelor și să să-dești într'ūnsul cugete bune, făcūdu-te biserică d(u)hului sf(i)ntū. Că cu fapta și cu lucrul den cugete venim, și tot lucrul sporindū, den gândū și den cuget dentūiu, ia începătură mică, și așa cu crescutul, cūte puținel, face sfūrșenie mare.

Direptū acēia, nici într'un chip nu lăsa să te stpă-pūnescă obic(i)aiul cel rău, ce încă fiindū tu tūnăr rumpe-tū de la inimă rădăcina cé ré, ca să nu crēscă, și să's(i) întinză rădăcinile într'adūncū; că apoi în multă vrēme, și cu multă ostenelă't(i) va fi să o dăzrădăcinezi. Pentru acēia întră de pururé în noi păcate mai mari și facū silă sufletelor noastre; căci că, socotindu-le noi că sūntū mici ca cum sūntū acēstē cuvintele céle réle, cuvinte ce nu se cad, vorbele céle deșarte și fără ispravă, cu acēstē nu se poate dobūndi indireptaré; ca cum iaste și în trupul, cariī nu grijesc de nește bube mici, apoi aduc putreziciune; încă, de multe or(i), se întūmplă de le aduc

1. In manuscrisul din 1671 : (I a. *Tim.*, 6)*.

2. " " " " : și cu bună ostășire, ostășază.

moarte. Aşa iaste şi de suflete, care nu bagă în sémă patemele cele mici, ce se zice pohtele, la mari păcate aduc. Şi déca vor intra păcatele céle mai mari la dúnsele, adecă la suflete, de-acii sufletul, elu's(1) ia nărav şi obic(e)aiu şi, deprinzându-se în păcate, cade în negrijă de nu mai are grijă; cum au zis oare-cine¹, că nec(u)ratul déca întră în adâncul răotăţilor nu grijaşte ce, de-acii, se indulcêste, ca porcul, tăvălindu-se în tină². Aşa şi sufletul acela fiindu îngropat cu năravuri réle, nu simte putoare păcatelor, ce încâ mai vrutos îl place şi se indulcêste, fiindu-se de răotate, ca de neşte bine; iară de se va şi rûdica vre-uă-dată, tûrziu, să's(1) vie intru simţire, însă cu multă ostenélă şi sudoare, se slobozêste dentr'acéle năravur(1) réle, căroră se-au inchinat rob de a lui bună voe.

Direptu acéia, cu toată putère, te dălungă de tot gândul şi de tot cugetul cel rău, şi de tot năravul cel blestemat, şi mai vrutos te dăprinde în bunătăţi; şi să fi şi să te porţi cu faptele în obic(e)aiul cel bun, că puţin de te vei osteni a fi şi a te afla intru năravul bunătăţilor, după acéia, cu ajutoriul lui D(u)mnezeu, vei pute fi fără de ostenélă deplin şi desăvûrşit, vâpsindu-se sufletul cu năravul bunătăţilor, cumu's(1) şi au den fire rudenie cătră dunsul. De-acii câştigând şi pre D(u)mnezeu ajutoriu, trăiaşte întărit şi nu lesne *zmultu* dentr'únsele, cum şi vezi că bogăţia şi chibzuiala şi minté întrégă şi dreptaté, care bunătăţile céle mai de frunte fiindu, năravuri şi vâpsélă şi lucrare sufletului, déca întră într'adâncu, nu se *zmulgu* lesne. Crez, patemele sau pohtele răotăţilor, ne fiindu cu fire adevărate ale noastre, ce vin den nafară şi întră cându şi cându şi fac obic(e)aiu, şi nu sântu cu lesne de-a le *zmulge*, dară încâ bunataté cu cût mai vrutos, care iaste den fire sădită în noi de ziditoriul, şi avându pre dunsul ajutoriu, puţin ostenindu-ne, déca ni se va înrădăcina, cu obic(e)aiu în suflet, nu se va rumpe lesne.

1. În manuscrisul din 1671: (*Prit*, cap. 8)*.

2. " " " " : (II-a *Pet.*, cap. 2).

CAPUL XX

Varlaam învață pre loasaſ ce putere iaste a rugii cei curate ;
iară la sfârșitul capului îl învață să socotescă deșertăciune lucrurilor celor
trecătoare și vec(i)nicia celor ce vor să fle.

Direptu aceia, 'mi-au spus oare-cine den lucrătoril
aceștia cum deca luaiu, zice, vederé cé d(u)mnezeiască
vurtos în nărav, și cu primblaré ce mi se primbla minté
mi se ingrășă și mi se unse sufletul. De-acil, vruiu uă-
dată să facū ispitire și'm(i) opriiu minté de nu o lăsaiu
să se nevoiască întru plimblaré vederil, cum se deprinsése,
și o cunoscuu unde să trăgé, și nu se feriia, și'l era
cu greu și cu dragoste neoprită se ducé cătră dūnsa, și
nic(i) într'un chip nu se puté pleca spre vre-un cuget
înponcișat sau potrivnic ; iară deca slăbiu frūl puțintel,
cu alergare répede alergă însusū spre lucrul ei cel den-
tūiu, cum au zis pror(o)cul (*Psalm*, 48)*., în ce chip
„pohtëște cerbul la izvoarāle apelor, așa pohtëște sufletul
„mieu cătră tine D(u)mnezeule. Insetoșă sufletul meu
„cătră D(u)mnezeul cel tare și cel viu“. Dentr'acésté, den
toate, iaste adevărat cum că cu noi iaste căștigul bu-
nătăților, și bunătățil noi sūntem și stăpuni deca vom
vré să ne ținem de dūnsa ; iară mai pohtindū păcatul
de cūl pre dūnsa, făcūndu-se robī răotățil aceia, cu nevoe
se vor puté rumpe dentr'ūnsa, cum am apucat de am zis
și mai nainte ; iară tu slobozindu-te dentr'ūnsa, cu mi-
loșrūdiia milei D(u)mnezeului nostru, și înbrăcūndu-te în
Xc. cu darul d(u)hului lui D(u)mnezeu, mută-te tot în
Domnul, și de acum să nu mai deschizi ușa patemelor,

ce se zice, pohtelor, ce înpodobindu-ți sufletul cu miro-séla și cu străluciré bunătăților, fă-l bisérica sf(i)ntel Tro(i)te, indireptându-ți tăria minții cătră vedéré ei. Că de lăcuiaste cine-va și vorbește cu un împărat pămunténū, fericit se arată, dară încă cela-ce se-au invrednicit a fi și a vorbi cu D(u)mnezeu, în minté lui, de cūta fericire se va indulci?

Deci, spre acela caută și privéște în toată vrémia, și cătră dñsul vorbește; iară a vorbi cătră dñsul cum vei puté, numai cu apropiare rugăciunii și a rugămintel? Că, cela ce se roagă cu rugăciune caldă, și cu inimă curată, depărtându-ș(i) minté de toate lucrurile trupesti, și trăgătoare în jos, și ca cum ar sta față fațăș înainté lui D(u)mnezeu, și aduce lui în toată vrémia rugăciuni cu frică și cu cutremur, acela se apropie cătră Dumnezeu și vorbește cu dñsul, față cătră față. Că bunul D(u)mnezeu și stăpñnul nostru, în tot locul vine de ascultă pre cea-ce se roagă adevărat și curat, cum au zis pror(o)cul (*Psalm* 33)*: „Ochii Domnului spre cei direpti și urechile lui „Intru rugăciuné lor“.

Și, direptū acéia, învață părinții cum că rugăciuné iaste înpreunare omului cu D(u)mnezeu și o chiamă lucru ingerescū, și începătură veseliei ce va să fie. Déca, de vréme ce împărăția ceriului de cūt toate, de cūt alte bunătăți ce vor să fie, pun să fie ac(e)asta, mai vrūtos apropiare și vedéré sf(i)ntel Tro(i)te, cătră caré aduce apropiare rugăciunii pre direptate, i se-au pus nume începătura fericirii ce va să fie, ca cum ar fi aceia uă inchipuire. Inșă nu iaste toată rugăciuné într'acestū chip ce acéia care iaste vrédnică de un nume ca acela care are pre D(u)mnezeu învățătoriu, pre cela-ce dă rugăciune celui-ce se roagă, și céia-ce iaste innălțată pre deasupra tuturor lucrurilor celor ce sūntū pre pământū, și vorbește cu Domnul D(u)mnezeu fără de golire. Ac(e)astă rugă'ti dobūndéște, și cătră dñsa te nevoiaște, spre ajutoriu, că iaste vrédnică a te innălța de pre pământū la ceriure; ce nu vei spori într'ũnsa, fără de tocmelă, nici fiește-cum, ce întũiu't(i) curătește sufletul de toate patemele, adecă pohtele, și spală de tot cugetul cel hielen ca cum ar fi uă oglindă curată noă; delungũndu-te

de tot gândul cel rău și de mînie care, mai vrîtos de toate, oprescî rugăciunile noastre, să nu se sue cătră D(u)mnezeu. Și, tuturor cîți țe-au greșit, de la inimă le iartă greșalele și inpănîndu-ți rugăciune cu milostenii și cu îndurări, cătră săraci, du-o cătră D(u)mnezeu cu lacrîme calde.

Așa de te vei ruga, vei zice ca fericitul D(a)v(i)dû, carele fiindu inpărat, era tras de intunerece de griji, iară curățindu-sû sufletul de toate patimele, zicé cătră D(u)mnezeu: „Urîiu nedireptaté și mi se scûrbi de dînsa iară légé ta iubiiu; de șapte ori in zi te lăudaiu de ju-
„decățile direptății tale, păzi sufletul meu mărturisirile
„tale și le iubi foarte (*Psal/m.*, 118)*; să se apropie ru-
„găciune mé innainté ta, Doamne, după cuvîntul tău.
„Dă-m(i) înțelegere¹“. Așa strigîndu tu, te va auzi D(u)m-
nezeu și, încă grăindû tu, va zice: „Iată că veniiu“. Déca't(i)l
vei căștiga rugăciune ca ac(e)asta, fi-vei fericit. Ce, omului
celui-ce se roagă și chiamă pre D(u)mnezeu, cu userdie ca
ac(e)asta, i se cade in toată vrémia să sporéscă in ce iaste
bine, și să zboare preste toate cursele vrăjmașului. Că in-
fierbîntîndu-și cine-va chibzuiala lui, cum au zis oare-
cine, den sfînti, și inviîndu'sû sufletul și mîtundu-i la ceriu,
și așa chemîndû pe stăpînă-său și pomenîndu-și păca-
tele, și vorbindû pentru ertăciune lor, și rugîndu-se cu
lacrîme calde ca să fie D(u)mnezeu m(i)l(o)stiv lui, den
zăbava ce se zăbovéște, in cugete ca acésté, pune in la-
tur(i) toată grija lumii și iaste preste toate patemele ome-
nești desupra, și se invrednicéște a se chiema dvorbitor
cu D(u)mn(e)zeu; de cût care, ce lucru, ar fi mai fericit
și mai innaltû și mai pre desupra, care să te invredni-
cești fericire ca ac(e)asta; că iată, calé poruncilor² Dom-
nulul 'ți-o am arătat, și nemic n'am ascunsû, care să
nu-țu fiu spus. Și eu slujba mé, ce o am avut cătră tine,
o am sfîrșit. De acum incingîndu-ți tu mijlocul cugetului
tău, pentru sf(i)ntul ce te-au chemat, și tu fi sf(i)ntû in
toată viața ta, că au zis Domnul (*Levit.* 9³): „Fiți sf(i)nti,
că și eu sîntû sf(i)ntû“. Și scrie și in fruntașul apostolilor

1. In manuscrisul din 1671: înțelegătură. (*Isai.*, cap. 58)*.

2. „ „ „ „ : (*Déan.*, 20)*.

3. „ „ „ „ : 19, er nu 9.

(*Postel*¹, *Tov.*, cap. 1) : „Dăca de vrême ce chiemați Tată „pre cela-ce judecă, fără de fățarnicie, fiește-carele dentru „voi, după al său lucru, petreceți vrêmia pribegiei voastre „întru frică“ Știindū că nu sunteți răscumpăra(1) cu argintū și cu aur putred. den viața cē deșartă, carē fu dată de părinți, ce cu sūngele cel scumpū al lui Xc., ca unul mielusel nevinovat și pré curat.

Deci, acéstē toate puindu-le în inimă, adu-ți(1) aminte de dūsele neîncetat, avūndū înaintē ochilor tăi, în toată vrêmia, frica lui D(u)mn(e)zeu și judecata cē înfricoșată, și lumina dreptilor, carē incură să ia, într'acel vécū, și jalē păcătoșilor den tunerecul cel adūcū. De-acii, neputința și deșertare lucrurilor ce sūntū aie(1), și nesfârșeniia celor-ce vor să fie. „Pentru că tot trupul „(*Isaiia*, 40)* ca burianul, și toată mărire omenescă, ca „flore burianului se uscă ; și căzu floare lui, iară cu „vūntul Domnului trăiaște în vécū“.

De acéstē purure te sfătuiăște și la acéstē gūndēste, în toată vrêmia, și pacē Domnului fie cu tine, luminūndu-te și înțeleptūndu-te (*1^a Tim.*, 4)*, și îndreptūndu-te la casa spăseniei², și gonindū, departe de tine, toată voia cē ră. Și pecețuindu-ți sufletul cu semnul crucii, ca să nu se apropie nemic den zmintēlele diavolului de tine, ce, să te învrednicești întru toată impléré bunătăților, să nemerești împărăția ce va să fie fără sfârșenie, și netrecătoare, și să fi strălucit cu lumina fericitei și făcătoarei de viață Trō(i)țe, carē iaste slăvită în Tatăl, și în Fiul, și în D(u)hul sfîntū.

1. În manuscrisul din 1671 : [*1-a Pet.*, 1]*.

2. „ „ „ : [*Fil(ipini)*., cap. 4] *

CAPUL XXI.

**Varlaam pentru vorbe ce avé toi-dé-una cătră IoasaŃ,
ucenicul său,**

vine în cunoștință și pentru acéia îi iaste voia să se ducă.

Cu graiuri ca acéste, cumu-ș(i) era cinstitul bătrîn deprinsu de învăța pre fec(i)orul împăratului, se duse la gazdă-șu, iar slugile tînărului și dascalii lui văzundu a lui désa urdinare, în polată, se mira. Iară unul dentr'ûnșii, carele era mai mare între alalți, pre care, ca pre un credinc(i)os și cu minte bună, îl pusése împăratul preste curté fiu-său, și'î era numele lui *Zardan*, zise cătră fec(i)orul împăratului :

— Doamne, știi cûtă frică, a tătûne-tău, și cûtă groază iaste asupra mé, și cûtă credință am la dũnsul ? Pentr'acéia 'mi-au și poruncit, ca unei slugi credinc(i)oase, să slujescũ ție. Deci, eu acum văzundu pre acestũ omũ strein vorbindũ cu tine adése-or(i), mă tem să nu cum-va să fie den légé creștinescă, pentru caré foarte apasă tată-tău, cu vrăjmășie, și mă voiu afla vinovat judecătii cei purtătoare de moarte. Ce, sau spune împăratului de lucrul lui, sau de acum te părăsése de-a mai vorbi cu dũnsul ; iară de nu, tu mă gonése de la fața ta, să fiu fără ponos, și-t(i) cêre de la tată-tău pre altul să t(i) aducă aic(i).

Iară fec(i)orul împăratului zise cătră dũnsul :

— Zărdane, mai întũiu de toate să facem ac(e)asta : Sezi tu după zăvasă inlăuntru, și ascultă vorbele lui, caré vorbește cătră mine, și așa't(i) voiu zice, de-acil, ce se cade să faci.

Iară Varlaam vründü să între la dñsul, el băgă pre Zardan inlauntru, după zăvasă și zise cătră bătrun :
— Intărește-m(1) d(u)mnezeiasca învățatură, ca să se sădască mai vrutos în inima mé.

De-acil, Varlaam apucă de grăi cătră dñsul, multe de D(u)mnezeu și de creștinătate, și cum că pre acela sñngur, adecă pre D(u)mnezeu, se cade a-l iubi, cu toată inima, și den tot sufletul, și den tot cugetul, și poruncile lui a le păzi cu frică și cu dragoste. Și cum-că acela iaste făcătoriu tuturor văzutelor și nevăzutelor. Lūngă acésté, pomeniia și de zidiré omului celui dentūiu, și de porunca ce i se-au fostū dat, și de călcaré acel porunci, și de osūnda ce i se adusése de la ziditoriu, pentru neascutaré. Și așa, după acéia, de bunătățile céle nenumărate, de cătră caré ne-am închis déca am lepădat porunca. Și iară aducé aminte : scūrbele, grijele, jalé, și întristăciuné și cūte becistnicii ne-au ajunsū, după greșala lor. Cătră acésté, iară aducé a lui D(u)mnezeu iubire de omenl : cum ziditoriu purtūndū grije de mñntuire noastră, trimes-au învățator(1) și pror(o)ci de au mărturisit intruparé unuia născutulul. După acéia, și de pogorūré lui, și den omenire, de binele și de minunile ce au făcut, de patimele ce au răbdat pentru noi, nevrédnicil și nemulțemitoril, de cruce, de sulitā, de moarté cé de bună voe, și de îndireptaré noastră cé de apoi, și de întoarcere, și de suiré cătră binele cel dentūiu. Și, după acésté, de împărăția ceriului, caré o așteptā cel vrédnic(1), și de muncile care sūntū de așteptā pre păcătoșū, focul cel nestinsū, întunérecul cel fără sfūrșenie, viermil cel nemuritori, și alte munci care 'și le-au agonisit și lor, și le-au păstrat, slugile păcatului.

Acésté toate povestindu-le cu învățatura lui, cum se deprinsése, și lūngă sfūrșenie multe vorbi : și de viața cé curată, și ticăloșindū deșertăciuné lucrurilor ce sūntū aic(i), și muștrūndū becistniciia celor-ce să indulcescū într'unsele, se întoarse spre rugā și cu dédinsul se rugā pentru dñsul, ca să'1 păzescā D(u)mnezeu mărturisire pravoslavnicil credințe neintoarsă. Viața curată.

De-acil, puind sfūrșit rugăciuniil, numai de cūt

se duse la gazdă, iară fec(i)orul împăratului chiemă pre Zardan și, ispitindu-î minté, zise :

— Auziși ce 'm(l) grăiaște acestū semănător de cuvinte, ispitindu-mă a mă înșela cu cuvintele lui, și a mă lipsi de ac(e)astă veselie frumoasă, și de ac(e)astă dulc(e)ată, și să slujescū a I(u)mnezeu strein ?

Iară Zardan zise :

— O, împărate, ce socotești ? Vei să ispitești pre robul tău. Bine știu eu, că au intrat cuvintele acestui om aduncū în inima ta. Că, de n'ar fi așa, n'ai vorbi cu dūnsul așa de cu dulc(e)ată și neîncetat. Că și noi știm ac(e)astă mărturisire. Ce, de cūndū rūdică tată-tău goană nemilosrūdnică asupra creștinilor, și fură ei gonit(i) de aici, de atunci au tăcut mărturisire lor. Iară, acum ți se-au arătat ac(e)astă învățătură plăcută și, de poți lua greul și durere ei, voia ta spre bine să se îndrepteze. Iară eu ce voi face cătră uă greotate ca acéia ? Nicl cu ochiul n'aș puté căuta. Iară, de frica împăratului, cu dureri și cu chinur(i) im(i) inpartū sufletul. Ce voi să'î răspunzū, pentru negrija ce am avut pentru porunca lui, de sloboziiu pre acest om să între la tine ?

Iară fec(i)orul împăratului zise cătră dūnsul :

— Eū, inpotriva multei prietniciei tale, caré ai arătat cătră mine, nicl uă plată alta nu știu, ce numai ac(e)ast'am aflat, mai vrūtos să fie plată vrédnică de binele tău ce 'mi-al făcut : și am făcut de țe-am arătat un lucru bun, carele iaste pre desupra firei. Să înțelegi de cine ești născut, și să'ți cunoști ziditoriul, și să lașū întunérecul și să alergl cătră lumină. Și mă nădăjduiam că numai cum vei auzi, cu dragoste neoprită vei merge după dūnsul. Iară, cum văzū eu, im(i) mințū nădéjde mia, că te văz réce spre acéste cuvinte ce se ziseră. Iară de vei spune tu acésté împăratului și tatălul meu, nemic altū nu vei face fără numai că tu 'î vei înbrăca sufletul cu scūrbă și cu întristăciune. Ce, de-î priești, nicl într'un chip de acésté să nu'î spuî, pūnă la vrémé ce se va cădé a'î spune.

Acésté grăindū cătră dūnsul, păré-se că sémună pre apă, că în sufletul nebun nu va intra înțelepciuné. Iară diminéța, viindū Varlaam, vorbiia de ducere. Iară

Ioasaf, ne putündü rãbda a se despãrți de dñsul, se intrista in sufletü și's(1) implé ochil de lacrãme. Iarã starețul grãia cãtrã dñsul multe și se märturisiia, cum neclãtit sã lãcuiascã intru bunãtãți; și întãri inima lui cu cuvinte mñngũitoare, și se ruga sã'l slobozescã cu veselie, den preunã cu acésté și proroci zicũd : „Cã nu „dupã multã vrème, iarã au a se ñpreuna amũdoi, cu „ñpreunare nedespãrțitã“.

Deci, fec(i)orul ñpãratului, neputündü a mai supãra pre bãtrũn¹ și a-l mai opri den calé lui cé pohtitã, de-acii, și temũdu-se sã nu cum-va sã dé Zardan știre ñpãratului de lucruri'e lui, și sã pue munci pre dñsul, grãi cãtrã el :

— Tatãl meu cel sufletescũ, și ñvãtãtoriu ales și tocmitoriu a tot binele meu, de vrème ce țe-au plãcut a mã lãsa sã lãcuescũ intru deșertãciuné lumii, și tu sã te duci la locul rãpaosului celui d(u)hovnicescũ, de acum numai cutez sã te mai oprescũ și sã'ți fac pacoste. Ce, te du pãzit de pacé lui D(u)mnezeu, și pre ticãloșia mã intru cinstitele-ți rugãciuni, pentru D(u)mnezeu, de pururé pomeneste, ca sã te pociu ajunge și sã vãz ñ toatã vrémia fața cé cinstitã, și 'm(1) imple și ac(o)astã puține cãrere: dẽca nu vruseși soțiilor tale nemic de la mine sã le duc(1), ñncãi ia pentru tine, puține galben¹, sã'((1) fie de bucate, și hainã de ñbrãcãminte.

Iarã el rãspunse cãtrã dñsul :

— Dẽca, (de) vrème ce n'am luat, pentru frațil miel, de la tine, nimic, cã nici le trebue a lua ceva den lucrurile lumesti, celor-(e se delungã de dñsele de a lor bunã voe, darã mie ñn ce chip aș lua ? De care m'am lepãdat, sã iau ? Cã de ar fi bunã strũsoare a aurului, mai nainte aș fi luat lor de cũt mie; iarã pentru cãc(1) iaste agonisiré lui de pagubã, nu voi ñnfãșura nic(1) pre mine, nici pre dñșil cu acéle legãturi.

De-acii, dẽca nu-l putu pleca nici de acẽis, ñncepu iarãș(i) altã rugãciune și, cu a doao cãrere il ceré cum sã nu'l ñfrũngã de tot rugãciuné, nici sã vãrse spre dñsul toatã ñntristãciuné ce, sã lase lui acé hainã spartã

1. In manuscrisul din 1671 : pre stareț.

și acé mantie groasă, ca să'l fie întru aducere aminte de învățatura ajunului; și cătră ac(e)asta să'l fie și de pază, și să'l ierescă de tot lucrul satanii; și să ia de la dñsul alta in locul aceia ca văzundū, zice, cé dată de la mine să't(i) aduc(i) aminte de plecăciuné mé.

Iară călugărul zise cătră dñsul :

Nu se cade să dau eu ție haină véche și spartă și să iau noaă, ca să nu fiu osūdit, căci voiui lua plată aic(i) pentru a mé puținé ostenélă. Ce, pentru ca să nu't(i) înfrūngū voia. haina ce mi se va dărui de la tine să fie véche și nimic să nu fie mai bună de cūt a mé.

De-acil, fec(i)orul împăratului căută de află nește félege de păr vechiu, și le dède bătrñnului, și el luindu-ș(i) cēia a lui se bucura, și foarte o socotiia mai scumpă de cūt tot caftanul împărătescū.

Iară d(u)mnezeescul Varlaam atunce, după puțin c(e)as. vrūdū să purcēzā vorbiia de mersū, și aduse învățatura cé de apoi zicūd :

— Iubite frate și pré dulce fiu, pre care eu te-am născut cu Ev(an)gh(e)liia, știi cărul împărat te ai făcut ostași (1ª Cor., 2¹), și cătră cine ți-ai dat mărturisirile. Cade-se dară să păzești acésté tare, și cūte lucruri sūntū ale ostășiei, și cūte te-ai făgăduit întru mărturisirile tale stăpñnului tuturor, fiindū acolé de față mărturie toată oasté ingerescă, încă și scriindū ce ai mărturisit. Toate acésté să le impli. Că, de le vei păzi și de le vei implé, fi-vei fericit. Nemic, den cūte lucruri sūntū aic(i), să nu iubești, nici să pohtești, mai vrūtos de cūt pre D(u)mnezeu, și de cūt pre bunătățile lui. Că, ce va fi așa de infricoșat den céle-ce sūntū aic(i), ca cum iaste Gheena focului de vécū, carele arde și lumină n'are și, muncindū, nici uă dată nu se contenéște? Și iară, ce veseléște așa den céle lumești bunătăți, cum insușū D(u)mn(e)zeu va să se dăruiască pre sine, celor-ce l-au iubit pré dñsui, a căruia frumuséte iaste nespūsă și putér'ī nebiruită, și slava lui iaste tot-dé-una? Ale cărul bunătăți, care sūntū puse și gătite priiatenilor lui, fără de număr sūntū, mai mari de cūt toate văzutele, caré, ochiu nu le-au văzut,

1. In manuscrisul din 1671 : Cap. 4, ér nu cap. 2.

nici uréche le au auzit (I^a Cor., 2)^a, nici la inima omului nu se-au suit; cărora te vei arăta moştén, fiindú pázit de mûna cé putérnică a lui D(u)mnezeu.

Iară fec(i)orul împăratului, vârsândú lacrăme era scârbit și întristat, nerăbdândú a se despărți și a rămâne de acel Tată iubitoriu de fec(i)ori, și de acel învățătoriu pré vrédnic, și zise:

— O părinte, cine'm(1) va implé rânduiala ta și suptú ce îndireptătoriu și păstoriu ca acesta voiu fi eu? Sau ce mungúiare'm(1) voiu face, în locul dragostei tale, c-1 pohtite, că ai adus pre mine, sluga cé hiclénă și delungată de cătră D(u)mnezeu, și m'ai pus în rându de moştén și de fec(i)or, și ai căutat pre mine, rătăcitul și pierdutul în munți, care am fostú gătit (Mat., 18)^a de muncaré a toată fiara, și m'at amestecat în oile lui D(u)mnezeu céle nerătăcite, și mi-iai arătat calé cé grabnică și adevărată. Scosu-m'ai de la întunérec și de la imbra morții (Psalm., 87)^a. și pic(i)oarele méle de căraré cé alunecătoare și purtătoare de moarte, și strumbă și hiclénă, le-ai mutat. și'm(1) fuses(1) tocmitoriu a marí și minunate bunătăți, a cărora mărie nici un cuvântú nu iaste vrédnic de-a povesti; și vei fi și tu părta; a marí daruri dumnezeesti pentru mine, cel mic, și neindestuliré mulțemirei méle súngur D(u)mn(e)zou să-ți o imple, carele biruiaște cu plata darurilor pré ceia-ce'l iubescú.

Iară Varlaam, vründú să-t potoléscă plúnsul, se sculá și státu pre rugá și, rúdicându-ș' múnile spre ceriu, zicé:

— „Dumnezeule, Tatál Domnulul nostru Iu. Ic. Xc., „cela-ce au luminat céle-ce erau înainte întunecate, și „pre céstá faptură, văzutá și nevăzutá, ai adus den ce „n'au fostú, și ai întorsú zidiré ta cătră tine, și nu ne-ai „lăsat să imblám pre urma nebuniei noastre. Mulțemimu-ți, „Doamne, și puterit și înțelepciuni tale, Domnulul nostru Iu. Ic. Xc., cu' care și vécil ai făcut și pre noi, cel „căzu'ti, ne-ai rúdicat pre cel rătăciti ai întorsú și ai „ertat păcatele gresíților, pre cel robítu ai ráscompărat „și pre cel mor(t) ai înviiat. cu scumpul si cu d(u)mnezeescul súngu al Fiiului táu. Pre tine, dará, strigám,

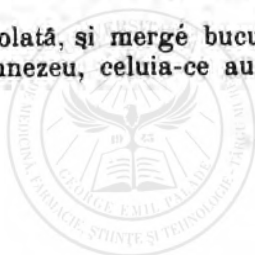
1. In manuscrisul din 1871: (Evrei., 1)^a.

„și pre unul născutul tău Fiiu, și pre sf(i)ntul tău d(u)hō,
 „caută spre ac(e)astă oae cuvântătoare a ta, caré iaste
 „adusâ de mine, neharnicul, intru jrŭtvâ ție, și'I lumi-
 „nézâ sufletul cu putéré și cu darul tău. Cercetézâ c(e)a-
 „stâ vie¹, caré iaste sādītā de sf(i)ntul tău d(u)hō, și dā
 „sā facā poama direptăȚil. Intărește-I incredințundū légé
 „ta. Scoate-l² dentru înșelăciuné diiavolului cu înțelep-
 „ciuné bunului tău d(u)hū. Invață-l³ a face voia ta, și
 „ajutoriuul tău nu-l lua de la dŭnsul⁴. Invrednicéște-l cu
 „mine, robul tău, să fie moștén bunătăȚilor tale celor
 „farâ de sfŭrșenie. Că ești bine cuvântat, și pré slăvit,
 „în vécl. Amin“.

Și, déca sfŭrși rugăciuné, se intoarse de-l sārută,
 zicŭndŭ :

Fiiul tatălul den ceriu, pace ție și mŭntuințā vé-
 cinicā !

Și eși den polatā, și mergé bucurŭndu-se și mulțe-
 mindŭ lui D(u)mnezeu, celuia-ce au îndreptat calé lui
 spre bine.

-
1. In manuscrisul din 1671 : (*Psalm.* 74)*.
 2. " " " " : (*Psalm.* 8)*.
 3. " " " " : (*Psalm.* 142)*.
 4. " " " " : (*Psalm.* 21)*.

CAPUL XXII.

După eşiré lui Varlaam, Ioasaf se dède pre rugă.

Iară Zardan «puse împăratului de întoarcere lui cătră credința creștinească. Împăratul porunci să gonescă pre Varlaam, ce în zadar ; și aduseră pre nește călugări la dânsul.

Iară Ioasaf, după purcesul lui Varlaam, se dède spre rugă, și cu lacrăme fierbinți zică :

— „D(u)mnezeule, ia aminte intru ajutoriul meu. „Doamne, grăbește-te a'm(i) ajuta (*Psł.*, 69)*, că ție „süntü lăsat sáracul. Și nemérnicului táu, fil ajutor (*Psł.* „85)*. Caută spre mine și mă miluiaște, cel ce'ti iaste „voia să se spásescă toți oamenii, și să vie la conoștința „adeverinții (*I* Tim.*, 2)*. Muntuiaste-mă și mă întárește, „pre mine. neharnecul, să imblu în calé poruncilor tale „celor sf(i)nte Că eu süntü slab și becisnic, și nehar- „necü de-a face bine (*Psł.* 142)*; iară tu puternic ești a „mă spási, care ții și păzești toate vázutele și nevázu- „tele Nu mă lása să imblu pe urma voii trupului (*Psł.* „148')* ce, mă învață să fac voia ta, și mă păzește în „viiata ta cé véc(i)nică și fericită O, Tatál și Fiiul și „d(u)mnezeescul d(u)hă, carele ești uá d(u)mnezeire ne- „despártită, pre tine chemú și pre tine slávescü, cá pre „tine iaste toată fáptura, și pre tine laudá toate fáptu- „rile, céle de gândü și fără de trup, în véci, Amin“.

De atunce, cu toată paza ce páziia și se feriia, cu curátiia sufletului și a trupului, tráindü în ajun și în rugáciuni, și în rugámintele de toată noapte, cá zioa

1. În manuscrisul din 1671 : (*Psłm.* 142)*.

de multe ori avé zmintélă. de la ceia-ce era cu dñsul. pentru vorbe ; iară unele or(1) și pentru venire înpăratului, că veniia la dñsul, sau pentru chiemaré ce'l chiema la sine, Decl, ce rămășite rămüné den zi, iară noapté le implé, că sta în rugăciuni și în lacrăme, chie-mündü pre D(u)mn(e)zeu tocma pñă la lumina zioi.

Direptü acéia, într'ñsul se implé acel cuvñntü al pror(o)cului, care zice (*Ps.* 133): „In nopti rüdicati „müinile voastre și bine-cuvñntați pre D(u)mn(e)zeu“.

Iară Zardan, déca simți traiu ca acesta al lui, se implu de scürbă și's(1) rãni sufletul cu griji iuți și nu avé ce să facă ; însă, fiindü cuprinsü de groaté cé de apoi, se duse în casă-ș(1) puindușü pre sine boală, și făcñdu-se că nu iaste sñătos.

Decl, déca prinse înpăratul vëste de acestü lucru, el trimëse altü credinc(i)os în locul lui să slujască fiu-său, și, avñdñ grijă de sñătaté lui Zardan, trimëse la dñsul un doftor meșter bun, și de multă socotință'l invrednici ca să'l vindece. Iară doftorul vñzñdñ că iaste atüta de grab înpăratului, foarte cu dédinsü îl cerceta și, luindü bine séma de lucrul lui, curñdñ spuse înpăratului zicñd :

— Eu, zice, înpărate, într'acestü omü nu putiuu afla nici uă începătură de boală, ce'l cunoscü cum să-șü fie vátămat sufletul cu uă grijă mare, și dentr'acéia boliaște.

Iară înpăratul auzindü acéle cuvinte, gñdñia că doară se-au îngreoiat inima fiu-său cu vre-uă mñie spre el și pentra céia, scürbindu-se, au eșit de acolo. Inșă vrñdñ să știe lucrul cu adevăratü, dède vëste lui Zardan zicñd :

Diminétă voiu veni să te vñzu și să cunoscü ce boală și se-au întñmplat.

Iară Zardan, auzindü vëste ca acéia, se imbracă dñsñ-de-diminétă în hainele sale si mërse la înpăratul. Și déca intră, i se inchină pñă la pământü.

Iară înpăratul zise :

— Căc(1) te-ai ostenit de ai venit, că eu am vrut sñngur să te cercetez și să arăt tuturor prietniciia mé, care o am cătră tine.

Iară el cătră acéste zise :

— Împărate, boala mé nu iaste după obic(i)aiul boalelor, care se întimplă oamenilor ce, de scūrba și de grija ce o am în suflet, im(1) bolēște inima și, cu dūnsa 'm(1) bolēște și sufletul împreună cu trupul. Că, ce ne-bunie ar fi mie, avūndū tu pre mine așa, sá nu viu eu ca un rob la putéré ta, ce sá așteptū sá se ostenescă Împărăția ta pūnă la mine, robul tău?

Iară împăratul, întrebūndū :

— Ce iaste vina grijii tale ?

Zardan incepu a povesti :

— Mare nevoe (zice) iaste asupra mé, și de mari munci sūntū vrédnic. și a multe morți sūntū vinovat. Că, puindū eu porunca ta intru negrijă, fuiu-t(1) tocmitoriu de multă scūrba, cum nu țe-am fostū nici odinioară.

Iară el întrebă numai de cūt :

— Cu ce negrijă n'ai grijit. Și ce iaste témătul ce te-au cuprinsū ?

Iară el răspuse :

— Ac(e)asta iaste : Pentru nepaza Domnului meu și fiului tău. Că, n'am purtat grijă a strejui, cum au trebuit. Ce, au venit un om hielén și vrăjitoriu. Dec(1) au intrat și au vorbit cu dūnsul de légé creștinescă. Și așa, pre rūndū, spuse împăratului toate graiurile călugărului ce grăise cătră fiu-său, și el, cu cūtă dulce(e)ată, au priimit cuvintele lui, *alta* cūt se-au făcut de tot al lui Vr.

Cătră acésté spuse și numele călugărului, zicūnd că'l chiamă Varlaam. Că fusése înteles împăratul și mai de-naînte, de lucrurile lui Varlaam, și de maré povēste a lui.

Dec(1), cum intrară acésté în urechile împăratului, așa incepu a se clăti de scūrba ce-l căzu asupră-și, se implu de mūnie și, numai cūt nu țepeni și inlemni, ca un mort. Pentru ac(e)astă vēste, și intr'acel c(e)as, chiamă pre oare-cine, pre care il chiama *Varahiia*, carele era învrednicit cu cinsté de era al doilé după împăratul, adecă Veziriu. Și acela era la dūnsul mai dentūiu, la șfaturile cele de taină. Cătră acésté era și om vestit intru meș-teșugul cetirei de stéle.

Dec(1) déca veni el, iară împăratul, cu multă jale și întristăciune, îl povesti ce i se-au întimplat. Iară el, văzūndū'i turburéla și valurile sufletului, zise :

-- O, împărate, fii fără turburare și fără întristăciune, că încă nu iaste lucru fără de nădejde a întoarce pre dñsul iarăș(i). Ce, foarte adevărat știu că curündu se va întoarce iarăș(i) despre învățatura acelui înșelătoriu, și se va lipi spre voia ta.

Cu acēste cuvinte schimbă Varahiia pre împăratul în mânguiare, și făcură sfat amūndor, pentru socotița acestui lucru, și zise :

Împărate, mai nainte de toate să facem ac(e)asta : Să grăbim să ajungem pre Varlaam și, de-l voi putē prinde pre dñsul, de-acil știu bine că nu vom putē să greșim gândul nostru, și nădejde noastră nu va fi în minciună. Ce, el însuș, sau cu cuvinte plecate, sau cu multē feliuri de dichise de muncē, se va pleca de va spune și fără de voia lui, minciunile și înșelăciunile ce au grăit, de au făcut pre fiul tău, Domnul meu, a nu se tinē de învățăturile părinților. Iară, deca nu vom putē ajunge pre dñsul, știu eu altū unchiăș pustilnic, pre care'l chiamă *Nahor*, de's(i) sēmănă preste tot cu Varlaam, carele nu iaste de-al cunoaște, că nu iaste Varlaam. Și acela iaste de légē noastră, și'mi-au fost dascal la învățatura mē. Eu mă voi duce la acela noaptē și'i voi spune toate pre ründ, și așa vom da veste tuturor, cum că Varlaam fu prinsū, și vom scoate innainte pre acela ; iară el va zice că'l chiamă Varlaam, și se va arăta ajutūndū creștinilor. Și așa, la price, după multe cuvinte, ca cum ar scādē den răspunsuri, va fi biruit. Și acēstē văzūndū fec(i)orul împărăției tale că fu Varlaam biruit, și ai noștri fură biruitori, cu totul se va lipi spre cei ce au biruit. Și cătră acēstia foarte'l va fi rușine, de împărăția ta, și se va făgădui că va face ce va plăcē ție. Că și cela-ce se va înbrăca, în chipul lui Varlaam, se va întoarce și va mărturisi adevărat, cum că'l au fostă înșelat.

Iară împăratul se veseli de acēle cuvinte, și'l parē că va fi un lucru sfătuit foarte bine, întărindu-se cu nește nădejdi deșarte.

Că și de Varlaam avură veste cum nu se-au fostū dus de multū ce, socotiia că nu va fi departe ajunsū. Ce, grăbiră și întăriră toate eșirile cu streji și cu paze

pre multe; iară pre uă cale, care o ştiia el mai bine de cût toți, încălecă și el însușu pre cal de-l goniia pre acé cale fără de oprélă, socotindū in toate chipurile să'i iasă innainte. Insă in 6 zile trudindu-se, in'zadar se osteni, și de-acit, așa descălecundū el la uă curte inpărătescă, ce era la țară la sate, odihniia acolo așteptundū pre Varahia, pre care'l trimesese, cu mulți ostașu călari, tocma pūnă la acé pustie a Senaritulul, să caute pre Varlaam; la care loc, ajungundū el, pre toți cuț(1). lăcuia pre acolo il turbură. Si spuindu-i el cum că pre acel om nu l-au văzut, atunce însușu acel Domnū eși la pustie să vūneze pre slugile céle bune ale lui D(um)n(ș)zeu, și in multă depărtare mergundū in pustie și incungiurundū munți și acéle lunci fără de căi, și neumblate, tot pedestru imbla, străbătundule cu ceia-ce era cu dūnsul. Și déca ajunse in vūrfu unu munte, el ca stătu acolo și văzu pre suptū munte un pūlcū de pustilnici imblundū și, cu porunca Domnului acit-ș(1), alergară la dūnșit, acel fără de suflet ostașu, toț(1) întrecundū-se intr'alergate cine va ajunge mai nainte. Si, déca'i ajunseră, alergară inpregiurul lor de'i ocoliră, ca nește cūint mulți,¹ și ca nește gadeni réle și urūtoare de oameni, și prinseră pre acel bărbați oamen de cinste, și cu vedéré și cu tocmela lor era și avé sémne de ajunul pustiei pre fēțele lor, și trăgundū-i, il puseră innainté Domnului, cari nemic nu gulceviia, nic(1) arăta ceva, sau grăiia lucru care nu se vré cuveni sau spăimos. Iară carele imbla innainté lor, ca un mai mare, el purta și un burduf plin de oasele unor sfinți părinți, cari se-au fost pristăvit mai nainte.

Deci, privindu-i Varahiia și déca nu văzu pre Varlaam, că'l cunoșté el, se turbură cu intristăciune și zise cătră dūnșil:

— Unde iaste inșelătorul acela care au prilăstit pre fec(i)orul inpăratului?

Iară cela-ce purta burduful răspunse:

Acela nu iaste intru noi, nici va fi. Că, fiindū gonit de darul lui Xr. fuge de noi, iară intru voi are lăcaș mai multū.

1. In manuscrisul din 1671 : (Psalm. 21)*.

Iară Domnul zise :

— Dară, știi tu pre dūnsul ?

Postnicul răspunse :

— Stiu pre acela ce'l chiamă inșelătoriu, carele iaste *diavolul*. ce lăcuiaște pre mijlocul vostru. și ia slujbă de la voi și voi slujiți lui.

Domnul îi zise :

— Eu pre Varlaam caut, și vrîndu să știu unde iaste, eu te întrebū.

Iară călugărul răspunse :

— Dar căc(1) de altul altele grăești și aduseși întrebare, ca de cela-ce ar fi inșelat pre fec(i)orul împăratului. Crez, deca cauți pre Varlaam, cu totul ți-se căde să zic(1) așa. Unde iaste cela-ce au întorsū, și au mîntuit, pre fec(i)orul împăratului, de inșelăciune ? Că acela iaste frate al nostru și den preună păstor. Inșă de multe zile nu'l am văzut.

Iară Varahiia zise :

— Arătați-ne (zice) lăcașul lui

Postnicul răspunse :

— De ar fi vrut el să vază, firară eșit el întru întimpinare voastră ; iară noaă nu ni se cade a vă arăta lăcașul lui.

Direptū acestū cuvîntū se implu Domnul de mînie și zise cătră dūnsul cu urgie, și căută cu față de fiară grăindū :

— Acum, zice, vă voi omorā cu uă moarte streină de nu veți spune într'acestū c(i)as pre Varlaam.

Postnicul răspunse :

— Dară ce lucru vezi la noi spre care să ne tragă inima și să ne ținem de dūnsul, ca să nu ne fie lesne a ne rumpe dentr'ac(e)astă viață și să ne tēmem de moartē ce ni se va aduce de la tine ? Crez, mai vrūtos, încă 't(1) vom mulțemi. Că, țiindu-ne noi de bunătate, să ne scoți den viață, că multū ne tēmem de sfūrșitul cel ne arătat, că nu știmū în ce chip ne va afla, țiindu-ne ca nu cūndū-va, cu lunecare mîntil sau vre-uă ispitire drăc(i)ască, să întorcă starē voiril noastre, și să ne facă să cugetăm altele, și să facem mai multū de cūt cele-ce ne-am mărturisit lui D(u)mn(e)zeu. Direptū acēia,

vă părăsiți de totul tot de acel lucru, ce vă nădăjduiți că veți dobândi de la noi, și nu vă leneviți a face cu noi ce vă iaste voia. Că noi măcară de și știm lăcașul, iubitorului de D(u)mnezeu, fratelul nostru, iară nu'l vom arăta, nici alte mănăstiri, ce se ascund de voi, nu le vom inchina, gândind rău ca să scăpăm de moarté ac(e)asta; ce, mai bine, să murim bine, aducându lui D(u)mnezeu, mai întăiu, sudorile bunătăților, și acum sūngele vitejiei noastre.

Ca ac(e)asta îndrăznire nerăbdându-o ticălosul, ce clătindu-se répede împotriva vitejiei gândului lor, cu multe rane 'i infășură. A căroră bărbăție și vitejie, și muncitoriuului, se arată vrédnică de minune. Și, după multe munci, déca nu-i putu pleca, nici nu vrú nici unul dentr'unsii să arate pre Varlaam, luă'i bătuți, și trași, de'i duse la împăratul, purtându și bordiful cu oasele.

CAPUL XXIII.

Având postnicul vorbă îndelungată cu împăratul
depreună cu frații, preste cari era el mai mare, fură dați muncilor.

Si, după puțințele zile 'i aduse la împăratul, și deca 'i spuse ce fu de dînșii, așa 'i puse innainté fetei lui, fiindu încinsu de mînie; și cumu 'i văzu, se aprinse cu atûta urgie, cût se potrivîia unu om turbat. Și porunci să'î bată fără milă. Și deca 'i văzu zdrobiți, cu rane, de-abîia oare-cîndu rûdicîndu-șu ochii de multă turbare, porunci celor-ce'î baté, să se contenescă, și zise cătră dînșii :

— Ce sîntu acéste oase de morți ce le purtați? Déca (de) vrême ce le purtați, pentru căc(1) vă sîntu dragi, acéia ale cărora sîntu oasele acésté; iată în cestu c(i)as voi pune și pre voi, cu dînșii, ca să dobîndiți acéle ce pohtiți, și să'm(1) mulțemiți.

Iară mai marele, și purtătoriul acei cété d(u)mnezești, ne bîgîndu nimic în sémă lauda și îngroziré împăratului, ca cum nu i se-ar fi întîmplat nici un lucru de scûrbă, așa cu glas slobod și cu față luminată, și darul ce 'i era sălășuindu-se în suflet semnîndu-l. zise:

— O împărate, acéste oase cinstite și sfîinte, noi le purtăm inchipuindu-ne dragostei acelor bărbați minunați, ale căror sîntu, și aducîndu-ne aminte de postul lor, și de viața lor, cé iubitoare de D(u)mnezeu, ne nevoim și noi, cătră râvnire ca acéia și, cugetîndu la răpaosul și la dulce(a)ța acéia în caré lăcuescu ei acum, pre dînșii îi fericim, iară pre noi ne indemnăm, unii pre alții, a

mérge pre urmele lor. Și cătră acésté. ne facem, cu dúnsele și aducere aminte de moarte, care lucru iaste foarte de folos și ne strigă cu dédinsul, cu nevoínțele ajunului și cu atingeré ce ne atingem de dúnsele neméstem sfințiré.

Iară împáratul acii's(1) zise :

— Dară déca iaste atúta de folositoare aduciré aminte de moarte, cum ziset voi, pentru ce nu vâ aduceți aminte de dúnsa cu oasele care suntu în trupurile voastre, că suntu ale voastre și cât dupá puținé vréme suntu putrede? Ce luați acéste stricate, streine?

Atunce răspunse călugărul :

— Eu, 5 vini zisi pentru purtaré sfințelor moaște ; iară tu, răspunzându, numai de una gúndești: at(1) bate joc de noi. Ce, bine să știi. aiavé, că oasele celor ce se-au sfârșit mai nainte, aduc, celor vii, aminte de moarte mai bine de cât ale celor vii. Ce, déca (de) vréme ce cunoști tu să fie acésté așa, și oasele den trupul tău încă semnéză ție moarte. Dară căc(1) nu-ți aduci aminte, și tu, de sfúrșeniia caré va să-ți vie preste puținé vréme, și să fac(1) ție bine ce țe-ai dat sufletul în toată strúmbátaté și cu nevoe, și fără de milá, socoti sufletele céle ce slujescú lui D(u)mnezeu și iubitoare de creștinátate, nefácundu-ți nic(1) uá strúmbátate, nic(1) împărțind ceva cu tine den céle-ce suntu aic(1) să se brodescá a-ți lua.

Iară împáratul zise :

— Pre voi, ráii și prelástitorii oamenilor pre direptate vâ voiu munci, că înșelați pre toți învățundu-i a se delunga de frumusețile ceștii vieți, și în loc de ac(e)astá viață dulce, și de ac(e)astá pohtá și dulc(e)ată dragá, îl indemnați a's(1) alóge acestú traiu greu, și cu scúrbá și amar, și cinsté d(u)mnezeilor noștri márturisiti(1) că se cade a o face lu Ic. Deci, ca să nu lase oamenii d(u)mnezeii cel de moșie și să slujascá altui D(u)mnezeu strein, înșelundu se cu amágela voastră, și să lase pá-múntul pustiu, noi pre direptate am judecat să se pue pre voi munci și morți.

Iară călugărul zise :

— Déca iubesti a fi to(1) partașu bunátăților ceștii vieți, căc(1) nu dai tuturor întocma să fie partașu harnici și bogáției? Ce, mai mulți pátimescú în sárácie, iară tu

supindū avuțiile lor le adaogi cătră ale tale. Iată că n'ai grijă de mîntuire celora-laltî ce numai a't(i) ingroșa trupul tău de țî-l gătești (de) hrană de mîncare viermilor. Direptū acéia și D(u)mnezeu, intru tot lepădîndu-te, chieim d(u)mnezei pre céia ce nu sîntū, pre céia-ce au aflat tot răul ca și tu după asemînaré lor sã faci toate céle de rușine, și nelegiuind sã fi de potrivă d(u)mnezeilor tãl și chieimat. Crez(i) céle ce le-au făcut d(u)mnezeii voștri, dară oamenii carii se roagă lor cum nu le-ar face? Ce, cu înșelătură mare, te-ai înșelat, o împarate! Și te temi sã nu cum-va sã facem pre vre unii den oamenii tãl, sã se lèpede de dînșii, și sã se lipsescă de învățatura noastră, și sã se delunge de mîna ta, și sã se adaogă cătră mîna céia ce ține toate. Că-ți iaste voia sã aibi multî, slujindū lăcomiei tale, ca ei sã ia patemele, iară ție sã't(i) vie de la dînșii dobînde. Ca cum hrănește cine-va cîini, sau învață pasări la vînat. Că, mai nainte de vînat, li-se arată șușilindu-i; iară, deca prindū ceva, cu sila zmucéște vînatul den gura lor; așijderé și tu, vrîndū sã aibi multū supușū ție, și bogăție, și sã't(i) aducă bir pré mare și pré uscat, zici că porți grijă de mîntuire lor, iară pereciune de vecl le așezi; însă, cu adevărat, ție mai întuiu, de cît tuturor, numai ca sã ți se vie bogăție, caré iaste mai de netreabă de cît gunoiul și scîrnăviia. Că ți-ai uitat că in locul luminii țil întunerecul. Ce, te deșteaptă dentr'acestū somnū adūncū, și deschide ochii tãl cel mijitorî, și vezi slava D(u)mn(e)zeului nostru, caré strălucéște tuturor, și vino vre-odinioară in minți că, au zis pror(o)cul (*Pslm.* 95)* „Cel-ce „sunteți(i) fără de minte, intru oameni, cunoașteți; și cel „nebunî, înțelepțiți-vă vre-odinioară¹. Înțelegeți că nu iaste „alt D(u)mnezeu, fără de D(u)mnezeul nostru, și nu iaste „altă mîntuire, fără numai care iaste intr'unsul”.

Iară împăratul zise:

— Lasă-te de acéste bîrféle nebunești ale tale și, intr'acestū c(i)as, sã'm(i) spui pre Varlaam. Iară de nu,

1. In manuscrisul din 1671: (*Psal.*, 17)*.

vei să fi ispitit cu nește feliur(1) de munci, ale cărora ispitiri nici-uă-dată nimeni nu le-au luat.

Iară acel înțelept și mare postnic și pohtitoriu filosofiei cerești, nemic nu se schimba de îngrozire împăratului ce, fără cutremur stînd, zică :

-- Împărate, nu iaste noă porunca să facem célece le poruncești tu ce, céle-ce sîntu poruncite de D(o)mnul D(u)mnezeul nostru, carele ne învață. cu curăție, să ne oprim de toate dulcețile și pohtele, și să avem bărbăție vitejască, ca să răbdăm, pentru dreptate. toată durere și răotată, Deci, cîte réle vei aduce asupra noastră, pentru creștinătate, atîta ne face bine mai multu. Ce, fă ce'ți e voia, că noi altu nemic nu putem face, fără numai ce se cade, nici păcatului nu ne vom da. Au doară gîndești că ar fi uă greșală mică ac(e)asta ? De am da noi în mîinile tale pre acela ce oștêste și se nevoiaște cu noi denpreună nu-t(1) vei rîde de noi cu rîs ca ac(e)sta ? Măcară de ai aduce întunerece de morți, că nu sîntem noi așa slabi ca, de frica muncilor tale, să ne închinăm filosofia ce se zice înțelepciune noastră, și să facem ce nu se cade legii lui D(u)mn(e)zeu. Cătră toate acésté, cîte feliuri de munci știl. găté,te-le, că noă ne iaste a trăi cu Xc. și ni se cade să murim pentru dînsul¹.

Pentru răspunsurile acésté se implu împăratul de mînie și, porunci să taie ale lor grăitoare de D(u)mnezeu limbă, și să le scoată ochii, și să le taie mîinile denpreună cu pic(i)oarele.

Și, fiindu el dat și acel osunde, îl încungiurară armașii și dorobanșii și, fără de omenie și fără de milă, îl tăia ; și scotându-le limbile den gură cu cleștele, fără de milă le râteza, iară ochii cu undețe de fier li-i scoté și cu nește dichise de fier, mîinile și pic(i)oarele întinzându-le, le tăia.

Iară fericiții aceia, și vrédnicii de cinste, vitéjii fiindu în cugetul lor, ca cum vré fi chemați la bucate așa de grab și bărbătește se apropiia cătră munci, îndemnînd unul pre altul, și dîndu-se pentru Xc. spre moarte. Intru

1. In manuscrisul din 1671 : (Fil., cap. 1)*.

multe feliuri de munci, ca acésté, iș(i) déderâ ale lor răbdătoare suflete Domnului, acei sfinți postnici, cari era cu numărul ca la 17.

Deci, mărturisim aiavé cum că cugetul cel temător de D(u)mnezeu iaste împărat patimelor, cum au zis oarecine, nu dentr'ai noștri, povestindû de chinurile unui preot bătrûn și de 7 voinc(i)û tineri cu muma lor, care era într'un cuget cu dînșii, de pătimirâ pentru légé părinților lor, de a căror răbdare și bărbăție nimic nu se-au lipsit, nici acești părinți cetățenii și moșténii Ierusalimului celui de sus.

CAPUL XXIV

**Varahiia ' indemnă pre Nahor ca să se facă în locul lui Varlaam.
și împăratul, pentru primire credinței creștinești, infrunteză pre fiu-său.**

De-acil, acéste creștinește sfârșindu-se, împăratul zise cătră Varahiia, svétnicul său, să caute se apuce de al doilé svat déca cu cel dentîiu nu nemeriră și să chiiame pre acela, pre Nahor.

Iară Varahiia tîrziu, în cé noapte, ajungîndu la peștera lui, că lăcuia în pustie și se zăbovia în meșteșugul vrăjilor. Si déca'l spuse toate cîte au² dînsu-de-diminéță veni la împăratul și iar cerșu calăraș(1) de'i luo cu sine și se face a eși spre căutaré lui Varlaamü.

Deci, eșindü el și trecîndü pren pustie văzu pre un om oare-care eșindü dentru luncă și pogorîndü el să'l gonéscă il ajunseră curînd și déca 'l prinseră il aduseră la dînsul; iară Varahiia întrebîndu-l cine ești tu și de ce lége ești și cumu-ți iaste numele? El răspunse că iaste creștin și zise că'l chiamă Varlaam, cumü îl invățase.

Iară Varahiia se implu de bucurie, cum se arăta la arătare, și'l luă de-l duse curîndü la împăratul și, dîndu-i véste îl puse innainté'i. Și'i zise împăratul, intru auzul celor-ce sta innainté lui :

— Dară tu ești, Varlaam, lucrătoriul cel drăcescū?
Iară el răspunse și zise :

— Lucrătoriul al lui D(u)mnezeu sîntü, iară nu dră-

1. În manuscrisul din 1671 : *Arabiia*.

2. Scriitorul, din nebăgare de sémă, a sărit aci un cuvint, tocmai unde începe versa filei 156 a manuscrisului din 1673, și anume cuvîntul : *sfătuit*, ce se află în manuscrisul din 1671.

cescui; ce nu mă grai de rău, nici mă huli, că ești datoriu a'm(i) mulțemi cu mult har, că am învățat pre fiul tău creștinătaté, și l-am mântuit de toată înșelăciună, și l-am adus cătră D(u)mnezeul cel adevărat și cătră faceré bunătăților.

Iară împăratul, aciișu mûniindu-se, zise :

— Căde-se nici pre tine să nu te invrednicescú de întrebare nici loc de răspunsú să nu-țu dau, ce fără de întrebare să te dau morții. Ce, iată că rabdú rûnjiré ta pentru mîltoistivnicia ce iaste în mine, pûnâ vom cerca lucrurile tale într'ua zi semnată. Deci, de te vei pleca mie invrednici-te-vei milei méle; iară de nu, rău vei peri. Așa zicûndú, dede-l pre mûna Varahiel, poruncindu-i să'l pázescă cu tãrie. Iară deca se rădică împăratul dimineța, de acolo, merse-și la curté lui.

Și fu vête pretutindine că au prinsú pre Varlaam, care vête deca o auzi feciorul împăratului rău'l duré în suflet, și cum nu puté să se opréscă de lacrăme, și se ruga lui D(u)mn(e)zeu cu suspinare și cu jale, și-l chiema într'ajutoriu bătrînelului. Și plûngûndú el, nu-l trecu stăpînul cel bun, că iaste bun celor-ce'l așteptă în vrême de nevoie, și cunoaște pre ceia-ce se tem de dînsul, care și tûnărului acestuia, toate'i spuse intru vederé de noapte, și tãria puse într'ûnsul, și-l făcu îndrăzneț cătră nevoița creștinătății. Și deca se sculă den somnû, inima lui, care mai nainte era scûrbită și durută, allă-o plină de bucurie și de cutézare, și de lumină pré dulce.

Acésté făcûndú împăratul, și așa grijindu-se, se bucura păindu-i că au socotit și au sfătuit pré bine, și mulțemiia Varahiel cu mare mulțemire¹.

Însă minți nedireptaté spre sine, după cum zice d(u)mnezeescul D(a)v(i)dú (*Psalm.*, 26): „Si dreptaté biruiaște pre strûmbătate, surpûnd o de tot, și pomeniré ei sur pûndu-o cu sunet”², cum va spune cuvîntul după acésté.

De-acîi, după 2 zile, veni împăratul, în curté fiu-său și eșindú el intru întimpinaré lui, nu-l sãrută tată sãu. cumú'i era obic(e)aiul: ce era cu vrajbă, în chipul unui

1. În manuscrisul din 1671: „și Arahiel cu mare har îi mulțemiia”.

2. „Surpûndu-o de tot și pomana ei pierzûndu-o...” (*Psalm 9*)

om münios. Și intründ în căsuța cé împărătescă și șezu măhnit. De-acil chiemündü pre fiu-său il zise :

— Ce veste au întrat în urechile méle, fátul mieu, și 'm(i) glodéște sufletul cu întristăciune ; că'm(i) pare să nu se fie împlut nici-ua-dată, nici unul den oameni de bucuriia a nașterei de cocon, a cütă veselie m'am împreunat eu pentru tine. Nici iar socotescü că va fi fostü cine-va așa de scürbit, și ocărüt de rău de fiu-său, ca cum ai făcut tu mie acum, de te-ai bătut joc de că-runtétele méle, și ai luat lumina den ochil miel, și ai tăiat tăriiia vinelor méle. Cumu 'm(i) veni asupra frica caré mă temém eu pentru tine ; și de ce mă temém mai întülnit, și te făcuș(i) de bucurie vrăjmașilor miel, cu minté ta cé neinvătată și cu chibzuiala ta cé copilărescă, urmașü cuvintelor celor înșelătoare, și mai voit cel rău sfat înțelegător, de cüt sfatul mieu, și lăsündü cinsté d(u)mnezeilor noștri, și te închinaș(i) să slujești a D(u)mnezeu streinü ? Dară pentru ce făcuși acésté așa ? O, fátul-mieu ! Pre care mă nă(dă)jduiam a te crește, cu toată tăriiia, și a te avé toiag și întărire bătrunéțelor méle, și a te lăsa, după mine, bun și vrédnic priimitoriu împărüției méle ? Ce, te arătași mie ca un vrăjmaș și pizmași ? Dară nu se mai cădé ție să te pleci mie, și să urmezi poruncilor méle, de cüt să ascuți acéle cuvinte nebunești ale aceluși bătrün înșelătoriu și mincinos putred, carele te-au pus viața cé amară în locul cel dulci ? Și, în loc de cé dezmiardare, iubiși calé cé gré, și ascuțită, pre caré poruncéște fec(i)orul morții a imbla !

Dară, nu te temuș(i) de müniiia marilor d(u)mn(e)zei, să nu te arunce în piatră puc(i)oasă, sau să te omoară cu piatră de foc, sau să te afunde în propastiia pământului. Făcündü ei noaă atüta bine și înpodobindu-ne cu cununa împărăției, și supuindü suptü noi limbi cu mult(i) oameni ? Și pre tine fără nădėje, cu ruga și plecaciuné mé, dündu-te a te naște și făcündu-te părtașü a fi ceștil lumini dulci.

Iară tu, nebăgündü în sémă pre dúnșil, și ocăründu-i, te-ai lipit celui răstignit, fiindü amăgit de ceia-ce slujesc lui cu nădejdi deșarte ; caril povestescü basme de nește véci noi, și bürfescü de scularé trupurilor celor moarte, și

alte întunérece multe aduc ei spre înşălăciună nebunilor. Ce, acum, pré iubitul meu fiu, de vei asculta pre mine, tatâl tău, să-ţi iai zioa bună de departe de cătră acésté rătăciturî, şi să te apropiî să tămûezi m(i)l(o)stivnicîl dumnezei, rugîndu-i cu jrûtva şi cu prinoase ca să-ţi(d) déertare greşalelor, că sîntû putérnic(i) a face bine şi a şi munci. Şi putem fi noi ţie pildâ şi izvod cestor ce ţi se grăirâ de mine, care am venit pentru dînşîl la uă domnie că ac(e)asta, şi aducînd lor mulţemire pentru bine ca acesta. Celor-ce 'i vor cinsti, cinste le vom da, iarâ celor-ce nu se vor pleca, să aducâ lor jrûtvă, munci le vom da.

Acésté, şi altele multe ca acésté, cuvinte de hulâ şi deşarte, grăindû împăratul, şi bătîndu-ş(i) joc de ale noastre, iarâ céle idoleşti mărindu-le, văzu tînărul că numai trebuiaşte să aibâ lucrul lui unghiu şi ascunzătoare, ce mai vîrtos trebuiaşte să aibâ svétnic şi innălţime că să fie tuturor aiavé şi, implîndu-se de îndrăznélâ zise :

— Doamne, de ce am făcut nu mă lépád. Că, fugîndû de întunérec, am scăpat la luminâ. şi părăsîndû înşelăciună m'am apropiat de adeverinţă, şi lepádîndu-mă de dracî m'am făgăduit lui Xc. fiului şi cuvîntului lui D(u)mn(e)zeu şi al tatălui, cu al căruia cuvîntû furâ aduse toate cûte sîntû, den ce nu era. Carele şi pre om zidîndu-l den ţărûnâ, i-au suflat suflare vieţuitoare, şi l'au pus să lăcuiască în raiul hranei. Iarâ déca au călcat porunca lui, fu osîndit cu moarté şi se supuse domniei iutelui-ţîitoriu-de-lume. Nicî aşa nu se-au depártat, ce toate le făcé ca să'l rîdice la cinsté cé dentûiu.

Direptû acéia, însuş(i) acela făcătoriu a toată făptura şi ziditoriu némului nostru, fû om pentru noi şi, viîndû pre pămîntû, luâ trup den sf(ê)nta Fec(i)oară,¹ şi lăcui cu oamenii şi, pentru noi robii cei necunoscătoriu, luâ stăpînul moarte şi cr(u)ce [*Fil(i)pi(ni)*., 2]*, că să spargâ muncitoria (ce se zice) împărăţia păcatului, şi ca să piarzâ şi osînda cé de demultû. Ca să se deschizâ noaă iarăş(i) (I* *Cor.*., 2)*, uşa ceriului, că acolo au rîdicat pre firé noastră, şi o au pus în scaunul slavei,

1. In manuscrisul din 1671 : (*Varuh.* 3)*.

Și au dăruit împărăția ce nesfârșită celor-ce'l iubescu. Și bunătați mai mari de cât graiul și de cât auzul. Că acela (*Apoc.*, 19) iaste tare și sângur puternic, împăratul împărățiilor, și domnul domnilor; a căruia ținare iaste nebiruită și putere pre multă; unul sf(è)ntă, și pre sfinți se răpaosă. fiindu slăvit cu tatăl și cu d(u)hul sf(i)ntă, întru carele m'am botezat și mărturisescă. Slăvescu-l și mă inchin unu Dumnezeu, în trei chipuri: Unul cu ființa și neamstecat, celui nezidit și fără de moarte, și necuprinsă; celui fără de trup și nepăfimaș; neschimbatului și nemutatului; neajunsului și izvorul bunătaților și dreptății și luminii cei-ce iaste tot-dè-una; făcătorul tuturor făpturilor, celor văzute și celor nevăzute; cela ce ține toate și le păzește; cel-ce poartă grija tuturor și ține toate cūte sūntă, și le împărătește. Că den cūte sūntă, nimic fără de dūnsul nu se-au făcut (*Pē.*, 5); nici fără de a lui poruncă, nici(i) fără de a lui purtare de grijă, nimic nu se poate tocni. Că acela iaste dulce(ată) și viață, și lumina tuturor. Și toată pohta ce nesățioasă și sfurșeniia a toată pohta.

Deci, a lăsa pre un bun ca acela, pre un înțeleptă ca acela, pre un D(u)mn(e)zeu puternic ca acesta, și a sluji dracilor celor necurați, și făcătorilor a toate pohtele cele spurcate, și a da cinste idolilor celor surzi și muți, carli nici sūntă, nici vor fi, ac(e)asta, o tată! cūta nebulie și nechibzuială ar fi? Dară, cūndă au auzit cine-va de la ei graiu, sau cuvântă; sau au dat răspunsă, macară cūte puțin, celor-ce se roagă lor, sau cūndă imblară vre-uă-dată, sau să fie arătat vre-odinioară simțire omenescă? Că nici(i) cei de stau nuș(i)-au adus aminte vre-odinioară să șază; nici cei-ce șed nu se-au arătat nici-uă-dată sculându-se. Că eu învățundă, de la acel bărbat sf(i)ntă, necuviința lor, și putoare ce re, și nesimțire încă și putreziciune și neputința dracilor, ce lucrăză într'ūnșil, și cu dūnșil înșală pre voi. Și scuipundă a lor răotate, și urându-i cu urūciune ce desăvūrșit(ă), m'am făgăduit D(u)mn(e)zeului celui viu și adevărat. și lui voi să slujescă pūnă la suflare ce mai de apo!, ca și sufletul meu să mērgă în mūnile lui. Că nemerindă cu nește bunătați nespuse, ca acēte, m'am bucuratū că

m'am slobozit den robia dracilor. și m'am întorsū den prada lor, și m'am luminat cu lumina fetei Domnului (*Psalm, 4*).

Darā, mă și întristez, și'm(1) iaste sufletul împărțit ; căc(1) tu, Domnul meu; și tatăl meu, nu te făcuș(1) părtași a nește bunătăți ca acésté. Inșā, socotindū eu neplecāciuné voil tale, ținut-am întristāciuné intru mine, nevrūdū să te mūniū, iarā pre D(u)mnezeu neincetat l-am rugat ca să te tragā cătrā dūnsul. și să te întoarcā dentr'ac(e)astā goanā depărtatā, caré, vai-de-mine! insu(1)ți-o ai toemit de te făcuș(1) fugar de creștinătate, și slujitoriul a toată răotatē și pāgūnatatē

Ce, deca (de) vrēme ce aduseși lucrurile mēle la arātare. ia ascultā darā, ce iaste lucrul săvūrșitulū voil mēle:

Eu, făgāduințele mēle le-am făgāduit lui Xc. si nu le voiu minți, să'm parde de cela-ce m'au răscumpărat, cu sūngele său cel scumpū, măcarā de mi se-ar întūmpla a muri intunērece de morți, muri-le-voiu pentru dūnsul. Așa să știū lucrurile mēle. Și de acum să nu te mai ostenești, pohtindū a mă muta den mărturisire cē bunā in cé ré. Că, in ce chip ar fi uā incepăturā fără de lucru? Ce, sau tu ascultā sfatul meu și te fă al lui Xc., și vei lua gustarē bunătăților, care sūntū mai pre desupra de mine, și să fim soț(1) unul cu altul : cum in fire. așa și in credință. Sau, de nu. bine să știū că mă voiu delunga de-aț(1) mai fi fec(1)or, și voiu sluji D(um)n(e)zeulū cu gūndul curat.

Acésté deca auzi inparatul, numai de cūț se clāti. Și, fiindū cuprīnsū de mūnie necontentitā. cu urgie grāi cătrā dūnsul, și cu amar scrūșniia in dinți ca cum vré fi un om indrācit, și zise :

— Darā cine iaste mie vinovat de răotāti ca acésté? Altū nimin(1) fără numai eu insu-mi. Imblūdū in voia ta așa, și făcūndu-ți acésté care nic(1) unul den părinți, cei de demultū, n'au făcut fec(i)orilor săi. Direptū acēia voia ta cé intoartā luindū tările și volnicie, den rāsfāciune ce te-am rāsfāțat. te-am făcut să te turbezi asupra capulū meu. Că pre direptate au grāit cetitorii dé stēle la nașterē ta : cum cū vei fi rău și foarte

hiclén, semet și neplecat părinților. Ce, de vei lepăda sfatul meu, și de'm(i) vei și fi mie fec(i)or și te vei delunga, în loc de tată fit(i) voiu vrăjmaș și lucruri ca acélé it(i) voiu face, care nici vrăjmașilor săi nu le-ar face nimin(i).

Iară el îndată zise :

— O împărate, pentru ce te-ai atûtat spre mûnie ? Au căc(i) m'am invrednicit eu a bunătăți ca acésté, tu te scûrbești ? Dar ce tată se-au arătat vre-odinioară să aibă vrăjmășie spre nărocul fiu-său, sau un tată ca acela cum nu se-ar fi chemat vrăjmașu. Deci, și eu, de acum, nu te voiu mai chema tată ; ce mă voiu delunga de tine, ca cum ar fugi cine-va de un șarpe, deca voiu cunoaște că'(i) iaste pizmă spre spăseniia mé, și vei să mă împingi în periciune, cu mûnă silnică. Că de mă vei și nevoi, și de mă vei munci, cum ai și zis, să știi că altu nemic nu vei dobûndi, fără numai în loc de tată te vei chema ucigătoriu, și muncitoriu. Pentru că mai lesne țe-ar fi a merge pe urma vulturului, și a zbura pren văzduh, de cût ai întoarce credința mé, care o am întru Xc., și mărturisire cé bună, care o am mărturisit lui. Ce, înțelege, o împărate, și tatăl meu, și-t(i) scutură den ochii minții toată betesala și negura, și caută de vezi lumina D(u)mnezeului meu, care luminează pre toți, ca să fi și tu uă-dată luminat, cu acé pré dulce lumină. Ce, iată te-ai dat cu totul dulceaților și pohtelor lumești, care nu mai iaste rûdicare ; cunoaște că tot trupul iaste ca iarba (I^a Petrov. 1) și toată slava omenescă ca floaré verdeții. Uscă-se iarba, căzû floaré ; iară cuvântul Domnului meu, care iaste vestit tuturor, trăiaște în vecl. Căci, țil și ești ținut așa de cu turbare, și cuprinsu de ac(e)astă slavă, ce se vestejaște și piiare ca floaré primăverii, și de ac(e)astă urută și de ré înpuțitoare hrană, și de pohtele pûntecelui și cele-ce sîntu suptu pûntece, care, la uă vrême, îndulcescû simțirile nebunilor ; iară apoi fac rûgăire mai amară de cût fiară Pentru că umbra ac(e)asta, și visele acestii vieți deșarte, vor tréce ; iară iubitorii acestora și lucrătorii strûmbătății, vor fi incuiați în durere cé netncetată, a focului celui nestinsu și întunecat, unde

viarmele lor nu va adormi. ce-i va munca fără sfârșenie, și focul, fără de schimbare și fără de stingere, 'i va arde fără de sfârșit. Cu cari, vai de mine! fi-vei încuiat și, durându-te rău, multu vei pătimi și te vei căi de sfaturile tale cele rele. Și multu vei căuta zilele cele de acum, și-ț(i) vei aduce aminte de cuvintele mele. Iasă într'acé căință, nici un folos nu va fi (*Psalm. 6*). Că in iad nu se face ispovédanie și po-caianie. Ce c(e)astă vréme iaste a lucrării, iară caré va să fie iaste a platei. Că de n'ar lua periciună și tréceré pre frumusețile cestii lumi, ceia ar vácui denpreună cu stăpînii lor. Nic(i) așa nu se-ar căde a mai voi, și a mai iubi pre acéle, de cút darurile și bunătățile lui Xc., care suntu mai desupra de minte, ca cum iaste soarele mai frumos și mai luminos de cút întunecata noapte, așa și bunătățile suntu făgăduite celor-ce iubescú pre D(u)mn(e)zeu, cu multu suntu mai slăvite și mai cu mare frumusețe, de cút toată slava și împărăția pămúntescă. Și tot se cade a mai alége, céle mari de cút céle mici, pentru că și céle trecătoare de aic(i), si supuse (*Iov., 14*) putrejunel, ca náluca și ca visul, și ca umbra, trec și pier. Și iaste a créde mai vúrtoș vúnturilor, celor vihorúte și nestátătoare (*Psalm., 143*)*, sau urmei corábiei care innoată preste adúncătură, de cút bogăției omenești. Cúta blestemăție, sau, mai vúrtoș să'i zic, cúta nebunie și nechibzuială iaste a mai voi, și a mai iubi, céle putrede și trecătoare, neputinc(i)oase și de nimic, de cút pre céle neputrede și vácuitoare și fără de moarte și fără sfârșenie și, cu ac(e)astă îndulcire trecătoare, a se lipsi de îndulcisé celor netrecătoare bunătăți.

Dară, nu cunoști tu, o tată, acésté? Dară, nu vei tréce ceste trecătoare și să te lipești(i) cătră céle tráitoare? Dară, nu vei mai cinști lácașul de cút streinaré? Dară, nu vei voi mai bine lumina, de cút întunérecul? Dară, nu-ți vei cinști mai bine sufletul de cút trupul, și viața de véci de cút umbra morții? Și céle mai nesfărúmate mai tare de cút céle trecătoare? Dară, nu vei fugi de robiiá cé ré a cumplitului țiiitoriu-de-lume, zice-voiu, a hielénului diavol, și să te bagi la bunul, și milosúrdul, și pré îndurătoriul stăpún? Și, îndelungúndu-te de slujba

a celor mulți, și cu minciună chemați D(u)mn(e)zei, ai voștri, și să slujești unuia adevăratului și viului D(u)mnezeu. Că, măcară de ai și greșit tu multă hulindă spre dănsul, și ucigându-i slugile cu muncă, iară știu bine că, deca te vei întoarce, te va primi acela bunul, și nic(1) uă greșală de ale tale nu va mai aduce aminte (*Ezec.*, 8)• că moartă păcătosului nu o va, ce va 'să se întoarcă și să fie viu. Care se-au pogorâtă dentr'acela înălțimi arătate, spre a noastră căutare, a păcătoșilor. Și au răbdat pentru noi răstignire (*Rim.* 6)• și rane și moarte. Și ne-au răscumpărat cu sângerile său cel scump, cari era vânduți cu păcatul; acelaia fie slava și lauda în véc(1). Amin.

Iară împăratul fiindă cuprinsă de amândoaă : de minune și de mînie. Una, pentru minte coconului și pentru nebiruitele lui cuvinte, căc(1) că huliiă pre d(u)mnezei lui, și nu părăsiia de-ai grăi de rău, și de tot traiul lui is(1) bătē joc foarte, însă lumina cuvîntului nu o priimiia pentru grosimē întunerecului ce era într'unsul; alta, a'l munci sau a'i face altă rău ceva, nu putē pentru dragostē firel.

Ce, se părăsi de-a 'l întoarce den credința cē bună cu lauda cē groaznică, că se temē să nu cum-va, rîdicîndū cuvinte mai multe, și acela îndrăznindū spre d(u)mnezei lui și a-l ocărū, să se aprinză cu mai mare mînie și. apoi, să 'l facă ceva rău. Ce, se sculă mînios și ducîndu-se zise :

— Mai bine ar fi fostū de nu te-ai fi născut, nici să fi eșit în lume, deca au fostū să fi tu așa hulitoriu dumnezeilor, și delungat de dragostē și de învățatura părintescă. Inșă, nu-ți vei bate joc tu pînă în sfîrșit de nebiruiți d(u)mnezei, nici se vor bucura vrăjmașii, nici vor învinge vrăjile lor. Că, de nu mă vei asculta și de nu vei fi, cătră d(u)mn(e)zei miei, cu înțelepciune bună, întūiu : te voi da spre multe feliuri de muncă, apoi pre acel rău, rău 'l voi omorū. Nu ca cîndū te-aș avē feciilor, ce ca pre un vrăjmaș și ca pre un hielēnū.

CAPUL XXV.

După eșiré împăratului, loasaf cere ajutor de la D(u)mn(e)zeu
Iară împăratul. cu sfatul Varahiei, începu a vorbi cu fiu-său cu blîndețe
bună, de care lucrul fu mințit. Iară loasafu are cătră dînsul vorbă multă
pentru moarte și pentru înviare mortilor

Așa laudîndu-se tată-său. și ducîndu-se cu mînie.
fec(i)orul intră în cămara sa și. rîdicîndu-ș(i) ochii
cătră al său puitor de nevointă, se rugă zicîndu:

— „Doamne, Dumnezeu! meu, den adîncul inimii
„strig: Nădêjde cê dulce și făgăduința cê nemincinoasă
„(Psalm. 37)*, scăpare vrîtoasă celor-ce se nădăjduesc
„în tine. Vezi, cu ochiul cel bun și m(i)l(o)stivû, sfărû-
„maré inimit méle, și nu mă lăsa, nici te delunga de la
„mine. Ce, după făgăduința ta cê nemincinoasă, fi cu
„mine, nevrédnicul și prostul, că pre tine știu și te măr-
„turisesc: purtătoriu de grijă a toată făptura și făcător.
„Ce. însuțu mă întărește să fiu într'ac(e)astă mărturie
„bună. pînă la eșitul sufletului, și caută spre mine și
„mă miluiăște, și stăi de mă păzește nevătămat de tot
„lucrul sataniil. Caută împărate, caută (Psalm., 24)* că
„sufletul meu se-au aprins tare cu dragosté ta. și se-au
„ațuțat ca sété zăduhului în loc fără de apă, pohtindû
„la tine izvorul nemurirei¹. Nu da gadinilor sufletul care
„se mărturisește ție; ce, dă mie, păcătosul, în toată viața
„me. pentru numele tău și pentru mărturisire, ca să
„răbdû toate și pre mine cu totul să junghiu ție. Că deca

1. În manuscrisul din 1671: (Psalm 73)*

„întărești tu, pot și cei neputinc(i)oșu. Că tu ești ajuto-
 „riul cel nebiruit, și D(u)mnezeul cel m(i)l(o)stivū, pre
 „carele bl(a)goslovēște toată făptura, carele proslăvit iaste
 „în véc(t). Amin“.

Așa rugându-se, simți unde intră in inima lui uă
 mânguiare d(u)mnezeiască, și împlându-se de îndrăznělă,
 trecu noapté toată rugându-se.

Iară împăratul cu Varahiia, priiatenul lui, vorbiia
 amūdoi pentru cocon, și arătūdu lui cruda cutezare,
 și voia cé nebunatecă, luă sfat de la dūnsul cum că,
 mai bine iaste să vorbēscă cu dūnsul vorbe dragi, și
 plăcute, avūndū nădejde cum că cu șutēle totu'l vor trage
 spre dūnsil.

De-acil, diminēta veni împăratul cătră fiul său și,
 sezūndū, il chiemă aproape de sine, și așa 'l cuprinse in
 brațe de-l săruta, și șutilindu-l cu blūndēte și cu zme-
 renie, il zise :

— O, pré iubite și dragul meu fiu, cinstēște cărun-
 tētele tātūne-tău și ascultă rugăciunile méle, de vino să
 aduc(i) jrūtūvā d(u)mn(e)zeilor, că așa vei avé bl(a)goslo-
 veniia lor și lungime de zile, și vei avé de la dūnsil
 parte de toată cinsté, și de împărăție fără de grijă și de
 toate bunătățile ; iară mie, tatălui tău, in toată viața ta
 im(t) vei fi drag, și tuturor oamenilor cinstit și laudat.
 Că, și in cuvintele céle de învățătură, laudat lucru iaste
 acesta : a asculta pre părinte, și mai vrūtos pre acela
 carele învață spre binele și spre dragosté d(u)mn(e)zeilor.

Deci, de acésté amūndoaă ce ți se pare, o fătul
 meu, cum că de bună voe să mă fiu ferit de calé cé
 bună, și să fiu voit a imbla pre calé periciunii, au pentru
 neștiința și pentru neispitiré binelui să mă fiu dat peiril?
 Ce, déca ți-se pare, fătul meu, că de bună voe am mai
 voit răul de cūt ce iaste de folos, și am mai voit moarté
 de cūt viața, să știi, fătul meu, că'm(t) pare să fi ră-
 tăcit de tot den chibzuiala cé diréptă.

Dară, nu vezi a cūtă răotate si a cūte patimi réle
 mă dau eu in oști, inpotriva vrājmașilor ? Sau zăbovin-
 du-mă intr'alte lucruri, care sūntū de uă sfintélă si de
 prijenélă oamenilor țărūi. Atūta imblūndū flāmūnd și setos
 și pedestru și călcūndū numai pre pāmūntū cūt, de ar fi

putere, nici pre mine insu'mi nu m'asă cruța. Iară de bogăție și de avuție atūta negrijă și nebăgare de sēmă am cūt, de multe or(1), cu necruțătoare mună dūndū, se deșartă toate vistieriile și cămărūle curții mele: zidindū case d(u)mnezeilor și luminūndu-le cu toate podoabele, sau inpărțindū oștilor lefi den dăstul¹.

Deci dară, fătul meu, avūndū noi ca acéstē, nebăgūndū in sēmă de dulceși și atūta răbdare intru răotăt(1), de aș ști și eu că légē galileianilor iaste mai bună de cūt a noastră, cum n'aș fi socotit că iaste un lucru vrédnic de toată nevoința și dorința, și părăsindū altele toate și nebăgūndu-le in sēmă, de acēia m'aș fi apucat de 'mi-aș face spāsēnie? Iară de mă socotești că fac eu acéstē den neînțelēgere, și den nesocotință și den nesocotirē binelui ia ascultă de cūte or(1) și in cūte nopți am petrecut fără de somnū. Cūndu 'm(1) era pusă vre-uă întrebare innainte, măcară de vrē fi nici foarte de trebă, eu nu 'm(1) dam rāpaos, pūnă nu vrēm afla dăzlegare fățișată și cu cuviință, acei întrebări.

Deci, dēca nic(1) măcară lucrurile cēle mai mici și trecătoare nu le-am avut intru nebăgare de sēmă ce, le-am socotit toate cu nevoință și le-am chibzuit pre amūruntul, ca să se obūrșască spre folosul tuturor, și așa 'm(1) pare că in toată lumē, cūtă iaste suptū soare, înțelēgerē celor ascunse și acoperitelor lucrur(1), nimunui altuia nu iaste vestitā și mărturisitā ca mie, a o ispitī și a o dezlega și a o descurca. Dară cēle dumnezeesti?

Și, se cade a cuvūnta de D(u)mnezeire. Cum le-aș avē in negrijă și intru nebăgare de sēmă? De nu m'aș zăbovi cu toată nevoința și cu toată puterē și cu tot sufletul și cu toată mintē, intru cercarē ca să aflu cēle adevărate și care se cad. Și am și cercat cu dēdinsul, și am petrecut intr'acéstē lucruri in multe nopți, denpreună cu zile, și pre mulți filosofi măestri am cliemat la sfat ca acesta, și am vorbit cu mulți de ceia-ce se chiamă creștin), și cu neînșelătoare întrebare și cu ispitire și cercare aflaiu calē adevērinței, carē iaste mărturisitā de nește oameni ca aceia carif sūntū cinstiți și

1. In manuscrisul din 1671: „sau oștilor den dăstul inpărțind cheleiug“.

dăruiți cu înțelepciune, cum că altă credință și altă lege nu mai iaste, fără de ac(e)asta în care îmblăm noi slujind marilor dumnezei, și săturându-ne de dulc(e)ața și veseliiia vieții, cari de la dînșii se dăruiaște tuturor oamenilor, și iaste plină de toată frums(e)t(e) și de pr(e) multă veselie, care începătorii galileianilor nebun(ă)te o lepădară, at(ă)ta c(ă) și dulc(e)țile și frumuseț(e)le cestii lumi care ni le-au dăruiit d(ă)mn(e)zeii spre d(ă)zmierdare¹, ei, în năd(e)jd(e) altii vieții nev(ă)zute și neadev(ă)rată care se năd(ă)jduesc(ă) ei s(ă) ia, toate le lepădară neștiind(ă) ce gr(ă)esc(ă) și în ce se întorc(ă).

Iar(ă) tu, pr(e) iubitul meu fiu, pl(ă)c(ă)-te tat(ă)l(ă)u carele au aflat binele cu cercare adev(ă)rată și dir(ă)ptă, ce iaste adev(ă)rat. că iat(ă) că zise : arat(ă) că ni(e)i cu voia ni(e)i cu vre-un chip al neștiinței am greșit eu binele. Ce, am g(ă)sit eu binele și am luat, și pohtesc(ă), cum și tu s(ă) nu mai r(ă)țacești afar(ă) den minte, ce s(ă) mergi pre urma m(e). Fie-t(ă) gr(ă)ț(ă) dar(ă) de mine, tat(ă)l t(ă)u. Au nu ști(c) c(ă) iaste de bine a asculta pre tat(ă) și a se pleca lui întru toate? Cum, și iar(ă) aiminterl(e), c(ă) lucr(u) de peric(ă)iune iaste și de blestem a m(ă)niia pre tat(ă). R(ă)u au și p(ă)timit și au perit c(ă)ror(ă) tu, f(ă)țul meu, nu te fac(e) soț. Ce f(ă) c(ă)le bune ce plac celuia-ce te-au n(ă)scut, și vei n(ă)meri toate bun(ă)t(ă)țile, și vei fi moșt(ă)n bl(ă)gosloveniei și împ(ă)r(ă)ției m(e)le.

Iar(ă) cel cu mare înțelepciune, și adev(ă)rat de bună rud(ă) t(ă)n(ă)r, auzind(ă) cuvintele c(ă)le multe ale tat(ă)ne-s(ă)u, și r(ă)spunsurile c(ă)le nebun(ă)ști, și pricep(ă)nd m(ă)estriile str(ă)mbului șarpe cum au g(ă)tit de-a dir(ă)pta laț pic(i)oarelor lui, și cum meștersug(ă)ște a pleca pre dumnezeescul lui suflet, și a-l împiedeca de c(ă)tr(ă) cununa ce-i era pus(ă) innainte, puse-ș(ă) innaint(e) ochilor învăț(ă)tura Domnului (*Mat.*, cap. 10)¹, care zice : N(ă)am venit s(ă) bag pace în lume ce, sabie. Venit-am s(ă) despart(ă) pre fec(i)or de tat(ă)-s(ă)u, și pre fat(ă) de m(ă)m(ă)-sa, și altele. C(ă) cela-ce iub(ă)ște pre tat(ă)-s(ă)u, sau pre m(ă)m(ă)-sa, mai vr(ă)tos de c(ă)t pre mine nu iaste mie harnec. Și de se va lep(ă)da cine-va de mine innaint(e) oamenilor, lep(ă)da-m(ă)-voiu și

1. În manuscrisul din 1671 : (*I-a Tim.*, 4).

eu de dunsul innainté tatálui meu, carele iaste in ceriure. Acésté gúndindú și legúndu-ș(i) sufletul cu frica cè d(u)mnezeiască, și întárindu-se cu dragoste și cu pohtá foarte in vréme de trébá, luá acel cuvúntú al lu Solomon, carele zice (*Evgelis. 3*): „Vréme de iubit și vréme de urút. „Vréme de oaste și vreme de pace“. Și întúiu se ruga in minté lui, zicúndú cuvúntul lui D(a)v(i)dú (*Pslm. 56*): „Miluiáște-má D(u)mnezeule, miluiáște-má, cá pre tine „se nádájdú sufletul meu și in umbra arepilor tale má nádájdúescú, púná va tréce fárá-de legiuire. Striga-voiu „cátrá D(u)mnezeul cel de sus, cátrá D(u)mnezeul carele „au fácut mie bine“. Așa și alte cuvinte ale psalomului¹

De-acil zise cátrá inpáratul :

— Lucrul acesta, ce iaste a ingádui párintelui și a asculta poruncile lui și a sluji lui cu plecáciune și cu dragoste, și cela-ce iaste tuturor stápún ne invatá, sámunúndú intru noi, ac(e)astá dragoste a firei. Iará cúndú aduce dragosté párintelui și prietniciia caré iaste cátrá dunsul sufletulu nevoe de peire și-l depártézá de la cela ce 'l-au fácut, acé dragoste ne iaste poruncit, de tot sá o táem și nici intr'un chip sá nu ascultám de cei-ce ne despartú de Dumnezeu, ce sá'i urúm și sá ne intoarcem cu dosul spre dúnșii, mácará de ar fi tatá. Cela-ce poruncéște ráotáti ca acésté, mácará muma, mácará inpárat. sau mácará tocma Domnul aceștil viietí. Cá a píarde eu pre D(u)mn(e)zeu pentru dragosté párintéscá nu'm(i) iaste cu putére.

Direptú acéia, nu te mai bate a mai da trudá nici mie nici tie ; ce, ascultá și sá slujim amúndoi D(u)mnezeului celui viu și adevárat, cá pre ceia-ce cinstéști tu acum suntu idoli, lucruri de múini de oameni, lipsiti de suflare și muți, și nimicú altú ceva nu toemescú, celor-ce'i cinstescú, fárá numai peire și muncá de vécú. Iará, déca nu vei vré sá faci ac(e)asta, tu fá ce-ție voia cu mine, cá suntu rob lui Xc. Cá te-am zis și mai nainte, cá nici cu șutéle, nici cu munci nu má voiu delunga de dragosté lui.

1. In manuscrisul din 1671 (*Ishod., 20*)*.

Și aduse la mijloc **numele Domnului** de's(1) întări cuvântul cu adevărat și vrutos.

Iară, pentru căc(1) ziseșu cum nici de bună voe fac(1) rău, nici pentru necunoștința greșești binele ce, cum că cu multă întrebare și cu trudă și cu cercare ai cunoscut adevărat să fie acesta adevărat binele a sluji idolilor, și indulcindu-te, să te tăvălești în pohtele curviei și să te dăzmierzi. Să știi adevărat, că atūta fac(1) de rău cūt nu pociu să povestescū, că te-au cuprinsū negura cē multă a necunoștinței, și ca cūndū ai imbla pipăindū și cercūndū cu mūnile pre întunērec, nevăzūndū nimic, măcarā cūt de puținē razā de luminā.

Direptō acēia, pierzūndū calē cē dirēptā, rātācești pren stūrmini și pren maluri. Iatā, eu știu adevărat și-(1) dau sfat uă-datā șā știi și tu, că tu avūndū întunērecul în luminā și țiindu-te de moarte, mai vrutos de cūt de viațā, ți se pare că ai sfătuit un sfat foarte bun și ne-amăgitoriu, și ai socotit un lucru foarte de folos; iar să știi că nu iaste așa: Că nu sūntū dumnezei ceia-ce'i cinstești tu, ce sūntū idoli drăcești avūndū intru sine tot lucrul cel spurcat. Nici a'ēia viațā, care'i zici dulce și iubitā, și ți se pare că iaste plină de frumusețe și de bucurie, n'are nici într'un chip fire ca acēia ce să zice cuvūntū adevăratū. Acēia iaste spurcatā și urūtā; în puținē vrēme indulcēște și unge grumazul, iarā apoi face platā mai amarā de cūt fiarē, cum au zis dascalul meu: Și mai ascuțitā (*Psalm.*, 138); de cūt paloșul cel cu doaa ascuțiturī. Și cum aș povesti răotățile ei? Numāra-le-voiu, și vor fi mai multe de cūt nesipul. Că, ac(e)astā viațā iaste undița diiavolului. Și cum învāluescū undița cu amăgēlā, așa și viața ac(e)asta iaste învāluitā cu amăgiturā spurcatā, cu dulc(e)ața pohtelor cu carē trage pre cei amăgiți în focul iadului. Iară bunățāțile cēle făgāduite de stāpūnul meu, carē tu le-ai chiebat nādējdē viieții cel nearātātā, sūntū nemincinoase și neșchimbate. Nici știu sfūrșitul, nici se supun putrezirei, nu iaste cuvūntū care se poatā arāta mārīrē slavei și a frumuseților și a bucuriei cel nespuse și a veseliei cel netrecute. Că iatā că murim toți, cum vezi tu însuțū

(II*, *Tar.*¹, 14)*. Și nu iaste om care să trăiască, și moarté să nu o vază, ce încă iară vom să ne sculăm (*Psalms.*, 81²)*, cundū va veni Domnul Ie. Xc., fiul lui D(u)mn(e)zeu intru slavă nespūsă (*Mat.*, 25)*, și intru putere înfricoșată. Insus(1) împăratul împăraților (*Apoc.*, 19)*, și Domnul Domnilor căruia i se va inchina (*Luc.*, 21)*, tot genuchiul cerénilor și al pământénilor și al celor de desuptū (*Danil.*, 7)*, Și atunce va fi frică ca acéia, cūt și acéle puteri cerești se vor înfricoșa, și vor sta cu cutremur innainté lui mil de mil, și întunérece de ingeri și de mai maril ingerilor. Și toate cūte sūntū vor fi pline de frică și cutremur : că. va bucina unul den mai maril ingerilor, în trūmbita lui D(u)mn(e)zeu, și numai de cūt se vor strūnge ceriurile ca uă trūmbă, iar pământul, crăpūdū, vor da afară trupurile oamenilor celor morți cūt(1) au fostū de la Adam omul cel dentūiu, pūnă in zioa acéia³. Și atunce vor sta toți morții cei de vécū, într'ua clipélă de ochiu, innainté judecătii Domnului celui fără de moarte, de's(1) vor da séma, fiește-carele, de ce au lucrat. Atunce, cei drepti vor luci ca soarele, caril au crezut in numele Tatălui și al Fiiului și al D(u)hului sf(i)ntū, și's-au cheltuit toată viața lor in fapte bune. Iară slava caré vor să ia ei atunce, in ce chip ți-o-aș puté spune? Că de aș potrivi cu lumina soarelui, mai luminoasă iaste și mai frumoasă. De o aș potrivi fulgerului, mai luminată iaste. Ce, nemic nu voiu puté zice să fie vrédnic, cu acé lumină „că ochiu nu o au văzut „și uréche nu o au auzit“ (I* *Cor.*, 1⁴)*. Și la inima omului nu se-au suit céle-ce au grăit (gătit) Dumnezeu, celor-ce'l iubescū, intru împărăția ceriului, in lumina cé neapropiată și in slava cé nesfūrșită și nespūsă.

Deci, drepti(i) a nește bunătăti și fericiri(i) ca acéle, se vor invrednici, iară ceia-ce se-au lepădat de D(u)mnezeul cel adevărat, și n'au cunoscut pre ziditoriul și făcătoriul ce, au slujit spurcaților draci, și au adus cinste idolilor celor surzi, și au iubit dulcețile ceștii vieți deșarte,

1. Cartea II-a in *Imparațiilor*, cap. 14.

2. In manuscrisul din 1671 : *Psalms* 88 ér nu 81.

3. " " " : (1a *Cor.* 15)*.

4. " " " : cap. 2 ér nul.

și au făcut sufletelor lăcaș tuturor răotăților, vor sta goți și despoiați(1) și rușinați și scūrbiți, becisnic(1) cu chipul și cu lucrul stündū in rușiné lumit și in ocară a toată fapțura, cu toate păcatele lor cūte au făcut, și cu cuvântul și cu lucrul vor veni innaintē fēței lor.

De-acū, după acē rușine ré, și după acē inpuțaciune nenumărată, se vor osūndi in matca focului cel nestinsū și neluminos; Intru intunērecul cel den afară, in scūrșnire dinților, la viarmele cela veninatul. Aceiașta iaste partē lor, ac(e)asta iaste soarta lor. Cu cariil vor fi munciți in vēci nesfūrșiți. Pentru că au inpins și au lepădat bunătățile cēle fāgăduite și pentru dulce(e)ța păcatulului trecător și au ales munca cē de vēcū.

Dec(i), dreptū¹ acēia, ca să nemerescū eu acēia bucurie nespūsă și să iau acē slavă nepovestită și să lăcuescū cu ingeril in lumină și ca să stau cu indrăznělă innaintē stăpūnului celui pré dulce și bun, și pentru ca să scap den muncile cēle amară și fără sfūrșenie, și de acē rușine cu durere, se cade nu numai bogățiile să le socotescă intr'ua nimic, ce și trupul și tocma, incă, și sufletul. Crez cine ar fi atūta de nechibzuit, și atūta fără de minte, carele să nu voiască a mai răbde miil de morți de acēste trecătoare, ca să se izbăvēscă de moartē cē de vēcū și fără sfūrșenie, și să moștenescă viiața cē fericită și neperitoare, și să se lumineze cu lumina fericitel și făcătoarei de viiață Tro(i)ța.

1. In manuscrisul din 1671: „Dreptū acēste dară ca pentru să neme-
„rescă ace nespūsă bucurie și pentru să iau acē nepovestită slavă și să
„lăcuescă in lumină cu ingerū și pentru să stau...”

CAPUL XXVI

Nahor, pentru cuvintele cele de caznă ce'i zise Iosaf,

**fu infricoșat și stându în price cu filosofii păgânești,
ajută credinței creștinești.**

Iară împăratul, auzindú acéste graiuri, și văzundú învrútoșare și neslábiciuné coconului cum, nici cu șutéle, nici cu máestriia cuvintelor, nici cu îngroziré morții nu se poate pleca, se mira de înțelepciuné cuvintelor lui și de răspunsuri minunate și'l vădiia gândul lui cum că grăiaște coconul adevărat și arată cele dirépte, iară era tras de obic(i)aiul cel rău și de năravul ce se întărise într'únsul cu pohte réle cu care era ținut ca cu nește zăbale și ca cu un frúu, de nu era slobod să caute cătră lumina adevérinței. Direptú acéia, uitundú toate, se apucă de sfatul cel de demultú, vrúndú să scoată la lucru gândul cel ce'l sfátuise cu Varahiia și zise cătră cocon :

— Cádé-ți-se, fátul meu, cu totul poruncilor méle să te supui. Iară de vréme ce ești așa de vrútos și de neplecat, și stai împotriva mé așa de tare, fiindu-(1) voia ca să fii în toată voia ta mai mare, vino să ne luăm amúndoi zioa bună de cătră ac(e)astă price deșartă, și să dăm loc adevérinței. Că deca iaste Varlaamú cela-ce te-au amăgit în obéde ferecat, la mine, voiu strúnge sobor mare și voiu chiema pre ai noștri, pre toți, denpreună și pre galileiani și voiu porunci pristavilor să strige cu glas mare, cum nimeni den creștini să nu se témă, ce să se strúngă toți fără de frică, să socotim cu voia tu-turor denpreună.

• Varlaam și Iosaf. — General Năsturel.

Deci, de veți birui voi cu Varlaamul vostru, voi veți nemeri acéle pentru caré v'ați nevoit; iară de vă vom birui, atunce voi, de voia voastră, să vă siliți a vă supune poruncilor méle.

Iară acel tûnâr, cu adevărat înțeleptu, cu vedéré lui caré'i fu arătată de D(u)mn(e)zeu, știind mai den nainte sfatul cel înșelătoriu al împăratului, zise:

— Fie voia Domnului și cum ai poruncit așa să fie și însuș(i) stăpînul și D(u)mn(e)zeul cel bun, să dé să nu rătăcescû den calé cê diréptă, cătră dînsul se-au nădăjduit sufletul meu, și acela mă va milui.

Atunce porunci împăratul să se strîngă toate slugile idolești și toți creștinii, și trimetîndu cărți pretutîndine și strigîndu pristavii pren toate orașele și satele, cum: nimeni den creștini să nu se témă că vă păți vre-ua răotate ceva caré nu o aștepta; ce fără de frică să se adune toți la iubitoare de adevărîță și nemincinoasa întrebare, caré va să fie cu mai marele și învățatoriul lor, Varlaam, așijderé și pre dascalii lor, și pre popii idolești, și pre înțelepții haldești și indienești. carii era în toată biruința lui îi chiamă, și pre nește vrăjitor(i) și dăscîntător(i) și fermecători, ca să biruiască pre creștini. Și se strînseră la împăratul multime multă de spurcați ai legii lui. Iară într'ajutoriul creștinilor numai unul se afla: cela-ce era părut a fi Varlaam și numele lui era Nahor. Că unii den creștini murise junghiați de turbaré domnilor de pren cetăți, alții se ascundé pren munți și pren peștere de frica răotăților ce le era asupra, iară alții se temé de groaza împăratului și nu cuteza să se arate la lumină și la fățiși că sîntu creștini; ce, noapte cinstiia pre D(u)mn(e)zeu slujindû lui Nc. in taină și fără de nici-ua îndrăznélă. Ce, numai acela însușu, cu suflet vitéz, veni intru ajutoriul adevărîței.

De-acii, déca șezu împăratul in jețiu naltu, porunci și fiu-său să șază cu dînsul. Iară el, cu smerenie și cu cîinste ce făcé tatîne-său, nu vru să facă acel lucru, ce șezu pre pămîntu aproape de dînsul; și stătură innainte și acei măeștri ai acel înțelepciuni nebunită de la Du)mn(e)zeu (I^a. Cor. 4)* a căroră inimă neînțeleptă era prilă-

stită cum au zis apostolul (*Rîm. cap. 3¹*): că părîndu-le că sîntu înțeleptu ei nebuniră și schimbară slava Dumezeului celui neputred, în asemînare de oameni morți și fieri cîte cu patru pic(i)oare și de pasări.

Acește se strunseră să se întrebe înpotriva fec(i)orului împăratului și a cūțî era cu dînsul. Și se implu într'înșil pilda care zice că : „scorni căprioara războiu „înpotriva leului“ (*Psalm., 90*)^{*}. Iară el puse scăpare și luîndu pre cel de sus și în umbra arepilor lui (*Psalm., 56*)^{*} se nădăjduia. Iară ceia-ce se nădăjduia în oamenii cei dășerți ai cestui véc și întru țitoriul întunérecului lumii (*Efes., 6*)^{*} căruia se și închinase blestemătește și becisnicéște. Și fu Nahor adus a grăi în locul lui Varlaam. Că ceia-ce era cu împăratul ca acestu sfat sfătuisse ; iară purtaré cê de grijă și înțeleptă a celui de sus altu sfat tocmia.

De-acîl, déca statură acește toți fătîș zise împăratul ritorilor și filosofilor lui, sau mai bine de le-am zice, prilăstitorilor de oameni și nechibzuiților cu inima :

— Iată că vă iaste înnainté nevointă, și nevointă nu mică ce mare, să faceți astăzi den doaa lucrur(1) unul : Sau să întăriți ale noastre și să le invurtoșați și să biruiți pre înșelătoriul Varlaamă denpreună cu cel ce sîntu cu dînsul și să nemerți de la noi și de la toți boiarîi noștri slavă mare și să vă încununați cu cununî de biruință ; sau, de vă vor birui, voi să fiți omorūți rău cu toată rușiné cê ré, că pomeniré voastră cu totul tot se va șterge de pre pămîntu, că voiu da trupurile voastre mîncare gadinilor iară pre fec(i)orîi voștri îl voiu face robî nescumpărați.

Acéste déca se grăiră de împăratul în chip ca acesta, iară fiu-său zise :

— Judecată diréptă ai judecat, o împărate. Intărăscă D(u)mnezeu uă voe a ta ca ac(e)asta că și eu ca acéste zic dascalului meu. Și, întorcîndu-se spre Nahor, cela ce'l făcé a fi Varlaam zise : Știi, Varlaame, în ce slavă și dăzmierdăciune m'ai aflat ? Iară tu cu multe cuvinte m'ai făcut de m'am dezlupit de légé și de d(u)mnezeii

1. In manuscrisul din 1671 : cap. 1.

părinților miei și slujescă altui Dumnezeu neștiut și necunoscut și bunătățile de věcū nespuse ai tras minte mă a mērgе pre urma poruncilor tale și să mūniiu pre tatăl și Domnul meu. Deci, acum să te socotești că stai în cumpănă. Ce, de vei birui această războiu ce-ți stă innainte și vei arăta învățăturile tale cele-ce m'ai învățat că sūntū adevărate, și pre acește ce vor să se pric(i)ască cu noi astăzi, vei vādi că sūntū prilăștiți, atūta te vei slāvi cūtl nict unul den cei-ce au fostū de demultū nu se-au slāvit așa, și te vei chiema arātător adevēriții, și eu încă voiū trăi intru învățăturile tale și voiū sluji lui Xc., cum 'mi-ai mărturisit, pūnā la eșitul sufletului meu. Iară de vei fi biruit sau cu vre-uā înșelāciune sau cu adevēriță și 'm(i) vei fi astăzi tocmitoriu de rușine însum(i) eu voiū izbūndi ocară mă, că mă voiū pune cu pic(i)oarele măle pre pieptu-ți și-tū voiū rumpe cu mūinele măle și limba și inima și le voiū da să le mănūnce cūinif denpreună cu al tāu trup ca să se învēte cu tine toți să nu măl înșale fec(i)orii înpārātești.

Iară Nahor dēca auzi cuvinte ca acēste foarte se scūrbi și se întristā vāzūnd că au căzut în groapa carē o făcuse și fu vūnat cu cursa carē o ascunsēse (*Psalm.*, 7)*. Pricepūndū că'i întrā în inimā arma sa, gūndi intru sine și cunoscū că iaste mai bine să se lipescă de fec(i)orul înpārātului și să întārescā lucrurile lui și așa va scāpa de nevoia ce'i era gātītā; căc(i) că lui îi era măl lesne să-l munc(e)ască dēca se vrē afla că'l mūnie. Insā lucrul acesta era tot al socotiței d(u)mnezeēti, carē întārește ale noastre intru înțelepciune cu ceia-ce stau înpotriva noastră. Că cum venirā dascalii cei idolești cu cuvinte înpotriva lui, iarā Nahor ca și altū oare-cine de de multū *Valaam*, carele fu trimis oare-cūndū de *Valaic* (*Tis.*, 22)* să blēsteme pre Iis(trai)ltēnl iarā el nu'i blestmā ce, cu multā bl(a)goslovenie îi bl(a)goslovi, așa și Nahor vrūtos sta înpotriva acelor filosofi neînțelepți și nein-telegători.

De-acif, șezūnd în jețiu și șezūndū aproape și fiu-sāu, cum zisem măl sus, sta innainte și acei ritorii neînțelepți carii 'ș(i) ascuțise limbile ca nește săbiif cătrā lepădarē

adeverinței. Caril era dup(ă) cum zise¹ Isaia (*Isaia*. 59)• că zămislescū durori și nascū strūmbătate. Și se adună și norod fără de număr de multū la privire acei întrebări ca să vază care parte va birui. Și grăi lui Nahor unul den ritorl, carele era mai învățat de toț(i):

— Tu ești Varlaam carele ocărăști pre dumnezeii noștri atūta de fără de milă și fără de rușine, și pre fec(i)orul cel drag al împăratului l'ai învăluit cu amăgitură ca ac(e)asta de l'ai învățat să slujescă celul răstignit?

Iară Nahor răspunse :

— Eu sūntū (zice) Varlaam carele ocărăscū pre dumnezeii tăi precum ziseș(i) iară pre fec(i)orul împăratului eu nu l'am învăluit cu amăgitură, ce l'am izbăvit de amăgitură și l'am apropiat d(u)mnezeului celul adevărat.

Ritorul zise :

— Bărbații cei mari și minunați cari au aflat toată măestria înțelepciunii chiamă pre acește dumnezei nați și nemuritori și toțū împărații și slăviții de pre pământū li se închină și'l cinstescū. Dară tu cum rūdic(i) limba ta asupra lor și cu totul rănjești a face lucruri ca acéste? Și ce arătare cum să nu fie acește dumnezei, ce cel răstignit?

Iară începūndū a grăi, făcu cu mūna să tacă multime norodului și numai dēde aceluī ritor nici un răspunsū ce șū deschise(se) gura ca și măgariul lui Valaam și cēlē-ce nu se pricepē să le zică el acēlē le grăi.

Și zise cătră împăratul :

— Eu, împărate, cu a lui D(u)mnezeu purtare de grijă am venit în lume și văzūndū ceriul și pământul, mare și Soarele și Luna și stelele m'am mirat de frumusețē lor. Și văzūndū că lumē și toate cūte sūntū intr'ūnsa se clătescū cu uă nevoie, cunoscuī să fie D(u)m(n)zeu cela ce ține și clătește. Căc(i) că tot ce clătește iaste mai tare de ce se clătește și ce ține iaste mai tare de cūt ce iaste ținut. Ce, eu zic acela să fie D(u)m(n)zeu care au tocmit toate și le ține. Acela iaste fără începătură și tot-dē-una iaste și fără de moarte și de la nimen(i) nimic nu'l trebuiaște. Iaste desupra a toate pati-

1. In manuscrisul din 1671: zice.

mele și a toate micșorările, cum am zice. Iaste desupra mîniei, a uitării, a neștiinței¹ și a altor patimi ca acéste. De dînsul sîntu făcute toate². Nu'i trebuescî jrûtve, nici altare, nici nimic cîte sîntu văzute. Iară el trebuiaște tuturor.

1. In manuscrisul din 1671: (*Psalm.*, 15)*.
2. " " " " : (*Dean.*, 17)*.

CAPUL XXVII.

Nahor arată cum că Dumnezeii limbilor sântu mincinoși
și Ovreii vietuescū intru înșălăciune, iară numai creștinii cred bine.

Acéste fiindu grăite așa, pentru Dumnezeu, deci cūt poai încăpui și eu să grăescū de dūnsul, ian să venim și la neamul omenescū ca să vedem și să știm, caril dentr'unsii țin adevेरința, și caril țin înșelăciune? Că aiavé ne iaste arătată, o împărate, că intr'ac(e)astă lume sântu trei nēmur(i) den caril sântu : unil, *Jidovii* pre caril chiemați voi închinători lui Dumnezeu ; alții sântu *Creștinii* ; de-acii, alții sântu *alte limbi* caril cinstescū dumnezei mulți, și acéste limbi se împartū în trei féliuri : în *Haldei*, în *Ellini* și în *Eghipteni*. Că acéste limbi fură începători și învățatori altor limbi de-a sluji și de-a se inchina a dumnezei mulți.

Deci, să vedem caril dentr'acește țin adevेरința și caril se înșală.

Că Haldeii neștiind pre D(u)mn(e)zeu rătăciră după făpturi și începură a cinsti mai vrutos pre făptură de cūt pre cela-ce o au făcut. Cārora le făcură și nește chipur(i) și le puseră nume : chipul ceriului și chipul pământului ; așjidiré făcură chipur(i) și mărit și soarelui și lunet și altor făpturi și lumini. Și le inchid în case de li se inchină, și-i chiamă dumnezei, pre caril îi și păzescū foarte tare să nu cum-va să'i fure furii, Și nu cunoscără nic(i) pricepură că : tot ce păzește, iaste mai mare de cūt ce iaste păzit, și cela-ce face, iaste mai mare de cūt făptura. Că deca nu sântu dumnezeii lor puter-

nic(i) de-a se mîntui pre dînșil, darâ altora cum vor puté da mîntuire ?

Deci, cu maré înșelăciune se-au înșelat Haldeii, cins-tindū idoli morți și nefolositori. Și, mi se cade să mă mir, o împărate, cum nu cunoscără, ceia-ce se chiamă la dînșii filosofi, nici într'un chip, cum că și acéle făpturi sîntū putrezitoare și, de nevoe, se supun și se plécă ! Și cum vor puté fi dumnezei ? Și déca nu sîntū dumnezei făpturile, darâ idoli, adecă obrazy și chipurile céle ce fură făcute in cinsté lor, cum să poată fi dumnezei ?

Ce, să venim darâ, o împărate, cătră sîngure făpturile acéle, să arătăm de dînșele cum că nu sîntū dumnezei ce, sîntū nește lucruri schimbătoare și putrezitoare, făcute den ce n'au fostū, cu porunca aceluia ce iaste D(u)mn(e)zeu, carele iaste neputred și neschimbat și nevázut, iarâ el véde toate și le mută și le schimbă cumu'i iaste voia.

Darâ ce grăescū de făpturi ceia-ce zic a fi *ceriul* D(u)mnezeu ? Iată că se înșală că'l vedem mutat și de nevoe se clătéște și iaste den multe tocmít, pentru care lucru se chiamă frumuséte. Deci, frumuséte și tocmiré iaste măestria a vre-unul meșter. Deci, ce iaste tocmít, cum am zice alcătuit, sau dires, sau inpodobit, are începătură și sfurșenie. Ceriul se clătéște de nevoe, cum am zice de silă, cu luminile lui, că stélele fiindū dūpur-tate cu rînduiala și cu așezaré lor den semnū în semnū unele apun, altele răsar și fac călătorie după vremi a semna vara și iarna, cum le iaste poruncit de la D(u)mnezeu și nu's(i) trec vremile lor ce, după cum au luat tréba firii cu podoaba ceriului. Direptū acéia, iaste aiavé că ceriul nu iaste D(u)mnezeu, ce făptura lui D(u)mnezeu.

Iarâ ceia-ce le par că iaste *pămîntul* dumnezeoae prilăstiți sîntū. Că iată'l vedem că iaste necinstit de oameni și ocărūt și biruit de dînșii și săpat și frămîntat și făcut de netrébă. Că déca se coace în foc iaste mortū, că den oale și den hărburi, nimic nu crește. Și încă de va ploaă multū pre dînșul și pre dînșul il strică și roada lui; și iaste călcat de oameni și de alte vite și se spurcă de sîngele celor uciși, și fiindū săpat se împle

și iaste comoară trupurilor celor moarte. Deci, fiindu acesté așa, iată că nu se cuvine a fi pământul dumnezeoae, ce iaste lucru al lui D(u)mnezeu pentru tréba oamenilor.

Iară ceia-ce socotescú a fi *apa* D(u)mnezeu se înșală. Că și acéia se-au făcut spre tréba oamenilor și iaste biruită de dúnșit și se spurcă și se strică și se schimbă, și fiarbe și cu amestecătura șarurilor se vâpsése și cu alte lucruri, și de frig inghiață, și cu sünge se spurcă și iaste adusă spre spălaré a toată spurcăciuné. Direptú acéia, nu iaste putintă a fi apa D(u)mnezeu ce făptura lui D(u)mnezeu.

Iară ceia-ce li se pare că iaste *focul* D(u)mnezeu, se înșală. Că focul se-au făcut spre tréba oamenilor și iaste biruit de dúnșit, mutat de la un loc intr'alt loc pentru fiarberé și frigiré a multe féliuri de cărnuri; încă și cătră arderé trupurilor celor moarte, încă și in multe chipuri se strică de oameni și se stinge. Direptú acéia, nu se cuvine a fi focul D(u)mnezeu, ce făptura lui D(u)mnezeu.

Iară ceia-ce li se pare a fi *sufflaré vântului* D(u)mnezeu se înșală; căc(i) că iaste aiavé că slujăște altuia. Și pentru oameni fu făcut de D(u)mn(e)zeu cătră innotare și tréceré corăbiilor și spre vânturare grăunțelor a tot féliul de pūine și de alte treb. Că suflă și încétă după porunca lui D(u)mn(e)zeu.

Iară ceia-ce li se pare a fi *Soarele* Dumnezeu, se înșală. Că, iată că'l vedem clătindu-se de nevoe și intorcându-se și trecündü in semnü in semnü, răsărindü și apuindü; a încălzi sadurile și sămănăturile cătră tréba oamenilor. Incă are și împărtélă cu alte stéle, că iaste cu multü mai mic de cüt ceriul și are și scadére den lumina lui și nimic n'arc supt biruinta lui. Direptú acéia, nu mi se pare a fi Soarele Dumnezeu, ce făptura lui D(u)mn(e)zeu.

Iară celor-ce li-se pare a fi *luna* d(u)mnezeoae, se înșală. Căc(i) că o vedem că și ia se clătése de silă și o vedem schimbându-se și trecündü și viindü spre tréba oamenilor. Și iaste mai mică de cüt soarele și o vedem

că crește și se inpuținează, pentru care lucru nu mi-se pare să fie luna dumnezeoae.

Iară ceia-ce socotescū pre om să fie Dumnezeu, se zmintescū. Că vedem pre om clătinat fără de voia lui, și hrănit și crescut și înbătrunindū fără de voia lui. Și unele or(1) se bucură, altele or(1) se întristeză. Și i trebuieaste hrană și băutură și înbrăcăminte. Și iaste mănios și pizmăreț și cu băsău, și aprinsū de pohte, și cuprinsū de dor; și are multe micșorări; și se strică in multe chipur(1): de apă, și de focū și de frig, de armă și de fieri și de alte lucruri, și de moarté ce'i iaste asupră. Deci, nu se cuvine să fie omul Dumnezeu, ce lucrul lui D(u)mn(e)zeu.

Ce, iaste că, cu mare înșelătură rătăciră Haldeii, umblindū după pohtele lor, că cinstescū făpturile și idoliī cel morți și, necunoscându-i il fac că sūntū D(u)mnezei.

Să venim dară și cătră Elliniī, să vedem ei ce înțeleg de D(u)mnezeu.

Că Elliniī, chiemându-se că sūntū înțelepți, ei nebuniră mai rău de cūț Haldeii, aducūndū dumnezei mulți: unil, parte bărbătescă, alțiī, muerescă. Pre ceia-ce făcē toate făpturile de pohte și multe strūmbătăți, de care lucru, o împarate, Elliniī pre cei de rūs și de batjocură, pre cei nebuni și pre cei necurați au adus, pre caril nu sūntū, de le zic dumnezei, după pohtele lor cele rēle, ca să aibă ei pre aceia ajutoriu răotăților lor, și să facă curvil, să jăhuiască, să ucigă și să facă toate răotățile. Crez dumnezeiī lor de acēle au făcut, dară ei in ce chip să nu facă ca acēle? Deci, dentr'ua începătură în-elatoare ca acēia se întūmplă oamenilor de au războaie dese, junghierī și robil amară.

Ce, de-t(1) va fi voia să petrecem cu cuvūntul pre dumnezeiī lor, și cūte unul pre rūndū, vei vedē răotatē și rușiné lor cé multă că se aduce dentru dūnșil mai întūiu de cūț toți dumnezeiī:

Cron sau *Saturnul*, și aceluia junghe ei pre fec(i)oriī și pre fētele lor; care au fostū făcut el fec(i)oriī mulți cu uă muiare ce o chieama *Rea*, și indrăcindu-se el, munca pe fec(i)oriī săi.

Iară de *Diia*, așa zicū: cum să's(1) fi tăiat mādula-

rele cele de ruşine, ale trupului său, şi să le fie aruncat în mare, de unde se băsnescă să se fie născut *Afrodita* sau *Venus*.

Zeus sau *Iovis*, au legat pre tată-său şi l'au aruncat într'ua propastie tinoasă.

Vezi înşelăciune şi hlăpiia ce aduc ei spre dumnezeii lor? Dară, cade-se a fi Dumnezeu legat şi jugănit? Cine ar avé minte întrégă şi n'ar zice: O, mare nebulie!

Zeus sau *Iovis*, de carele zic să fie înpărăţindă preste Dumnezeii, şi zic cum că se schimbă în chipur(1) de vite şi de fieri, ca să facă curvie cu muerile cele muritoare, spun cum să se fie făcut taur ca să curvască cu *Evropiia*; şi se-au schimbat de se-au făcut pasăre de aur, ca să se culce cu *Danaida*; şi se-au schimbat în chip de lebădă, cându au mersu la *Lida*; şi se-au făcut om sălbatec ca să curvască cu *Antiopiia*; şi se-au schimbat în tunet ca să se culce cu *Semeliia*. Şi zic să fie făcut fec(i)ori mulţi cu acele mueri: pre *Dionis*, pre *Ziton*, pre *Amfion*, pre *Tiracliia*, pre *Apolon*, pre *Artemida*, pre *Persei*, pre *Castor*, pre *Appolix*, pre *Elena*, pre *Polidevchii*, pre *Minoe*, pre *Radimontin* şi pre *Sarpidon*. Şi, în (a)fără de aceşté, pre alte 9 fete care le-au chiebat *Cinghierése* şi jucătoare. După ac(e)asta, aduc de spun de *Aganimid*.

De-acii, se întimplă oamenilor, o înpărate, a urma acestora tuturor şi a fi curvari şi a turba cu curviia spre parte bărbătescă, şi a fi făcători şi de alte răotăţi dup'asemănare dumnezeilor lor.

Dară, iaste cu cale să fie Dumnezeu curvari sau zăcătoriu cu bărbaţi, sau ucigătoriu de părinţi?

Pre lüngă ac(e)asta, grăescă şi pre oare-carele, pre nume, *Festa* sau *Vulcan* să fie D(u)mnezeu, carele au fostu fiindu şchiop, şi se-au fostu ţiindu de meşterşugul de c(i)ocan şi de cleşte, de au făurit pentru (h)rana sa. Iată că era lipsit şi-i trebuia de la oameni ca unui sărac, care lucru nu se cuvine lui D(u)mnezeu a'l trebui ajutor de la oameni, nici să fie şchiop.

De-acii, aduc pre *Ermil* sau *Mercurii* şi zic să fie D(u)mnezeu acel om care au fostu plin de pohte, şi fur şi lacom, şi vrăjitoriu şi măscărici, păpuşariu şi tûlmă-

citor cuvintelor, care lucru nu se cuvine lui Dumnezeu.

Aduc și pre *Asclipis* să fie Dumnezeu, care au fost doftor și apotecar, ce să zice spițiiar, meșter de amestecăturile erbilor și făcător de brastur, deș(i) agonisiia hrană cu acel meșteșug, că era om sărac. Iară apoi zic să'l fie arsū în trăsnet slobozit de la Zevs pentru *Tirdan*, fec(i)orul lui *Lachedemon*, și să'l fie omorūt. Deci, de vrēme ce fu Asclipis Dumnezeu și arse, neputūdū să osfintescă lui însuș(i) nimic, dară altora cum va ajuta?

Aduc și pre *Arei* sau *Mars*. să fie d(u)mnezeu, carele era om ostașū, făcătoriu de războaie, și mūnios și iubitor de dobitoace și de alte lucruri; iară mai pre urmă curvindū el cu Afrodita au fostū legat doi voinic(i) tineri, pre nume *Erot* și *Festū*. Deci, un pohtitor, un făcător de războaie și un curvariu ca acela, apoi și legat, cum vrē putē să fie Dumnezeu?

De-acii aduc și pre *Dionis* sau pre *Baccus* să fie Dumnezeu, care au fostū făcūdū praznic noaptē și au fostă fiindū dascalul bețiel, și au fostū hrăpindū muierile vecinilor și au fostū turbūdū și fugindū; iară apoi l'au junghiiat *Titanie*. Deci, Dionis acela ce fu junghiiat și nu's(i) putu folosi, de-acii încă era și turbat și bețiv și fugariu. Cum ar putē să fie Dumnezeu?

Aduc și pre *Eraclia* sau *Hercul* să fie Dumnezeu, carele s'au fostū înbătat și se-au indrăcit, cum se-ar zice, au turbat, și ș'au junghiiat copiii, apoi, fiindū arsū de foc, muri. Dară bețivul, indrăcitul și ucigașul de fec(i)ori's(i), și arsū de foc, cum ar putē să fie Dumnezeu? Sau cum ar ajuta altuia, acela-ce nu's(i) au putut ajuta lui?

Iară pre *Apolon* sau *Apollin* încă'l aduc să fie Dumnezeu, carele au fostū fiindū om pizmaș și zavisnic și tot-dé-una au fostū țiindū în mūna lui arcul și tulbele, iară unele or(i) au fostū țiindū și vioara cu arcușul și au fostū vrăjindū oamenilor pentru plata. Deci, acum iaste unul ca acela Dumnezeu? Crez nu se cade să fie Dumnezeu pizmătareț, sărac și viorar.

Aduc și pre uă sor(ă) a aceluia, pre *Artemida* sau *Diiana* de'l zic că iaste dumnezeoae, carē au fostū fiindū vūnătoare, avūdū arcū cu tulbe și au fostū alergūdū ia însăș(i) cu cūinil pren munți ca să prinză cerbi și

porci sălbateci. Deci uă muiare ca acéia, cum ar fi dumnezeoae, uă vânătoare și uă alergătoare cu căini?

Pre *Afrodita* sau *Venus* încă grăescă să fie dumnezeoae, uă curvă ca acéia ce au fostă fiindă; de unele or(1) au fostă curvindă cu dânsa *Arin*, altele or(1) *Aghis*, alte date *Adon*; de care *Adon*, deca au murit iară ia au fostă plângândă și 'ș(1)-au fostă căutândă ibomnicul; de care zic să se fie pogorât și pînă în iad ca să-l răscumpere de la *Persifona* sau *Proserpina*. Oare, văzut-ai o împărate, nebunie mai mare de cît ac(e)asta? Că aduc pre uă curvă ca acéia plângătoare și jelitoare de ibomnici să fie dumnezeoae?

Iară pre *Adon* sau *Adonit* așjidire aduc să fie Dumnezeu vrătos, carele și acesta au fostă murit de nevoe rănit de un gligan și nu s'au putut ajuta, becisnicul, lui. Dară de oameni ce grijă va să poarte, un curvariu, un vânătoriu și un mort de nevoe!

Acésté toate și altele multe ca acésté și cu multă încă mai multă de rușini fapte și lucruri povestesc Ellinii dumnezeii lor, care lucruri nici se cad a grăi, nici a le aduce aminte nici într'un chip.

Direptă acéia, luindă oamenii începătură și izvod de la Dumnezeii lor face toate fără-de-legile și hlăpiile și pângăriciunile, spurcândă și pământul și airul cu faptele lor cele rele. Iar Eghipteni fiindă mai răi și mai nechibzuiți de cît acésté se-au înșelat mai rău de cît toate limbile. Că, nu le fură den dăstul idolii Haldeilor și ai Ellinilor ce, încă aduseră pre vitele cele necuvântătoare să fie dumnezeii ce, den cele de pre uscat și den cele den apă și pomi și legumile. Și se spurcară cu toate fără-de-legile și scurnăviile, mai rău de cît toate limbile cîte sântă suptă ceriu.

Că, dentăiu, cred în *Isida* care avé un frate, pre nume *Tifon*, și bărbat avé pre *Osirid*. Deci, *Osirid*, bărbatul, el fu ucis de *Tifon*, fratele ei. Direptă acéia, *Isida* fugi cu un fec(i)or al ei, cu *Or*, într'un oraș sirienescă anume *Rogoz* sau *Vivlos*, căutândă pre *Osirid*, bărbatul ei și plângându-l cu amar pînă ce crescă *Or*, fec(i)orul ei, mare. De-acii, ucise pre *Tifon*.

Deci, *Isida* nu putu folosi nici bărbatu-său, nici

frăține-său ; nici Osirit, fiindu junghiat de Tifon, nu putu să's(i) osfintescă nimic ; nici Tifon, cumnatu-său, fiindu ucis de nepotu-său Or, și de Isida, soru-sa, nu putu să se izbăvescă de moarte. Și, fiindu ei cunoscuți în nește răotăți ca acéste, fură chieმააți dumnezei de cei Eghipteni neînțelepți. Carii nici acéste nu le fură den dăstul, cu acești idoli ai limbilor ce'i aduseră. Ce, unii dentr'unsii credé în berbeci ; alții în țapi ; alții în viței și în porci : alții în corbi și în șorlițe și în uli și în vulturi : alții în corcodel ; alții în pisică și în cūine și în lup ; alții în c(i)apă și în usturoiu și în mărăcinii și intr'alte făpturi. Și nu pricepură, becisnicii, că toate acéste, nimic nu pot. Văzundu pre dumnezeii lor muncați de oameni și arși și putrezindū, și nu înțelegură de dunsii că nu suntu dumnezei!

Deci, cu mare înșelatură se înșelară Eghiptenii și chieմundu-i dumnezei pre acei idoli surzi și nesimțitor(i). Și, mă mir cum, văzundu-i ei pre dumnezeii lor pili(i) de meșter cu pila și c(i)opliți și vărsați și învechiți de trecere vremii și schimbați, și nu socotiră că nu suntu Dumnezei ! Crez déca n'au avut nici uă putere spre muntuire lor, dară oamenilor cum le-ar face vre-uă osfintelă¹.

Ce, făcătorii cei de cūntece și filosofii cei haldești și ellinești și Eghiptenii vrundū să cinstescă pre dumnezeii lor cu viersur(i), ce se zice cu cūntări scrise, mai multū au descoperit rușiné lor și fățișată o au pus înainté tuturor. Că de vréme ce trupul omenesc fiindu de multe părți și nu's(i) lepădă nici unul den mădularele sale ce, avundu cătră toate mădularele inpreunare nerumptă iaste intru sine că tocmelă tocmită și alcătuită potrivire. Dară dé firé lui Dumnezeu cum iaste atūta cértă și netocmire. Crez de ar fi firé una a dumnezeilor nu se cădé să gonescă Dumnezeu pre altū Dumnezeu, nic(i) să'l junghe, nici să'i facă alt rău.

Iară déca fură dumnezeii goniți(i) de alți dumnezei și junghiați și răpiți și arși, iată că nu le iaste firé una ce, suntu voile lor despărțite intru toate facerile de răotăți.

Direptū acéia, dară nici unul dentr'unsii nu iaste

1. De aci, în manuscrisul din 1671, scriitorul a sărit. (Vezi pag. 692, jos, a manuscrisului)

Dumnezeu. Ce iaste aiavé, o împărate, că graiul de firé lor, care iaste de Dumnezei numai ce iaste înșelăciune. Și' cum nu înțelegurâ înțelepții și cuvântătorii ellinești? Că puitorii de legi sântu judecați de legile lor. Că de sântu legile lor direpte, iarâ dumnezeii lor făcândū nește fără-de-legi ca acésté, cu totul sântu nedirepți; ucigândū unul pe altul și făcândū farmece și curvii, furțișagur(1) și zăcer(1) cu bărbați, iarâ de au făcut ei acésté. bine, legile sântu darâ nedirepte și puse în ponciș spre dumnezeii lor; iarâ acum legile sântu bune și direpte; că lucrurile cele ce sânt bine se laudâ, iarâ cele réle se oprescū. Ce, faptele dumnezeilor sântu réle și fără-de-lége și acei păgūni toți cūț(1) aduc pre unii ca acésté că sântu dumnezei, toți sântu vinovați morții. Că deca sântu basne scripturile care scriu de dūșii iată că nimic altū nu iaste fără numai nește cuvinte deșarte; iarâ de sântu adevărate, ei nu sântu dumnezei, ceia-ce au făcut și au pățit nește lucruri ca acésté; iarâ de sântu grăite în pofidă, altū nimic nu sântu fără numai nește basne.

Iată, o împărate, că acéste închinăciuni toate furâ arătate ale dumnezeilor celor mulți, cum că sântu lucruri păgūnești și ale periciunii. Că nu se cade a'i chiema dumnezei pre ceia-ce se vād, ce pre acela se cade a-l cinsti, carele, el însuș(1) iaste nevăzut iarâ el véde toate.

Să venim darâ, o împărate, și către Jidovi, ca să vedem și de dūșii, ei ce înțeleg de D(u)mn(e)zeu?

Că acésté fiindū nepoți lui Avraam și lui Isaac și lui Iacovū era vinetic(1) în Eghipet. Și de acolo îl scoase D(u)mnezeu² cu mână tare și cu braț naltū cu al lui dātător de lége, Moisi, și arătâ lor putéré în multe minuni și sémne. Ce, ei arătându-se neînțelegători(1) și nepricepători și nemulțemitori slujirâ de multe or(1) a dumnezei păgūnești și uciserâ pre proroci și pre direpți, cari era trimiș(1) la dūșii. După acéia, cūndū plăcu fiului lui D(u)mn(e)zeu, veri pre pământū, iarâ ei bătūndu-ș(1) joc de dūnsul 'l-au dat la Pilat rimlénul, biruitoriul Ier(u)s(a)-li(m)ului, și l judecarâ să'l răstignescâ, ne fiindu-lé rușine

1. De aci continuă și manuscrisul din 1671 (vezi pag 693, sus, a manuscrisului No. 2470).

2. În manuscrisul din 1671: (*Psalms.*, 135)*.

de binele lui și de minunile cele nenumărate ce făcuse într'unșil. Si așa periră intru fără-de-legile lor¹. Că și acum cinstescă pre A-tot-țîitoriu D(u)mn(e)zeu, ce nu după cunoștință, că de Xc. fiul lui D(u)mnezeu se lepădă ce sîntă și ei într'uă potrivă că păgūnii măcară de le și pare lor că sîntă oare-cum aproape de adeverință de caré, departe se-au delungat.

Acésté sîntă de Jidovi, iară Creștini de la Domnul nostru Ic. Xc. li se trage numele. Deci acesta iaste mărturisit să fie fiul lui D(u)mnezeu cel de sus, carele se-au pogorūt den ceriu pentru spāsēniia nēmului omenescū, și nāscūndu-se den fată sf(i)ntă fără de sāmūnță bārbătēscă și fără de stricāciune și au luat trup și se-au arātāt oamenilor, că să'î sloboaze den șelāciunē dumnezeilor celor mulți. Si dēca au sfūrșit socotința sa cē minunată gustat-a moartē cu rāstignire de a lui bună voe cu volnicul lui sfat, după socotința lui cē mare. Iară după 3 zile au înviiat și se-au suit la ceriu a cūruia venire o slāvescū den scriptura sf(i)ntei Ev(an)gh(e)lii, caré iaste într'unșil.

Ce, de vei pohti, o înparate, trebuiaste a înțelēge in caré vei afla: cum acela au avut 12 ucenici, cari după innālțarē lui la ceriu, au eșit în toate părțile lumii și au mărturisit mārirē lui. Cum unul dentr'unșil au venit în părțile noastre și au propoveduit învățatura și porunca adeverinței.

Direptū acēia, și pūnā acum, ccia ce slujesc direptății den propoveduirē lor, se chiamā creștini și acēste sîntă cari au aflat adeverința mai bine de cūt toate limbile cūte sîntă pre pāmūnt. Că cunoscū pre D(u)mn(e)zeul cela ce au făcut și au zidit toate, unul nāscut fiul și cu D(u)hul sf(i)ntū și nu cinstescū pre altū D(u)mn(e)zeu fără de pre acela. Si au poruncile ale insuș(i) Domnului Ic. Xc. scrise in inimile lor, și le pāzescū așteptūndū înviiarē morților și vīiața vēcului ce va să fie.

Curvii nu fac; pré-curvit nu lucrēzā; minciuni nu mărturisescū; lucruri streine nu pohtescū; cinstescū pre tatā-sāu și pre mumā-sa și iubescū pre vecinți; judecă

1. In manuscrisul din 1671: (Rim., 10)*.

pre dreptu ; și, ce nu pohtescu a fi lor, altuia nu fac ; văjmașilor să silesc a le face bine ; pre cei ce le fac ; strumbătate chiamă'i și 'i fac priiateni ; suntu blunzi și milostivi și se oprescă de toată amestecare și strumbătate și necurația ; pre văduve le socotesc ; pre copiii cei rămaș(1) sărac(1)u nu'i scurbescu ; cela-ce are, dă den dăstul celuia ce n'are ; pre omul strein deca 'l văd il duc la casele lor și se bucură de dunsul ca de un frate adevărat, că ei nu se chiamă frați de trup ce de suflet ; gata suntu a'ș(1) pune sufletele pentru Nc. că păzesc poruncile vurtos ; viața cu cuviință și cu dreptate cum au poruncit lor Domnul D(u)mn(e)zeu mulțemindu-i în tof c(i)asul¹ de toată muncare și băutura și de alte bunătăți.

Ce, după adevăr, ac(e)asta iaste dară calé cé adevărată și, pre ceia-ce umblă pre dunsu duce-i întru împărăția cé de vécú, caré iaste făgăduită de Nc. întru viața ce va să fie. Și să înțelegi, o împărate, că nu grăescú eu acésté de la mine. Ia caută în scripturile creștinești și vei afla cum că eu nu grăescú nimic afară den adevăr. Ce fiul tău bine au cunoscut și drept se-au învățat a sluji D(u)mn(e)zeului celui viu și a se mântui în vécú ce va să fie. Că cele-ce suntu grăite și lucrute de creștini, mari suntu și minunate. Că el nu grăescú² cuvinte omenesti ce, ale lui D(u)mn(e)zeu. Iară alte limbi greșescú și se inșală, că imblundu pren intunérec se poticnescú ca nește béți.

Pună aci iaste cuvântul meu cătră tine, împărate, caré se-au grăitú minții den adevăr. Dreptu acéia, să se părăsescă neînțelepții tăi filosofi de-a mai grăi spre D(u)mnezeu cuvinte deșarte. Că de folos lucru iaste voaă a'l cinsti pre D(u)mn(e)zeu făcătorul a toate și a băga în semă cuvietele lui cele neputrede ca să scăpațu de osundă și de muncă și să vă arătați moșteni vieții cei de véc(1).

1. In manuscrisul din 1671 : (Efes., 5)*

2. " " " : (Mat., cap. 10)*

CAPUL XXVIII.

Împăratul văzând pre filosofi biruiți se mînie.

Iară fec(i)orul împăratului întoarce pre Nahor către credință și la botezul.
Împăratul goneste pre filosofi cu rușine; iară Ioana aduce pre mulți
către credință.

Acésté déca le grăi Nahor, împăratul se aprinse de mînie, iară ritorii și popii lui sta fără de glas. neputînd răspunde nimic împotriva, ce numai ce zică nește cuvinte putrede și slabe și nici de uă trebă. Iară fec(i)orul împăratului se bucura cu d(u)hul, și cu față luminată slăviia pre D(u)mn(e)zeu cela ce dă tărie den neputință celor ce se nădăjduescă într'unsul, carele și cu potrivnicul și cu vrăjmașul au întărit adevărînța și, cela-ce era cap înșelăciunii, se arată ajutoriu cuvîntului celui dreptu.

Iară împăratul măcară de se și mîniase foarte cumplit pre Nahor, iară nimic nu puté să'i facă rău pentru legătura care se legase mai nainte innainté lor, tuturor, poruncindu-i să grăiască de creștinătate fără de nici un témăt. Deci grăindû el multe împot(r)ivă aducé-i aminte cu amerințare ca să se contenescă de-a staré împotriva și să se pléce celor ce era grăite de ritorii; iară el încă mai mult se întăriia și se îmbărbăta și deslega toate întrebările lor, și chibzuialele gîndurilor lor, și vădiia înșelăciunile lor cèle zmintite.

Și lungindu-se întrebare tocma pînă séra, porunci împăratul să se spargă soborul, că a doa zi iară de acéia vré să socotescă. Iară fec(i)orul împăratului zise:

— Cum ai poruncit doamne, dentîiu, să fie judecată

diréptă, așa și direptaté o adu, la sfârșenie și den doaa fă una : sau poruncéște dascalului meu să fie într'ac(e)astă noapte cu mine să ne învățăm amândoi denpreună de cele-ce ne trebuesc diminéță a le grăi inpotriva celor ce se luptă cu noi, și pre ai tăi să'i iai iară cu tine să vă sfătuiți cum vă iaste voia de ce vă trebuiaște ; sau lasă într'ac(e)astă noapte pre ai tăi la mine și tu ia pre dascalul meu la tine, că de vor fi la tine totți, al meu va trăi la noapte în scûrbă și în frică, iară ai, tăi în bucurie și în răpaos, de care lucru socotescă că nu va fi judectă diréptă ce, va fi sila puterii și călcare tocmélei noastre, caré ne-am tocmit.

Deci, împăratul fiindă biruit de acel cuvântă înțeleptă, luó pre filosofii și pre popii săi cu sine, iară pre Nahor îl lăsă la fiul său, încă tot avündă nădėje pre dunsul și așteptündă cum că (va) păzi cele ce se-au făgăduit. De-acii se duse fec(i)orul împăratului la polatele lui ca un biruatoriu innaltă, carele prinde pre potrivnicul lui, avündă pre Nahor cu sine, pre carele chiemündu-l la dunsul de usebi, în taină, îi zise :

— Să nu socotești că lucrurile tale suntu ascunse, că bine știu eu că nu ești tu d(u)mnezeescul Varlaam, ce ești Nahor cetitoriul cel de stéle. Ce mă mir de voi cum socotiți a ascunde fățarnicie ca ac(e)asta și v'ati silit a mă cuprinde cu ac(e)astă orbie în amiază-zi : să priimesc eu pre lup în loc de oae. Ce, bine grăiaște cuvântul că : „*inima nebunului socotéște céle desarte*“. Ce, iată că gândul și sfatul vostru era fără de minte și cu totul neînțeleptă ; iară lucrul ce ai lucrat iaste plin de toată înțelepciune. Direptă acéia, te bucură Nahore și te veseléște că mult har îi(i) știu căc(i) fuseși astáz(i) ajutor adevérinței și căc(i) nu-ți spurcașu buzele cu cuvinte hitléne și spurcate și cu fățarie hiclénă. Ce, mai vurtos încă mai multă le-ai curățit de spurcăciune, vądindă înșelăciune dumnezeilor celor mincinos(i) și întărindă adevărul învățătorilor tuturor celor creștinești. Și eu pentru doao lucruri am silit a te lua la mine : una, ca nu cum-va apuründu-te împăratul singur să te munc(i)ască căc(i) n'ai grăit pre voia inimii lui ; alta, pentru să-ți fac plată inpotriva binelui ce ai făcut astăzi.

Insă, ce iaste plata ta? Iaste ca să'ți arăt să te ferești de calé cé ré și trupescă și să umbli pre căraré cé diréptă și spăsitoare pre caré nu fără de cunoștință ce, știindu-o foarte bine și făcândü rău de bună voe ai fugit de dūnsa și te-ai împinsü însuți în malurile céle stürminoase ale fără-de-legil. Ce, pre mine, o Nahore, fiindü tu înțeleptü, voiaste a dobündi și pre unul Xc. și viiața caré iaste ascunsă la dūnsul uründü și nebăgündü in sémă céste trecătoare și putrede; că nu vei puté trăi in véci)ü ce, fiindü muritoriu cüt de curündü te vei duce ca și alalt)i toți cüti au fostü mai nainte de tine, și va fi vai-de-tine déca te vei duce acolò, purtündü cu tine sarcina cé gré a păcatelor, unde iaste judecătóriu cel diréptü și plata faptelor; și acolò nu o vei puté lepáda deasupra't(i), déca nu o vei lepáda aic(i) unde iaste lesne de a o lepáda.

Iară lui Nahor umilindu-i-se sufletul, de acéle cuvinte, zise:

— Bine ziseșü, o împárate, că știu și eu pre D(u)mnezeul cel adevărat și nemincinos, cu care fură toate și știu judecata caré va să fie, că ac(e)asta o am auzit eu den cuvintele a multe cărți ce, năravul cel hielén și valurile înșelătóriuului celui vechiu au orbit ochii inimii méle și întunérecul cel adūncü au cuprins gūndul mieu; iară acum, după cuvūntul táu lepádūnd acoperemūntul întunérecului, voiu alerga cátră lumina fétéi Domnului cūnd ai doară de mă va milui și va deschide ușa pocáinței mie robului celui hielén și călcătóriu, măcară de mi se și pare mie că nu va fi putință a se erta păcatele méle céle-ce sūntü mai gréle de cüt nesipul márii, care am greșit den tineréte pūná toema într'ac(e)astă vūrstă ce sūntü, cu știința și cu neștiința.

Acésté cum le auzi fec(i)orul împáratului așa, îndatá se sculá, că se încálzi in suflet și cugetul lui Nahor cel plecat in părăsire începú a-l rúdice și a'i vorbi încă și mai tare de credința lui Xc. zicūndu-i:

— O, Nahore, să n'aib) nici uá indoială că iaste scris de zice: „Poate D(u)mn(e)zeu și den céste pietri să rúdice pre fec(i)orii lui Avraam“; care lucru nu semnéză altü-ceva fără numai acéia cum au zis părintele Var-

laam că : „Ceia-ce se vor fi spurcat cu toate păcatele cele fără de așteptare, adecă care n'au nădejde de ertăciune ce sântă suptă părăsire și cariî vor fi cuprinșu de toate strâmbătățile cu putere le iaste a se spâsi și a fi robi lui Xc., carele cu mulțimé a pré desăvūrșitei iubirei de oameni au deschis poarta ceriului tuturor cūți se întorcă cătră dūnsul și nu închide nic(i) unuia, nic(i) oprēște întrare cé mūntuitoare ce, priimēște cu milă pre cei-ce se căescū¹. Că pentru acește plătește plată tot tocma și celor ce au venit la vie în c(e)asul cel dentūiu și la al treilé și al șaselé și al noaâlé și la al unsprázécelé, cum zice în sî(ă)nta evanghelie“.

Direptū acéia, de ai și înbătrūnit tu pūnă acum în păcate iară de te vei apropiia cu căldură te vei invrednici de vei lua plată ca acéia care se va da celor ce se-au nevoit den tinerétele lor.

Acéste și altele multe grāindu-i d(u)mnezeescul tūnār, celuia-ce înbătrūnise în răotăți, și chiezăsuindu-se cum i se vor erta păcatele și zicūndū cum că Xc. iaste milostiv și incredințūndu-l cum că cel bun iaste în toată vrémé gata a priimi pocaniia, mué sufletul lui ca cu nește erbi de doftorie și'i dārui sănătate curată; iar' Nahor aciiș(i) zise cătră dūnsul :

Tu cela ce ești de rudă mai bună cu sufletul de cūt cu trupul, bine te-ai învățat acéste taini minunate și bine vei și trăi în mărturisire cé bună pūnă în săvūrșit și nicl uă vréme sau vre-un chip nu va puté rumpe acéste den inima ta iară eu de acum mă voiu duce de'm(i) voiu căuta mūntuire și cu pocanie im(i) voiu face pre D(u)mn(e)zeu milostiv, pre cela ce l-am mūniiat; și mai multū fața împăratului eu nu o voiu mai vedé numai de vei vré și tu.

Iară fec(i)orul împăratului fu bucuros și'i priimi cuvūntul cu veselie și'l luă în brațe și'l sărută și se rugă denpreună cu dūnsul lui Dumnezeu pentru el. Și așa'l lăsă de se duse den polată.

Iară Nahor eșindū de acolē cu suflet umilit alerga înlāuntru pustiei ca un cerbū și ajungūndū la peștera

1. In manuscrisul din 1671 : (Mat., 13)*

unui călugăr carele era înbrăcat cu cinsté prioției, carele se ascundé acolo de frica ce era și căzândú cătră dñsul cu căldură¹ spăla pic(i)oarele lui cu lacrăme, închi- puindu-se curvei cei de demultú și ceré dumnezeescul botezú. Iară acel preot fiindú plin de darul cel d(u)m- n(e)zeescú, foarte se bucură, și într'acel c(e)as inceptu a-l învăța și a'i arăta precum iaste *obicia*. Și după multe zile, îl săvürși cu sfñntul botez: in numele Tatălui și al Fiiului și'al D(u)hului sf(ê)ntú.²

De-acii lăcui Nahor cu dñsul, căindu-se in toată vrémé de céle-ce greșise, și bl(a)goslovind pre D(u)mnezeu: cela ce nu-i iaste voia să piiae nimint, ce așteptă intoar- cere³ tuturor și cu iubiré sa cé de oameni priméște pre ceia-ce se căescú.

Iară a doa zi înțelegndú împaratul de dusul lui Na- hor se părăsi de nădějdé ce avé cătră dñsul și știindú pre filosofii și pre nechibzuiții lui ritor(I) că fură atúta de tare biruiți, era întru nepricépere, și pre unii, cu ré sudalmă, și ocară 'i batjocori, iară pre alții, foarte rău îi bātu cu vine de bou și le mñnji fetele cu funingine și-i goni de la fața sa. Iară el însuș(I) inceptu a becistnici pre neputința mincinoșilor d(u)mn(e)zei și măcară de și nu vré să caute de tot cătră lumina lui Xc.

Iară de atunce, pre popi nu'i mai cinstia nici praz- nice sau jrútve nu mai aducé idolilor; ce, avé cugetul său clătinat de doaă părți: de uă parte era de huliia neputința d(u)mn(e)zeilor lui, iar' de altă parte, el se temé de vúrtoasa viiată a Ev(an)gh(e)liel și nu puté să se zmúc(e)ască lesne den obic(i)aiurile céle réle că era foarte supus dulcetilor trupesti și era de tot tras spre pohte ca un rob înbătñdu-se fără de vin, cum au zis Isaia⁴; și era ca cu un frúu tras de năravul cel rău.

Dec(I) împaratul așa se lupta cu doaă cugete. Iară cel de bună rudă al lui fec(i)or, avñndú suflet adevărat împaratescú, lăcuia in curté sa tãcñndú și arătñndú vi- tejiia firei lui înpodobitã și blñdã in lucrurile tuturor

1. In manuscrisul din 1671 : (*Luc.*, cap. 7)*.

2. " " " : (*Mr.*, 16)*.

3. " " " : (*II-a Pet.*, 3)*.

4. " " " : (*Ezec.*, 18)*.

5. " " " : (*Isaia*, cap. 51)*.

oamenilor. Că privirile și alergările cailor și pirmlările pre la vînat și toate zăbavele cele deșarte ale tinerețelor și înșelăciunile sufletelor celor nebune nici într'ua sêmă nu le băga; ce, cu totul să legase poruncilor lui Xr. și cu acé dragoste d(u)m(n)ezeiască pohtia să'i hrănescă sufletul; pre acela pohtia carele cu adevărat iaste pohtit¹, carele iaste toată dulc(e)ța și toată pohta și dragosté cé nesățioasă. Și aducîndu-sû aminte de Varlaam, dascalul său, și avîndû viiața lui ca innainté ochilor, de dragosté lui i se topîia sufletul și cu nevoiintă se grijiia cum'l-ar puté vedé cînd-va? Și cuvintele lui neincetat le purta în inimă-ș(i).

Era ca pomul cel sădit lîngă ape, cum zice Psalomnicul (*Psalm. 1*): „pururé adăpat, și aducé Domnului poame frumoase. Că multe suflete mîntui den cursele diavolului și le aduse lui Xr. cătră spăsenie. Că viîndû la dînsul mulți se indulciia de cuvintele spăseniei den cari nu puțin fugîndû de înșelăciune² scăpară cătră cuvîntul mîntuirii; iară alții luîndu-sû de departe zioa bună de cătră ac(e)astă lume, intrară în luptaré postnicescă și el însuș(i) se zăboviia în posturi și în rugăciuni, și adése-orfi trimeté in sus glasuri ca acésté zicîndû: „O „Doamne, Domnul meu și împărate, întru care crezui eu „și cătră carele scăpaiu și mă izbăviu de înșelăciunc, „plătéște cu plată vrédnică lui Varlaam, slugii tale, că „mie, rătăcitului, au arătat pre tine calé³ și adevérința și „viiața⁴ și nu mă lipsi de-a vedé cum mai curîndû pre „acel inger în trup căruia nu'i iaste vrédnică lumé, și „să'mi fîrșescû cu dînsul alaltă vréme a vieții méle ca „înblîndû eu pre urma vieții lui, să placă ție D(u)m- „n(e)zeule“.

1. In manuscrisul din 1671 : (*Pet.*, cap. 5)*.

2. „ „ „ : prelăstîtură.

3. „ „ „ (*Ion.* cap 14)*.

4. „ „ „ : (*Evrei.* cap 11)*.

CAPUL XXIX.

Tevda fermecătorul fu chemat de popii păgânești

și întoarce pre împăratul să cinstescă pre Dumnezeu și-i dă sfat cum se va nevoi a trage spre sine pre flu-său, cu cuvintele cele dulci ale muerilor celor fără de rușne.

Si într'acé vréme era praznicul mincinoșilor d(u)m-n(e)zei, de slujia toți oamenii într'acel orașu și se căde să vie și împăratul la praznicu și să împodobescă praznicul cu multe jrūtve.

Deci, popii văzându că nu'i iaste grijă de cinsté lor, nici nu apasă spre dūșii cu căldură, să temură să nu cum-va să nu vie împăratul la capișté cé idoléscă, de-acii ei să fie lipsiți de darurile lor ce le dăruia împăratul și de alte prinoase. Ce, se sculară de se duseră la uă peș-teră care era înlăuntru pustiei, unde lăcuia un om care se zăbovia în măestriile vrăjilor și era ajutătoriu caldū înșelăciunii idolești, iară numele lui era *Tevda*, pre carele și împăratul îl mai cinstia de cūt pre toți și-i zicé priiaten și dascal. De-acii, ducūdu-se spurcați popi idolești la dūnsul chema-l într'ajutoriu și-i spuné de ne-suferiré împăratului ce are cătră idoli, și ce lucruri au făcut fec(i)orul împăratului; și cūte grăise și Nahor împotriva dumnezeilor la săbor. Și ziseră :

— Dēca nu vei mērgé tu însuțu cu noi, toată nădējdé noastră au scăzut, toate cinstile ce se aducé dumnezeilor sūntū perite. Că numai tu sūngur ai rămas să ne mūngūi în nevoile noastre, și toată nădējdé noastră pre tine o am pus.

De-acii, *Tevda* se găti de războiu; și viindū cu dūnsul

oștile Satanii se înarmă în potriva adevărului și chieamă multe duhur(i) hielene care știa el că suntu mai grabnice și mai cu spur spre răotăți; și cum îi avé el în toată vrémé slug(i), veni cu dunsii la împăratul. Și déca fu spus împăratului de venire lui, băgară'l de intră înlăuntru țindú în mună un toiag de salcie și infășurat cu uă piiale de oae. Iară împăratul se sculá den jețiu și-i eși intimpinare și-l sárută. Și porunci de-i aduserá scaun și-l puserá să șazá aproape de dunsul.

De-acif, zise Tevda împăratului:

— Împărate, în véci să trăești acoperit de mila marilor dumnezei. Auzit-am cum te-ai nevoit cu mare nevoie asupra Galileianilor și te-ai incunurat cu cununi luminate de biruință. Direptú acéia am venit ca să săvârșim praznic de mulțemire denpreună să junghem, voinic(i) tiner(i) și frumoșú și fête cu fête ghizdave și tinere, nemuritorilor dumnezei: și să aducem uă sutá de boi și de alte vite mai multe, ca după acésté să avem pre dunsii ajutoriu nebiruitú indreptúndú toată viața noastră.

Iară împăratul îi răspunse:

— N'am biruit bătrúnule, n'am biruit, ce tare am fostú noi mai vurtos biruiți. Că cei-ce era cu noi curúndú și de pripá furá potrivnic(i) asupra noastră, cu múnie oare-cum și cu nestúmpărare. Și aflúndú pre oasté noastră slabá de tot, o surpará. Ce, acum de ai vre-uá putere și vre-uá tãrie ca să ajuți legii noastre cei surpatá și să o rădic(i) și să o indreptezi, tu'm(i) spune.

Iară Tevda răspunsur(i) ca acésté dède împăratului zicúndú:

— De price și de cuvintele céle deșarte ale Galileianilor să nu te spai, o împărate, dará céle-ce grăescú ei ce suntu innainté bărbaților celor răspunzător(i) și chibzuit(i), care mie'm(i) pare să fie surpate mai lesne de cút frunza co se clátêște de vúntú; că nu vor rábda să vie măcará innainté fêței mele, ne cum să se intrébe în cuvinte, sau să încape în găcitur(i) sau în răspunsuri. Ce, ca să ne fie lesne și mai indemună pentru ac(e)astá nevoie ce ne iaste innainté și pentru altele cúte vor vré, și, ca să ni se indreptéze toate lucrurile spre bine,

infrumusețeză acestu praznic mare și te înbracă cu mila dumnezeilor ca cu uă platosă tare și't(1) va fi bine.

Așa lăudându-se Tevda că va fi puternic intru răo-tate¹, sfătuindu-se și învățându-se strămbătate toată zioa să zic cu noi D(a)v(i)dū, iară den amestecătura că turbare au adăpat pre vecinul, cum au zis² Avvacum. Și cu ajutoriul duhurilor celor hicléne ce era cu dūnsul făcu pre împăratul a uita toate cugetele caril aducé aminte de spăsenie și a se ținé cu dēdinsul de cēlé-ce era deprinsū.

Direptū acēia fiindū, trimise căr(1) in toate părțile să se strungă to(1) la acel praznic al lor spurcat. Era a se vedé unde alerga mulțime de nărod de aducé oi și boi și multe feliuri de dobitoace. De-acil, dēca se strūseră to(1), se sculă împăratul și cu Tevda înșelătoriul de mēr-seră in capișté cē idoléscă, aducēndū spre jrūtva 120 de boi și de alte vite mai multe și's(1) făcē blestematul lor praznic atūta cūt urla orașul de mulțimē zbieretului do-bitoacelor, și de aburul jrūtvelor tocma și văzduhul se spurca.

Acésté așa săvūrsindu-se și duhurile cēle hicléne lăudându-se de biruința Tevdei și popil il aducé multă mulțemire. Iară împăratul acil se sui in polată și zise cătră Tevda :

— Iată acum cum ai poruncit, nici uă nevoință n'am lăsat de ce au fostū spre podoaba praznicului și spre dăstulirē jrūtvelor ; iară acum iaste vrémē să'ti umpli fāgāduința și, pre fiul meu, carele se-au delungat de dumnezeii noștri, să-l izbăvești de înșelăciunē creștinilor și să'i faci pace de cătră milostivil dumnezei ; că eu tot meștesugul ispitind n'am putut afla nici un lēc aceștii răotă(1) ce, văzuiu voia lui mai-mare de toate și pre desupra de toate. Că, de am vorbit cu dūnsul cu blūndēte și cu smerenie, aflaiu-l ne bāgūndū cuvintele méle in sēmā ; iară de am grăit cu groază și cu laudā, il văzuiu că mai vūrtos se innaltā cătră turbare. Deci, eu, de acum, toatū nevoia ce'mi-au sosit o puiu intru înțelepciunē ta ca doarā m'-așū izbāvi de dūnsa cu tine să văz iară pre fiul meu slujind dumnezeilor cu minē și indulcindu-se

1. In manuscrisul din 1671 : (Psalm 51)*.

2. " " " : (Isaia, și Avvacum, cap. 2)*.

de pohta cé dulce a aceştii vieţi şi împărăţii; iară eu să-ţi pui chip de aur să'i aducă jrătvă intocma cu dumnezeii şi să'l fac să fie cinstit de toţi în vrème nesfârşită.

Iară Tevda, uréchia cé bine ascultătoare plecându-o câtră diiavolul şi sfātuindu-se de la dñsul un sfat rău şi pierzătoriu şi fiindu el lui gură, zise câtră împăratul :

— De vei vré să ai pre fiul tău şi neplecaré lui să o faci deşartă află-se mie meştesug căruia nu'i va puté sta nimeni inpotrivă ce cūrundu se va muia gñdul lui cel vurtos mai multu de cūt neşte c(e)ară ce ar fi apropiată de uă vāpae mare.

Iară împăratul văzundu-l așa în deşertu lăudându-se numai de cūt se muta în dulc(e)ată şi în veselie avundu nădėje intru acé limbă neînfrunată şi cutezătoare cum să biruiască pre acel suflet învăţat de D(u)mnezeu şi plin de înţelepciune. Şi întreba să ştie ce meştesug ar fi acela? Atunce Tevda grăi greotate ca cu un bric(l) ascuţit şi amestecă otravă iute şi zise :

— Inpărate, pre toţi cuţ(i) stau de slujescū inainté fec(i)orului tău să'i delungi de la dñsul, şi să alegi neşte mueri frumoase şi inpodobite, să fie in toată vrémé cu dñsul să'i slujască. Şi poruncéste să lăcuiască şi să se sălăşluiască cu dñsul Iară eu voiu triméte la dñsul pre unul den duhurile care iaste mie rñduit spre acel lucru şi voiu aţuţa foarte tare focul dulceţii cei trupeşti adecă al curviei, şi cūt se va culca numai uă-dată cu una dentr'acéle mueri, de-acil de nu vor fi toate pre voia ta, atunce eu să nu fiu nici de uă trébâ şi ţie urut şi vrédnic de mari munci, iară nu de cinsté. Că altu nimic nu iaste să poată încinde şi îndulci cugetele némului bărbătescū ca faţa mueréscă. Şi să ascuţi cestă povéste caré va mărturisi şi va incredinţa cuvñtul meu :

CAPUL XXX.

Teuda pentru spuneré unui basnu.

trage pre împăratul cătră părere sa, den care trimise împăratul la fiu-său mueri foarte frumoase. Iară Ioasaf, tot cumu'ș(i) era deprinsu, ispită ca acéia, o biruiaște cu ruza.

— Era un împărat oare-care, ne avündü coconul ai părții bărbătești, foarte 'i paré rău și se întrista în suflet și cugeta, că acéia nu'i iaste lui ocară și necinste puțină. Deci, fiindü el într'acésté, i se născu un cocon și se implu inima împăratului de bucurie pentru dünsul. Iară filosofii cari erau mai vestiți și doctori mai bunl, ei ziseră: „Acestü cocon de va vedé soarele sau focul pünă în zéce „ani, el se va lipsi de tot de vedére și va fi orbü : Că „tocméla ochilor lui așa se arată“. Iară acel împărat déca auzi așa, porunci să c(i)opléscă într'uá piatră și să facă casă ca uá peșteră și să inchiză acolo pre cocon cu doicile lui. Și porunci pünă în zéce ani să nu'i arate nic(i) un obraz de lumină, măcară cüt de mituté.

Iară déca se implură zéce ani, scoase coconul den-tr'acé căscioară, care nimic de ale aceștiil lumi nu văzuse. Și învăță împăratul să aducă de toate, pre ründü, înnaité lui și să'i arate: într'un loc, bărbați; într'alt loc, mueri; într'alt loc, aur și argint; aiurilé, mărgăritariu și pietri scumpe, haine luminate și infrumusețate, carüte inpodobite și cu cai împărătești și călăreții de pre dünșil inarmați; cirezil de boi și turme de oi. Să zicem, mai pre scurtü, de toate cüte sünü, arată coconului, tot pre ründü. Deci, întrebă el de toate de acélé: cum se chiamă? Iară slugile împăratului și paicil umbla pre lüngă dünsul și'i

spuné numele tuturor. Iară cündü întrebă de numele muerilor, iată unul den spătarii împărătești îl zise cu glumă: „Aceste se chiamă draciî care înșală pre oameni“. Iară coconul mai multu se îndulci de pohta lor de cüt de toate altele cüte văzuse. De-acii, deca'l purtară pre la toate de i-le arătară și le văzu, îl duseră sus la împăratul întrebându-l ce i se-au mai părut cu plăcéré și mai cu drag den cüte au văzut. Coconul zise: „Altü „nimic nu mi-au plăcut, fără numai draciî ceia ce înșală „pe oameni. Că nimic n'au aprins azi sufletul mieu, ca „dragosté acelora“. Iară împăratul se miră de cuvântul coconului și socoti ce lucru de iute și de muncă iaste dragosté muerilor.

Deci, și tu să nu gîndești că vei puté pleca, într'altü chip, caré cum-va, pre fiul tău, fără numai cu ac(e)asta.

Împăratul priimi cuvântul cu bucurie și duseră la dñsul nește féte alése și foarte frumoase și înpodobite, a căroră haine luminoase luciia de aur; și cu alte ferecături și scule le înpodobi și le găti cu totul spre înșelăciune. Iară slugile care slujia fiu-său, pre toți'i scoase den curté lui afară și în locul lor băgară féte, și iale îl lua în brațe și se acolisiia de dñsul, aprinzându-l spre spurcata amestecare și cu toate graiurile și chipurile îl chiema spre săvürșiré pohtei. Iară el nu avé pre altü cine-va să'si arunce ochii sau să vorbescă, sau să prűnzescă cu cine-va, ce numai tot mueri. Că acélé era lui toate și spre toate.

Dec(i), ca acésté făcündü împăratul, Tevda iară ajunse la spurcata și hicléna lui peșteră și se apucă de căută într'acélé cărți caré puté să lucréze lucruri ca acésté. Și chemündü pre unul den duhurile céle hicléne trimése-l la oaste în războiu spre ostașul lui Xc., neștiindü, blesmatul, ce rüs va să ia, și să se împle de rușine cu toată c(e)ata dracilor cütî era cu dñsul. Și acel duh hiclén luò cu sine încă ș'alte duhuri mai réle și le bagă în câmara vitézului cocon, și căzú asupra'i aprinzându-i cuptoriul trupului cu vâpae foarte mare. Și hiclénul acela îl aprindé denlăuntru, iară acéle féte frumoase cu fața, iară cu sufletul foarte scürnave și grozave, pre denafară aducé focului lucrare ré.

Iară acel suflet curat simțindă năvălire hiclénului și văzundă că'i vine asupra războiul cugetelor celor réle, se turbura și ceré să afle dezlegare dentr'atūta rău și să se pue curat innainté fêței lui Xc.; iară să nu-și spurce acé haină sf(ê)ntă în care'l înbrăcase darul botezului și să și-o intine cu tina păcatelor; ce acii's(i) puse altă pohtă inpotriva acei pohte réle și's(i) aducé aminte de acé frumusețe și de slava cé nepovestită a lui Xc., ginerile cel fără de moarte al pré curățitelor suflete¹ și de cămara acéia și de nunta de la caré cu amar vor fi lepădatl afară ceia-ce 's(i)-au spurcat haina cé de nuntă, legați de mûini și de pic(i)oare într'întunérecul cel den nafară. Acésé cugetundă și lăcrămundă, bătê's(i) pieptul ca să se gonescă de acolé cugetele céle hiclène și vorbitoare de rău. Și, după acéia se sculă și's(i) rûdică mûinile la ceriu, și cu lacrăme fierbinți și cu suspini chiema pre D(u)mn(e)zeu într'ajutoriu, și zicé :

— „Doamne A-tot-țiitoriu, unul putérnice și îndurăto-
riule. nădějdé celor fără de nădějde și ajutoriu celor
fără de ajutoriu. Aduți aminte de mine într'acestă c(i)as
și'm(i) izbăvēște sufletul de arma cé drăcescă și de
mûinile cûinelui pre² unul (al) meu născut și nu mă lăsa
să caz în mûinile vrăjmașilor miei,³ și să nu's(i) bată
joc de mine, ceia-ce mă urăscă; nu mă lăsa să mă
stric într'ună fără-de-legi, nici să-mu spurcă trupul care
l-am făgăduit să'l puiu curat innainté fêței tale. Că, pre
tine pohtesc și ție mă inchin Tatălui și Fiiului și sf(ê)n-
tului D(u)hă, acum și pururé și în vécil vécilor. Amin“.

Și, cum zise „Amin“, simți uă mûngăiare d(u)mn(e)-zeiască unde'i veni den ceriu și cugetele céle réle se ducé de la dânsul; iară el tot stătu pre rugăciune pînă în ziô. Și cunoscund meșesugul hiclénului, începu încă mai multă a's(i) supția trupul cu inpuținare bucatelor și cu sété și cu alte chipuri. Că toată (noapté) o trecé⁴ stîndu în pic(i)oare și aducundu-șu aminte de céle-ce se făgă-
duise lui D(u)mn(e)zeu, și scriind cu cugetul său luminare

1. In manuscrisul din 1671 : (Mat., cap. 22)*.

2. „unul născutul meu și nu mă...“ : „de arma drăcescă și de mûna cûinelui.“ (Psalm. 21)*.

3. „ „ „ : (Psalm. 34)*.

4. „ „ „ : că sfârșia noapte toată stînd în pic(i)oare.

caré iaste acolo celor direpți, și semnându aiavé matca focului caré iaste lăudată păcătoșilor ca pentru să nu-i afle vrăjmașul sufletul deșertū și așa să sēmene lesne într'unsul cugete réle și să'i întunece curățiia minții. Deci, vrăjmașul fiindū în nedomirire de toate părțile și părăsindu-se de tot de a vūna pre vitézul in alte chipur(t) de gânduri, multe gândi răul acela, carele fiindū tot-dé-una hiclén nici cum nu se părăsēște de-a meștersugi măestrii spre vătămare. Că celé ce era lui poruncite de Tevda, cu miț de nevoie se nevoia a le scoate la faptă.

Și așa iară amestecă erbi că, întră într'una den céle fete, în caré era mai frumoasă de toate și era fată a unui craiu ce era robită și streinată de moșiia ei, și dusă lui Avener ca un dar mare, pre caré, ca pre uă frumoasă ce era, o trimesése tată-său spre alunecaré fiiu-său. Intr'acéia întrundū înșelătoriul, o învăță tăriia unor cuvinte care se arăta cugetului ei foarte mândre și înțelepte. Că toate meștesugurile cūte sūntū spre răotate, lesne învață hiclénul acela. De-acii, căzūndu-i asupră despre partē diréptă, băgă-i dragoste spre acé fată căc(i)-că era și de ném mare și de seminție de împărat și era lipsită de moșiia ei împreună și de slavă.

Și cătră acésté presăra lui și gândū ca acesta ca să o izbăvēscă de turbaré idoléscă și să o facă creștină. Iară acéste meștesuguri toate era ale hiclénului șarpe.

Deci, așa văzūndū fec(i)orul împăratului în sufletul său gândū ca acesta, și pricepūndū că nu simte întru sine nici un cuget spurcat, sau chinuri de pohtă caré să-l îndēmne spre faptă, ce numai milostivnicie și milă de robiiia ei și de periciuné sufletului ei, nu cunoște să fie meștesug drăcescū, lucru ca acela; că adevărat acela iaste întunérec¹ și cūte-uă-dată se mută și in lumină. Deci, cum începū fec(i)orul împăratului a vorbi cătră dūnsa și a'i grăi cuvinte de cunoștința lui D(u)mn(e)zeu zicūnd:

— O muiare, cunoaște pre D(u)mn(e)zeu cela-ce trăiaște in vécl, și nu te strica cu înșelăciuné idolilor și cunoaște stăpūn pre ziditoriul tuturor și vei fi fericită nevestindu-te ginerelui celui fără de moarte. Și altele

1. In manuscrisul din 1671 : (Grig. Bogos.)².

multe ca acésté zicündü el, iarâ duhul cel necurat acii's(i) învăță pre muiaré acéia a întinde cursele înșelăciunii și a trage pre acel sufletü iubitoriu de D(u)mn(e)zeu spre groapa pohtelor, cum făcü odinioară și cu Eva începătorului celui de némurt, și'l goni (vai de mine!) den raiu și de la D(u)mn(e)zeu cu becisnicie și supuinđu-l morțiil în loc de viața cê fericită și nebiruitoare, făcü-l să fie pătimaș și chinuitoriu.

Iarâ fata déca auzi nește cuvinte ca acésté, pline de toată înțelepciuné, fiindü ea neînțeleptă, nu le înțelegü; ce, da nește răspunsuri ca acésté, ca căia-ce era gura și limba hiclénului, și zise :

— Déca pohtești spăseniia mé și-tü iaste voia să mă duc(i) cătră D(u)mn(e)zeul tău, o împărate, și să mântuești smeritul meu suflet, tu fă uă cêrere a mé, iarâ eu intr'acel c(e)as lepădündu-mă de dumnezeil părinților miei, și mă voiu făgădui D(u)mn(e)zeului tău, și voiu sluji lui pünă la eșitul sufletului meu și vei lua și tu plată pentru căc(i) mă vei întoarce cătră D(u)mn(e)zeu.

Atunce, el zise :

— Ce iaste cêrere ta, o muiare ?

Ia zise :

— Înpreună-te cu mine, cu înpreunare nuntel; de-acii cu bucurie voiu urma poruncilor tale.

Iarâ el răspunse :

— O muiare, in zadar atinseși cătră mine cêrere ca ac(e)asta. Că mântuire ta tare o voescü, și pohtescü să te scoț den adüncul periciunii; iarâ a'm(i) spurca sufletul cu tine, cu amestecare de rușine, iaste-m(i) cu greu și cu totul fără de putință.

Iarâ ia, tocminđu-i calé și netezinđu-o, zise :

— Căc(i) grăești nește cuvinte ca acésté, cela-ce ești plin de toată înțelepciuné. Pentru ce ziseși amestecăril lucru spurcat și rușinat? Crez nici eu nu sünü să nu fiu știindü cărțile creștinești. Că la moșiia mé, multe cărți am cetit, și vorbindü creștinil cu mine, multe am auzit. Darâ nu iaste scris în nește cărți ale voastre (*Evr.*, 13)* de zice: „cinstită iaste nunta și pat nespurcat“ și „mai bine iaste a se însura de cüt a se aprinde“, și „ce au înpreunat D(u)mn(e)zeu (*I^a Cor.*, 7)*, omul să nu

despartă*. Dară nu arată cărțile voastre pre toți patriiarșii (*Mat.*, 19)* și direpții și prorocii cei de demultu să se fie împreunat nunții? Dară nu spune scriptura (*Luc.*, 4)* pre Petru acela carele ziceți că iaste cap apostolilor cum să fie avut muiare? Dară tu, pre carii ai ascultat de zici acestui lucru, al amestecării trupești, spurcăciune? Cūt mi se pare, ești de tot rătăcit den poruncile adevărintei!

Iară el :

— O muiare, acéste așa sūntu, cum ziseșu. Ce, acéste se cad celor ce pohtesc a se împreuna nuntei, iară nu celor ce se-au făgăduit uă-dată ajunului lui Xc. Că eu de cūndu m am curățit uă-dată, cu scaldătura d(u)m-n(e)zeescului botez, de păcatele tineréțelor și ale neștiinței méle, m'am făgăduit să mă puiu curat innainté fetei lui Xc. Dară acum cum aș îndrăzni să'm(i) stric legătura și făgăduința de cătră D(u)mn(e)zeu?

Iar' muiaré acii's(i) zise :

— Fieți dară cum pohtești, iară altă pohtă a mé mică și de nimic, tu să mi-o impli déca't(i) iaste voia să'm(i) spăsești sufletul: culcă-te cu mine numai intr'ac(e)astă noapte și fă să mă indulcesc eu de frum(u)sété ta și tu de ghizdăviia mé; de-acil mă voiu prinde cu tine că dūnsū-mūine-diminéță voiu fi creștină și voiu fugi de toată slujba dumnezeilor miei. Si pentru uă toc-mire ca ac(e)asta nu-t(i) va fi numai ertăciune ce și plată și se va da de la D(u)mn(e)zeu pentru mūntuiré mé. Că zice scriptura ta (*Luc.*, 15)* : „că bucurie iaste în ceriu „de un păcătos ce se pocăiaște”.

Dec(i) déca se face bucurie în ceriu pentru întoarcere păcătosului, dară tocmitoriului acei întoarceri, au nu'i va fi plată mare? Adevărat crede că iaste așa. Au, și apostolii, începătorii credinței voastre, nu făcé multe după socotință, trecūnd cūte-uă-dată porunca cé mică pentru cé mai mare? Au, nu ziceți de Pavel să fie (*Déian.*, 16)* obrezuit pre Timotei pentru socotința cé mai bună? Măcară de și iaste socotință, la creștini, obrezaniia un lucru fără-de-lége, iară el nu se lepădă a nu face acéia. Și altele multe ca acéste vei afla în scripturile voastre.

Dec(1) de-ț(1) iaste voia cu adevărat să'm(1) spăsești sufletul, imple ac(e)astă puținé a mé pohtă. De-acil eu nu voi mai căuta a mă mai inpreuna cu tine ș'altă dată deplin trupéște, déca ție nu-ț(1) place acestū lucru, nici te voi mai sili, ce voi face și eu céle ce plac ție. Deci, și tu, nu te sfi de mine, nici infrunge voia mé; cá ascultându-mă c(e)astă dată, mă vei izbăvi de înșelăciuné cé ré și drăc(e)ască. De-acil tu vei face céle ce-ț(1) suntu poruncite în toate zilele vieții tale.

Așa zise ia, pentru că avé și o învăța și băga în urechile ei taină, pre acel iscusit în scripturi dascal și începătoriu al răotăiții.

Acésté grăindū ia, și întinzūnd mreji și curse despre parté lui cé diréptă și despre cé stūngă, începé stūlpul lui a se clăti și tăriiia gândului lui a slăbi și minté a i se face mai moale. Iară sāmūnătoriul răotățiilor și vrājmașul direpților, văzūndū că i se clătéște inima, fu plin de bucurie și strigă de pripă cătră duhurile céle hieléne ce venise cu dūnsul zicūndū:

— Oare, vedeți că ac(e)astă fată,¹ céle-ce n'am putut să facem, ce veniți să cădem vūrtos asupra lui, că altădată nu vom mai afla vréme așa de cu prilej, să implem vréré, celuia-ce ne-au trimes, ca într'acesta c(e)as. Acésté zicūndū acel mūndru întru înșelăciuné cătră cūniți săi, nāvālrā la ostașul lui Xc. de'i turburarā toată tăriiia sufletului și băgarā uā dragoste iute cătră fată, și aprinserā într'ūnsul foc mare de pohtă. Iară el, văzūndu-se aprinsū tare și robit cătră păcat, și cugetul lui invāluit spre acel lucru ce'i era înainte, adecă spre curvie, cu mūntuiré acei fété și cu întoarceré ei cătră D(u)mnezeu, ca cum înfașurā undița cu ceva înșelăciune, și îndemnūdu-l hieleniile vrājmașului cum că nu iaste păcat a se inpreuna cu muiaré numai uā-datā pentru mūntuiré sufletului, suspinā den adūncū inimit, și cu durére în nedomiriré sufletului, și numai de cūț se înpinse spre rugă și, vārsūnd den ochi pūrae de lacráme den dāstul, strigă cătră cela-ce poate mūntui pre cei-ce se nādāj-

1. În manuscrisul din 1671: „că fata ac(e)asta va să facă ce n'am putut face noi, veniți dară...”

duescă într'unsul zicându (*Psalm*, 71)*: „Pre tine, Doamne, mă nădăjdui ca să nu mă rușinez în véc, nici să's(i) răzâ vrăjmașii miei de mine,² cela-ce mă țiu de dirépta ta. Ce, 'm(i) foloséște într'acestă c(e)as, și'm(i) îndirep-tézâ căile spre voia ta, ca să se proslăvécă slăvitul și infricoșatul tău nume, intru mine robul tău. Că bine ești cuvântat în véc(i)u, Amin“.

Așa rugându-se cu lacrăme, în multe c(e)asuri și făcându multe metanii cu capul la pământ, căzu cu fața pre pământ și arumindă puținel, văzú pre sine unde fú răpit de oare-carii infricoșai și unde trecé pren nește locuri care nici-uă-dată nu le văzuse. Și fu dus într'un cumpú mare cu nește flori foarte bine mirositoare, unde vedé de tot féliul de pomi și doriia a se atinge de dúnșii, și frunzele lor suna incetișor clătindu-se de un vântú suptírel și lása uă mirosélă nesătioasă și de bucurie. Și sta nește scaune de aur foarte curate și înpodobite cu pietri scumpe dândú raze și strălucindú, și nește paturi înpodobite cu nește așternutur(i) care covúrșescú toată spuneré Și cură nește ape foarte limpede și curate care veselii priviré ochilor. De-acii, déca'l trecură, acei infricoșai, prenr'acel cumpú mare și minunat, il duseră într'uă cetate caré lumina ca uă strălucire nespusă că era zidurile tot de aur curat și cu pietri scumpe, care nimini nicăir(i) nu văzuse, și avé turnuri foarte nalte. O! cine ar puté povesti frumuseté și străluciré acei cetă(i)? Iară desupra ei străluciiia uă lumină cu nește raze curate, de umplé toate ulițele și unbla prenr'únsa nește voinici cu arepl, și fiește-care dentr'únșii era cu lumină luminați cüntund cüntare ca acéia caré nici uă dată auz omenescú nu auzise. Și auzi glasú grăindú: „Acesta iaste răpaosul direpților, ac(e)asta iaste veseliiia celor-ce au plăcut lui D(u)mn(e)zeu“.

De-acii, scoțundu-l de acolò, acei bărbați infricoșai, zicé să-l ducă îndărát, iară el fiindú de tot cuprinsú de acé podoabă și frumuseté zicé: „Rogu vâ, nu mă lipsiți de ac(e)stă bucurie nespusă; ce'm(i) dați și mie loc să lăcuesc într'un unghiu al acestii cetăți mari“. Iară ei

1. In manuscrisul din 1674 : 30, ér nu 7.
3. „ „ „ : (*Psalm*, 24)*.

ziseră : „Nu iaste putere de-a fi tu acum aici ; ce, cu „multă sudoare și ostenință vei intra într'ünșă, deca „te vei nevoi“. Și deca ziseră așa, acii-șu trecură acel cumpu mare și'l băgară intru nește locuri întunecoase și pline de toată nevoia și jalé, care locuri avé scurbe și griji întocma de uă potrivă cu acé strălucire ce văzuse ; că era întunérec neluminat și cu totul inpăclat și se împlé toate de scurbă și de turburélă, unde ardé cuptoriul de foc și tot féliul de viermi se tûriia acolo și munciia. Iară puterile céle mincinoase sta inprejurul cuptoriului și unii era cumplit arși de foc și se auziia glas zicându : „Acesta iaste locul păcătoșilor ; ac(e)asta iaste „munca celor-ce se-au spurcatu cu fapte spurcate“.

După ac(e)asta îl scoaseră, cei-ce'l băgase ; și dășteptându-se, îndată viindu'ș(i) în fire, era cu totul cutremurat, iară lacrămele cura pûrae den ochii lui. Iară totă frumusețé acei fete, care era gata spre curvie, și ale celora lalte, mai inpuțit i se paré de cût toată spurcăciuné și scurnăviia. Și puné în suflet aducéré aminte de acéle vederi ce i se arătase. Și fiindu cuprinsu cu pohta acelor bunătăți și cu frica acelor scurbe, se culcă în pat ne avându nici într'un chip putere de-a se scula.

De-acil dederă veste împăratului de boala fiu-său. Și deca mërse împăratul la dunsul îl întrebă pentru ce i se întumplă acéia, iară el îi spuse în vedere ce i se arătase și zise :

— Pentru ce gătiș(i) curse pic(i)oarelor méle și'm(i) gürboviș(i) sufletul ? Că de nu'mi-ar fi ajutat Domnul puținel, era să mi-se sălășuiască sufletul în iad. Ce, cût iaste de bun D(u)mn(e)zeul lui Is(ra)ilü, celor cu inima diréptă (*Psalm.*, 99)*, carele izbăvi și pre plecăciuné mé den mijlocul puilor de leu. Adormiiu turbat (*Psalm.*, 72)* ce mă cercetă den nălțime D(u)mn(e)zeul muntuitoriu mieu, și'm(i) arată (*Psalm.*, 56)* de ce bunătăți se lipsiră ceia-ce münie pre dunsul și a ce féliu de munci au făcut pre dunsii vinovați.

Ce, acum, tată, de vréme ce ai astupat urechile tale, nevründü să auzi glasul mieu, carele'ț(i) grăescü céle-ce suntu bune, incai pre mine nu mă opri de-a umbla pre calé cé diréptă. Că ac(e)asta iubescü : să las toate și să

ajungü locul acela unde are läcaş Varlaamă. sluga lui Xc. ; şi, céia-laltă vrème a vieţii méle, acolò, cu dünsul, să o săvürşescü. Iarâ de-ţ(1) iaste voia să mă ţil in silă, de scürbâ şi de jale curünd mă vei vedé mortü şi, apoi. nic(1) tu nu te vei mai chema tatâ, nic(1) pre mine mă vei avé fec(i)or.

CAPUL XXXI.

Ioasaf cu semnul sf(i)nte(i) cruce(i)

goneste pre diavoli și se întreabă cu Tevda tare și-l biruște Ioasaf pre dânsul și închinăelune Idollor, iară pre Dumnezeu cel adevărată îl laudă.

Pre împăratul iară'l cuprinse întristăciune, iară se lepăda de tot de viața lui și rău cugetându, întru sine, se duse în curté lui. Iară duhurile céle hicléne, carele era trimése de Tevda la d(u)mn(e)zeescul cocon, se întoarseră la dânsul rușinatū și spuné biruința cu caré fură ei biruiți, măcară de și suntu iubitorī de minciunū; că sémnele biruinței le purta aiavé în féțele lor céle hicléne. Iară el zise :

— Dară așa sūnteți voi de slabi și de blestemați cūt nici pre un cocon nu fuset de-a'l birui ?

Atunce, hiclénele duhurī fiindū muncite de d(u)mn(e)-zeiasca putére, de nevoe scoaseră adeverința la lumină zicându de față :

— Nu putem răbda, nici a căuta de tot în potrive féțel lui Xc. și în potrive semnului patimei lui, care se chiamă cruce. Că cūndū se semnază chipul aceiia, așa fugim de tare cūt ne împresurăm de ne calcăm unul pre altul, pornindu-se toți domniū văzduhului și țitoril de lume ai întunérecului, încă mai nainte pūnă ce nu se semnază depiin. Direptū acéia văzūndū noi și asupra acelui cocon tūnăr, iute l-am turburat ; iară el chiemūndū pre Xc. într'ajutoriu și, înarmūndu-se cu semnul crucei, cu mūnie ne-au gonit, că 'și-au pus lui tărie. Ce, noi, încă nelenevindu-ne, am aflat vas cu care au borbit¹ odinioară

1. vorbit.

Domnul nostru cu omul cel dentăiu zidit, și l-au vūnat, și noi întru nădējdē cé deșartă nimic ce am avut n'am făcut spre acel tūnăr, că el într'acel c(e)as chiemūndū pre Xc. Intr'ajutoriu și arzūdu-ne de sus cu focul mūniel, ne-au făcut să fugim și am luat știință adevărată cum mai multū să nu ne apropiemū de dūnsul.

Așa spuseră Tevdei, duhurile céle hiclēne, de lucrurile ce fusése.

Iarā împăratul fiindū de toate părțile in nedomirire, iarā chiemā pre Tevda și'i zise:

— O, pré înțelēpte, céle ce furā grāite de tine toate le-am făcut și nici un folos nu putum afla. Ce, acum, de țe-au mai rămas altū meștesug ceva, să priimim și acela spre ispitā, cūnd ai am afla aceștii răotāți vre-ua dāzlegare.

Tevda pohti să mērgā să vorbēscā și el cu fec(i)o-rul împăratului. De-acil diminēta il luā împăratul și mērse cu dūnsul la cercetarē fiu-sāu. Și dēca șezū împăratul, începū de-a'l mustra cu cuvintele, și de-a'i inputa pentru neascultarē lui și pentru voia lui céia nemuiata.

Iarā el se întări iarā și striga de zicē, că altū nimic n'are mai scump și mai cinstit de cūt dragostē lui Xc. Iarā Tevda trecū de stātū între dūnșil, și zise:

— O Ioasafe, ce rău ai cunoscut de la dumnezeil cei fără de moarte, de te-ai lepădat de slujba lor și pre-l¹ tău tatā și împărat mūniindu-l, ce te făcuș(I) urūt tuturor oamenilor? Au nu iaste viața ta de la dūnșil? Au nu te-au dāruit ei tatūne-tău, ascultūndū rugāciunē lui și'l izbāvirā de legătura stūrpiciunii?

De-acil, multe cuvinte deșarte și pric(i) fără de folos puindu-i innainte, acela ce îmbătrūnise in răotate și înșira cuvinte împotriva mărturisiriil Ev(an)gh(e)liel vrūndū pre acēia să o ocārascā, iarā pre céle idolești să le întārēscā. Iar, fiul împărăției cei de sus și cetățēnul cetăței aceiia (Evr., 8)* pre carē o au pus D(u)mn(e)zeu, iarā nu om, tăcū puținel.

De-acil, zise cătrā Devda:

— Ascultā tu, propastiia cé fără de fundū a înșelā-

1. In loc de: „pre-al tău tatā..“

ciunei, și mai întunerecul și de cût întunerecul, samunță vavilonéscă, nepotul facerii turnului celui răsipit, pentru care¹ se-au amestecat, mândru deșertu și becisnice unchiiaș, de cût ale căruia păcate fură mai ușoare a celor 5 orasă ce fură arse cu foc și cu piatră puc(i)oasă. Pentru ce silești a huli mărturisire cé muntuitoare, pentru caré céle întunecate se luminară cu caré cei rătăciți au aflat calé cu caré cei-ce rătăcise rău fiind robiți, iară fură întorși? Spune-m(i), ce iaste mai bine: a sluji lui D(u)mn(e)zeu A-tot-țiitorul ca unui născut al lui fiu și cu sf(è)ntul D(u)hū; D(u)mn(e)zeului celui nezidit și fără de moarte, începătură și izvorul bunătăților; a căruia putere n'are potrivă (*Daniil*, 7) și slava lui iaste neurmată; innainté a cărui stau mil de mil și întunerece de întunerece de îngeri, céte cerești. Cериul și pământul iaste plin de slava lui, cu caré toate se aduseră den ce nu era; cu caré, toate cûte suntū, să țin și se tocmesc; și cu a lui purtare de grijă suntū îndireptate? Au, mai bine iaste a sluji dracilor celor pierzător(t) și idolilor celor fără de suflet, a cărora slavă și laudă iaste curviia și sodomia cu copii și alte lucruri fără-de-lege, care suntū scrise de dumnezeii vostri, în cărțile turbării voastre céle réle?

Dară nu vă iaste rușine, blestemaților, ceia-ce sunteți muncare focului celui nepotolit, chip némului haldeescū, a vă inchina lucrurilor celor ce suntū scurbite și scobite de mîini omenești? Că scobindū voi piatra, sau c(i)oplinđū lemnul, îi chieați dumnezei! De-acii, luindū viței den ciréda boilor, sau alte dobitoace, atū pus parte acelui idol mortū, și iaste mai de cinste acé vită junghiată, de cût acel idol al tău. Că pre idol l-au făcut omu, iară pre vită o au lucrat D(u)mnzeu. Și, cu cût iaste mai înțelegătoare acé vită necuvântătoare de cût tine, cuvântătoriule? Că acéia știe pre acela ce o hrănéște, iară tu nu cunoști pre Dumnezeu de carele fuseși adus den ce nu erai, de carele trăești și ești păzit. Ce, chemi dumnezeu pre cela ce'l vedei mai deunăzi bătut cu fiară și foc, turnundū pre dūnsul și lovindu-l cu c(i)ocanul, pre carele înfășurundu-l cu argintū și cu

1. In manuscrisul din 1671: vine cuvântul *lumé*, cuvânt care lipsește din frasa manuscrisului nostru.

aur l'ai ridicat de la pământu și l'ai pus în loc naltu. După acéia căzându tu, înainté lui, la pământu, zici: „O, piatră, mai becisnică de cût piatră“, închinându-te aceluia, iară nu lui D(u)mnezeu. Ce, lucrurilor mûinilor tale, făpturilor celor moarte și fără de suflet și, încă, nici mortu nu iaste cu dreptate a chema pre idol. Dară cum ar puté fi mortu cela-ce n'au fostu viu nici-uă-dată? Ce, i se-ar cădê, oare-cum, să i se alle un nume deșert și vrédnic de atûta nebunie. Că cel de piatră, el se fă-rûmâ; iară cel de lut se risipește; iară cel de lemnû, el putrezéște; iară pre cel de aramă, îl mănûncă rugina; iară cel de aur și de argint, el se topéște și se varsă și se sleiaște. Și sântu și vûnduți dumnezeii tăi: unii, cu preț mai multu, alții cu mai puțin, că nu dă lor d(u)mnezeiré să fie de multu preț; ce, lucrul den caré sântu făcuți. Iară pre D(u)mn(e)zeu cine'l vinde și pre Dumnezeu cine'l cumpără? D(u)mnezeul cel ce nu se mută, nici se clătéște, cum se-ar chema Dumnezeu? Au, nu vezi că cela-ce stă, nici-uă-dată nu mai șade; și cela-ce șade, nici-uă-dată nu se mai scoală?

Rușinézá-te, nebune, lăudând unele ca acésté! Că streinându-te tu de adevericione, te ai înșelat cu chipurile céle mincinoase. Zidindû idolii și puindu-le nume de dumnezei lucrurilor mûinilor tale. Rûdică te dară becisnice, de caută în sus și cunoaște și pricepe că mai bătrûn ești tu de cût dumnezeul carele 'l-ai făcut tu! Acésté sântu lucrurile de multă turbare. Crez(i) tu fiindû om, nu te-ai făcut tu? Dară pre D(u)mn(e)zeu puté-l-vei face? Și cum ar puté fi ac(e)asta? Insă nu fac(i) D(u)mn(e)zeu ca chip de om sau de vre-uă vită, chip, care nici are limbă, nici gûtlejû, nici cre(e)ri, nici nimic înlăuntru, așa cût nici nu iaste asemûnare omenéscă nici a vre-unii vite; ce, un lucru fără de folos și nici de uă trébă și plin de toată deșărtăciuné.

Dară, pentru ce slujești celor nesimțitori? Căc(i) șezi lûngă ceia-ce nu se mișcă și nu sântu nici de un folos. Că de n'ar fi meșterșugul c(i)oplitoriului de piatră sau al meșterului de lemn sau al zlătariului, tu n'ai avé dumnezeu. Și de n'ar ședé strejarii să păzescă, ai piarde pre D(u)mn(e)zeii tăi. Că de multe ori celuia ce i se

roagă un oraș, cu oameni mulți și nebuni, ca unul D(u)m-n(e)zeu să-i păzescă pre acela puțin paznic(1) il păzesc ca să nu-l fure. Iară de va fi de piatră sau de zid sau de alt lucru mai prostu el se păzește însuș(1); Iară de va fi de aur sau de argintu, cu nevointă il păzesc. Deci dară la voi mai puternic iaste d(u)mn(e)zeul cel de zid de cût cel de aur. Dară, nu se cade a rûde de voi, ne-bunilor și orbilor și neînțelegătorilor? Și mai vûrtos încă a plûnge, că lucrurile voastre sântu turbate iară nu de bună credință?

Că cine se-au deprinsu în oști și se-au învățat în războaie și fiindu ostaș se-au pus idol asemene chipului de ostaș și i-au pus numele *Area*. Iară carele au avut pohtă nestûmpărată câtră mueri au chipuit pohta caré o au avut în suflet și făcându-i chipul pohtă ca acéia și o făcu d(u)mn(e)zeu și-i puse numele *Afrodita*. Altor iară pentru beția lui ș(i)-au făcut dumnezeu idol și i-au pus numele *Dionis*. Așijderé și pohtitorii altor răotăți ș(i)-au pus idoli faptelor lor. Că pre pohtele lor le chiamă dumnezei și pentru acéia se face în capiştele lor jocul dulcetii pohtelor; glasul de cûntecele céle curvești și porniri fără de stûmpărare. Cine ar puté spune, pre rûndu, cûte una. faptele lor céle scûrnave? Și cine ar râbda să'ș(1) spurce gura povestind pre amăruntul rușinatele lor lucruri și fapte? Iară toți le știu, măcară noi de am și tăcé.

Iată-ț(i) dumnezeii, Tevdo, carele ești mai nesimțitoriu de cût idolii tăi! Acestora mă înveți să mă închin? Acestora să slujesc? Adevărat că acesta iaste sfatul răotății tale și al nebunescului-ț(i) nărav și voe. Ce, fiindu în chipul lor¹ ca și dũșii, și tu și toți cût(1) au nădejde într'ũșu. Iară eu, D(u)mn(e)zeului meu slujesc și aceluia, pre mine pre tot, mă voiu duce jrũtvă. D(u)mn(e)zeului și făcătorului și celui ce poartă grijă de toate². Că, Domnul nostru Ie. Xc. nădejde noastră cu carele avem ducere câtré Tatăl luminilor întru D(u)hul sf(ê)ntu, și cu carele fum râscumpărați, den robiiia cé amară, cu sũngele lui. Că de nu se-ar fi plecat atũta, pũnă la chip

1. În manuscrisul din 1671: (*Psalm*, 113)*.

2. " " " : (*Efes.*, 2)*.

de rob, noi nu ne-am fi învrednicit a fi fec(i)ori. Smeritu-se-au dară pentru noi că n'am socotit pre sine cu răpire a fi întocma cu D(u)mnezeu; ce, ce era au trăit și ce nu era au luat. Amestecatu-se-au cu oamenii. Suitu-se-au cu trupul său pre cruce (*Filipi.*, 3)*. Puse-se în groapă pînă a treia zi. Pogorū-se la iad și scoase pre cei legați, pre carele ține iutele-țuitor de lume, vînduți suptū păcat. Sculatu-se au a treia zi și se-au suit în ceriu de unde va să vie să judece viii și morții.

Dară ce vătămare fu aceluia dentr'acésté de carele socotești tu să-ți bați joc? Au, nu vezi cestū soare cūte raze lasă pre în locuri spurcate? Cūte trupuri ale morților vede? Au, doară vine lui de acolo vre-uă vină, oeva? Au, încă nu strînge și usucă lucrurile cele spurcate și Inpuțite iară pre cele întunecate le luminează. Iară el, de toate acélé, iaste neatinsū și neprinsū de nici uă spurcăciune? Dară focul cum iaste? Au doară, déca ia într'unsul fierul cel réce și negru nu-l face cu față de vāpae și de tot cu foc? Și, au doară, au luat ceva den ființele focului, fiindū fierul bătut cu c(i)ocane și rănit? Au doară, pate și focul ceva, sau simte vre-uă vătămătură?

Deci, dară, acésté fiindū nește lucruri zidite și putrede și nu pot nimic dentru împreunare celor proaste, dară tu, nesocotite și înpietrite în inimă, în ce chip socotești de ocărești pre mine cela-ce zic (că) fiul și cuvîntul lui D(u)mn(e)zeu, nici cum nu se-au delungat de slava Tatălui. Ce, insuș(1) D(u)mn(e)zeu fiindū, luat-au trup omenesc spre mîntuire oamenii, ca să facă pre oameni părtașū firei cei de gîndū d(u)mn(e)zeești. Și fire noastră să o scoată den părțile iadului, cele mai de desuptū, și să o cinstescă cu slavă cerescă. Că amăgindū cu luare trupului pre domnul întunerecului cestu vec, să'l prinză, și pre nemul nostru să-l slobozescă den muncitoria lui. De care lucru se apropie, cel fără de patime, de patima crucei, de's(i) arată firile sale amūndoao. Că ca un om se răstignéște, iară ca un D(u)mn(e)zeu întunecă soarele, cutremurā pămîntul, și multe trupuri zăcatoare le rūdică den mormînturi și iară, ca un om moare și ca un D(u)mn(e)zeu se scoală prădîndū iadul.

Direptu acéia, striga prorocul (*Isaia, 14*): „Iadul „se amára întîmpinîndu-te jos“, amára-se și fu batjocurit pîindu-i¹ că e om prostu, el se clocni cu D(u)mn(e)zeu și degrab fu prădat și deșertu. Scoală-se ca un D(u)mn(e)zeu și se sue la ceriur(i), de unde nici într'un chip nu se-au dezlupit, și pre firé noastră cé nechibzuită și de cût toată mai ticăloasă și nepricepătoare și becisnică o au făcut de cût toate mai naltă și o au pus in scaunul slavei, în scaunul care dă raze de nemurire. Ce nevoie dară se făcu de aic(i) cuvîntului lui D(u)mn(e)zeu de nu te rușinezi hulindû? Și ce iaste mai bine: a sluji D(u)mn(e)zeului celui bun și iubitor de oameni, carele dă învățatură de dreptate și poruncéște oprélă, ce se zice, să se opréscă omul de necurie, pune lége de curăție, învață a milui, dă credință, mărturisește pacé, să iubéscă unul pre altul. Acela însus(i) să chiamă adevérința și iaste însuș(i) bunătate. Acestuia dară iaste mai bine a sluji, au d(u)mn(e)zeilor tăi celor hieléni și pătimaș(i) și spurcați și cu faptele și cu numele?

Vai-de-voi, caril sînteți mai înpietriți de cût pietrile și mai dobitoace de cût dobitoacele! Fec(i)orii periciunii și moșténii întunérecului!

Iară eu sîntu fericit, și toți creștinii, caril avem pre D(u)mn(e)zeul cel bun și iubitoriu de oameni. Că ceia-ce slujesc lui D(u)mn(e)zeu măcară de vor și pătîmi ceva într'ace)astă viață, iară tot vor culége poama platel lor: roada ce fără de moarte, întru împărăția cé fără sfurșenie și în fericiré cé d(u)mn(e)zeiască.

1. In manuscrisul din 1671: pîrîndu-i că ia om prost...

CAPUL XXXII

Tevda fu plecat de vorba ce trecu

și primind credința creștinească, hăgă toate cărțile sale în foc.

Iară Tevda zise cătră dūnsul :

— Ac(e)asta iaste aiavé fățișată cum că credința noastră o au ales și o au legiuit nește filosofi mari și mulți și învățători minunați, și în bunătăți și în măestria științei aleșu. Și toți împărații și puternicii pământului o au primit ca pre uă bună, care n'are nimic greșală într'ūnsa, iară pre cé galilienescă o au mărturisit nește oameni proști și neștiuți și săraei; și încă și dentr'acéia puțin: nu mai mulți de cūt 12. Dară cum mărturisire acelor puțin, și nevestiți, moji(i), să fie mai de cinste de cūt punere de lege a celor mulți și mari și străluciți cu atūta înțelepciune? Și ce arătare va puté fi, cum cește să fie grăit adevărat iar' ceia să mință?

Iară fec(i)orul împăratului indată răspunse și zise :

— Poate fi, Tevdo, că ești măgar. Auzindū vioara cuvântului și trăești nepricepūdū. Și mai vurtos de cūt aspida, care'ș(i) astupă urechile să nu auză glasul descūntătorilor. Că bine au zis de tine prorocul : De'ș(i) va schimba harapul negrela sa și rūsul pestriciunile sale, și tu vei puté face bine. Fiindū învățat celor réle, ne-bune și oarbe, cum nu te poate aduce întru simțire tării adevărate? Că iată numai care zici tu că credința cé spurcată iaste lăudată de mulți și minunați și ciudați întru înțelepciune, și cum iaste, de mulți împărat(i) întărită; iară mărturisire Ev(an)gh(e)liei zici să fie mărturisită de

nește bărbații pușini și proști, arată tăria credinței noastre cei bune, și slăbiciunile învățăturilor voastre celor hielene. Că a voastră avându și ajutori înțelepți și osfintitorii tari, iată se stinge și se topéște; iară credința noastră cé bună, ne avându nic(1) un ajutor omenesc, ia strălucéște mai vürtos de cât soarele și au cuprinsu marginele pământului. Că de ar fi pusă de niscare ritori și filosofi, și de ar avé ajutori împărați și silnici și putérnici, tu, hielene, ai afla acum cuvântu de ai zice: că ac(e)asta se-au făcut cu putére omenescă. Iară acum văzându sf(è)nta Ev(an)gh(e)lie tocmită de nește pescari proști, iară de toți muncitorii gonită, și apoi cuprinse toată lumé. Că preste tot pământul au eșit spuneré lor și in marginele lumii graiurile lor (*Psalm*, 18)*. Ce ai a zice, fără numai putére cé nebiruită a lui D(u)mn(e)zeu iaste ac(e)asta de's(1) întărește lucrurile cătră spáseniia oamenilor? Deci, ce arătare ceri, neînțelegătoriule, mai bună și mai aiavé de cât ac(e)asta? Ce am zis să-ți arate cum că ai voștri mintu, iară ai nostri grăescu adevărat; că toate ale voastre, de n'ar fi basne și minciuni, nu se-ar micșora, nici ar slăbi, avându atūta ajutoriu de la oameni. „Că văzui, zice, (*Psalm*, 36)* pre „cel păgūn înălțundu-se foarte și suindu-se ca chedrii „Livanului și trecui, și iată, nu era. Și lăcuit-am și „locul lui nu se află“. Acésté pentru voi le-au zis pro-rocul, cari sūnteti ajutătorii idolești. Că pre'ncet, pre'ncet, nici locul vostru nu va să se afle; ce, cum piare fumul și cum se topéște c(i)ara de fața focului, așa veți să periți; iară pentru a Ev(an)gh(e)liei cunoașterii de D(u)mn(e)zeu au zis Domnul: „Ceriul și pământul va tréce, „iară cuvântul meu nu va tréce“. Și iară au zis Psalmnicul (*Psalm*, 130)*: „La început tu Doamne ai urzit „pământul, și lucrurile mūinilor tale sūnt ceriurile; acélé „vor peri, iară tu trăești și toate se vor vechi ca uă „haină, și le vei strūnge ca pre un vășmūnt și se vor „schimba, iară tu acelaș ești, și anii tăi nu vor scădé“. Ce și dumnezeestii mărturisitorii venirii lui, cei pré înțelepți vūnătorii a toată lumé, cari scoaseră afară pre to(1) den adūncul înșelăciunii, pre cari, becisnice și cu adevărat rob al păcatului, îi ocărăști, străluciră in lume

cu s mne  i cu minuni,  i cu multe chipuri de puteri ca soarele, d ruind  oamenilor lumină, surzilor auz, schiopilor imblare, morților d nd  să trăiască. Că numai imbrele vindeca boalele, iar  pre draci de carii v  t me u voi, ca de D(u)mn(e)zeu, nu numai den trupurile omenestii ce'i gonii, ce,  i tocmai den toată lum , cu semnul crucii. Cu car  pierdură toată vrăjitoria  i toată fermec torii a ar tar  fără de slujbă.

Dec(i), ei, a a vindec nd  neputin ele omenestii, cu put re lui Xc.,  i innoind toată făptura, ca ne te mărturisitorii ai adev r nel, cu dreptate s nt  minuna i de to i cei-ce au in elepciune bună.

Dar  tu, ce ai a zice, de filosofii  i de ritorii tăi, a cărora in elepciune o nebuni D(u)mn(e)zeu? Acei ajutători ai diavolului, spune'm(i), ce lucru au lăsat in lume de pomenire  i ce vei zice de d n il, fără numai dobitocie  i ru ine și me tersug de ert ? Care cu podoaba cuvintelor acopere spurcăciune credin ei voastre cei inpuțite. Ce de la in is(i) scriitorii lor c  i au putut oare-cum a se r dica puținel den turbur re lor că mult , ziseră, ce iaste mai adevărat, că cea (zice) ce le zic dumnezei erau oameni. Ce, pentru c c(i) st p nia unii dentr' n il cet ii  i t r(i), alții poate că vor fi  i făcut in via a lor vre-un lucru mic  i prost , au amăgit pre oameni să'i chame d(u)mn(e)zei. C  dent iu se scrise să fie aflat idoli, acela *Seruh*. C  in anii cei de demult  deca vr  arăta cine-va vre-un lucru de b rb tie, sau de prietnicie, sau de altă bunătate, ceva lucru vr dnic de pomenire, se spune cum să se fie cinstit omul acela cu idoli  i cu obraze; iar  oamenii carii au fost  după ac ia ne tiind  tocm la că mai de nainte: cum că numai pentru pomenire  i pentru aduc re aminte a celora ce au fost  făcut ceva lucru de laudă sau pus acei idoli;  i a a pre'ncet, pre'ncet, fiind  in el i  i pril stii cu lucrul dracului, incep toriuul de r u, venir  cu inchin ciune spre acei p timas(i)  i putrezii, ca c tr  niște d(u)mn(e)zei fără de moarte, aduc ndu-le jr tve  i prinoase. Adevărat că dracilor, carii să s l sluia intr'acei idoli, ce le aducă ei jr tve  i li se inchina, care jr tve  i cinsti ale lor le tr ge c tr  d n il; că ei, deca (de) vr me ce ac ia

nu cercară să aibă pre D(u)mn(e)zeu întru cunoștință, plecară'i să chiame pre dūșif dumnezei, pentru doaă lucruri: una, ca să se slăvească ei cu acel nume, căc(i) că fiindu ei plini de trufă, pohtescū a fi cinștiți ca dumnezeii; alta, ca să tragă pre acești oameni, carii îi prilăstiră, în focul cel nestinsū, carele iaste gătit lor.

Direptū acéia-i învățară toată fără-de-légé și tot lucrul fără de rușine ca pre ceia ce se închinară înșelăciunii lor. În vūrfū ca acela al înșelăciunii viindū oamenii, fiindū intunecați fiește-cine cu pohtele lor, puseră idol și-l chemară dumnezeu, fiind ei cu prilăstitura și cu răotată mai spurcați de cūt ceia-ce li-se închina ei, pūnă ce veni Domnul pentru milostivnicia milei sale și mūntui pre noi, carii crēdem lui, dentr'ac(e)astă înșelăciunere și pierzătoare. Și ne învăță cunoașterē lui D(u)mn(e)zeu cē adevărată. Că nu iaste altă mūntuire fără numai într'ūnsul și altū D(u)mn(e)zeu, fără de dūnsul, nu iaste nici în cer nici pre pământū, fără numai insuș(i) făcătoriuul tuturor. Care poartă toate cu cuvūntul puterii sale. Că cu cuvūntul Domnului se întăriră ceriurile și cu D(u)hul gurii lui, toată puterē lor; și toate cu dūnsul fură și fără de dūnsul nimic nu fu, ce fu.

Iară Tevda dēca auzi acēste cuvinte, și cum era cuvūntul plin de înțelepciunē cē învățată de la Dumnezeu, se spāre ca de un glas de tunet și fu deprinsū cu tăcerē. Ce, tūrziu, oare-cūndū, dēbiia's(i) veni întru ticăloasa lui simțire. Că, se atinse cuvūntul spāseniei de ochii inimii lui cei întunecați, și multă căință, îi intră pentru răotățile cēle dentūiu. Și fugindū de la înșelăciunē cē idolēscă, alergă cătră lumina creștinătății și se delungă de acē viață ré.

Și atūta se rūdică spre putima vrăjilor și a farmecelor și cu cūt mai nainte de ac(e)asta era cu dragoste spre iale. De-acii, atuncea, stūndū în mijlocul săborului iară împăratul șezūndū, strigă cătră dūnsul, cu glas mare, și zise:

— O, împărate, adevărat D(u)hul lui D(u)mn(e)zeu lăcuiaște în fec(i)orul tău, și de acum nici un răspunsū nu mai avem, nici cu ochii nu putem căuta înpotriiva celor ce zise el. Că, cu adevărat, mare iaste D(u)mn(e)-

zeul creștinesc și mare iaste légè lor, și mare iaste taina lor!

De-acil întorcându-se spre fec(i)orul împăratului, zise:

— Spunem, o cela-ce ești luminat în suflet, priimi-mă-va Xc. déca mă voiu delunga de faptele méle céle réle și mă voiu întoarce cătră dñsul?

Iară mărturisitoriu adevérinței zise:

— Adevărat, adevărat, va priimi și pre tine și pre toți cūți. se întorc cătră dñsul. Și nu va priimi prostéste, ce ca pre un fec(i)or al său cñdũ ar veni dentr'ũă țară departe. Așa întimpină pre cela ce se întoarce den calé strũmbătăților și'l ia în brațe de-l sárutã și într'acel c(i)as ia de la dñsul rușiné și grozãviia păcãtelor, și'l înbracã în haina mñntuirei și în vãșmñntul cel pré luminat al slavei, și în tainã face veselie puterilor celor de sus, de prãznuiãște aflare oilor celor pierdute. Cã însuș(i) Domnul au zis (*Luc.*, 5)*: „Mare bucurie se face „in ceriu de un păcãtos ce se pocãiaște“; și: „N'am venit sã chem pre cei direpți, ce pre cei păcãtoșũ, la „pocãință“.

De-acil, și cu prorocul zise Domnul: „Viu eu, cã „nu voiu moarté păcãtosului, ce'm(i) iaste sã se întorcã „den calé lui, și sã fie viu“ (*Ezec.* 18)*. Cu întoarcere vã întoarceti den calé voastrã cé hiclénã, și pentru ce muriți casa lui Is(ra)ilũ, cã fãrã-de-légé celui fãrã-de-lége nu'l va vãtãma. Or în ce zi se va întoarce den fãrã-de-légé lui și va face direptate și va încépe a umbla în porunca vieții, cu viața va vieți și nu va muri. Toate greșalele lui ce au greșit, nu se vor aduce aminte. Cã au fãcut judecãt(i) dirépte și într'unsele va fi viu. Și iarã strigã și cu altũ prorocũ de zice (*Isaia*, 1)*: „Spãlați-vã „și fiți curați, luați în laturĩ hiclenniile den sufletele voastre innainté ochilor miei. Pãrãsiți-vã de hiclenniia voastrã și vã invãtațũ a face bine, și de vor fi păcatele „voastre ca rușite, ca zãpada le voiu albi, iarã de vor „fi ca ghievezi ca lũna le voiu albi“.

Nește fãgãduințe ca acésté zicñdũ de la D(u)mnezeu innainté celor ce se întorcũ, nu te lenevi, o ome, nici zãbovi, ce, sã te apropiĩ cãtrã iubitoriu de oameni Xc. D(u)mnezeul nostru și te luminezá, și fața ta nu se va

ruşina. Că numai cum te vei afunda în scaldătoare d(u)m-n(e)zeescului botez, toată ruşină omului celui vechiu şi toată sarcina păcatelor se îngroapă şi nimic nu se alége de dūnsa, iară tu vei eşi de acolé nou şi curat de toată spurcăciună, nepurtându cu tine nici un semnă sau vină de păcate. Şi după acéia iaste în mūna ta a te păzi în curăţia caré-ţ(1) va veni de acolo pentru milostivnicia milei D(u)mnezeului nostru.

Iară Tevda fiindu îndemnat cu acéste cuvinte numai de cūţ eşi şi ajungūdu la peştera lui şi luindū cărţile de vrăjitorie şi de fermecătorie ca pre neşte începătur(1) a toată răotată şi ca pre uă comoară a tainelor drăceşti, le arse cu foc. Şi ajunse şi el la peştera acelu bărbat sf(ê)ntū la care să didése şi Nahor, şi spuse tot ce era de sine presărūdu-ş(1) capul cu cenuşă (ţūrūnă) şi scoţūdu suspini gréle şi spălūdu-se cu lacrăme şi ispo-vedindu-ş(1) acel unchiaş tot, pre rūndū, spurcatele sale fapte. Iară acel bărbat sf(ê)ntū, fiindu foarte meşter de mūntuire sufletelor il îndemnă cu cuvinte de spăsenie ca să'l scoată den grumazul înşelătoriului zmeu, chiezăşūdu-se pentru spăseniia şi ertăciună lui şi cum că'l va fi judecătorul milostiv. De-acit, învăţūdu-l şi poruncindu-i să se postescă în multe zile a-l curăţ(1) cu d(u)mnezeescul botez; şi se căia omul cu nevoinţă în toate zilele de păcatele lui ce făcuse şi cu lacrăme şi cu suspini iş(1) făcé pre D(u)mnezeu milostiv.

CAPUL XXXIII.

**Împăratul, cu sfatul Varahini, în parte împărăția lui
cu fiu-său în două,**

și trimise pre dânsul în parte domniei lui, unde întoarse mulțime fără de
număr către credința lui Xc.

De acéste așa întimplându-se împăratului, era de toate părțile întru nedomirire, și aiavé iaste că era întru întristăciune foarte mare și multă grijă avé în suflet. Și chemă pre boiarul lui cû(i) era de sfat, și sfătuia ce va mai face fiu-său după acéste? Decî, scoțându mulți multe sfaturi, iară acela Varahina, carele iaste și mai nainte povestit, carele era, și cu cinste boeriei, mai mare și întru sfat întuiu, zise împăratului :

— Împărate, un lucru carele se căde să'l facem fiului tău, ca să-l plecăm să urmeze poruncilor tale, și să slujască d(u)mn(e)zeilor noștri, noi nu 'l am făcut. Ce, cum văz eu, noi silim să facem céle ce nu sîntu cu putere. Că ac(e)stă stare inpotrivă și neplecare, dară de-i va fi lui den fire? Și déca'l vei da ranelor și muncilor, atunce te vei face vrăjmaș firei și, după acéia, mai multu, tată nu te vei mai chema și de dânsul te vei lipsi, că el iaste gata a muri pentru Xc. Ce, încă ne-au mai rămas să facem un lucru : înparți împărăția cu dânsul și poruncéște să împărătescă el în parte caré'i vei alége lui. Decî, de-l va trage fire lucrurilor și grija vieții să sărute, ce se zice, să iubescă tocméla noastră, că obic(i)aiul care iaste întărit vurtos în suflet, nu iaste cu putere a se rumpe lesne, ce mai bine se mută cu binișor, iară nu cu sila, iară să va trăi în légé creștinescă, și ac(e)asta

numai cût să nu fi lipsit de fec(i)or tot 1(1) va fi mîngîiare la întristăciune.

Acésté déca le zise Varahiia, toți mărturisiră prii-mindu-i cuvîntul și sfatul. De-acii, împăratul lăsă să facă acésté așa; iară cîndu fû diminéța chemă pre fiu-său și-i zise:

— Acesta iaste cuvîntul meu, cel mai de apoi, cătră tine, fătul meu; căruia déca nu-i vei fi ascultătoriu îndată și îndai¹ într'ac(e)asta să faci pre voia inimii méle, să știi că mai multu nu vei fi cruțat.

Iară el întrebîndu, ce va să fie putéré acelu cuvîntu, zise împăratul:

— Déca (de) vréme ce mă osteniui atîta de multu și te aflaiu spre tot lucrul neclătît și neslăbit a te supune cuvintelor méle, de acum tu vino să't(1) împărțu împărăția și să te faci împărat într'ua parte. De-acii, acolo 1(1) va fi în voe a merge într'ua cale ori în care vei pohti, fără de oprélă.

— Iar'acel suflet d(u)mn(e)zeescû cunoscîndu că și acé slobozie în voia lui, spre a lui cădere o tocméște împăratul și socoti să asculte pre împăratul într'acéstu lucru ca pentru să-l scape den mîini, și de-acii, așa, să poată îmbla în calé care pohtia el, și apucîndu cuvîntu zise cătră împăratul:

— Eû pohtiam să caut pre acel bărbat d(u)mn(e)zeescû carele 'mi-iau arătat calé spăseniei și să'm(1) iau zioa bună de cătră toate și alaltă vréme a vieții méle să o petrec denpreună cu dînsul. Iară déca (de) vréme ce nu mă laș(1) să'm(1) fac céle ce'm(1) sîntu de folos, iată de ac(e)asta mă supuii ție că în lucrurile în care nu zace periciuné aiavé și la arătare și streinaré de cătră D(u)mn(e)zeu iaste bine a se pleca și părintelui.

De-acii, împăratul se umplu de veselie și împărți toată țara cûtü era suptü biruința lui în doao, și puindü pre fiu-său împărat il înpodobi cu coronă, și luminîndu-l cu toată slava împărătescă și-l trimése întru împărăția caré'i era lui dăruiată, cu paici luminați. Și porunci împăratul

1. În loc de: încai (ms. 1671).

domnilor și boiarilor și căpitanilor și tuturor oștilor : cine va vré să mērgă cu fiu-său. Și alése un oraș cu oameni mulți să-i fie scaun de împărăție și alte cūte se cade împăratului toate'i dāru.

Iară loasaf dēca luā putéré împărăției, și cum ajunsese la orașul, care era lui gătit să împărătescă, puse într'unsul semnul patimei Domnului, al cinstitei cruci, pren toate turnurile; și spārgē capīștele și altarele idolești și idolii de pren stūplii fărăuma și-i surpa și sāpa pāmūntul de dāscoperiia temeliiile și le lepāda afarā nelāsūndū nici uā fărăumā de rămāșiță de pāgūnātate. Și zidi in mijlocul orașului uā biserică mare și foarte frumoasă, Domnului Nc.. Și porunci să se adune acolē toată mulțimē nārodului adēse-or(1) și să aducă cinste lui D(u)mnezeu pentru inchirāciunē crucei. Și mai nainte de toți, el se apropiia însuș(i) de sta in mijloc și se da pre rugā foarte cu dēdinsul, și învăța și mūngūia pre toți cūt(1) era suptū mūna lui. Și făcē toate ca să le *runpā* deșertāciunē cé ré, drāc(e)scă și să-i lipēscă lui Nc.. Arāta-le înșelāciunē turbārii idolești și le mărturisiia Ev(an)gh(e)liia. Spunē-le lucrurile pogorūrei lui Nc. cuvūntului lui D(u)mn(e)zeu și le mărturisiia minunile venirei lui. Arāta-le patima crucei cu carē ne-am mūntuit, putéré invierii și suirē la ceriu. Și cătrā acēstē le da vēste de zioa cé înfricoșată a adoāa a lui venire. Și de bunātāțile ce sūntū gătite credinț(i)oșilor și de munca carē așteptā pre pācātoșū. Acēstē toate ca un nārav bun și cu nește cuvinte line și blūnde le spunē, că nu pohtiia el atūta să fie nārodului frică de dūnsul și să-l cinstēscă pentru semeția și trufia puterii împărăției, cūt pentru smereniia și blūndēțele cu care lucru trase mai vūrtoș pre toți cătrā sine. Că cu lucrurile era minunat și bun, iarā cu înțelepciunē era smerit.

Direptū acēia, luīndu-ș(1) el ajutor pre putéré și pre fericita smerenie, făcu pre toți de asculta cuvūntul lui cu credință și cu dulce(at)ă; cūt, așa, in puținē vrēme, tot nārodul, carele era suptū dūnsul și oroșani și țārani, se învățārā cu cuvintele lui céle glāsitoare de D(u)mn(e)zeu și se lepādarā de înșelāciunē dumnezeilor celor morți, și se delungārā de jrūtvele și spurcāciunile ido-

Iești și se lipiră cătră credința ce fără de zmintelă. Și cu învățatura lui schimbându-se den păgânătate se făcură ai lui Xc.. Si tot(1) caril era pren munți și pren peștere ascunsi de frica tătune-său: preoți și călugări și cūț(1)-va și den Ep(i)scopi, eșindū den sălașele lor mergé la dūnsul cu bucurie, iară el pre aceia, pre toți caril căzuse in năpăști și in primejdii ca acélé, și așa pătimise pentru Xc., cu cinste'i întimpina și-l lua de-l ducé in polata lui și le spăla pic(1)oarele și capetele și in toate le slujia. De-acil și bisérica, acé noaă făcută de dūnsul, o tărnsi, și pre oare-care den Ep(i)scopi carele *pățile*¹ multū rău pentru légé lui Xc. și's(1) pierduse scaunul ep(i)scopiel sale, puse-l într'ūnsa arhieru, om sf(ě)ntū și meșter in pravilile bisér(i)cii și cu sufletul plin de dōrul și rămna d(u)mn(e)zeiască.

Si zidi numai de cūt botez tare și porunci să botéze pre ceia-ce credé in Xc., și intorcé cătră dūnsul. Si iată se boteza: întūi, domniil lui și cūți era de frunte; de-acil slujitorii și altū nărod. Și botezūndu-se nu lua numai sănătate sufletescă, ce și trupescă. Că, cūți era cuprinși de boale și de orbiciune, acéle betejale toate rūmūne acolé, iară ei eșia, den d(u)mn(e)zeiasca scaldătoare cu sufletele curați și cu trupurile sănătoase; luindū vindecare sufletescă denpreună cu trupescă. Si, atunce, se întrecé mulțime de pretutindine la împăratul Ioasaf, cerūndū a se învăța de la dūnsul creștinătate. Si sâpă de surpă toate altarele idolești. Si luă toată avuția și strūnsoare cūtă era pusă idolilor și zidi lăcaș sf(ě)ntului D(u)mn(e)zeu in toate locurile. Si acéle bogății și haine scumpe și comor(1) idolești luindū-le împăratul Ioasafū, dentr'acéle lucruri blestemate și fără de ispravă, le făcē lucruri bune și de folos.

Iar' spurcații draci caril lăcuia într'acéle capiști și altare, cu cumplită goană era goniti. Si peiré ce le sosisse in urechile a mulți o striga și se slobozia toată țara acéia de întunecata lor înșelăciune. Iară nevinovata credință creștinescă cu lumină strălucia, că și împăratul încă era tuțuror chip și izvod de bunătăți, și pre mulți

1. In manuscrisul din 1671: păținae.

aŭta și aprindé cătră acé înțelegere. Că, căror lucruri se inchipuiaște puternicia tot într'acélé cască și nărodul carele iaste supus suptū dūnsa, și acélé se-au deprinsū a iubi și cei supuși de cèle ce cunoscū ei că se bucură domnu-său.

Deci, aici, ajutūnd D(u)mn(e)zeu, creștē intru ei creștinătatē și se inmulția, că împăratul cu totul era întărit în suflet intru poruncile lui Xc. și intru dragostē lui, și era tocmitoriu cuvintelor darului și cūrmitoriul sufletelor, îndireptūndu-le cătră adăpostul lui D(u)mn(e)zeu; ca mai nainte de toate ac(e)asta se socotia lui să fie lucrul împăratului: să învete pre oameni a se tēme de D(u)mn(e)zeu și să păzescă direptatē, care lucru se și cade a-l face, și-l făcē. Că, tocmindū pre sine a împărăți preste patime și supușilor lui era ca un cărmacl ales, țindu-le cu pază cūrma direptăți; că ac(e)asta iaste hotarul, adecă légē împăratului celui adevărat: cum să împărățescă preste pohte și să se oprēscă de dulceți; care lucru el îl și făcē. Iară nēmum cel mare al moșilor și slava cē împărătescā ce era la dūnsul, intru nimic nu o socotia, știindū că toți avem nēmului nostru strāmoș de țărūnă și dentr'acēiaș frāmūntare sūntem și bogăți și sāraci. Și în toată vrēmē iș(i) ducē mintē în adūncul smereniei. Și aducūndu-ș(i) aminte în tot c(i)asul de fericirē ce va să fie, venetic socotia pre sine aic(i). Și schimbūndū pre toți cūț(i) era suptū dūnsul, den prelăstitura cē véche, carē era datā și lāsātā de la părinți, îl făcu robī celui-ce ne-au rāscumpărat den robia cē ré cu scumpul său sūnge.

La al doilé lucru gūndēște: la bunătatē facerei de bine. Că înțelepciunē cē întregā, adecă curăția și direptatē deplin le avē, că fiindū el înfășat cu cununa curăției, de-acii cugeta cum că bogăția cē pāmūntescā iaste nestătătoare și se nevoia să o pue acolo unde nici viarmele, nici putreziciunē nu o stricā¹, unde furil nu o sapā nici o furā. Și așa inceptu a'ș(i) împărți, toată bogăția, sāracilor necruțūndu-o, nimic. Că știa, cela-ce au luat putere mare, cu totul iaste dator a se asāmūna după putere celui-ce i-au dat biruința. În care lucru foarte se siliia

1. În manuscrisul din 1674: (Mat., 6)*

a se asămuna lui D(u)mn(e)zeu și voia nimic să n'aibă mai de cinste de căt milosteniia. Că era de's(1) aduna mai vurtos bogăția faceril de bine, de căt aurul și de căt pietrile cele scumpe, caré și aic(1) veseléște cu nădédje luării ce va să fie, iară acolo indulcéste cu gustaré așteptatei fericiri. De atunce era cercate de la dunsul temnițele, și ceia-ce era inchiș(1) pren ocune și ceia-ce era supăraț de datornic(1); și da tuturor de toate den dăstul, că era tuturor tată copiilor rămaș(1) și văduvelor și săracilor, tată milosrūd și bun; că el socotiia că's(1) face lui acel bine cu binele ce védé alțil de la dunsul. Că fiindū bogat întru daruri și cu adevărat înparat cu sufletul tuturor a cūț(1) era lipsiț, le da. Că avé nădédje cum déca va veni vrémia a se lua plata după lucrur(1) atunce i se vor intoarce nemăsurate.

De-acil preste puținé vréme străbătūnd ca acéia véste a lui pretutindiné toți se indemna ca de uā miroselă a unui de bine mirositor, și necurmat alerga de's(1) lepăda sărăciia cé trupescă denpreună cu cé sufletescă. Si era în gurile tuturor că nu trăgé pre oamenii sila sau frica înparatului, ce pohta și dragosté cé den inimă caré o avé cătră dunsul, caré era sădita, de la D(u)mn(e)zeu și den viața lui cé buna, în sufletele tuturor.

Atunce și cei ce era suptū biruința tătūne-său se mai adăogé cătră dunsul și lepădūndū toată înșelăciuné mărturisiia adeverița și bine o vestiia. Si casa lui Ioasafū creșté și se întăriia, iară casa lui Avener se micșora și slăbiia, cum povestescū cărțile de înparațil lor de D(a)v(i)dū și de Saul.

CAPUL XXXIV.

Împăratul Avener se domirește

și începu a lubi pre creștinii și chemă pre fiu-său ca să se învețe de la dănsul credinței lui Xc.

Acéste așa văzândū Avener, târziu oare-cândū, dăbia'ș(i) veni în fire și în simțire de cunoscu neputința și deșarta prelăstitoră a mincinoșilor săi dumnezei; și urându-i, iară strânse pre sfétnicii cei dentūi și scoase cugetele sale la lumină și toți acéiaș(i) întăriră. Că cercetă mărturisitoriu răsăritului de sus, ascultândū ruga lui Ioasaf, sluga sa, și plăcu împăratului să arate ac(e)asta fiu-său.

De-acii, scrise carte la fiu-său, Ioasaf, într'acesta chip:

„Avener împărat, pré iubitului meu fiu, Ioasaf, bucurie.

„Cugete 'm(i) întră în suflet și rău mă turbură, iubite fiu, că ale noastre toate le văz perind cum piare fumul, iară céle ce suntū ale credinței tale le văz strălucind mai vurtos de cūt soarele; și veniuu în simțire de simț și cunoscu că celé-ce mi se-au zis de la tine suntū adevărate și cum că ne acoperiia un întunérec adūncū al păgūnătății și al păcatelor, cūt, de acela, nu putem căuta spre adevărită și spre ziditoriu tuturor, și să-l cunoaștem. Ce, și lumina cé strălucitoare, care era noaă arătată de tine, noi, inchizundū ochii, nu vrém să o vedem, arătund ție multe răotăți și den creștini, o vai! becisnicéște, pre mulți ucigundū, carii fiindū întări(i) cu putéré care ajuta lor pūnă în sfârșit

„biruiră crudimé, ce se zice milostivnicia noastră; iară
 „acum acé negură groasă scut(u)rându-o den ochii noştri
 „văzum uă rază mituté a adevérinţei. Ce, şi pre c(e)astă
 „rază sosindú altú nor al părăsirei cel réle se ispitéşte
 „să o întunece puindú innainte şi arătúnd mulţimé răo-
 „tăţilor méle, şi cum cá eu suntu urút lui Xc. şi nepriimit
 „ca un delungat şi pizmaş ce am fostú lui.

„Deci, tu, fátul meu cel dulce, ce vei fi zicúnd de
 „acésté, curúndú mi le fá arátare şi învaţă pre mine,
 „tatál tău. ce mi se cade să fac şi mă indireptéză cátră
 „întelégeré cé de folos“.

Ac(e)astă carte luindu-o Ioasafú, şi cetindú céle ce
 era într'unşa se ímplé de bucurie şi denpreună cu mirare
 şi, numai de cút, întră in cămara sa cé de taină şi
 căzúndú cu faţa la pámúntú innainté icoanei Domnului,
 uda pámúntul cu lacrăme şi mulţemindú şi márturisin-
 du-se stăpúnului şi buzele clătindu-le spre cúntare zise
 (*Psalm, 144*): „Innălta-te-voiu D(u)mn(e)zeul meu şi
 „inpáratul meu şi bine voiu cuvúnta numele tău in véc“
 şi, „Mare eşti Doamne şi láudat foarte şi márirei tale nu
 „iaste sfúrşenie“ şi, „Cine va povesti puterile tale şi
 „laudele tale să le facă auzite? Cela-ce întorci piatra¹
 „in bálţi de apă şi cé nelată in izvor de apă“. Cá iată
 şi ac(e)astă inimă netáiată a tátúne-mieu, şi mai vrútos
 de cút piatra, vrúndú tu, se mué ca c(i)ara. Cá eşti
 putérnic a rădica şi den céste pietri² pre fec(i)orii lui
 Avraam. Mulţemescu-ţi stăpúne, iubitoare de oameni,
 D(u)mn(e)zeul meu, cá lung ai răbdat şi lung rabzi pentru
 păcatele noastre şi ne-ai lăsat tocma púnă acum să fim
 nemunciţi. Cá noi am fostú vrédnicii să fim³ lepádaţi de
 la faţa ta şi certaţi şi pedepsiţi intr'ac(e)astă viiaţă ca
 şi cei oameni fără de lége ce lăcuise in céle 5 oraşá de
 turá arşi cu foc şi cu piatră puc(i)oasă. Ce, rábdaré ta
 cé lungă sau milostivit pre noi. Mulţemescu-ţi eu prostul
 şi neharnecul, măcará de nu nici suntu harnec de-a
 cuvúntaré bunătăţilor tale, rogu-mă indurárilor tale celor

1. „... intru mijloc de bálţi cu apă şi netáiatá intru izvoará de apă
 cá iat şi netáiatá ac(e)asta, şi de cút piatra mai vrútoasă, inema tátúne-mieu,
 vrúndú tu mue-... (ms. 1671)

2. In manuscrisul din 1671 : (*Mat.*, 3)*

3. „ „ „ „ : (*Vasil.*, II-a *Pravil.*, cap. 1)*.

nemăsurate doamne Icc. Xcc. fiul și cuvântul Tatălui celui nevăzut, carele toate cūte sūntū cu cuvântul le-ai adus și voia ta le ține. Cela-ce te-ai răstignit pre lemnū și ai legat pre cel tare; și celor ce era legați de dūnsul le-ai dăruit slobozie vécinică. Tu, și acum, întinde mūna ta cé nevăzută și slobozēște de tot pre robul tău, tatăl meu, den cé robie iute a diiavolului și arată lui aiavé că tu ești(1) D(um)nezeul cel ce ești in toată vrémia viu și adevărat și singur împărat de véci și fără de moarte. Vezi sfărūmaré inimii méle cu ochiu milosrūd și mi!ostivnic și dupā fāgāduința ta cé nemincinoasă fi cu mine cela-ce te-am cunoscut și te mărturisescū făcătoriu și purtătoriu de grijă a toată făptura. Să între in mine apa ta cé nepierzătoare și să mi se dé cuvântū intru dāschideré gurii méle și minte bine întărită de la tine, piatră den marginé unghiului, ca să poc(i) eu, robul tău, cel de nic(i) uă trebuință, să spuiu tātūne-mieu cum se cade taina socotinței tale și a-l rădica cu putéré ta de cătră acé inșelăciune deșartă a hiclénilor draci și să'l aduc cătră tine D(um)mn(e)zeul și stăpūnul, cela-ce nu voesti¹ moarté noastră păcătoșilor ce, ne aștepti intoarceré și pocăința că ești proslăvit in véc(i)ū, Amin.

Așa rugūndu-se și luindū adevérința cum că nu va greși ce pohtēște îndrāzni intru milosrūdiia lui Xc. și purcēse de acolo cu cinste împărătēscă și sosi la împărătīia tātūne-sāu. Si, cum fu spus tātūne-sāu de? veniré fiu-sāu indatā eși intru întimpinaré lui. Si, luindu-l in brațe il sāruta, și făcu mare 4 bucurie și ospăț tuturor oamenilor pentru veniré lui. Si, dupā acēsté șezură amūndoi in tainā.

Deci, cine ar puté spune céle-ce au grāit atunce fec(i)orul împăratului? Si cu cūță filosofie și altū nimic fără numai céle-ce'l învăța d(u)hul sf(ê)ntū cu care și pāscaril vūnarā lui Xc. toată lumé, și cei necārturari se arātarā mai ințelepti de cūț filosofii, cu acela ințeleptīndu-se și el grāi împăratului de-l lumina cu lumina cunoștinței. Că și mai nainte multū ostenīndu-se ca să scoată pre tatā-sāu dentr'acé inșelăciune drăc(e)ască și ré, ce nu

1. In manuscrisul din 1671 (Ezek., 18)*

grăia și ce nu făcē ca să-l întoarcă? Iară se închipuia celor ce cūntă în zadar și grăescū în bobot în urechile celor ce nu ascultă.

Iară cūndū căută Domnul cătră smereniia lui Ioasaf, robulul său, și ascultă rugăciunē lui, atunce ușile inimii lui cēle încuiate le deșchise că, voia celor-ce se tem de dūnsul (zice) o va face (Psalm 144) și rugăciunē lor o va auzi. Lesne înțelegē împăratul cēle-ce grăia fiu-său și dēca află fiu-său vrēme cu prilej, luă, cu darul lui Xc., biruință asupra dracilor și a duhurilor celor hiclēne, carele biruia și stăpūniia sufletul tătūne său și a-l slobozi de înșelăciunē lor de tot și a spune lui chiar cuvūntul mărturii și a-l lipi de D(u)mn(e)zeul cel viu, carele iaste în ceruri, luō cuvūntū de la început de-i spuse cēle-ce nu știia, marf și minunate, care cu urechile inimii nu le fusēse auzit.

Deci, spuindu-i multe de D(u)mn(e)zeu arătă-i și credința cē bună: cum că nu iaste altū D(u)mn(e)zeu sus în cer, nici jos pre pământū, fără numai carele iaste Tatăl și Fiiul și D(u)hul sf(ē)ntū, un D(u)mn(e)zeu cunoscut. Și multe taini de grăirē de d(u)mn(e)zeire arătă lui în cari-l spuse și de făptura cē nevăzută și de cē văzută. Cum, den ce nu era, le-au adus ziditoriul toate, și cum, pre chipul, și pre asemēne lui au zidit pre om și l-au cinstit cu volniciia și l-au făcut părtași bunătăților den raiu. Și cum i-au fostū poruncit numai de acel pom sūngur să se dăpărtēze, carele era pomul cunoștinței. Si cum, dēca călcă porunca il goni den raiu. De-acil, căzūndū den apropiiarē ce era apropiiat de dūnsul, lunecă nēmum omenesc în multe înșelăciuni ca acēstē, făcūndu-se rob păcatului și supuindu-se morții cu cazna diavolului. Că cum apucă numai uă-dată pre oamenī supuș(i) lui, făcu-i a uita de tot pre D(u)mn(e)zeu și pre stăpūnul și-i plecā să slujascā lui cu închinăciunē idolēscā cē spurcată.

Iară ziditoriului D(u)mn(e)zeu făcūndu-i-se milă de noi, cu bună vrēre tatălui și cu ajutoriul sfūntului d(u)hū, bine au voit a se naște pentru noi den sfūnta Fec(i)oară. Și luīndū patimă, cel fără de patimī, învie a treia zi den morți, izbăvindu-ne de cazna cē mai de nainte, și

ne invrednici a mai mare slavă: că suindu se la cer de unde se și pogoruse, acolo au rüdicat și pre noi. Căruia credem că iară va să vie să înviiaze ziditura sa și să plătescă fiește-cui după lucrul său: adecă pre cei vrédnic(1) să-i ia întru inpărăția ceriului și în bunătățile cele nespuse, iară pre păcătoși să'i trimetă în muncile cele ce-i așteaptă, în viermil cei' fără sfărșenie și într'alte munci care și le-au gătit lor robii păcatului.

Acésté toate petrecându-le cu cuvinte și cu mai multe mărturiil, cum am zice, scripturil, cu darul d(u)hului sf(ê)ntă, se sălășuiră într'unsul. După acéia-i spuse și neurmata milosürdie a lui D(u)mn(e)zeu și cum iaste gata a priimi pre cei-ce se întorcü cătră dunsul cu pocăință, și cum că nu iaste păcat ca acela care să poată birui pre mila lui D(u)mn(e)zeu, numai déca va vré omul să se căiască. Si arătündü lui acésté, cu multe arătări și mărturiil den scriptur(1), de-acil puse sfărșenie cuvântului și vorbeii.

CAPUL XXXV

Avener priméște credința creștinéscă

și pre idoli zdrobește și capéștile lor le întoarce în bis(er)ici
și trăind în pocăintă 4 ani, muri

Impăratul umilindu-se de acé înțelepciune învățată de D(u)mn(e)zeu, cu glas mare și cu suflet fierbinte mărturiisa pre spășitoriul Xc. și delungându-se de toată înșelăciune drăc(e)ască se închina semnului cinstitei și făcătoarei de viață cruce, înainté ochilor tuturor. Și, ca să auză tot(1), mărturișia de D(u)mn(e)zeu, adevărat tată, pre Domnul nostru Ic. Xc., și ispoveduia păgūnătaté sa cé mai de nainte văzūdu-ș(1) *crudiia*, ce se zice, nemilostivniciia sa, ce au fostū avūndū asupra creștinilor atūta cūț cuvūntul carele iaste zis de Pavel era a fi cunoscut cu fapta (*Rīm.*, 5). Unde era înmulțindu-se păgūnătaté, acolé se înmulțéște darul mai multū.

Deci, vorbindū multe, pré înțeleptul Ioasaf, de D(u)mn(e)zeu și de credința cé bună cătră voievozi și cătră boiari și cătră slujitori și cătră toate slugile și gloatele care venise atunce la dūnsul și strigūndū oare-cum frumos cu cūntare și ca cu limbă de foc, veni darul D(u)hului sf(ê)ntū și rūdică pre tot(1) cătră grăiré slavei lui D(u)mn(e)zeu, de striga toate gloatele ca cu un glas și zicé :

„Mare iaste D(u)mn(e)zeul creștinescū și nu iaste „altū D(u)mn(e)zeu fără numai Domnul nostru Ic. Xc. „carele iaste slăvit cu Tatăl și cu D(u)hul sf(ê)ntū”.

Iară împăratul Avener îplūndu-se de răvniré d(u)m-

n(e)zeiască, sări tare asupra idolilor care-i avé în polata lui, făcuți de aur și de argintū, și-l surpă jos pre pământū, și-i zdrobi mărunțel și-i împărți săracilor. Așa făcu de fură de folos. De-acii, ocolind denpreună cu fiu-său toate capiștele idolisți și altarele lor, tocma pună în temelie le arseră și zidiră biserică sfinte lui D(u)mn(e)zeu. Și nu făcé acestū lucru numai în orașū ce și pren toată țara cu mare nevointă. Iară duhurile hiclène care fusese lăcuindū prenr'acéle capiște, zbierundū și țipundū era goniți, și putere cé nebiruită, a D(u)mn(e)zeului nostru, o striga cutremurundu-se și toate hotarāle, adecă marginele țărăi, incungiuřundū.

De-acii și den păgūni, cari era vecini, mulțime multă mergé cătră credința creștinéscă. Atunce viindū d(u)mnezeescul Arhiereu, carele fu zis mai nainte, fu învățat împăratul Avener și săvūrși asupra lui d(u)mnezeescul botez în numele Tatălui și al Fiiului și al D(u)hului sfânt, și, den d(u)mnezeiasca scăldătoare il piimi Ioasaf, adecă Il fu nașū. Și acesta lucru mai cu mirare că se arată născătoriu tărūne-său și fu făcătoriu de nașteré sufletéscă celuia-ce 'l-au născut trupește. Că era fec(i)or Tatălui cerescū și adevărat poamă d(u)mnezeiască a rădăcinii cei d(u)mnezeesți care zice (*Ioan.*, 15): „Eu sūntū vița, „iară voi lăstarī“.

Așa, născundū-se împăratul cu apă și cu D(u)hū, se bucura cu bucurie nespūsă, cu care și orașul tot și laturile de pren pregiur se spodobiră d(u)mnezeescului botez, și cei-ce era mai nainte întunecați se arătară fii lumini; și toată boala și nevoia și betejala, care era adusă de la draci pre oameni, departe era gonită de creștini; și era toți întregi și sănătoși cu sufletele și cu trupurile. Și alte minuni multe se făcé cătră întărire credinței, iară biserică se zidiia și Ep(i)scopii, care 'i se ascunsese de frică, atunce se iviia și se arăta și-ș(i) lua bisericile și eparhiile lor; alții, den preoți și den călugăr(i), era puș(i) Ep(i)scopi a paște turma lui Xc.

Deci, împăratul Avener, așa dezlupindu-se de viața sa, cé mai de nainte, spurcată, și căindu-se de celé ce făcuse, dēde fiu-său toată domnia împărăției lui, iară el insuș(i) deusebū lăcuia într'ua liniște, presărundūș(i)

purure capul cu țărână și scoțându suspini grële și spalându-se cu lacrăme, vorbiia însuș(1) cătră oela-ce iaste pretutindine de's(1) ceré de la dūnsul ertăciune păcatelor sale.

Și intr'atūta adūncare a smereniei și a umilinței se pogorū, cūt și de numele lui D(u)mn(e)zeu se obrici a nu-l pomeni cu gura sa. Ce, cu învățatura fiu-său débiiia îndrăzni spre acestū lucru, adecă spre numele lui D(u)mn(e)zeu, de cuteza a'l chiema. Așa de cu bună schimbare se schimbă și'm(1) imbla pre calé caré duce *duce* la bunățăți atūta cūt intrecu cu buna creștinătate pre neștiința strūmbătăților sale. Și așa viețuind el 4 ani, in pocăintă și in lacrăme și in toate bunățățile, căzū in boală in caré se și prestăvi *pristăvi*: iară loasaf, cu cuvinte mūngūitoare, ușura greotată ce căzuse pre dūnsul zicūndū :

— Pentru ce ești tristū, o tată, și pentru ce te turburi nădăjduindu-te in D(u)mn(e)zeu și te mărturisēște lui cela-ce iaste nădējde tuturor marginilor pământului (*Psalm.*, 41)*, și celor ce sūntū in mare, departe, carele chiamă cu prorocul strigundū (*Isaia.*, 1)*: „Spălați-vă și „fiți curați. Dați in laturi hicieniia den sufletele voastre „innainté ochilor miei. Invățați-vă a face bine și de vor „fi păcatele voastre canroșil¹, ca zăpada le voi albi, iară „de vor fi ca ghevezi² ca lūna le voi albi“.

Ce, nu te tēme, tată, că păcatele celor ce se întorcū spre D(u)mn(e)zeu nu vor birui pre bunățată lui cé nemăsurată. Că acélé or-cūte ar fi, suptū măsură sūnt, și au număr, iară acēia iaste nemăsurată și nenumărată. Ci, ce iaste sūptū număr nu se cade să biruiască pre ce iaste fără de număr.

Cu, ca acēsté cuvinte mūngūindu-i sufletul, déde-i nădējde bună.

De-acil, tată-său intinzūdu-ș(1) mūnile in sus mulțemiia și se ruga pentru dūnsul și bl(a)goslovია zioa in caré se-au născut, zicūnd :

— Fiiul meu cel dulce; fiule, nu al meu, ce al Tatălui cerescū. Dară, cu ce't(1) voiū plăti? Cu ce bl(a)goslovenie te voiū bl(a)goslovi? Și, ce mulțemire voiū

1. In manuscrisul din 1671: rușala.

2 „ „ „ „ : roibiiaos.

trimete lui D(u)mn(e)zeu pentru tine? Că eram pierdut (Luc., 15)*. iară cu tine fui aflat. Mortă eram cu păcatul și înviai. Vrajmaș și dusman fui lui D(u)mn(e)zeu și mă împăcaiu cu dănsul. Dară, pentru acéste, pentru toate, ce-ț(1) voi da? D(u)mn(e)zeu iaste cel-ce va dărui ție plate vrédnice.

Așa zicând des, săruta pre iubitul cocon. De-acîi, rugându-se și grăind: „Iubitoare de oameni, D(u)mnezeu, „în mîinile tale dau sufletul meu“.

Și așa cu pocăință is(1) mută sufletul cătră Domnul; iară fiu-său Ioasaf, cu lacrăme cinsti slărșitul tătune-său. Și petrecând trupul lui cu cinste, puse-l în mormînturile bărbaților celor temători de D(u)mn(e)zeu; și nu-l înbracă în haine împărătești, ce-l inpodobi cu haină de pocaianie și stîndă lîngă mormînt rîdică mîinile la ceriu și izvorăia den ochii lui părău de lacrăme și strigă cătră D(u)mn(e)zeu zicând: „Doamne, împăratul slavei, însuț(1) „putérnice și fără de moarte, mulțemescu-ț(1) că n'ai „trecut rugăciné mé și lacrămele nu le-ai trecut; ce, „bine ai voit a întoarce pre robul tău, tatăl meu, den „calé strîmbătății și a-l trage cătră tine, mîntuitorul „tuturor, și l-ai rădicat den calé înșelăciunii idolești și-l „invednicis(1) a cunoaște pre tine D(u)mn(e)zeul cel ade- „vărat și iubitoriul de oameni. Si acum, Domnul meu, „Doamne și D(u)mn(e)zeu, carele ai adîncătura bunătății „cé ne urmată rînduiaste-l în locul cel luminat, răcoros „și cu răpaos, unde strălucéște lumina fetei tale, și nu „aduce aminte fără-de-legile lui céle dentăiu; ce, după „mila ta cé multă, stérge zapisul greșalelor lui, și sparge „catastiful păcatelor lui, și-l împacă cu sfinții tăi pre carii „el i-au omorūt cu foc și cu sabie, și le poruncéște să „nu se mînie pre dănsul. Că ție, stăpînul tuturor, toate „ți-se poate, numai a nu milui pre ceia-ce nu se întorc „cătră tine, acéia nu ț(1) iaste cu putere. Că mila ta „se-au vărsat asupra tuturor și mîntuești pre toți carii „te chiamă, Doamne Ie. Xc.. Că ție ți se cade slava în „vécl. Amină“.

Ca acéste rugăciuni aducé în cîte 7 zile ne indelîngîndu-se nemic de lîngă mormîntă, nici de bucate sau de băutură, nici cît nu'ș(1) aducé aminte, nici de odihna

somnului nu se atinse; ce, uda pământul cu lacrăme, și cu suspinul netăcute petrecé rugându-se. Iară a 8^a zi intrând în polată, toată avuția și strunsoară o împărți celor-ce le trebuia, atăta cât nici unul den cei-ce le lipsia nu rămaseră nemiluiți. Și slujbă ca aceia în puțințele zile sfârșindu-o, deșertă toate comorile ca, când vrea să între prenușile cele strimte, să nu-l împiadece nimic den greotățile bogăției.

CAPUL XXXVI

Ioasaŝ la 40 de zile după moarté tătune-său
dede inpărăția sa Țarabiei și, năpustind toate, se duse în pustie

Iarâ la 40 de zile după petrecaniia tătune-său, făcândū el pamete, chemă pre toți boiarii și pre cei-ce era incinși în brūne de oaste și cuț(i)-va și den oroșani și sezundū, după obic(i)aiu, zise în auzul tuturor :

— Iată că tată-mieu, Avener împărat, muri ca fiște-ce sărac, cum vėzut, și nimic nu putu să-I ajute : nici slava împăratéscă, nici eu dragulū a tată fec(i)or, nici nimeni dentr'alalți priiateni sau rudeni, sau să'l izbăvēscă de judecata cé netăgăduită ; ci mērse cătră judecata cé de acolō, vrūdū să dé sēmă de traiul ceștil vieți. Ne ducândū cu sine nici un ajutoriu, ce numai faptele lui inseș(i), or în ce chip vor fi. Așijderé va să se întūmple ac(e)asta tuturor cūț(i) au fire omenéscă, iară într'altū chip nu poate fi.

Ce, acum, fraților și priiatenilor, nărodul Domnului, mă ascultați, cari v'au răscumpărat Domnul nostru **Ic. Xc.** cu scumpul lui sänge și v'au izbăvit den'șelăciuné cé de demult și den robii vrăjmașului : Voi înșiv(ă) ști(i) adensū voiș viața mé, că de cūdū am cunoscut pre **Xc.** și m'am învrednicit a fi lui rob, urūdū toate, numai pre acela însuș(i) am iubit, și ac(e)asta pohtiam. să es den valul lumii și den gūlc(i)ava cé deșartă și să fiu însumū numai cu acela și lucrez D(u)mn(e)zeului și stăpūnului mieu în linișté cé fără de gūlc(i)avă a sufletului. Ce, staré inpotrivă a tătune-mieu mă opriia și porunca

caré poruncéste a cinsti pre părinți. De care lucru cu mila și cu ajutoriul lui D(u)mn(e)zeu nu m'am ostenit în deșertu, nici am pierdut zile ca acélé în zadar; ce, și pre dunsul și pre voi pre tot(1) v'am făcut ai lu Xc. și v'am învățat a ști pre acela însuș(1) D(u)mn(e)zeul cel adevărat și Domnul a toată lumé; însă n'am făcut eu acésté, ce darul lui carele iaste cu mine, carele au izbăvit și pre mine den'șelăciuné cé drăc(i)ască și den slujba cé ré idoléscă și pre voi oamenii miei v'au izbăvit den robiiă cé iute.

Ce, de acum iaste vréme a'm(i) implé făgăduința cătră D(u)mn(e)zeu cu lucrul, iaste vrémia să mă duc unde mă va indirepta el însuș(1) și să'm(i) dau rugăciunile care m'am făgăduit lui. Ce, voi, socotiți, care veți(1) vré să vă fie poruncitoriu și să vă împărățéscă? Că iată sântet(1) săvūrșiți și deplin în voia Domnului și nimic nu vă iaste ascunsu den porunca lui, într'acélé să imblați, ne abătundu-vă nici spre dirépta nici spre stunga, și D(u)mn(e)zeu păcii să fie cu voi cu tot(1). Amin.

Iară oamenii aceia și năroadele, déca auziră acésté, îndată se făcu uă gūlc(i)avă și un chiot mare și uă strigare și uă turburélă; plūngūndū și jeluindu-se de sărăcie unde vré să'i lase sărac(1) și lipsiți de dūusul; și așa jeluindu-se, se incredința unul cu altul, cu jurămūnt, cum nici într'un chip să nu'l lase, ce să-l opréscă și nici într'un chip să nu-l slobozéscă, să se ducă. Așa, strigūnd tot nărodul și toți boiarii, împăratul strigă cătră nărod și făcūnd cu mūna, porunci să tacă și zise că se va părăsi de uă potrivire cu acéia și se făgădui că va fi pre voia lor.

Așa'i slobozi pre acasă, iară el pre unul den boiari, carele era la dunsul mai bun de cūt toți, cu credința cé bună și inpodobit cu frumusété vieții, pre nume *Varahiia*, pre caré și mai nainte l'au pomenit povésté, cūnd se făcuse Nahor că iaste Varlaam și grăia cătră filosofi. Acesta Varahiia încă se gătise însuș(1) să sté cu dunsul și se nevoia aprinzūnduș(1) inima cu răvna cé d(u)mn(e)zeiască. Pre acesta luindu-l împăratul în taină, în deusebi, cu dragoste-i grăiia și fierbinte'l ruga să ia împărăția și să pască oamenii lui D(u)mn(e)zeu

în frica lui, ca el să se ducă în cale care pohtise. Iară deca văzu că nu va și se lepădă de tot și zică așa:

— O împărate, cūtu-ț(1) iaste judecata de nediréptă, cūtu-ț(1) iaste cuvântul fără de porunca lui D(u)mn(e)zeu. Crez(1) deca ai învățatură să iubestî pre vecinul tău ca însuș(1) pre tine, dară în ce chip cel lucru ce sileștî să-l lépezî de la tine it(1) iaste voia să-l pui asupra mé? Dară deca iaste bine a împărăti. țineț(1) tu însut(1) acel bine, iară de iaste acéia poticnelă și zmințelă sufletului, pentru ce o pui innainté mé și vei să mă înpiaadec(1)?

Și, deca-l văzu că grăiaște și întărăște acésté, se părăsi de acé vorbă și, deca innoptă, la miezul nopții, scrise carte cătră nărod, plină de toată întelepciuné, spuindu-le toată credința cé bună și ce slavă sūntū datorî al avé în D(u)mn(e)zeu și ce viață să aducă lui și ce cūntăr(1) și ce mulțemiri. De-acîl le spuse cum că el nu alége pre altul fără numai pre Varahiia, și poruncéște să ia cinsté împărățiet.

Și hărtiia în care scrisése el, o lăsă în casa unde se culca și, furișindu-se de toți, eși den polată; însă nu se putu ascunde de tot, că fu ac(e)asta auzitâ dūnsū-de-diminéță și numai de cūț se făcu intru oameni invăluială și plūngere și eșiră toți cu multū grab să'l caute, socotindū în toate chipurile cumu-i vor eși innainte în cătrōo va fi el fugūdū, de care lucru nu fu nevoința lor în deșert, că cum apucară pre toate căile și incongiurōnd toți munțil și codrii străbătūndu-i cel ne străbātuț(1), îl aflară la un pūrū cu mūnile rădicate la ceriu de's(1) făcé rugăciuné de al șaselé c(i)as. Și deca-l văzură vār-sarā lacrăme rugūndu-se și inputūndu'i pentru ducere; iară el zise:

— Ce vă osteniți în zadar, că de acum nu vă mai nădăjduiți că mă veți(i) avé împărat.

Deci, fiindū potolit cu multa a lor rugăciune se întoarse iară la polată și adunūdū pre toți iș(1) arată sfatul. De-acîl iș(1) întări cuvântul cu jurāmūnt, cum că măcară uă zi nu va lăcui cu dūnșil „că eu (zice) slujba care am „avut cătră voi o am isprăvit și nimic n'am lăsat nici „am tăcut de céle ce sūntū de folos să nu vū le fiu spus,

„nici să vă fiu învățat mărturisind tuturor credința
 „caré iaste în Domnul nostru Ic. Xc. și arătându căile
 „pocăinței; și acum și eu mă duc pre calé caré o am
 „pohtit dentúiu, și mai multú nici unul den voi nu va
 „vedé fața mé. Iată, astăzi vă mărturisescú după cu-
 „vântul d(u)mn(e)zeescului ap(o)s(to)lú că eu curat¹ de
 „süngele vostru al tuturor, cá n'am tácut a vá spune și
 „a vá învăța tot sfatul lui D(u)mn(e)zeu“.

— Acésté auzindu-le ei și știindú tária gúndului lui cum că nimic nu poate să-l opréscă, plúngé de sárácia lor, cumú-i lasă de rămún sárac(i) de dúnsul. Ce, pre dúnsul nici într'un chip nu-l avé să-i asculte. Atunce, împáratul luindú pre Varahiia acela, pre carele spuse cuvântul mai sus, zise:

— Fraților, eu pre acesta vă puiu împárat.

Iară el nu vré să asculte și să se pléce aceluí lucru. Ce, fără de voia lui îl puseră în biruința și în putéré împátáției, și'í puse coruna în cap și inelul cel împárátesc déde în múná lui. Și stúndú spre rásárit se ruga cu rugáciune pentru împáratul Varahiia ca să fie pázit întru credința lui D(u)mn(e)zeu neclátit și ca să afle umblet în poruncile lui Xc. fără de abatere. Cătră ac(e)asta se ruga și pentru clirosul bisér(i)cil și pentru toată turma le ceré sprinjinélá și múntuire de la D(u)mn(e)zeu; și tot cút se cadé a cére lor și ce era de folos spre purtaré lor de grijá.

Așa rugúndu-se, își intoarse capul spre Varahiia zicúndú:

— Iată, frate, 't(i) poruncescú, ca cum se mărturisiia uá-datá apostolul (*Déian.*, 20)*: „Ia-te amínte și pre tine „și pre toată turma ta în caré te-au pus d(u)hul sf(é)ntú „ímpárat, să paști oamenii Domnului, caril i-au ráscumpárat „cu scumpul său sünge și cum ai cunoscut pre D(u)mn(e)zeu mai nainte de cút mine și ai slujit lui cu gúndú „curat, așa și acum încă mai mare nevoință să aráți, „slujindu-l bine. Cá cút te-ai invrednicit de la D(u)mn(e)zeu cu putére mare, atúta ești dator a mai mare platá“.

Plátéște dará făcătoriului tău de bine cu platá de bunátáți, pázind sfintele lui porunci și ferindu-te de toată

1. În manuscrisul din 1671, după acest cuvânt urmează: *sint.*

calé caré duce la periciune. Că cum ştii că iaste la corăbiu, cîndu va zminti şi va greşi ceva opăcinaşul care trage la opacine, puţină vătămăre aduce celor ce innoată cu dînsul în corabie, iară cîndu zmintêşte cîrmaciul însuş(i), atunce a toată corabiia face periciune. Aşa iaste şi de împăraţi. De va greşi cine-va den boiar!, nu face atîta pacoste a tot nărodul cîtu-ş(i) face lui; iară de va greşi împăratul singur, tuturor orosanilor şi năroadelor face vătămăre.

Direptu acéia, cu mari munci vei fi strînsu deca vei tréce ceva şi nu vei băga sémă de céle ce se cad; pázêste-te cu multă tãrie în faptele céle bune; uraşte totă volniciia caré te trage cătră păcat. Că au zis apostolul (*Evr.*, 12)*: „Umblaţi după pace şi după sfinţire cu toate „fă(ră) care nimeni nu va vedé pre Domnul“. Socotêşte roata caré învîrtêşte lucrurile omeneşti unele or(i) într'un chip, altele or(i) într'altu chip, purtîndu-le şi schimbîndu-le. Aibi şi gîndul tău, cel temător de D(u)mn(e)zeu, ne schimbat şi ne mutat într'acé învîrtire répede în toată; că a se muta şi a se schimba cine-va den lucrurile lumii, acela n'are semnū de minte; iară tu fi întărit tare în bunătăţi şi vrîtos în toată vrémé; nu te innălţa cu ac(e)asta slavă trecătoare în trufiia cé deşartă, ce, cu cuget curat socotêşte den firé ta, ca cum ar fi întru nemic.

Apoi şi ac(e)astă puţină viaţă scurtă de aic(i) şi moarté caré iaste înjugată cu trupul, acésté aşa cugetîndu-le nu vei cădé în groapa trufiei, ce te vei tème de D(u)mn(e)zeu cel adevărat şi împăratul ceriului şi cu adevărat vei fi fericit; că zice (*Psalm.*, 127)*: „Ferice de ceia-ce se tem de Domnul şi imblă în căile lui“ şi, „Fericit iaste bărbatul cela ce se tème de Domnul şi „poruncile lui va voi foarte“. Şi, mai întîiu de toate, eşti dator a păzi acésté porunci: „Ferice de cei milostivi că „aceia vor fi miluiţi“; şi, „Fiţi milostivi cum şi tatăl vostru „cel ceresc iaste milostiv“.

Ceia-ce sîntu în putere mare, mai întîiu de toate, de ac(e)astă poruncă vor să fie întrebaţi. Şi adevărat cela-ce au luat putere mare, dator iaste după putere lui să se asemene celuia-ce'i au dat acé biruinţă mare şi cu ac(e)asta se va asemăna lui D(u)mn(e)zeu, cîndu nu

va ține nimic mai de cinste de cît milostenia; ce și pre cei supuș(i) nimic altă ceva nu-i trage așa cătră dragoste ca mila facerii de bine, cîndu iaste, dat celor-ce le trebuiaste. Că slujba caré iaste pentru frică, iaste fățarnică, cum ai zice, iaste spontă pre desupra cu șutiliré și cu cucernicia cînstei numelui celui înșelător, de înșală pre ceia ce caută lui.

Deci, ce iaste supus și plecat de nevoe, cîndu 'i vine vrémé face amestecătură, iară ce iaste ținut și strînsu cu legăturile dragostei are tocmelă vürtoasă cătră cel-ce o ține. Direptu acéia, bine să fi apropiat celor-ce țî-se roagă, și deșchide urechile cătră cei sărac(i), ca să aști și tu uréchia lui D(u)mn(e)zeu deșchisă. Că în ce chip vom fi noi cătră soții noștri, într'acelaș(i) chip ne vom afla și noi pre stăpînul; și in ce chip vom auzi noi, așa vom fi auzit(i); și cum vom vedé, așa vom fi văzuți de ochiul cel d(u)mn(e)zeescū carele vede toate. Să aducem milei, milă, ca să luăm și noi cu potriua înpotrivă.

Să auzi ș'altă poruncă caré iaste asemene cei den-tiui: „Ertat(i) și se va erta voaó. De nu veți(i) erta „oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru cel den ceriu „nu va erta greșalele voastre“.

Direptu acéia, nu ține mînie greșiților, ce cercetîndu ertăciune greșalelor tale, iartă și tu pre cei-ce greșescū ție. Că ertăciune înpotriua ertăciunei se dă; și pacé ce vom avé cătră vecinii noștri, acéia va opri mînia lui D(u)mn(e)zeu de asupra noastră. Așjderé iarăș(i), ne ertaré noastră cătră greșiții noștri, acéia face greșalele noastre neerate; ca și cum au zis că au pățit cel datornic cu zéce talanți, déca nu'i fu milă de soția lui iș(i) aduse asupra și camăta a atúta *dotorie*.

Direptu acéia tare să ne socotim ca să nu pățim și noi așa, ce să ertăm toată datoriia și să lepădam toată mîniia den inimă, ca să iarte și noaú cele multe ale noastre Iară mai nainte de toate și preste toate, să păzești să nu crească tocmela ereteciei, ce să păzești sãmînța lui Dumnezeu curată și fără amestecătură ca să arăți stăpînului roadă înmulțită cîndu va veni să cée sémă de la tot omul de faptele ce au făcut în viață's(i)

și să plătească fiește-cui după fapte'ș(1); cîndu vor luci direpții ca soarele, iară pre păcătoși îl va acoperi întunérecul și rușiné vécului.

Deci, acum. fraților, vă dau lui D(u)mn(e)zeu Tatăl și cuvîntului adevérinței lui, carele vă poate zidi și vă poate da a moșteni cu toți sf(i)ntii lui. Și, déca zise acésté plecîndu-ș(1) genuchele, cum iaste scris, numai de cît se rugă cu lacrăme și întorcîndu-se, sărută pre Varahiia pre care'l pusése împarat, și pre toți boiarii. Iară atunce, adevărat fu un lucru vrédnic de lacrăme: că sta toți înainté lui și cum voia a fi cu dînsuî într'ac(e)astă viață, așa și pentru despărțiré lui voia să'ș(1) lase și sufletele. Și ce cuvinte de jale nu le grăia? Că, de jale, nebuniia pîntu acé patimă și era ca nește béți și striga: Vai de noi, amară despărțire iaste ac(e)asta! Stăpîn, it zicé, și tată și mîntuitoriu, grăindú pentru tine fum izbăviți denselăciune, pentru tine am aflat răpaos den toate răotățile; dară acum după despărțiré ta, ce va fi noaă? Ce răotăți nu ne va ajunge? Așa, zicînd, băté'ș(1) piepturile și plîngé pentru primejdiia ce'i cuprinsése, iară el potolindu-l cu cuvinte mîngăioase de acé jale multă, li-se făgădui că d(u)hul va fi cu dînsii, că a fi acum cu trupul, acestú lucru nu'm(i) iaste cu putére. Ca acésté zicînd, eși din polată, privindú la dînsul toți. Și aciis(1) mergé după dînsul toți, părăsindu-se de-a se mai întoarce, atúta cît nici cu ochii nu puté să vază orașul. Ce însis(1) de a lor bună voe fugiia. Și déca eșira afară den orașu, de-acii el nici cu cuvîntul nu'i mai mîngăia, ce încă mai vîrtos mai mare certare le da. Și se despărțiră de dînsul, și se întorcé și făr'voia lor îndărăt, întorcîndu'ș(1) des ochii cătră dînsul, și umblîndú să împiedeca. Iar unii den cei mai fierbinți jeluindu-se cu lacrăme, mergé departe după dînsul, pînă sosi noapté, de dăspărți pre unii de alții.

CAPUL XXXVII

Ioasaf imblindu pren pustie

mânca numai burueni și ispitirile dievoles(t) cu semnul sf(l)intei cruce(i)
le gonii.

Si eși acel vitéz bun den polata împărătescă cu bucurie, ca cum ar merge cine-va dentr'ua pribegie departe la moșia sa, așa ar călători de cu veselie; și era pre dá nafară înbrăcat cu haine împărătești cu care era deprinsu a purta, iară pre supt acéia era cu félega cé de păr caré i-o didése Varlaam.

De-acii, intr'acé noapte, ajungându la casa unui sárac, se dázbracă de hainele cu care era înbrăcat și le déde acelu sárac de făcu cu ac(e)asta binele cel desávurșit și așa, cu rugăciunile aceluia și ale altor sárac(l) a mulți, iș(l) făcu pre D(u)mn(e)zeu ajutoriu. Și înbrăcându-se cu haină de mântuire eși la viața pustiei ne avündu cu sine nici apă, nici púine, nici altú ceva ce iaste de tréba hainel, fără numai acé félegă vúrtoasă de caré, puținel mai sus de acésté, am povestit. Că rânindu-și el sufletul cu uá pohtá caré iaste mai pre sus de fire și cu uá dragoste d(u)mn(e)zeiască a lui Xc. împáratul cel fără de **morte** era de tot cătrá cel pohtit și de tot schimbat cătrá D(u)mn(e)zeu, fiindu cuprinsu de dragosté lui; cu dragosté, (zice) iaste putérnic ca focul. Așa fiindu el bétu de dragosté cé d(u)mn(e)zeiască și așa arzündu de sète după cela ce au zis (*Psalm 11*): „In ce *chim* pohtéște cerbul la izvoarále apelor, așa „pohtéște sufletul meu cătrá tine Doamne. Insetoșá su-

„fletul meu cătră D(um)n(e)zeul cel viu și cel tare, și
 „ca sufletul ce iaste rănit cu dragoste ca acéia de
 „strigă la cuntecele cüntărilor (*Pés.*, 5) „Sădit-al întru
 „noi dragosté ta“; și iară, „arată-m(1) fața ta, să aud
 „glasul tău, că glasul tău iaste dulce (*Tam.* 2) și fața
 „ta frumoașă“.

Acéstă frumusețe nespusă pohtindu-o c(e)ata aposto-
 lilor și gloata mucenicilor, luindu-o în inimă ca nește
 foc, nimic de césté ce se vād nic(i) viiața acé astă trecă-
 toare nebăgându-o, vrură întunérece de munci și de
 morți, pohtind frumusețé cé d(um)n(e)zeiască și cuge-
 tündü la acé dragoste a cuvântului lui D(um)n(e)zeu
 caré are cătră noi acelaș(1) foc, și bunul acesta carele
 era cu trupul de ném bun, iară cu acel suflet înpără-
 tescü încă mai de bună rudă, luindu-l întru sine céle
 pămuntești, toate de-uă-dată nu le băgă în sémă ce,
 călcă toate dulcețile, bogăția și slava și cinste ome-
 néscă nu o *bicului*, așa potrive coruna și castanele céle
 înpărătești ca nește pünză de paianjenl încă și mai
 proaste le socoti, iară lucrurile celor cu durére și cu
 scürbă ale vieții călugărești dündu-se tuturor cu toată
 inima striga: „Lipitu-se-au Hristosul meu (*Psalms* 62)“,
 „lipitu-se-au sufletul meu după tine, iară pre mine mă
 „luă dirépta ta“.

De-acii, întră în adūncul pustiei fără de întoarcere,
 iară valurile ceștii vremi lepădūdu-le ca pre uă sar-
 cină și ca pre nește fiară gréle să veseli cu d(u)hul și
 căutūndü la iubitul Nc. striga cătră dūnsul, ca cum vré
 fi acii, să-i auză glasul care grăia cătră dūnsul: „De
 „acum înainte (zice) Doamne, să nu mai vază ochii
 „miei bunătațile ceștii lumii; de acum să nu mă mai în-
 „nalț(1) în minté mé cu deșertăciunile lumii; ce, Doamne,
 „imple ochii miei de lacrăme sufletești și îndireptézá
 „urmele méle și-m(1) arată pre Varlaam, sluga ta; ara-
 „tă-m(1) pre tocmitoriul mūntuirei méle ca să mă învăț
 „adevărăt ac(e)astă viiață călugărească și novoința post-
 „nicéscă; să nu cum-va să alunec, ne fiindü eu iscusit în
 „războiul vrăjmașului. Dă'm(1), Doamne, să nemerescü
 „calé cu caré să aflu pre tine, că sufletul meu se răni
 „cu dragosté ta și pre tine pohtescü, izvorul spāsenei“.

Acésté cugeta intru sine, tot-dé-una și vorbiia cătră D(um)n(e)zeu cu ruga, și cu vedéré cé naltă se înpreuna cu dñsul. Și așa făcé tare imbletul căei lui nevoindu-se să ajungă locul unde lăcuia Varlaam; și se hrăniia cu iarbă de caré creșté în pustie; iară altú ceva nimic nu purta cu sine, cum am zis și mai sus, fără numai trupul său și félega cu caré era înbrăcat. Incă și hrană de iarbă prostú afla, iară apă de-a se adăpa nici într'un chip nu afla, că acé pustie era uscată și fără de apă.

Deci, cündú era amiază-zi de'l ardé soarele cünd mergé pre cale, atunce se aprindé mai multú în sété zăduhului în locú fără de apă și slăbiia cu patima cé mai de apoi; iară dragosté biruia pre fire și pohta caré pohtiia cătră D(um)n(e)zeu rácoriia sété cé de apă. Iară pizmașul diiavol, cela-ce uraște binele, nerăbdündú a vedé pre dñsul în gândú ca acela și în dragosté ca acéia, așa fierbinte cătră D(um)n(e)zeu, multe ispite și primejdiá rădică asupra lui în pustie, aducündu-i aminte de slava lui cé inpărátéscă și de boiaril și de slugile céle inpodobite ce sta innainté lui, și de priiatenil și de rudenil și de vürstnicil săi și de cum era legate sufletele tuturor cătră sufletul lui și cum se tocniia de sufletul lui. De-acii. puné innainte greul bunătății și sudorile céle multe care să fac de dñsul și putința trupéscă și călătoriia lui, care el nu era deprinsú în cale ca acéia, și lungimé vremii și acé nevoe a apei caré'l era innainté ochilor, și cum că nici într'un chip nu se află mungúiare sau sfürsenie a atúta ostenélă și rüdică în minté lui prah foarte multú de cugete, cum scrie oare-unde marele Antonie. Iară déca se văzu vrăjmașul slăbit împotriva acelui gândú, că el chemündú pre Xc. și cu a lui dragoste fiindú aprinsú și întărit cu buna nădėjde și credință, nici într'uă sémă nu băga năravurile lui, rușinündu-se vrăjmașul și, cum se-ar zice, căzu la năvala cé dentúiu.

De-acii veni cu altă cale, că la dñsul sñntú multe cărări de ráotăț), și cu multe chipur(1) de năluciri se ispitii a'l întoarce îndărăt și a-l arunca în spaimă. Unele or(1) se arăta negru cumu-ș(1) iaste, altele or(1) sáriia asuprá-i țindú sabiia goală și láudündu-i-se cu tãrie, de nu se va întoarce curündú innapoi, alte-or(1)

se schimba în multe chipur(1) de fieri și venia asupra-i scrâșnind în dinți și făcând cumplită râvnire și plesnet. De-acii, și în șarpe se inchipuia și în aspidă și în vassilisc. Iară vitézul și îndrâznețul pătimaș fără cutremur era în suflet, că pre cel de sus și-l pusese scăpare trezvindu-se cu minte și bătându-ș(1) joc de hiclénul zicé : „Nu te putuș(1) ascunde de mine prelăstitoriule; știu cine ești tu cela ce rüdic(1) unele ca acésté ; acela ești cela ce faci rău némului omenesc încă denceput ; cela-ce ești hiclén în toată vrémé și neincetat și nici cum nu părăsești de-a vătâma. Ce, cum să cadé și se cuvenia obrazului tău, tocma acéia ai și luat : să te inchipuești(1) gadinelor și fiarălor de-t(1) arăt(1) voia ta cé sălbătăc(i)ască și strümbă și veninată caré vatâmă.

Ci, ce gîndești dară, blestomate, celé ce nu le poți ? „Că, de cîndu pricepui că sîntu ale tale acéste răotăți, ale caznei și patimele, nic(1) uă grijă nu'm(1) iaste de tine. Domnul 'm(1)-e ajutoriu și eu voiu privi spre vrăjmașii miei, pre aspide și pre vassiliscu voiu păși și cărorora te-ai inchipuit tu, și voiu călea pre tine : și pre leu și pre zmeu, fiind întărit cu putéré lui Xc.. Să se rușineze și să se turbure toți vrăjmașii miei și să se întoarcă îndărăt foarte de grab“.

Acésté grăind și înbrăcîndu-se cu semnul sfintei cruci, arma cé nebiruită, toate nălucirele drăcești le desșertă, iară hierile și gadinele aciis periră ca cum piiare fumul și stricară ca cum se topéște c(i)ara de fața focului. Iară el fiind întărit cu putéré lui Xc. mergé bucurîndu-se și mulțemîndu Domnului. Iară și pustietaté acéia multe hieri de multe féliuri și de tot némul de șerp și de zmei hrăniia, care și întimpinîndu'l se întulniia cu dînsul, și nu în năluciri, ce aiavé i se arăta. Așa cît era acé cale, plină de dureri și de frică. Iară el preste amîndoă zbură cu cugetul¹; că frica, cum zice scriptura, iaste gonită cu dragosté afară, iară duréré o ușura cu pohta. Așa multe primejdii și dureri pătîmindu, sosi la acé pustie den țara Sinaritului unde lăcuia Varlaam, unde află apă de'ș(1) stinse văpaia sétei.

1. In manuscrisul din 1671 : (lon., 4).*

CAPUL XXXVIII.

Ioasaf dăca află pre Varlaam

is(i) petrecu viața cu dunsul multă vreme.

Si petrecu Ioasaf in 2 ani închiiat în adâncul acei pustii rătăcindu și ne aflându pre Varlaam, ispitindū D(u)mn(e)zeu și într'acesta chip tăriia cugetului lui și vitejiia sufletului lui. Și așa era fără de acoperemântu, arsū de zăduh și degerat de frig, și căutundū neîncetat pre prē cinstitul stareț, ca pre uă comoară de multū preț și răbdundū multe ispitiri de la duhuri céle hieléne și multe dureri purtă pentru lipsa burenilor caré'1 era lui de muncare, că fiindū pustii acéia sécă, și de acéle bureni încă creștē rarī. Ce, acel suflet vurtos și nebiruit, mai lesne petrecé céle cu scurbă, de cūt unii céle dulci.

Direptū acéia, nici ajutoriul cel de sus nu-l greși, ce, după mulțimiré¹ durerilor și ale ostenințelor lui, mungūerile care era lui de la Xc. cela-ce'l iubiiia, și în visur(i) și aiavé mungūia sufletul lui. Iară cundū se împlē anul al doilé, iară Ioasaf necurmat umbra căutundū pre cela-ce'l pohtiiia și fiindū tristū, vărsa cătră D(u)mn(e)zeu pūrū de lacrăme grăind : „Arată'm(i) Doamne, arată'm(i) „stăpūne, pre cela-ce au fostū mie începătoriu de-a cunoa- „ște pre tine și tocmitoriu de acéste bunătăți. Și să nu „mă lipsești de atūta bine pentru mulțimé păcatelor méle; „ce, mă invrednicéște a-l și vedé și a pune nevointă in- „tocma cu dunsul“.

1. In manuscrisul din 1671 : mulțimé.

De-acif, cu darul lui Dumn(e)zeu, află uă peșteră, mergîndu pre uă cărăruie, care merge acolo ; află și un călugăr care viețuia traiu postnicesc și, cu căldură, apucîndu-l în brațe și sărutîndu-l, întreba să afle lăcașul lui Varlaam. Și spuse lucrurile sale și le făcu arătare acelui bărbat. De-acif, deca știu de la acela lăcașul celuia ce-l căuta, curîndu sosi ca și cîndu nemereste un vînatariu iscusit urma vînatului, și ajungîndu la nește sîmne care se spusese lui de acel călugăr, merge bucurîndu-se și întărîndu-se cu nădejde ca un cocon carele are nădejde să vază pre tată-său, care nu'l au văzut de multă vrîme. Că dragosté care iaste cătră D(u)mn(e)zeu, deca se aprinde în suflet mai caldă se arată și mai tare de cît céia a firei.

De-acif, mîrse și stătu la ușa peșterii și bătîndu la ușe zise :

— Bl(a)goslovéște părinte !

Iară Varlaam, cum auzi glasul eși afară den peșteră și cu d(u)hul cunoscu pre ceia-ce după vedéré cé den nafară nu era lesne a'l cunoaste, pentru acé schimbare și mutare minunată cu care se schimbase și se mutase den obrazul cel dentîiu și dentr'acéle tineréte frumos înflorite, că innegrise de arsura soarelui și crescuse părul și-i se supsese buzele și ochii îi intrase oare-cît înlăuntru și génele îi era arse de curaré lacrămelor și de patima de multă lipsire de hrană.

Iară Ioasaf cunoscu pre părintele cel sufletesc avîndu sîmnele fétei tot într'acel chip ca și mai nainte, cîndu venise la dînsul întîiu, în curțile împărătești. De-acif stînd starețul spre răsărit trimeté în sus, lui D(u)mn(e)zeu, laudă cu rugăciune de mulțemire. Și, după rugăciune, deca zise, Amin, se luară în brațe și imple-tindu-se cu schimbări fierbinți, se săruta luîndu unul pre altul în brațe, fără de sațiu de dragosté cé de demult. Și, deca se înbrățișară destul, unul cu altul, și se bucurară, iară Varlaam apucă cuvîntu și zise așa :

— Bine ai venit iubite fiu, fătul lui D(u)mn(e)zeu și moșténul împărăției ceriului pentru Domnul nostru Ie. Xc. pre care l'ai iubit și pre dreptate l'ai pohtit mai vîrtos de cît toate lucrurile céle trecătoare și putrezitoare și ca

CAPUL XXXVIII.

Ioasaf dăca află pre Varlaam

is(i) petrecu vîlata cu dănsul multă vreme.

Si petrecu Ioasaf in 2 ani închîiați în adîncul acei pustii rătăcindu și ne aflîndu pre Varlaam, ispitîndu D(u)mn(e)zeu și într'acesta chip tăriia cugetului lui și vitejiia sufletului lui. Și așa era fără de acoperemîntu, arsû de zăduh și degerat de frig, și căutîndu neîncetat pre pré cinstitul staret, ca pre uă comoară de multu preț și răbdîndu multe ispitiri de la duhuri cèle hiclone și multe dureri purtă pentru lipsa burenilor caré'i era lui de mîncare, că fiindu pustia acéia sécă, și de acéle bureni încă crește rari. Ce, acel suflet vîrtos și nebiruit, mai lesne petrecé cèle cu scîrbă, de cît unii cèle dulci.

Direptu acéia, nici ajutoriul cel de sus nu-l greși, ce, după mulțimire¹ durerilor și ale ostenințelor lui, mîngîerile care era lui de la Xc. cela-ce'l iubii, și în visur(i) și aiavé mîngîia sufletul lui. Iară cîndu se implé anul al doilé, iară Ioasaf necurmat umbra căutîndu pre cela-ce'l pohtii și fiindu tristû, vărsa cătră D(u)mn(e)zeu pîrûu de lacrăme grăind : „Arată'm(i) Doamne, arată'm(i) „stăpîne, pre cela-ce au fostu mie începătoriu de-a cunoaște pre tine și tocmitoriu de acéste bunătăți. Și să nu „mă lipsești de atûta bine pentru mulțimé păcatelor méle; „ce, mă invrednicéște a-l și vedé și a pune nevointă in- „tocma cu dănsul“.

1. In manuscrisul din 1671 : mulțimé.

De-acif, cu darul lui Dumn(e)zeu, află uă peșteră, mergündü pre uă cărărué, caré mergé acolo ; află și un călugăr care viețuia traiu postnicescú și, cu căldură, apucându-l în brațe și sărutându-l, întreba să afle lăcașul lui Varlaam. Și spuse lucrurile sale și le făcu arătare acelui bărbat. De-acif, déca știu de la acela lăcașul celuia ce-l căuta, curündü sosi ca și cündü nemeréște un vânătoriu iscusit urma vünatului, și ajungündü la nește sémne care se spusése lui de acel călugăr, mergé bucuründu-se și întărindü-se cu nădějdé, ca un cocon carele are nădějde să vază pre tată-său, care nu'l au văzut de multă vréme. Că dragosté caré iaste cătră D(u)mn(e)zeu, déca se aprinde în suflet mai caldă se arată și mai tare de cüt céia a firei.

De-acif, mérse și stătu la ușa peșterii și bătündü la ușe zise :

— Bl(a)goslovéște părinte !

Iară Varlaam, cum auzi glasul eși afară den peșteră și cu d(u)hul cunoscü pre céia-ce după vedéré cé den nafară nu era lesne a'l cunoaște, pentru acé schimbare și mutare minunată cu caré se schimbase și se mutase den obrazul cel dentüiu și dentr'acéle tineréte frumos înflorite, că innegrise de arsura soarelui și crescuse părul și-i se supsése buzele și ochii îl întrase oare-cüt înlăuntru și génele îi era arse de curăré lacrămelor și de patima de multă lipsire de hrană.

Iară Ioasaf cunoscü pre părintele cel sufletescü avündü sémnele féței tot într'acel chip ca și mai nainte, cündü venise la dñsul întüiu, în curțile împărătești. De-acif stünd starețul spre răsărit trimeté în sus, lui D(u)mn(e)zeu, laudă cu rugăciune de mulțemire. Și, după rugăciune, déca zise, Amin, se luară în brațe și impletindü-se cu schimbări fierbinți, se săruta luindü unul pre altul în brațe, fără de sațiu de dragosté cé de demultü. Și, déca se înbrățișară destul, unul cu altul, și se bucurară, iară Varlaam apucă cuvüntü și zise așa :

— Bine ai venit iubite fiu, fătul lui D(u)mn(e)zeu și moșténul împărăției ceriului pentru Domnul nostru Ic. Nc. pre care l'ai iubit și pre dreptate l'ai pohtit mai vürtos de cüt toate lucrurile céle trecătoare și putrezitoare și ca

cel neguțator chibzuit și foarte înțeleptu carele 'ș(i) vîndu tot și cumpără mărgăritariul cel¹ fără de preț și aflîndu comoara cé nefurată ascunsă în cîmpul poruncilor Domnului țe-ai dat tot, pe cruțîndu nimic den cîte sînt trecătoare ca să-t(i) cumper¹ cîmpul acela. Dé-t(i) Domnul, în locul cestor trecătoare și în locul cestor putrede, céle netrecătoare și neputrede și nevechitoare.

Spune'm(i) dară, dragul meu, cum ai venit aici(i) ? Și după ducere mé, lucrurile care era de tine, cum fură ? Și tatăl tău cunoscut-au pre D(u)mn(e)zeu, au încă fiindu purtat de nebunie, tot nu se-au schimbat denșelăciune drăc(e)ască ?

De acéste întrebîndu Varlaam, iară Ioasaf luă cuvîntu de-i povesti toate, pre rîndu, cîte se-au făcut după ducere lui: și el cîte au făcut, ajutîndu'i Domnul, tocma iarăș(i) ce veni el la dînsul.

Iară starețul ascultîndu cu dulc(e)ată și cu minune și slobozîndu lacrimi fierbinți zică :

— Slavă ție D(u)mn(e)zeul meu cela-ce ajutî în toată vrémé și folosești celor-ce te iubescú. Slavă ție Xc., împăratul a toate, pré bune D(u)mn(e)zeule, că ai bl(a)goslovit² caré o am sămînat eu în sufletul lui Ioasaf, robului tău, a aduce roadă însuțită, cum se cade ție lucrătorului și stăpînului sufletelor noastre. Slavă ție, bine mîngîitoriule și sfîntule D(u)hú cu darul care l-ai dat sfînților apostoli ai învrednicit și pre acesta a fi pârtaș acelu dar, și cu dînsul multe mulțimi de oameni ai slobozit denșelăciune cé rău în „drăcîță și i-ai luminat cu cunoștința cé d(u)mn(e)zeiască.

Adevărat așa de amîndoi era lăudat D(u)mn(e)zeu și-i mulțemiia ; și vorbindu ei de ca acela lucru și bucurîndu-se cu darul lui D(u)mn(e)zeu sosi séra. De-acîi, se sculară la rugă și făcură slujbele ce le era obic(i)aiul.

După acéia's(i) aduseră aminte de hrană și puse Varlaam masă plină de bucate d(u)hovnicești foarte scumpe, iară den bucatele trupesti puținé mîngîiare avé : că era vërze crude nefiarte, căroră însuș(i) starețul le era lucrător, și puținéle finice den caré se afla

1. In manuscrisul din 1671 : (Mat., cap. 13)*.

2. In manuscrisul din 1671, după acest cuvînt urmează : sămînța.

intr'acé pustie și bündü apă den izvorul ce era acolé, mulțemiră iară's(i) celuia ce's(i) deschide muna și satură pre toate jigăniile; și iară sculându-se iș(i) făcură rugăciune de noapte și, după rugă, începură iară vorbă d(u)hovnic(e)ască plină de cuvintele spăseniei și de d(u)m-ne)zeiasca cerésca înțelepciune. Și vorbiră toată noapte pună ce'i făcu diminéța aș(i) aduce aminte iară de rugăciune, după obic(i)aiu.

De-acii, lăcui Ioasaf cu Varlaam destui ani viețuindü acé viață atüt de minunată și mai pre sus de firé omenéscă, plecându-se ca părintelui și dascalului său, cu multă smerenie și plecăciune; deprinzându-se la tot féliul de bunătăți și bine se învăță asupra războiului duhurilor celor hicléne și nevăzute că de pre atunci omorü toate pohtele, și chibzuiala trupéscă o supuse d(u)hului ca pre un rob stăpünului său. Hrana și răpaosul cu totul uită, iară somnului porunciia ca unui rob; atüta era cu nevointă postnicéscă cüt și însuș(i) Varlaam se mira, unde trăia tot într'acelaș(i) chip mulți ani; și se mira de răbdătoare lui oprélă, că atüta hrană de vürtoasă și de nemüngüioasă gusta cüt numai să fie viu și să nu moară de acé nevoie, să se păgubéscă de plata lucrurilor celor bune. Așijderé iș(i) supune firé și cătră nedormire, ca cum ar fi cine-va fără carne și fără de trup; iară lucrul lui cel necurmat era ruga și lucrare minții și în toată vrémé vieții lui se sfürșiia întru vederi d(u)hovnicești și cerești cüt nici c(i)as, nici jumătate de c(i)as el nu lăsa să trecă fără de acéia de cünd se sálășlui într'acé pustie. Că acela iaste lucrul ründuialei călug(ă)rești cei adevărate: cum nici-üă-dată să nu se alle desértü de lucrul cel d(u)hovnicescú, care bine l'au isprăvit vítézul acela. Și alergündü meidanul căil cerești cu bună bărbăție pázi și căldura candeléi cei nestinse denceput pună în sfürșit, puindü pururé suisur(i) în inima lui și trecündü dentr'üă putere la altă putere mai mare. Adăogündü în toată vrémé pohtă cătră pohtă și nevointă cătră nevointă pună ajunse la fericire caré o pohtiia și se nădăduia.

CAPUL XXXIX

Varlaam de a sa moarte spune lui Ioasaf

și'l mîngîie și înpreunîndu-se prî sf(î)ntelor taini și îngrîdîndu-se
cu seninul Sf(intei cruc(i)), moare.

Asa viețuindû Varlaam denpreună cu Ioasaf și
intrecîndu-se cu răbdare cî bună, fiindû afară de toată
grija și de tot valul lumii, câștigîndu's(i) minte ne tur-
bată și neamestecată nici cu uă învîluială pămîntescă.
Iară întru una de zile, după multele lor ostenele carele
era ale credinței cei bune, chemîndû starețul pre sufle-
tescul său fiu pre carele'l născuse cu Ev(an)gh(e)liia, în-
cepu cătră dînsul cuvîntû și vorbe d(u)hovnicești zicîndû :

— O dragul meu Ioasafe, de mult se cădî ție să
lăcuești într'ac(e)astă pustie și de ac(e)sta rugîndu-nă
eu pentru tine iară Xc. 'mi-iau spus că te voiu vedî
mai nainte de săvrîșitul vieții mîle. Ce, iată cum po-
tîiam, te-am văzut. Văzutu-te-am lepădat de lume și de
toate cîte sîntû în lume și înpreunat cu Xc. în voe
neîndoită și venit la măsura cî desăvîrșit a umplerii
lui. Ce acum dîca vrîme ce iaste vrîmî ducerii mîle
lîngă usă, și pohta mî carî o avîm în toată vrîmî
să fiu soț și vrîstnic lui Xc. acum se împlu. Tu'm(i) aco-
pere trupul cu pămîntû și dă țărîna țărînei, și de-acii
să lăcuești într'acestû loc (îindu-te de viiata cî d(u)hov-
nicescă și făcîndû pomenire ticăloșiei mîle. Că, mî tem
să nu cum-va să'm(i) iasă înaintî intunecata mulțime
de draci spre împiedecare sufletului pentru mulțimî ne-
științelor mîle. Iară tu, fătul meu, să nu slăbești întru

durorile postului, nici să te spai de lungimé vremit și de sfaturile céle drăcești. Ce, fiindū întărit cu putéré lui Xc. cu îndrăznélă a't(1) bate joc de neputința lor; iară cătră invurtoșare durerilor și cătră îndelungare vremil într'acel chip să fi ca cum ai aștepta în toate zilele să te deslegi de aici, și ca cum ai începe acum dentūiu ajunul vieții călugărești; și acé zi o socotéște să fie începătură și sfărșenie. Așa în toată vrémé uitând céle den dărăt și întinzându-te spre céle den nainte, și după socotință aleargă după cinsté chemăril cei de sus întru Ic. Xc. cum ne poruncéște d(u)mn(e)zeescul ap(o)sto(l)lū, de zice (1^a Cor. 4)^o: „nu ni se supere, căci de „ni se și strică omul nostru cel den nafară, iară cel den „lăuntru den zi în zi se înnoiaște“. Că cestū ușor, den puținé vréme al scūrbei noastre cești de aici, foarte lucréză noaă multū bogăție slavei întru multimé cé véc(i)-nică cūndū nu socotim céle văzute; că céle văzute sūntū în vréme scurtă, iar céle nevăzute, sūntū véc(i)nice. Ca acésté cugetūndū tu, iubite, te înbarbătézá și te întăréște. Nevoiaște-te ca un ostaș bun să placî căpitanului și-t(1) va aduce hielénul cugete de slăbiciune și se va nevoi a slăbi tăriiia gândului tău. Nu te téme de năvălirile lui, aducūndu-tū aminte de porunca stăpūnului celuia-ce zice (Ioan, 16)^o: „In lume veț(1) avé grijă; ce „îndrăzniț(1), că eu am biruit lumé“.

Direptū acéia, în toată vrémé te bucură de Domnul că te-au scos și te-au dezlupit de lume și te-au pus ca innainté fêțel sale. Decî însuș(1) cela ce te-au chemat cu chemaré cé sf(è)ntă¹ acela iaste aproape de tine; nu te griji de nimic ce, în toată ruga și rugăminté ta cu mulțemite să fie cunoscute lui D(u)mn(e)zeu cérerile tale, că însuș(1) acela au zis: „Nu te voiu lăsa nici mă „voiu delunga de la tine“. Așa în greotaté vieții și la slăbiciuné ajunării avūndū cugete ca acésté te veseléște pomenind pre Domnul D(u)mn(e)zeul nostru. „Că pome- „niiu (zice) pre Domnul și mă veseliiu„. Iară cūndū va gândi vrăjmașul asupra ta războiu, aducūndu-tū cugete de mândrie naltă și arătūndu-t(1) slava împărăției lu-

1. In manuscrisul din 1671 : (Filip., cap. 4)^o.

mești, care tu o ai lăsat, și altele care sunt în lume, atunci, tu, pune preste tine, ca uă pavază, cuvântul care zice: „Cândă veți face toate cūte vă sūntū poruncite, „voiu zicețū că sūnteți nește robi nici de uă trébă și ce „eram dator a face n'am făcut“. Dară care den noi poate să plătescă datoriia cu care sūntem dator(i) stăpūnului celui-ce pentru noi, fiindū el bogat, au sāricit, ca noi cu sārāciia lui să ne înbogāșim, și pātimi cel nepātimaș ca să sloboaze pre noi den patimā? Dară ce har ar fi stăpūnului când ar pātimi pentru rob, iarā noi cu multū nici nu ajungem la patimele lui?

Acēstē socotind tu, mātura-t(i) vei cugetele și toată innālțare carē să sue la știința lui D(u)mn(e)zeu și-t(i) vei robi tot gūndul in ascultarē lui Xc. Și pacē lui D(u)mn(e)zeu carē covūrșaste toată mintē să pāzescā inima ta și cugetele tale in Ic. Xc.

Acēstē fiind grāite de Varlaam, iarā Ioasaf nu avē măsurā pūraelor de lacrāme, ce ca dentr'un izvor cura cu multe șipote de se uda pre sine preste tot și uda și pāmūntul unde sta; și jelcuindu-se pentru despārțire se ruga, cum iaste mai ferbinte, ca să fie și el soț cālătoriei lui cei mai de apoi, și mai multū să nu rămūe după dūnsul intr'ac(e)stā viațā zicūnd:

Pentru ce, o pārinte, cau(i) numai ce iaste al tūu și ție insuț(i), iarā nu cauți și ce iaste al vecinului tūu? Și acum vei împle intr'acestū lucru dragostē cē desāvūrșit(ă) după cuvūntul celui ce au zis: „sā iubești „pre vecinul tūu ca insuț(i) pre tine“. Că tu te duc(i) la rāpaos, iarā pre mine mă laș(i) in scūrbe și in patime și incā mai nainte pūnā nu mă deprinșū luptātoriu postniciei și pūnā nu invāțaiu nāvālirile cēle in multe chipur(i) ale vrājmașilor, de mă pui innaintē oștilor să mă bat sūngur? Dară altū ce'm(i) va fi fārā ce'm(i) va căuta a fi surpat de māestriile lor cēle de multe fēliur(i) și să moarā sufletul mieu cu moarte vēc(i)nicā (vai de mine!), ce lucru se întūmplēzā să fie luptātorilor celor neiscușiți; roagā-te să iai și pre mine dentr'ac(e)astā viațā și să mă insoțēș(i) acești(c) cāi; roagā te pentru platele ostentinelor tale, care ai a lua, ca după despārțēla ta să nu rămūiu rātācindū intr'ac(e)astā viațā, măcarā uā zi.

Acésté grăind loasaf cu lacrăme, starețul cu blîndețel mîngîia și'l potoliia zicîndu :

— Nu ne iaste de folos, fătul meu, a sta înpotriva judecăților lui D(u)m(n)ezeu celor neurmăte, că eu rugîndu-mă pentru ac(è)asta multu și nevoind pre stăpînul, cel fără de nevoie, ca să nu ne despărțim unul de altul, luaiu știrea de la bunătate lui cum că ție nu ți se cade să lépezi greotată trupului acum; ce, trebuiaște să trăești în postu pînă't(1) vei înpleti cunună mai minunată; că încă nu te-ai nevoit destul înpotriva platei ce ți se-au gătit; ce, trebuiaște să te mai ostenești puținel ca bucurîndu-te să intri în bucuriia Domnului tău. Că eu, oare-cum, sîntu aproape de 100 de ani, iară într'a-ac(e)astă pustie am lăcuit 75 de ani; iară ție măcară de nu-t(1) va fi vrémé atûta, iară a se apropiia se cade. Cum poruncéște Domnul ca să te arăt(1) vorbitor denpreună și cu nimic mai lipsit de cût ceia-ce au purtat greotată zilei și a zăduhului. Ce priiméște, o iubitul meu fiu, învățăturile lui D(u)m(n)ezeu cu dragoste, că cèle-ce le socotéște el, care den oameni iaste vrédnic a le strica? Ce, așteptă si rabdă fiind pázit de darul lui și te strejuiiaște în toată vrémé, de cugetele cèle înpotrivitoare, și curăția minții să o păzești ne turată, ca uă comoară de multu preț, aducîndu-te însuși cătră vedéré ce mai innaltă den zi în zi, ca să se imple întru tine acéia-ce au poruncit mîntuitoriul priiatenilor săi zicînd (*Ioan 14*): „De mă iubéște cine-va, păzescă cuvîntul meu și tatăl „mieu va iubi pre dînsul și vom veni la dînsul și vom „face lăcaș acolo cu dînsul“.

Acésté zicînd starețul și cu mult mai multe de cût acésté carele era vrédnice sfințitului suflet și grăitoarei de D(u)m(n)ezeu ai lui limbi, mîngîia pre sufletul lui loasaf, cel scûrbit. De-acîi 'l trimése cătră nește frați, carii avé lăcuira lor departe de acolé, să'i aducă cèle ce-i trebuescú la sfînta leturghie. Și incingîndu-se loasaf foarte de grab umplu slujba, că se temé să nu cum-va, în urma lui, să's(1) de Varlaam datoriiia firei și să's(1) mute sufletul la D(u)m(n)ezeu și lui să-i aducă pagubă ré deca nu vré nemeri nici cuvintele, nici purcesul, nici ruga, nici(1) bl(a)gosloveniia lui.

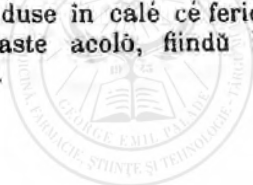
Deci. așa, barbătește imblîndu el acé cale lungă și aducînd céle-ce trebuescû de tréba sfîntei jrûtve, aduse pré d(u)mn(e)zeescul Varlaam jrûtvă necruntă Domnului și se cuminecă el și déde și lui Ioasafû pré curatele tainl ale lui Xc., bucurîndu-se cu d(u)hul; și gustară den hrana ce era deprinsû a mînca, și iară hrăniia pre Ioasaf cu cuvinte folositoare de suflet zicînd :

— O, iubite fiule, nu iaste noaâ a ne mai aduna într'ac(e)astă viață la uâ mîncare și la uâ masă. Că mă duc in calé cê de sfîrșenie a părinților miei. Ce, se cade, cu liubovul ce-l ai cătră mine pentru paza poruncilor lui D(u)mn(e)zeu, să arăți răbdare într'acestû loc pînă in sfîrșit, trăindû cum ai deprinsû și cum te-ai învățat. Și in toată vrémé, să pomenesti pre ticălosul și lenevosul meu suflet. Și te bucură cu bucurie și te veselêște cu veselie in Xc; că ai schimbat céste pămîntești și putrezitoare pre céle vecuitoare și neputrede; și plata lucrurilor tale se apropie și dátătoriu de plată stă inainte, carele au venit să vază viia caré o ai lucrat și pentru să'(1) dăruiască plată bogată. Că iaste cuvîntû de credință și vrédnic de toată priimiré cum strigă d(u)mn(e)zeescul Pavel : „Că de vom muri cu dînsul, cu dînsul vom și învia; de vom răbda cu dînsul, cu dînsul vom și împărăti împărătie de véc și fără de sfîrșenie”, strălucindu-ne cu lumina cé ne apropiată și invrednicindu-ne razelor adevărat fericitiei și începătoarei de viață tro(i)ță. Ca acésté vorbiia Varlaam lui Ioasaf tocma pînă séra și preste toată noapté, carele plîngé cu lacrâme neoprite, ne răbdîndû despărțiré. Iară cîndû lumina de zió sfîrșind vorba cătră dînsul, rădică mîinile și ochil la ceriu și trimetînd mulțemire lui D(u)mn(e)zeu zise :

— Doamne D(u)mnezeul meu, cela ce ești pretutindé și impli toate, mulțemescu-t(1) că ai căutat asupra plecaciunii méle și intru mărturisiré diréptei tale credințe, și in calé poruncilor tale, m'ai Invrednicit să săvîrșescû calé pribegiei méle cestil de aic(1). Ce, acum, bunule stăpîne și iubitoare de oameni, cela-ce ești pré indurător, primêște-mă in sălașele tale céle véc(1)nice și nu aduce aminte cîte te-am greșit cu știre și fără de știre. Și păzêște și pre acestû rob al tău credinc(i)os, care

ai invrednicit pre mine neharnecul tău rob să-l aduc cătră tine ; izbăvește-l de toată deșertăciună și de toată ispita potrivnicului și-l fă să fie desupra curselor celor cu multe inpletituri, caré le-au întinsu hiclénul spre înșelăciună celor ce vor să se spăsescă. Piiarde, cela-ce ești putérnic, toată putéré înșelătoriului denainté féței robului tău și dă lui volnicie să calce capul cel pierzătoriu al vrăjmașului sufletelor noastre. Triméte de sus darul d(u)hului sfântu și-l întărește spre oștile céle nevăzute, ca să se invrednic(i)ască a lua de la tine cununa biruinței și să se slăvéscă într'unsul numele tău cel sfântu : al Tatălui și al Fiiului și al sfântului D(u)hū. Că ție ți se cade toată lauda in véci, Amin.

Așa rugându-se, cuprinse pre Ioasaf părintéște și dându-i sărutare denpreună cu ertăciune sf(i)ntă, să semnă cu semnul crucei, și intinzându-ș(I) pic(i)oarele și fiindu foarte curat, așa ca cum ar fi venit la dūnsul nește priiateni, se duse in calé cé fericită, trecūndu cătră daré platei caré iaste acolō, fiindu bătrūn și plin de zile d(u)hovnicești.

CAPUL XI.¹

Ioasaf îngroapă trupul lui Varlaam în pământ,

iară el însuș(i) petrecând intru învățăturile legii moare și iaste îngropat
lungă dunsul. Apoi împăratul Indiei cu mare cinste
aduce trupurile lor la împărăția lui

Iară Ioasaf apucându-se de părinte, cu cîta smerenie și dragoste și cu lacrăme, spăla trupul lui și cu félega cé de păr, caré i-o didése el în polată, acoperi trupul lui și ceti pre dunsul psalomii carii sîntu rînduiț(i) la vrémé îngropării. Cîntîndu toată zioa și toată noapté și udîndu cu lacrăme cinstitul trup al fericitului. Iară a doa zi, făcî groapă aproape de peșteră și luindú sfintele moaște, foarte cu bună smerenie, fiul cel bun și cinstit al d(u)hovnicescului părinte, le puse în groapă și foarte fierbinte aprinzîndu-se în suflet, se puse pré cu dédinsul pre rugă și zise:

— Doamne, D(u)mn(e)zeul meu, auzi glasul meu² cu carele strigai, miluiaște-mă și mă auzi că pre tine, în inimă, te cautû; pre tine caută sufletul meu; nu întoarce fața ta de cătră mine, nici te feri de robul tău cu mînie; fiu'm(i) ajutor și nu mă împinge în latur(i) D(u)mn(e)zeule, mîntuitorul meu; că tatăl meu și muma mé m'au lăsat, iară tu, Doamne, m'ai luat. Pune mie lége, Doamne, în calé ta și mă îndireptézá pre cărare diréptă pentru vrăjmașii miei; nu mă da în sufletele celor ce mă bîntuescû; că den zgău, cătră tine sîntu

1. În manuscrisul din 1671 nu se află un titlu special scris pentru *Capul 40*, cum a fost până aci.

2. În manuscrisul din 1671: (*Psalm.*, 26)*.

aruncat den pînțelele maicei méle ; tu ești D(u)mn(e)zeul meu, nu te delunga de la mine ; că fără tine nimic nu iaste să'm(i) ajute. Că iată că în adîncul îndurării tale, puiu nădăjde sufletului meu. Indirepteză viața mé, celă-ce indireptezi toată zidiré cu nespūsă purtare de grijă și'm(i) arată calé pre caré voiu mérgé și mă mîntuiaște ca un bun și iubitoriu de oameni, pentru ruga și rugăciunile lui Varlaam, slugii tale cei plecate. Că tu ești, D(u)mn(e)zeul meu și pre tine slăvescū : pre Tatăl și pre Fiul și pre D(u)hul sf(ê)ntū în vécil vécilor. Amin.

Așa rugîndu-se șezu lîngă mormîntū de plîngé. Și șezîndū, adormi și văzū pre acei bărbați înfricoșați pre cari văzuse și mai nainte, unde veniră la dînsul și-l luară de-l duseră într'acel cîmpū mare și minunat, și-l băgară într'acé cetate slăvită și minunată. Și întrîndū el pre poartă il întîmpinară alți bărbați cu multă lumină luminat(i), avîndū în mîini nește cununii care stălučia cu uă frumusețe nespūsă cum nici-ua-dată ochi omenești așa. nu văzuse. De-acii Ioasaf întrebă :

— Ale cui sîntū acéste cununii ce le văz luminate cu slavă ?

Ei răspunseră :

— Una iaste gătită ție pentru céle suflete multe ce le-ai mîntuit, iară acum mai mult fuseși înpodobit pentru viața postnicéscă ; însă de o vei tocni pînă în sfîrșit. Iar'c(e)asta-laltă, încă iaste a ta, dară ți se cade să o dai tatîne-tău, care se-au dezlupit pentru tine den calé hielénului și căindu-se cu toată inima se-au înpăcat cu D(u)mn(e)zeu. Iară Ioasaf, auzîndū așa, nu suferi, ci păindu-i cu greu zise :

— Dară, cum poate fi, că eu atîta pătimînd și ostenîndū iară tată meu să dobîndéscă cînste întocma cu mine, numai căc(i) se-au căit ? Și acéste, zicîndū el, aciiș i se păré că véde pre Varlaam, unde'i înpută, și zise :

— Dară nu sîntū acéste cuvîntele méle, o Ioasafe, care 'te-am grăit oare cînd, zicîndu't(i) : Cîndū te vei înbogăți nu vei fi darnic, iară tu, atunce, nu pricepei acéstu cuvîntū ; dară acum cum nu suferi să fie cînste tatîne-tău întocma ? Și căc(i) încă nu te veselești în suflet căc(i) fu rugăciuné ta cé multă pentru dînsul

auzită? Iară Ioasafū, cum avé obic(i)aiul a grăi cătră dūnsul depururé, zise:

— Iartă părinte, iartă, și'm(i) spune: tu, unde lăcuesti? Iară Varlaam zise:

— Invrednicitu-m'am a lăcui într'acestū oraș mare și foarte frumos, in ulița den mijlocul orașului, caré strălucéște cu lumină nenumărată.

Și iară péré lui Ioasafū unde roagă pre Varlaam să'l ducă la lăcașul lui și să-l ospetéze cu dragoste, iară el îi zise:

— Incă nu au venit vrémé să vii tu într'acésté, purtūndū incă sarcina trupului; iară de vei răbda incă bărbatéște cum țe-am poruncit, puțin după acésté, mai pre urmă, vei veni și te vei invrednici acestor lăcașur(1) și vei dobūndi ac(e)astă bucurie și slavă și vei fi cu mine in vécl.

De-acii, dășteptūndu-se Ioasaf den somnū incă 'ș(i) avé sulletul plin de acé lumină a acei slave nespuse, și cu multă minune trimeté stăpūnului cūntare mulțemitoare. Și lăcui pūnă la săvūrșit, vietūindū pre pāmūntū cu ade-vărat viiață ingeréscă. Și după petrecaniia starețului incă mai greu postu 'ș(1) luò.

Cūndū fū cu vūrsta de 25 de ani lāsă inpărăția pāmūntéscă, și lăcui într'acé pustie in nevoița postniciei 35 de ani, ca cum vré fi cine-va fără de trup, postindu-se mai pre desupra de firé omenéscă. Intūiu pre multe sullete șupi de la șarpele cel stricător de sufletele omenéști și le aduse mūntuite lui D(u)mn(e)zeu, și pentru acel lucru se invrednici darului apostolesc, iară cu voiré fu mucenic; că cu îndrăznélă mărturisi pre Xc. innainté a inpărăti și a muncitor(i), și fu mărturisor cu glas mare māriri lui. Și iarăș cu multe duhuri hicléne se luptă in pustie și cu putéré lui Xc. pre toate le birui, și fu părtaș a multe daruri și milă de sus. De acolo avé el ochiul cel sufletescū curățit de toată turburéla pāmūntéscă, și așa priviia la célé ce vor să fie ca la célé ce sūntū de față. Și era Xc. lui in loc de toate: pre Xc. iubiiia, pre Xc. ca cum vré fi de față 'l vedé, in toată vrémia era de previia frumuseté lui Xc., după cum zice pror(o)cul: „vă-zuiū innainte pre Domnul depururé innainté mé, că iaste

„de-a dirépta mé să nu mă clătesc“. Și iară : „Lipitu-se-au „sufletul meu de tine, iară pre mine mă luă dirépta ta“.

Că adevărat se lipi sufletul lui după Xc., inpreunându-se lui cu inpreunare fără de dăspărțire. Nu întoarse dentr'acel lucru minunat, nici schimbă pravila postniciei sale denceput pună în sfârșit, păzindü voiré tot întocma caré o avé den tineréte pūnă la cè vrūstă. Și încă și mai vrūtos era de sporiia den zi în zi tot mai spre mari faceri de bine și invrednicindu-se a mai curată vedére. Așa, cu traiu ca acesta trăind și lucrare vrédnică de chieamaré dünd celui ce l-au chieamat, răstignindü lui lumé și pre dūnsul lumii, cu pace să sue cătră D(u)mn(e)zeul păcii și să duce cătră stăpūnul cel de pururé pohtit și se arată féței Domnului curat¹ și fără dare de véste, și acolo se inpodobéște cu cununa slavei caré iaste lui mai denainte gătită și se invrednicéște a vedé pre Xc. spodobéștesia a fi cu Xc. de pururé se bucură de frumusété lui Xc. intr'ale căruia mūini dūndu-și sufletul se mută în țara celor vii unde iaste glasul prăznuitorilor și unde iaste lăcașul celor ce se veselescü.

Iară cinstitul lui trup, un vecin al lui, bărbat sf(è)ntü ce avé lăcaș aproape, carele și calé la Varlaam 'i-o arátase, dūndu-i se știre cu uă descoperire d(u)mn(e)zeiască, veni tocma în c(i)asul sfūrșeniei lui și cinsti cu cūntări sf(i)nte și vărsă lacrăme, semnul dragostii ce avé cătră dūnsul, și altele ce se cad creștinilor, săvūrșindu-le toate, puse-l în groapa părintelui său ; că se cădē să le fie trupurile denpreună, ale căroră și sufletele vor să lăcuiască în véci unul cu altul.

Iară den porunca unuia oare-carele infricoșat, care tare-l cerceta în somnū, crezūndü acel postnic, ce-l ingropase, se duse la țara Indiei de Varahiia împăratul, spuse-i aiave tot lucrul pentru fericitul Ioasaf. Iară el nelenevindu-se mērse însuș(I) cu putrére mare de nărod și ajungūndü la peșteră, văzu mormūntul, și udūndu-l cu lacrăme fierbinți, luă acoporāmūntul în latur(I) și văzu pre Varlaam și pre Ioasaf avūnd părțile trupurilor și stūnd întregi și după tocmélă nimic neclătite, și sta ne-

1. In manuscrisul din 1671 : (Psalm., 41)*

schimbate den chipul lor cel dentüiu și cu adevărat sănătoase și cu inbrăcămintele lor. De-acii, acēste trupuri ale acelor suflete sf(i)nte lāsūndū multă miroselă bună, iară grozāvii nici cum arătūndū, băgā-le inpăratul în coșciug de cinste și le mutā la moșia lui. Iară cum intrā în urechile oamenilor lucrul ce fū, alerga mulțime de oameni, foarte multā, fără de număr, den toate orașele și hotarele de pren prejur, la închinăciunē și la vedéré acelor trupuri fericite a cărorā asuprā, și cūntāri sf(i)nte cūntūndū și lumūnāri cu cinste aprinzūndū, putē vrē zice cine-va foarte cu cuviință și cu direptate acolē așa lumūnāri asuprā fiilor și a moștēnilor luminei.

De-acii cu strălucire și cu mare frumusețe îi puserā în bisērica carē tocma den temelie era ziditā de loasaf. Și multe minuni și vindecāri făcu D(u)mn(e)zeu atunce, la mutare, și într'alte vremi, cu acēle slug(i) plăcute ale sale. Și văzu inpăratul și tot nārodul, puterile ce era de la dūnșii. Și mulți den păgūni ce era pren prejur, carii bolia cu necredința și cu neștiința lui D(u)mn(e)zeu crezurā, pentru sēmnele care se făcē. Și tot(i) cūț(i) vedē și auzia de viața lui loasaf, cē asemūnatā ingerilor și pohta lui, cē den oase tinere, ce o au avut, nemāsuratā cătrā D(u)mn(e)zeu, se mira slāvind pre cela ce ajutā intru toate celor-ce'l iubescū și i cinstēste cu daruri mari.

* * *

Pūnā aic(i) iaste cuvūntul aceștii povēști carē o scri-ș(i) voaā inpotriva puterii, cum am auzit den bărbați cinstiți și nemincinoșū, carii au spus mie. Iară voi carii auziți și citiți ac(e)astă povēste folositoare de suflet să vă fie a vă invrednici părții celor-ce au plăcut Domnului, pentru rugăciunile lui Varlaam și ale lui loasaf, fericitul de carii fu povēstē pre spre Ic. Xc. Domnul nostru, căruia se cade cinstē și puterē mării și cuviința impreună cu Tatāl și cu D(u)hul sf(i)ntū, acum și pururē și în vécii vécilor. Aminū.

Cântecul lui sifinji Ioasaf când au intrat în pustie.

Priimește-mă pustiiō ca uă maică pre fiu-său în sūnul tău cel lîn și negūlcevitoriu, carele au fugit de ré curvā lumé ac(e)asta. O pré frumoasă pustie ! Indrăgitu-te-am mai vūrtos de cūt cămarile céle inpărătești și de cūt polatele céle poleite. Nu opri, pustiiō cu in-fricoșerile tale, ramurile céle verzi care se ciătescū de suslaré a micī vūnturi. Și mă voiu duce în codru pren viia ta cé frumoasă și voiu fi ca uă fiară sălbatecă, clă-tindu-mă sūngur și fūgūndū de oameni și de ac(e)astă viiatā cu valur(i) multe. Sezūndū, plūngūndū și jelcu-indu-mă în adūncul și sălbatecul tău sūn. O, Hr(i)stoase inpăratul tuturor, nu mă lipsi de inpărăția ta cé cerescă. Și întorcūndu-mă cătră tine D(u)mnez(e)ule, Tatā și Domnū a tot-țiiatoriul, cu inimă curată trimiț în sus ție mulțemiri mari și sporitoare, rugūndū cu tot sufletul pre sūngura ta blūndéte ca să învrednicești rugăciunile méle să fie auzite în plăcerile tale, iarā pre vrājmașul meu să-l gonești cu putéré ta den faptele și den cugetele méle. Credința 'mi-o inmultéște, minté 'mi-o îndireptéză, cugetele céle sufletești mi le atūță și mă învrednicéște a le aduce cătră fericiré ta pre spre Ic. Xc., fiul tău. Aminū.

* * *

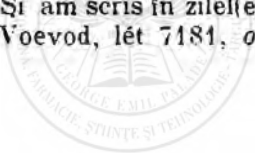
Ac(e)astă rugăciune la Slovēni nu se află, ce numai la Latini

Sfârși-se de Domnul viiața fericitului Varlaam și a lui Ioasaf ; iubindū loasaf pre Xc. cu înțelepciune d(u)mn(e)zeiască și lāsūndū frumusété cé lumescă și inpărătescă, alergā la pășuné cé purtătoare de viiatā și luā cununa cé neputredā ; iarā eu (vai de mine !) cu

minté lucrău stăpînului, cu patime și cu acélé fiindū turburat leneviile cêlă multe îm(î) umplură sufletul și simțirile mi-le întunecă cu pizma hiclénului de care, de toate, stăpūne. Hr(i)stoase, mă izbăvește.

Slavă D(u)mn(e)zeului celui ce poate toate, și iaste slăvitū in Tro(i)ță, acum și pururē și intru vécit vécilor. Amină.

Ac(e)astă sf(ê)ntă Carte „*a pré cuvioșilor părinților noștri a lui Varlaam și a lui Ioasaf*”, scosu-o-au întūiu Udrișt(e) al doilē log(o)l(ă)t duple Ellinēște, Slovenēșt(e) și Rumūnēște; scosu-o am și eu, *Fota*, gramatic domnescă duple izvodul rum(a)nescă, dumnélui Dumitrasco, biv. vel. Serdar. Și am scris în zile(e) creștinulut Domnū Grigorie Ghica Voevod, lét 7181, *ot grad Buc(u)reștī*.

Adaos la Prefață

(la pag. XXXIX)

După esirea de sub tipar a coalelor de la începutul lucrării de față, Biblioteca Academiei Române s'a mai îmbogățit cu următoarele trei exemplare din „*Vieața prea cuvioșilor Varlaam și Ioasaf*“, exemplare luate de la *Museul de Anticități* din București, în baza înaltului Decret regal No. 519, din 10 Februarie 1903.

Manuscrisul No. 2458 este intitulat: „*Traicul și Viața a „pre cuvioșilor părinților noștri a lui Varlaam și a lui Ioasaf „de Udriște Năsturel de Hierăști*“. Volumul are 265 file numerotate cu creion, ăr ca dimensiuni 200^{mm}. înălțime pe 150^{mm}. lățime. Hărta ordinară, ăr scrierea pe fie-care pagină ocupă uă suprafață de 140/120^{mm}. și este curentă și citeată. Scoarțele sânt de lemn îmbrăcate în piele.

Istoria se compune din 39 de *Capuri* și se termină la pagina 265 cu „*Căntare sf(i)ntului Ioasaf când au intrat în pustie*“.

Pe versa acestei pagine (265) se citește :

„Ac(e)astă sfintă și dumnezeiască carte ce iaste de sullete „folositoare a sfinților părinți Varlaam și Ioasaf, scrisă-s'a din „porunca și cu cheltuiala a sfinții sale părintelui Kir Ioanu Arhiemandritul, egumenul aceștii sinte mănăstiri Hurezit. Și m'am „nevoit de o am scris eu smeritul și multă păcătosul Dosotei „ierodiacon ot Hurez al sfin(ti)i sale ucenic. Ce mă rog tuturor „cinstiților părinți când vă ve(i) întâmpla a ceti pe ac(e)astă „sfintă carte și unde ve(i) afla vre uă greșală cu numele Domnului „mă rog să indireptați cu d(u)hul blândetelor, pentru că au scris „mână de tină și fire slabă, ca și cei ce vor indirepta să aibă „milă de la D(o)mnul N. Și s'a scris când era létul 7208 luna „Martie 4 zile (1700)“.

Precum să să bucură streinul când is(i) vede moșia, așa să bucură și scriitorul de carte când ajunge sfărșitul ei.

Am pisah Dosotei ierod. ot Hu(rez).

Manuscrisul No. 2510 este intitulat: „*Viața pre cuvioșilor „etc., etc., tălmăcită din slavonește în rumănește de Udriște „Năsturel*“. Exemplarul are 222 file numerotate cu creion, din care ultimele patru sunt albe. Scoarțele de lemn îmbrăcate cu piele au ca dimensiuni 200^{mm}. înălțime pe 150^{mm}. lățime, ăr scrierea ocupă uă suprafață de 150^{mm} pe 110^{mm} și are 24 la 25 rânduri pe fie-care pagină. Scrierea cu tuș este curentă și citeată. Capitulele și sumariul sânt scrise cu roșu. Istoria constă din 39 de *Capuri*. La finele Capului 39 se citește :

„S'au scris în sfinta Episcopie a Râmnicului de smeritul in-

„tre ierodiaconi Grigorie Rimnicenul“ ; după aceasta urmează, de altă mână, trei rânduri în grecește și data de 1784.

În capul paginii 217 urmează : „Cântare sf. Ioasaf când au intrat în pustie“ ; apoi, jos, pe aceeași pagină : „Facerea lui Ioan Damaschin“. Pe versu filei : „Troparul sfântului Varlaam și a lui „Ioasaf, Glas 4“ ; apoi, „Condac, Glas 8“. Pe pag. 218 : „Alt tro-pariu al sfântului Ioasaf. Glas 4“ și, apoi, „Condac. Glas. 8.“

Pe versu filei 218 se citește, scris de altă mână :

„Slava sfântului Ioasaf de la Vecernie, Glas 1“.

„Temeiul pustnicilor și virtul sihastriilor, cumpăna bunătați-lor, Cetățenul pustiei, slava Indiianilor, sămînța lui Avenir. Co-roana împăraților și de uă protivă cu ingerii. Ioasafe cel pre-ințelept astăzi ne chiamă pre noi la duhovnic(e)ască veselie a „sfântelor lui trude. Veniți dar iubitorilor de praznic cu cântări „de laude să'l laudăm. căci să roagă Domnului pentru sufletele „noastre“.

Manuscrisul No. 2577 este intitulat ca și precedentul. cu deosebire că nu se arată deca a fost tradus și de cine. Exemplarul are 96 file numerotate cu creion și este legat în scoarțe de mucava. Dimensiunile sânt de 330^{mm} înălțime pe 225^{mm} lățime, ăr scrierea prea frumoasă, de și curentă, ocupă uă suprafață de 270^{mm}. pe 175^{mm} ; pe fiă-care pagină sânt 40 de rânduri. Exemplarul coprinde 40 *Capuri*, al căror titlu și sumariu sânt scrise cu litere roșii.

Pe versu filei 96 se termină Cap. 40 și începe ca titlu „Cântarea lui Ioasaf când au intrat în pustie, Glas 8“. După această „cântare“, care constă din câte-va rânduri, cartea se termină, ăr în josul paginei se citește următoarea înștiințare :

„S'au scris de ierodiaconul Grigorie Rimnicenul, cu chieltuiala „ierodiaconului Ralail. 1781. Mai 18. În sfînta Episcopie a Rimnicului“.

După cum se vede, același *Grigorie Rimnicenul* scrie ambele manuscrise despre care se vorbește sub No. 2510 și 2577, cu toate că scrierea se deosebete atât ca împărțire a conținutului cât și ca formă a slovelor și, poate, și ca izvod de care s'a servit părintele Grigorie Rămnicenul la fie-care exemplar.

Vor mai fi esistând încă și alte exemplare din această operă a sfântului Ioan Damascenul, în traducere românească, lucrul este cu puțință. Noi încheiăm aci lista exemplarelor, ce am putut constata până la ieșirea de sub presă a lucrării de față, cu credința că nici unele din care se vor mai afla nu vor putea fi mai complete de cât exemplarul ce am urmat, din 1673, și pe care l-am controlat cu manuscrisele No. 588 și 293 sau 2470 ale Academiei Române.